BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
2 A
18

P.3.

XXXI.ı.ρ

IANI PARRHASII LIBER
De rebus per epiſtolam quæſitis.

HENR. STEPHANI TETRASTICHON
de hoc Iani Parrhaſij alijſque quibus poetas illuſtrauit libris.

Si migrare animas aliena in corpora noſtras
Veridico Samius protulit ore ſenex,
Migraſſe in Ianum Latiorum pectora vatum,
Aut vatem OEdipodis more fuiſſe reor.

ADIVNCTA EST
FRANCISCI CAMPANI
Quæſtio Virgiliana.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ANNO M. D. LXVII
Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus.

LVDOVICO CASTELVETRO

S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

MITTO ad te mi Ludouice quaſdam lucubrationum Iani Parrhaſii reliquias, quæ ſi tibi æquè ac mihi placebunt, in munuſculo munus ingens accipies: ſin illæ nō tāti apud te pretii fuerint quāti apud me ſunt, at pretioſas vel ipſa donantis manus (vt ſpero) efficiet. Sed ego aut valde fallor, aut eas obuiis (quod aiūt) amplecteris vlnis: & quamuis nō eo pumice terſas quo ſunt cæteræ, atq; adeo alicubi planè etiam rudes & impolitas, Parrhaſii tamen eſſe recordaberis: id eſt, viri tam feliciter tātáque cum laude in hoc ſcribendi genere verſati vt nihil paruum ab eo debeat expectari. Atqui (dicet aliquis) his eius ſcriptis leuiuſcula nonnulla permixta ſunt. Id quidem certè & ipſe fateor, & mecum fatebuntur cæteri quoque qui Ianum amant & colunt: ſed captus eorum quibus ſcribebat, rationem habuiſſe, & ad eum ſe accommodare voluiſſe: ac ne vllam quidem horum partem eo animo vt in lucem qualia ſunt ederet, ſcripſiſſe eum reſpondeo. Ego tamen, quum vir optimus omniſque politioris doctrinæ ſtudioſiſſimus Iouas ea mihi dans, ſimul etiam ius in ea omne dediſſet, & de iis pro arbitrio ſtatuere permiſiſſet, in tenebris iacere velle, qualiacunque ſunt, eius eſſe putaui qui gloriæ Parrhaſii inuideret: contra verò, luce donare, eius qui illi faueret. Etſi enim multos autorum locos qui Iani ætate obſcuri erant, nobis claros reddiderunt ea quæ poſtea reperta fuerunt adminicula, nihilo minoris propterea æſtimandū eſt illius in explanandis quæ obſcura tunc erant

acumen. Verùm enimuero quid cum pleriſque hominibus agas qui doctrinæ famam ex doctiſſimi cuiuſque vituperatione aucupantur? Quaſi verò quicunque μωμήσασθαι poteſt, idem & μιμήσασθαι poſſit. Sed (vt nunc ſunt mores) heroes etiam illi, Angelus Politianus, Hermolaus Barbarus, Budæus, Eraſmus, aliique plurimi; viles ſunt hodie nonnullis qui tam de illorum ſcriptis, quàm cæci de coloribus, iudicare poſſunt. At ſi nobis cum vituperatoribus illis negotium ſit qui aliquo his in rebus præditi iudicio ſunt, vnum fortaſſe & alterum locum ex cuiuſpiam horum ſcriptis maledicentiæ ſuæ non ſine magno faſtu prætendent.

Quorſum hæc? rogas. Nimirum vt oſtendam eo minus debere nobis mirum videri, quòd ſordeat hodie pleriſque Parrhaſius, & tanquam vnus è grammatiſtarum grege in ordinem redigatur. Ad me certè quod attinet, tam procul ab eorum ſententia abſum, vt credam, ſi paucos aliquot è noſtri ſeculi hominibus excepero, non inuenturum me quem non dicam cum Parrhaſio, ſed ne cum Beroaldo quidem aut Domitio Calderino in eodem ſcribendi genere committere auſim. Age enim tu quicunque Beroaldi aut Domitii ſcripta non vnius aſſis præ iis quæ hodie eduntur æſtimanda putas, quid ſine Beroaldo ac Domitio aliiſque huiuſmodi magiſtris ſcribi ab eorum poſteris potuiſſe arbitraris? Quòd ſi doctiores ſuis magiſtris (vt ſæpe fit) euaſerunt diſcipuli, an magiſtri propterea è doctorũ albo eradendi erunt? Quod tamen de hiſce duobus aliiſque nõnullis fatebor, abſit vt de Parrhaſio itidẽ confitear. Hunc enim præ cæteris ferè omnibus qui poetas commentariis illuſtrarunt, & varia doctrina & iudicio & ingenio & memoria valuiſſe, limáque exactiore

ſum eſſe, perſuaſum habeo. At ſunt qui hodie multa præterea ad eorundem locorum explicationem afferre poſſint, dicet aliquis. Hoc certè mihi fit veriſimile: quippe qui facilè inuentis addi ſciã. Sed qui hodie addet iis quæ à Parrhaſio dicta fuerunt, ſiquidem id faciat alicuius libri adminiculo qui in Parrhaſii manus non venerat, hoc illi acceptũ minimè ferri debet: ſin ex ingenio id depromat, conſideret quàm multa viciſſim è ſuo deprompſerit Parrhaſius de quibus ipſe ne cogitaſſet quidem unquam, & ſine quibus hærendum ei tanquam in ſalebris fuiſſet: atque ita curtam ſuam ſupellectilem cum ampla Parrhaſii ſupellectile comparans, ſuo ſe pede metiri diſcat.

Nonnulli verò, ne deſit quod in Parrhaſio carpere poſſint, conſilium eius reprehendunt quo animum ad ſcribendos in Claudianum commentarios appulit. Nam cur non potius aliquem primæ notæ poetam ſibi illuſtrandum ſumpſit? inquiunt. Atqui non id agitur, an melius de literarum ſtudioſis meritus fuiſſet nauando Virgilii poematis operam, ſed quam bonam operam in Claudiano, qualiſcunque poeta ſit, nauarit. Quòd ſi reprehendendus ſit hoc nomine Parrhaſius, itidem certè reprehenſione dignus fuerit ille qui Statium enarrauit Luctatius. Quinetiam ad Græcos vſque ſcholiaſtas veniendum erit, vitióque vertendum doctiſſimo illi Tarthæo quòd Apollonium Rhodium nequaquam primas in poeſi obtinentem enarrare dignatus fuerit. At ego eum qui illos hoc nomine vituperat, perinde facere dico acſi quis eum militem qui ſe fortiſſimè ſtrenuiſſiméque in prælio geſſerit, ſtrenuitatis fortitudiniſque laudem ſibi arrogare nõ ſinat quòd nõ in prælio omniũ celeberrimo talẽ ſe præſtiterit.

Sed quid mirum ſi ſordeſcunt hodie multis Parrhaſii aliorúmque quos antea nominaui ſcripta,ſordeſcunt verò & multorum quos noſtra hæc ætas doctiſſimos habet, quum iiſdem bonam veterum quoque autorum partem contemptui eſſe videamus? Saluſtium & Cæſarem laudem in ſcribenda hiſtoria meruiſſe plerique fatentur : at Liuio eam denegant, aut certè tanquam precariò eam obtinere volũt. Nõnulli verò qui illũ quoque ea participant,at Cornelio Tacito & Quinto Curtio ne vnciam quidem illius deberi putant. Sed ad poetas vt tranſeam,(ad quos vocare nos videtur inſtitutus de Parrhaſio,Beroaldo,Domitióque ſermo) quis neſcit plurimos eſſe qui Latium ſex tãtùm habuiſſe velint poetarum nomine dignos? Virgiliũm,Horatium,Catullum, Tibullum, Propertiũ,Ouidium? Eſſe verò & qui pauciores eo titulo inſigniendos cenſeant? Quid quòd Ouidium ea etiam laude ſpoliare vir quidam magni alioqui nominis voluit quam ante illum omnes vno ei conſenſu tribuerant? nimirum eius verſus magis quàm cuiuſquam alius diuite vena fluere, ac modo non αὐτοφυεῖς eſſe? Imò (inquit) vel hic verſus quo ſuam De arte amandi opus auſpicatur, coactus eſt, *Si quis in hoc artem populo non nouit amandi.* Atqui ſi ita impingit in limine, ſi hic verſus coactus eſt & malè tornatus qui totius operis primus eſt,& eius quidem operis in quo non ſolùm magis quàm alibi vſquam ingenium illi in numerato eſſe ſed luxuriare etiam videmus,ecquid in cæteris libris non coactum eſſe ſuſpicabimur? Hîc verò operæpretium fuerit expendere quàm multa abſurda emendationem carminis Ouidiani qualẽ reprehenſor ille affert,conſequantur.Ita potius (inquit)ſcribere debuit Ouidius, *Siquis in hoc populo leges non nouit amandi.* vel, *Siquis in hoc populo morem,* &c.

Cur verò ita potius ſcribēdum fuit? Quia dicendo *artem* cogitare debuit eſſe ſibi neceſſe diſiicere mē bra quæ ſua cohærent natura (vocat enim diſiecta membra *hoc* & *populo.*) At ego tantum abeſt vt fatear aliter ſcribere debuiſſe Ouidium, vt planè exiſtimem, etiamſi *leges* aut *legem*, vel *morem*, dicere voluiſſet, traiectione in illis quoque vſurum fuiſſe, ſcribendo, *Si quis in hoc legem populo*, non *Si quis in hoc populo legem.* Nam præterquam quòd gratiorem auribus ſonum efficit hæc traiectio, carmen etiam ab oratione ſoluta diſtinguit: vt eam à poeta quæſitam eſſe, nedum ita cogente verſus menſura irrepſiſſe, exiſtimandum ſit. Si tamen refingendus eſſet verſus, quàm ineptum ſit *artem* in *leges* aut *legem*, ſeu *morem*, mutare, conſideremus. Primùm, nō inſcribitur liber De legibus aut lege amandi, ſeu De more amandi: ſed De arte amandi: quem titulum & ab ipſo poeta confirmari videmus. Deinde, paſſim ſe præceptorem appellat, & ſe tradere præcepta dicit: quæ non legem ſed artē tradenti conſentanea ſunt. poſtremò, in ea quæ ſtatim ſubiungitur comparatione,

Arte citæ ueloque rates remóque reguntur,
Arte leues currus, arte regendus amor:

quid cogitari poſſit ineptius quàm mutando *arte* in *lege*, vel *more*, dicere, *Lege citæ, &c.* deinde, *Lege leues currus, lege regendus amor.* aut,

More citæ uelóque rates remóque regūntur,
More leues currus, more regendus amor.

Quinetiā interiectis duobus dūtaxat verſib⁹ addit, *Me Venus artificem tenero præfecit Amori.* Alia præterea tanquam ex abundanti ad refellendam emendationem illā afferre poſſem: ſed vt putidam, libenter miſſam facio. Quid verò quòd idem primos Metamorphoſεως verſus modis omnibus reprehēdit? in iis tamē refingēdis ita cū Ouidio certat, vt nō æ-

quo ſe det cāpo, ſed verſibus ſex duos Ouidianos adoriatur. Ego verò iuſtiúſne hîc quàm illic reprehenſus fuerit Ouidius, ſagaci & emūctæ tuæ nari, Ludouice κριτικώτατε & ποιητικώτατε, relinquo: hoc tantùm addo, Ouidiū, licet breuiter, nō tamē incōmodè mentē ſuā expreſſiſſe videri: & vel id argumēto eſſe puto, quòd ego minimè alioqui in ſcribēdo verſu felix, hoſce quatuor Latinos Græcis totidē & penè ad verbū, incluſos, dilucidè tamē reddidiſſe iudicatus ſim. quod certè fieri nō potuiſſet, ſi incommoda breuitate vſus ille fuiſſet.

Καινῶς μορφωθέντα ἐέλδεται ἦτορ ἀείδειν.
Σώματα· οὐρανίδαι, οἱ τῶνδε ἠλλάξατε μορφὴν,
Προθυμέες τελέθοιτε, καὶ ἐκ κόσμοιο γενέθλης
Μέσφα καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπέων μηρύετε εἱρμόν.

Hæc autē quū dico, nō ignoro, multa nō apud hūc tātùm poetā (quod & ipſe fatetur) verūetiam apud cæteros legi quæ meliora fieri potuiſſēt. Sed quomodo? ſi ipſimet ea ſuæ incudi reddidiſſent. Vt tamē aliqua eſſe dem quæ nō reprehēdi ſolùm ſed è reprehenſoris etiā incude meliora exire poſſint, at etiā atq; etiā attēdendū eſſe dico quid & cur reprehēdamus. Alioqui enim quod in præcipiti īra vſu venire videmus, vt nimirū in immeritos, euadētibus interim qui culpam commeruerunt, eam expleamus, idem & in ardente illo præcipitique reprehendendi ſtudio contingat neceſſe eſt.

Verùm vt tandē ad Parrhaſiū noſtrū reuertar, huius inquā aliorúmq; multorū ſcripta in tāto veterū etiā cōtemptu, iacere, minimè mirādum eſt. At ego cōtrà, quo minore apud huiuſmodi homines in pretio Ianū eſſe video, tanto pretioſiorem mihi eſſe fateor: & quoniā in eodē illū apud te loco eſſe arbitror, gratū tibi (cui modis omnibus gratificari cupio) munuſculū noſtrū fore ſpero. Vale.

A. IANVS PARRHASIVS IO. LASCARI Byzantio Gallorum regis apud ſenatum Venetum legato S. P. D.

LIS eſt mihi cum Politiano ſinuoſa, quæque non niſi ab eo qui iuxtà Græcè ſciat ac Latinè, decidi rectè poſſit. itaque te diſceptatorem (ſi per aduerſariũ liceat) elegi, quũ nemo noſtrorũ multis abhinc annis adeo Græcè profecerit vt ipſe Græcus homo Latinè: quámque Græcis à Cicerone laudem queſtus eſt Apollonius ereptam, tu cum puluiſculo corraſam tibi tuíſque vindicaueris: in aliena lingua tantus, vt ſapiẽtiſſimus Venetorum ſenatus eloquentiæ tuæ vi captus opes in Italia Gallorũ coaleſcere non indignè ferat. Vtinam Byzantii nouæque Romæ res amplificari per te daretur, vt à maioribus olim tuis in ſua rep. potentiſſimis. Hoc enim ſatius longéq; magis expetẽdum quàm exteræ genti regnum cõſtituere. Quoniam verò per immanẽ Scytharum dominatũ non licet, hoc (vt ille dixit) Catone cõtenti, tempori ſeruiamus & Muſis: in quarum collegio quum principẽ locum teneas, accipe controuerſiã tibi iure debitã: quáq; ſoles libertate meliori cauſæ ſuffraga re ná, quod eſt in me, nõ appellabo. Verg. ÆEn. 2.

-ſopor feſſos complectitur artus:
Et iam Argiua phalanx inſtructis nauibus ibat
A Tenedo, tacitæ per amica ſilentia lunæ
Littora nota petens.

Hæc (vt omittam phaleras & ſuperuacanea verborum pigmenta) Politianus ita exponit: Equidem lunam hic ſilentem pro minimè tum lucente acceperim, quod fuerat tempus Græcis obſeruandum. Neque ita tamen interpretor, vt ad viuum reſecem, atq; ipſum deniq; lunæ coitum planè intelligam, quum nox tota tenebricoſa. nam hoc vtique refellitur, quoniam poeta mox ait, *Oblati per lunam.* Nondum igitur luna lucebat quum illi à Tenedo ſub veſperam nauigabant: ſed lucere tum

cœpit,quũ iam vrbem occupauerant. Non igitur vt ſera fuerit aut pernox luna, tum nec lunæ quidem omnino coitus: ſed tempus arbitror potius quamdiu illa non luceret. etenim plura quàm videatur, nox apud poetas complectitur. In his Angeli verbis nónne fraus illa deprehenditur, quam inclementer ipſe in Domitio inſectatus eſt? vt nec abſiſtat, nec planè congrediatur: ac vt ſepia, quum iam teneri metuit, atramentum ſpargit, ita perplexè confuſéque loquitur, vt intelligi nolle videatur. Nam quæ, malum, nugatio eſt hæc? Non igitur ſera fuerit aut pernox luna, tum nec lunæ omnino coitus: ſed tempus arbitror potius quamdiu illa non luceret. Ambages iſtæ ſunt, ambages. Explicandum denique eſt quota qualiſque tum luna fuerit quum Troia capta: ſeráne an pernox, an ſilens. Vt enim horum aliquid fuiſſe neceſſe eſt, ita hæc omnia ſimul eſſe non poterant: vt ſub veſperam ſilens eſſet & nulla, mox intempeſta nocte repentè luceret. Atque vt ita fuiſſe concedam, (1) ſi per aliquam noctis partẽ conſpicua luna fuit, ſilens certè non erat. Etenim ſilentium lunæ Plinius ab aliis interlunium vocari tradit ipſam ſolis & lunæ coniunctionem, quum penitus in aſpectum non venit. Idque tum non fuiſſe, cum Vergilius indicat hoc hemiſtichio (quod ne Politianus quidem diſſimulare potuit) *Oblati per lunam*, tum vetuſtiſſimus apud Græcos poeta Leſches Aſcyteluri F. ex oppido Mitylenarum Pyrrha, qui Tullo Hoſtilio Romæ regnante paruam ſcripſit Iliada, cuius appoſui carmen (vt contumaces ſuis ſaltem credant oculis) ab interprete Lycophronis & Euſebio mutuatum,

Νὺξ μὲν ἔην μεσάτα, λαμπρὰ δ᾽ ἐπέτελλε σελάνα, id eſt,

(2) *Nox erat intempeſta, nitebat & aurea cælo Luna.*

Non igitur erat ſilens, aut, qualem fingit Politianus, in coitu cõſpicua, ſed in orbem ſinuata: quod euntibus ad opprimendum ſopitos hoſtes aduerſum tempus non eſt exiſtimandum. nam Papinius in id genus inſidiis ait,

armataque Iuno
Lunarem quatiens exerta lampada dextra

Pandit iter. Quo poetico colore propitios lunæ radios Argiuis ab aere ſignificat immiſſos. Ergò per ſilentia tacitæ lunæ Vergilius intempeſtam noctem voluit intelligi: quia tunc omnia tacent. ex quo Orpheus ait in hymno lunæ, ἡσυχίᾳ χαίρουσα, id eſt ſilentio gaudens. M. Varro Macrobiúſque & Cenſorinus hinc appellatum conticinium docent. id quod AEneid. IIII. per hæc à poeta pulcherrimè deſcribitur,

Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras: ſyluæque & ſæua quierant
AEquora, quum medio voluuntur ſidera lapſu,
Quum tacet omnis ager, pecudes pictæque volucres
Quæque lacus latè liquidos, quæque aſpera dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Leníbant curas, & corda oblita laborum.

Et in eodem libro,

Poſt vbi digreſſi, luménque obſcura viciſſim
Luna premit: ſuadéntque cadentia ſidera ſomnos.

Et Leander apud Ouidium,

Vnda repercuſſa radiabat imagine lunæ:
Et nitor in tacita nocte diurnus erat:
Nullaque vox vſquam noſtras veniebat ad aures
Præter dimotæ corpore murmur aquæ.

In Triſtibus verò,

Iamque quieſcebant voces hominúmque canúmque,
Lunaque nocturnos alta regebat equos.

Martialis in ludimagiſtrum,

Nondum criſtati rupere ſilentia galli. C. item Balbus in deſcriptione noctis,

Ipſa quies rerum, mundique ſilentia terrent. Sed expreſſiùs à Vergilio Statius in ſecundo Theb. agens de Mercurio & vmbra Laii, tranſtulit,

Inde per Arcturum mediaque ſilentia lunæ
Arua ſuper populoſque meat. Sopor obuius illi
Noctis agebat equos, trepidúſque aſſurgit honori
Numinis, & recto decedit limite cæli. Euolauit à ſpiraculo Ditis, ipſóq; Tænaro circiter ſecũdam (inquit) vigiliam, nocte videlicet intẽpeſta: quãdo dii terras inuiſunt, vt ipſe Papinius ad Domitianũ Syluarũ primo,

-huc & ſub nocte ſilenti,
Quum ſuperis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cælo, miſcebitque oſcula iuxtà. Bootes autē (de quo Manlius, *Arcturúmque rapit medio ſub pectore ſecum)* ſub eaſdem noctis horas incipit apparere, & ante crepuſculum matutinum deſinit. Propertius,
Non audis, & Verba ſinis mea ludere, quum iam
Flectant Icarij ſidera tarda boues.
Iuuenalis,
Sideribus dubijs: aut illo tempore quo ſe
Frigida circumagunt pigri ſarraca bootæ. Qui ſuſpicantur iter à Mercurio factum per arcticum circulum, (ſub quo Crates tartarum ſtatuit) indéque per lunæ globum, (quem ſilentem à Papinio dictùm volunt, eo quòd vmbrarum ſilentium ſedes eſt: aut quòd infimus orbis lunæ grauiſſimo ſono mouetur, vt eſt apud Ciceronem) obſcuritatem in re clara affectant. Vt enim verum ſit, εἶναι ἐπ' αὐτῆς καὶ οἰκήσειν ἄλλην, ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς (vt Anaxagoras opinatus eſt, & Achilles Arati refert interpres) ipſe certè Mercurius ex inſtituto terræ propiùs volat, vt AEn. IIII poeta cecinit,
Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis
Conſtitit: hinc toto præceps ſe corpore ad Vndas
Miſit, aui ſimilis, quæ circum littora, circum
Piſcoſos ſcopulos, humilis Volat æquora iuxta:
Haud aliter terras inter cælúmque uolabat,
Littus harenoſum Libyæ Ventóſque ſecabat. Ac vt nouo exemplo nunc demum Mercurius arua ſuper populóſque lunæ volet, vmbra certè Laii, quam ab impiorum ſedibus euocatam ad furiale miniſterium deducebat, vt Eteocles violata fide, regni viciſſitudine fratri non cederet: agere tam ſublimem curſum non decet, vt orbem lunæ piorum manibus aſſignatum tranſgreſſa, diuina atque æterna, præſertim diuerſiſſimè à deſtinato curſu, dira contagione polluat. Quin & auriga noctis Somnus & obuius Mercurio ſemita decedit: íſque noctem per medium cæli ſpatium infra lunæ globum vehit, vt officio ſuo fungatur, mortaléſque ſparſo humore ſopiat, vt eſt in fabulis. Itaque quum

Leſches pleno orbe lunæ Troiam [illegible],
& Martialis Valeriuſq; Flaccus, & [illegible]
taphraſtes, intempeſtam noctem [illegible]
ſcribant, idipſum tempus in quibus [illegible]
bus, autumo deſignari lunæ vero, non [illegible]
cta ſilentia, vt oſtendat [illegible]
ſe quum Troia capta eſt quoquam lunæ [illegible]
ſtiſſimè poni poteſt, quum lunæ [illegible]
Orpheus) [illegible], id eſt, noctis [illegible] & Vergi-
lius AEn. IIII, *Poſt Vos degreſſi* [illegible]

Lege Plutar. in Camillo, Græcè & Latinè [illegible].
Horatius, Nox erat & cælo fulgebat luna ſereno [illegible]
nora ſidera. Lege Porphyr. [illegible] intem-
peſtam noctem.
Lege Plut. in vita Niciæ, pag. 26 [illegible]
uit nox ſideribus illuſt. [illegible] 3.

A. IANVS PARRHASIVS GALEATIO
THYENAEO equiti Vicentino S. P. D.

Etsi certo ſcio quòd hæc & longe [illegible]
domi tibi naſcuntur: ac, ſi [illegible]
cognitum non haberé, ſuſpicari non [illegible]
poſſim te non inquirere ſed [illegible]
ui tamen apud me pluris eſſe boni viri nomen quam
doctrinæ famam: ſatisfeciq; tuæ voluntati in ea quæ [illegible]
uiſti in Iuuenalem. Tu, ſiquid offendero, [illegible]
uctor, in me culpam præſtabis: ego de [illegible]
fficii teſtimoniú gratificandi ſtudio iam [illegible]. Ver-
ſus in quæſtionem vocati, ſunt ii,

Nota magis nulli domus eſt ſua quàm mihi lucus
Martis, & AEolijs Vicinum rupibus antrum
Vulcani: quid agant Venti, quas torqueat Vmbras
AEacus, Vnde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos. His ego
ne te refellendis aliorum præſtigiis obtundi) Valeriú
laccum taxari, non abſq; ſuſpicione [illegible]

tumo, quum fuerint æquales, & vterque Veſpaſianorũ principatu clarus, auctoritate tamen apud eos & gratia diſpari. Quippe Iuuenalis odio Veſpaſianorũ flagrauit: & quia cauſatiùs in Domitianum plena velificatione graſſatus eſt: cui contrà Flaccus in Argonautico ſtatim per initia blanditur, à poetica facultate commendãs, ad Veſpaſianum patrem, *-proles tua pandat Idumen. Nanque poteſt.* Eius itaque ſucceſſu, populari que recitatione & plauſu Iuuenalis offenſus, locorum rerúmque deſcriptiones, & (quod poetæ heroici præcipuũ eſt inſigne) numinum colloquia carptim ſaltuatimq; conuellit, &, quaſi ſubductis columnis, totum opus labefactare conatur. Etenim Flaccus luci Martis aliquoties meminit, vt illic,

Martius ante Vrbem longis iacet horridus annis
Campus. Item ex AEetæ perſona ad Martem,
Tu quoque ſacrata rutilant quoi vellera quercu,
Excubias Gradiue tene. præſentia luco Arma tubæque ſonent.

Et hæc in lucum Martis ab Apollonio quoq; Rhodio Ouidioq; celebratum, ſatis. Per antrum verò Vulcani quis illa Flacci maleuolè petita non videat?

AEquore Trinacrio, refugique à parte Pelori
Stat rupes horrenda fretis: quot in æthera ſurgit
Molibus, infernas toties demiſſa ſub vmbras.
Nec ſcopulos aut antra minor iuxta altera tellus
Cernitur. illam Acamas habitat, nudúſque Pyracmon:
Has venti nimbique domos & naufraga ſeruat
Tempeſtas. Obſeruandúmq; quod ait *-iuxta altera tellus.* ad quod alluſit Iuuenalis illo hemiſtichio,
-AEolijs vicinum rupibus antrum. Sed vt appareat hanc inuidiæ procellam in Flaccũ à Iuuenale emiſſam, audi quid agant: idem conſilii captent apud eum venti,

Interea medio ſaeuus permiſſa profundo
Carbaſa Pangæa Boreas ſpeculatus ab arce,
Continuò AEoliam Tyrrhenaque tendit ad antra.

Quorum naturam ſitúmque perſequutus, addit & Boreæ concionem,

Pangæa quod ab arce nefas, ait, AEole vidi:
Graia nouam ferro molem commenta iuuentus,
Pergit, & ingenti gaudens domat æquora velo.

Nec mihi libertas imis freta tollere harenis,
Qualis eram nondum vinclis & carcere clauſus:
Hinc animi,ſtructaque viris fiducia puppis,
Quòd Boream ſub rege vident. da mergere Graios,
Inſanamque ratem.nil me mea pectora tangunt.
Tantùm hominum compeſce minas,dum littora iuxta
Theſſala,nec dum aliæ viderunt carbaſa terræ.
Dixerat.at cuncti fremere intus,& æquora venti
Poſcere. Quid apertius?ſiquidē agere,propriè con cionantis eſt,aut accuſatoris, eiúſq; qui ſententiā dicit in ſenatu,vt ex Cicerone diſcimus & Liuio. Verùm ne dubites in AEaci iudicio à Iuuenale Tartarū deſignari,de quo Valerius hæc Argonauticôn primo,
Cardine ſub noſtro rebúſque acciſa ſupernis
Tartarei ſedet aula patris,&c. Quæ in tanta notitia prætermittere negligentia non ſit : accipe & Horatii in eandem ſententiam carmen,
Quam penè furuæ regna Proſerpinæ
Et iudicantem vidimus AEacum.
Item Statii in ſecundo Syluarum,
-ibimus omnes,
Ibimus:in mediis vrnam quatit AEacus vmbris. Eadem ratione Iuuenalis Monychi dixit ornos , & Centaurorum pugnam ſignificauit, quam Flaccus expreſſit in Argonautis encauſtica pictura per hæc,
Parte alia Pholoe,multoque inſanus Iaccho
Rhæcus,& Atracia ſubitæ de virgine pugnæ.
Crateres menſaque volant,aræque deorum,
Poculaque,inſignis veterum labor:optimus haſta
Hic Peleus,hic enſe furens agnoſcitur AEſon.
Fert grauis inuito victorem Neſtora tergo
Monychus. Quod vltimū Centauri nomen eo magis illuſtrem Valerii notam reddit , quo non apud aliū ſui temporis poetam facilè reperitur. Non expectas, opinor , vt inde etiam tibi recitem quæ de velleris aurei furto cecinit,quum totius id operis argumentum ſit, egóque non laborem aliis hæc probare,ſed apud te tantùm teſtari , ſtudium tibi meum non defuiſſe , nec vnquam defuturum. Vale.

A. IANVS PARRH. BARTHOLOMAEO PAIELLO poetæ & equiti Vicetino. S. P. D.

VETVS eſt adagium, cuius meminit & Apuleius, Vbi vber, ibi tuber. Ab eodem nanque culmine voluptas & ei comes mœror ſequitur, vt eſt apud Plautũ. Quum lepidiſſimas Atticique ſalis elegias, & quæ mihi recognoſcẽdá tua miſiſti carmina, cupidè lectitarem, videbar equidem mihi per amœna muſarum vireta ſpatiari: gliſcebã gaudio quòd hodiéque extarẽt ingenia quæ cum quolibet antiquorum ſeculo certarent: agebámq; (quod ipſe mãdaueras) acerrimum cenſorem. Nam collatis tuis Tibullique & Propertii locis, ad excitandos mitiores affectûs excogitatis, in pleriſque nutante trutina, non videbam cui potiſſimùm palmam darem. Dúmque velut in adoleſcentiam reuolutus, eruditionem Propertii recõditam rimor, incidi in illum multorum naufragiis infamem ſuſpectúmque ſcopulum,

Et modò Theſprots mirantem ſubdita regno

AEquora, Miſenis proxima nobilibus: hæréntsq; (vt ingenuè fatear) in ſalebra, ad interpretes, vt ad anchorã confugi: ſed vtrunq; ex Domitii commentariolis aptũ pendentémq; ſtomachabundus abieci: cœpíq; egomet ipſe mecũ carmen expendere. Totus in iis eram nugis, & ecce tibi neſcioquis (vt tũ mihi viſum) intẽpeſtiuè ſalutatũ me venit. & Cuia ſunt hæc (inquit) quæ tanto ſtudio pertractabas? Vnici hui⁹ ætatis (inquã) poetæ Paielli noſtri. Tum ille ſuſpirans, O præſagam mali mẽtem: quaſi diuinaret haud ita multo pòſt orba fore, parauit eis te tutorem. Tum ego abominatus tam triſte verbum, Dii meliora, inquã: nam Paiellus annis adeò confitus non eſt vt aliquandiu ſua gloria ſaluus frui non poſſit. Eſt vt dicis (inquit) & ipſe Neſtoris ætate dignus: ex aduerſa tamen valetudine iacet medicorum iudicio penè conclamatus. Ad hæc ego obrigui, quòd hyeme proxima laterum te dolore vexatum, certiſſimo mortis

vt Lucilius ait)nuntio, non eram neſcius:verebârque te recidiſſes in idem morbi genus, & quidem deſperatius, vt vſu venit. Subibat miſeratio reputantem te bonis artibus à teneris (vt Græci dicunt)vnguiculis intentum defraudaſſe genium, nihil vnquam voluptati conceſſiſſe:nunc,exhauſtis omnibus animi corporiſque laboribus,à ſummo Parnaſſi faſtigio,quò tãdem vix euaſeras,intempeſtiuo obitu detrahi. Non iniuria ſanè mihi moriẽs Theophraſtus accuſaſſe naturam videbatur, quòd ceruis & cornicibus diuturnam vitam, quorum id nihil intereſſet: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, exiguam dediſſet. quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longior, futurum fuiſſet vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Argumento nobis erant iuuentutis tuæ luſus, elegãtiæ, veneréſque caſtiſſimæ:quanto potiora daturus eſſes in poſterum ſi te fata non inuidiſſent. In hac acerbiſſima cogitatione dies aliquot abſumpſi, nihil inſtituti memor: eſſémque forſan adhuc in ea defixus,niſi audiſſem te magis ac magis in dies leuatum melius habere. Statim voto cum gratulatione ſoluto, Propertium reſumpſi, quem in illo propemodum omnium luctu proieceram. Conſultíſq; manu ſcriptis(vt noſtri moris eſt)exemplaribus,in aliis inueni *Teſpreti*, in aliis autem *Teſproti*: in nullo *Theſproti*,vt vulgò legitur. Et ſanè quum Cynthia Baiis deſideat, à Propertióque proxima Baiis loca deſcribãtur, quæ tanta nominum ſimilitudo poetæ blandiri potuit vt Theſprotos ingenti terrarum ſpatio diuiſos ex Epeiro transferret in Campaniam? nõ minus inſulſè quàm qui idem fecit in Samoſatis oppido Syriæ, Luciani ſophiſtæ patria. Negas ergo(dicet aliquis)Campanos eſſe Græcorum colonos? etſi verè poſſem, (ſiquidem non omnes è Græcia profectos ab opinatiſſimis auctoribus affirmatur) vt tamen vltrò condonem, num propterea Theſprotos appellabimus?quũ præſertim Græciæ finibus Epirotæ(quorundã ſentẽtia)non cõtineantur? At vtrobiq; fluuius Acherõ, & Acheruſia palus eſt. Sint & Puteoli,ſi placet, & ipſæ Baiæ. eáne de cauſa Theſproti regno ſubdita nuncupentur? Amnis Acheron, & Pan-

doſia ciuitas in Epeiro redditur, eiuſdémque nominis à Strabone, Liuióque & Trogo in Brutiis, vbi fatum fugiens incurrit Alexander alterius Alexandri auunculus. nemo tamen vnquam Theſprotos in Brutiis nominauit. Equidem ſuſpicor ex imperitia, *Te ſproti*, pro *Te Protei*, librarios apud Propertiũ corrupiſſe. Proteus enim ab aliis ad inſulam Carpathõ, ab aliis ad Pharon, ab aliis ad Capreas habere ſedem fingitur: de quo Silii carmen extat VII. Punicorum,

Teleboi medio ſurgunt quà regna profundo,
Pumiceaque procul ſedes, immanis in antro
Conditur abrupto Proteus, ac ſpumea latè
Cautibus obiectis eiectat cærula vates.

Hinc apparet vnde Propertius Puteolani ſinus, id eſt inter Capreas & Miſenum maris, penes Proteum regimen eſſe dixerit, in hunc ordinem, Ecquid, ô Cynthia, ſubit te cura noſtri, mirantẽ æquora ſubdita regno Protei, proxima nobilibus Miſenis, in ora Campaniæ, Vergilii carminibus inclyto promontorio? quod aut ſyllabis obſequutus, numero multitudinis enuntiauit, aut vt annexam quoque regionem ſignificaret, vt quum Circen dicimus, & Circeos. Ac nequis obſtare ſyllabarum dimenſum putet in paterno Protei caſu, Maronis adieci teſtimonium,

Atrides Protei Menelaus adúſque columnas. Sed & ipſius etiam Propertii,

Hæc eadem Perſei nobilis vxor erat. Vide quàm bellè te remunerem, qui pro terſiſſimo poemate minutam parúmque cultam quæſtionem remiſerim. Sed veniam (ſcio) dabis, vbi ſuccurret, aliquando tua ſcripta tantum negotii factura poſteris, quantúm nobis antiquorum. Vale.

A. IANVS PARRH. GALEATIO THYENAE & Quinti Comiti Veicetino S. P. D.

Si nihil obſtat aliud quominus illo Iuuenalis carmine, de quo pridie reſcripſeram, C. Balbus obliquè ſugilletur, vt ego ſentio, niſi quòd orni non meminit: equidẽ facilè eximam tibi ſcrupulum. Solent enim poetæ locos aliunde ſumptos in parodiis immutare, Martialis,

Vſſit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,

In tota iuuit quem nihil eſſe domo: quum Tibullus, eo pentametro Deliæ, non Nemeſi, blandiatur.

Idem ad Flaccum,

Riſit Thuſcus eques, paupertatémque malignam

Reppulit, & celeri iuſſit abire fuga.

Accipe diuitias, & Vatum maximus eſto!

Tu licet, & noſtrum, dixit, Alexin ames. & alibi,

Mæcenati Maro quum cãtaret Alexin. Satis autẽ cõſtat ex Apuleio Tiberióque Donato, & aliis, Alexin ficto nomine Pollionis amici puerum, non Mæcenatis, à poeta appellatum. Ille ipſe etiam Martialis alludens ad Ouidii ex tertio de Arte præceptum,

Ride ſi ſapis, (inquit) *ô puella ride,*

Pelignus, puto, dixerat poeta. Nam ſuſpicari vel ab epigrammatibus, (vnde laudem non meruit Ouidius) vel à Medea teſtimonium citari, quum neque numeri, neque ſententia tragœdiæ conueniat: & hoc in vniuerſum puellas omnes (vt eſt in artibus) ab Ouidio moneri Martialis innuat. accedit ad ſocordiam Propertius de Vergilii bucolico,

Tu canis Vmbroſi ſubter pineta Galeſi

Tyrſin, & attritis Daphnin harundinibus. Apud Vergiliũ res agitur in ripa Mincii. Propertius inde ſcenam tranſtulit in agrum Tarentinũ iuxta amnem Galeſum. Fugit enim, quantũ poetis in hoc genere liceat, eos qui præter hiſtoriam ſcripſerunt in Tarentino ſeceſſu bucolicum carmen à Vergilio lucubratum quod Propertius hîc intelligat. Horatius in odis,

-haud parauero

Quod, auarus vt Chremes, terra premam. Terentiana quidem perſona Chremes eſt, & rei familiaris admodum diligens: infodiſſe tamen argentum non inducitur. At hoc ex commodo ſuo Flaccus affinxit. (1) Idem in arte poetica,

Vt nihil interſit, Dauúſne loquatur, an audax

Pythias emuncto lucrata Simone talentum, (2) ſatis habuit argumento perſonı́ſque tantùm comicis indicare Terentium, quum cætera nihil ad eum. Nam qui librarii impoſtura ad Acronis Helenii nomen indignè & falſò obrepſit, vt in pleriſq; omnibus, ineptit. vbi docet Horatius verba agreſtium ſatyrorum (quos à priſcis tragicis induci pro choro moris erat) ita à tragicis differre oportere, vt ab ipſis ſatyricis comica, à Lucilio alterius generis poeta, præſertim quē non probaret: non ab aliquo comico, vel ipſo potiſſimùm Terentio, cuius ſtudioſum fuiſſe conſtat, exemplum mutuaretur? At (inquiunt) Simonis & Pythiæ cōgreſſus apud Terentium non extat. Affirmo. ſed & nomen Daui, & epitheton audax illi Terentianæ Pythiæ maximè conſentaneum, nobis aſtipulatur. Datúrque hæc, & maior etiam, poetis venia. nam quædam conferunt in eos qui nunquam ſcripſerunt, modò non ſint à materia in qua verſantur, aliena. Nicāder in Theriacis ait, omnia quæ venenato morſu petunt, è cruore Titanum prodiiſſe, Heſiodúmque laudat auctorem: quia veriſimile erat ab eo traditum: quum tamen ille prorſus hoc tacuerit, vt à diligentiſſimis apud Nicandrum grammaticis obſeruatum proditúmque eſt. Alexis apud Athenæum Dipnoſophiſtôn IIII, dediſſe fabulam legitur in qua Linus ad ſe diſciplinæ gratia deducto Herculi mandat vt ex auctoribus in conſpectu poſitis, Orpheo, Heſiodo, Chœrilo, Epicharmo, Homero, ſumeret quēcunque primum ſors offerret ac ipſe vellet: hoc enim pacto Herculis ingeniū detectum iri credebat. ille manum fortè coniecit in commentarium de re coquinaria: atque in eo genere ſtudioſè verſatum profeciſſe. Quis autem neſciat Heſiodum, Chœrilum, Epichar-

um, Homerum, Lino & Hercule poſteriores? Ad vi-
m reſecanda nõ ſunt hæc apud poetas. En ipſe quo-
e de Statio Iuuenalis,

Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agauen. Id eſt,
ite editionem Thebaidos, quod Agaues in ea ſemel
t iterum meminent. Ergo per ornos arboréſq; Mo-
ychi, Centaurorum pugnam in Flacco deſignauit, at-
is de ſuo tantùm datis, & inuidioſè per exaggeratio-
em calumniámque portentoſis. Arboribus enim ſoli-
s, earúmque ramis Centauros pro telis vſos, Apollo-
ius, eóque prior in Cænei fato Pindarus, ac vtrunque
quutus oſtendit Ouidius Metamorph. XII. per hæc ex
erſona Neſtoris,

Vidi ego Petreum conantem vellere terra
Glandiferam quercum.

Et infrà,

Demoleon, inquit, ſolidóque reuellere dumo
Annoſam pinum magno molimine tentat.

Et paulo mox,

-Chthonius quoque Teleboáſque
Enſe iacent noſtro. ramum prior ille biſurcum
Geſſerat. Apud eundem Monychus exclamat,
-nos ſemimari ſuperamur ab hoſte:
Saxa trabéſque ſuper, totóſque inuoluite montes.
Dixit, & inſanis deiectam viribus Auſtri
Fortè trabem nactus, validum coniecit in hoſtem:
Exemplóque fuit, paruóque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion vmbras.

Et Propertius de Milanione,

Ille etiam Hylæi percuſſus vulnere rami,
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit. Hylæus enim
Centaurus à Papinio Thebaidos IIII, celebratur,
Non aliter ſyluas humeris & vtroque refringens
Pectore, montano duplex Hylæus ab antro Præcipi-
tat. vt in ſuperiore Propertii ramum pro ſagitta acci-
pere ſit abſurdum. Non dubito quin hæc alium te red-
dant, & omnes qui modò cogitent à Iuuenale poetam
ſui temporis obliquè notari, nec extare quenquam in
quem magis illa cadant quàm Valerium. Vale.

¹ Statius Sylu. primo -cedant vitreæ iuga perfida Circes Dulichiis vlulata lupis: quum non tradat hoc Homerus.

² Vt ſuprà, Iratúſque Chremes tumido delitigat ore. quem verſum lege apud Horatium.

A. IANVS PARRH. GALEATIO THYENAEO ſuo S. P. D.

ID vnum deerat (inquis) vt receptos auctores in ordinem redigas, & Acronem (ſi diis placet) à ſtudioſorum manibus excutias. Ego verò Thyenæe ſumma veneratione veterum memoriam ſemper, & nunc, ſiquando maximè, proſequor, quum non agnoſco triuialium magiſtrorũ nugas, vt Acronis: in cuius eruditionem præſtãtémque diſciplinam non cadunt errata, quibus ſcatent ea quæ circunferũtur in Horatium. Licebit (inquis) hoc ipſum de Seruio cæteríſq; dicere: quos in ius à minimo quoque litteratore vocari cottidie videmus. Agere Seruii reliquorúmque cauſam nunc otium mihi nõn eſt: at Acronis ea commẽtaria non eſſe quæ leguntur in Horatium, niſi certiſſima ratione docuero, nolim credas. (¹) Helenius Acron ætate ſua grammaticus anxiè doctus, accuratas in Terẽtium reliquit enarrationes, vnde teſtimonium Chariſius identidẽ citat, antiquior aliquanto quàm Seruius. id quod inde colligitur, quòd quum grammaticos omnéſque paſſim per quos profecerit (qui candor eius eſt) alleget, vnum certè Seruium non omiſiſſet, ſi is ante ſe expoſuiſſet opera Vergilii, quẽ cum ſuis interpretibus frequẽter habet auctorem. Veſter Acron apud Horatium primo Sermonum, Denunciantes (inquit) litem, anteſtatos habebant, quibus præſentibus conueniebant, ita vt aurem illis tertiò vellerẽt. Sic (²) Seruius magiſter vrbis exponit. Ex his apparet Acronem, quem dicitis, Honorato fuiſſe poſteriorem, quum Chariſius aut æqualis Seruii fuerit, aut eũ (quod vero propius eſt) vna vt minimũ ætate præceſſerit. Adhæc (cur enim non ſuo potius cum gladio iugulemus?)

veſter Acron in Flacci vita, commemoratis poetæ ſcriptis, hoc addit, Commẽtati in illum ſunt, Porphyrion, Modeſtus, & Helenius. Acron omnibus melius. Acronémne putas adeo ſtultũ vt ſe tum illa prodentem cõnumeraret Horatii commentariis qui ante ſe claruerant? aut ineptè glorioſum, vt ſemet ipſe cæteris omnibus anteponeret? At in eo multa ſunt plena bonæ frugis. Ea, ſi qua ſunt, ab iis accepit quos initiò recenſuit. Idque facilè concedet quiſquis iſtius & Porphyrionis inter ſe ſcripta contulerit. Deprehendet enim Porphyrionis ab eo ſingula propemodum verba, nedum res, impudentiſſimè compilari. Quod in Iulio Modeſto ac ipſo Helenio Acrone accidiſſe, vana coniectura non eſſet. Vnde igitur hic in Acronis nomen inuaſit? à cupiditate librarii, qui primus impreſſit. Id quod in aliis quoque fieri videmus, vt in M. Catonis originibus, Beroſo, Sempronio, Cor. Gallo, ſexcẽtis, vſitata fraus eſt, edendis operibus auctoritatem ſuppoſito ſpecioſo titulo conciliare. Denique vetuſti codices Acronis inſcriptionem non habent. Vale.

Helenium citat Ælius Donatus in Eunucho Terentii, dũ poetam tuetur à calumnia criticorum de colore muſtelino, per hæc, Ego autem Helenium ſequor, qui rectè intelligit Terentium, &c. tametſi librariorum negligentia apud eum mutatis ſyllabis adeſionum legitur. Ex quo ſatis apparet Ælium Donatum Chariſio poſteriorem, vel æqualem certè fuiſſe, quòd Aruntii Celſi, Flauii Capri, Helenii Acronis, in Terentium commentaria alleget: Donati nuſquam meminit, non vtique facturus ſi prius edidiſſet. Citat & Cornutus in Perſium. nam quòd Perſium Cornutus explanauerit, antiquiſſimus eius poetæ commentator, oſtendit in illud, Quiſquis ó modò, &c.

Incidi in Probi grammatici commẽtarios in primam Perſii Satyram, non illos qui Cornuti nomine circunferuntur, & quos Hermolaus vt Probi citat XI. caſt. Plin. in verbo Barba: ſed alios longè maiori cura ac ingenio compoſitos. In iis ita ſcriptum legimus, Cuias Acroni propriè dicere videtur, quæ ſi vtiliter exercentur, virtutis locum obtinent: ſi in ſuperuacuũ, deſidiæ. Ex quibus apparet, Acronem Probo fuiſſe vetuſtiorem. Itẽ Cornutus in illud, Fratres inter ahenos, Acronẽ citat.

* Lege Seruium in VII Æn. in illud carmen -poſtquam alta quierunt: vbi ait, auctor Hebrus, tu lege, Acron Helenius.

A. IANVS PARRH. LVCAE BONFIO Patauino S. P. D.

DVABVS horis Veicetiæ fuimús apud hoſpitem tuum Galeatium Thyenæum: támque me comitate elegantiáque morum cepiſti, vt te non minus amem gerámque ocu lis, quàm ſi tecum vixiſſem. Viget in te Liuii lactea vis eloquentiæ, viget humanitas, viget vrbana cõſuetudo, quæ te conciliant omnibus, & imprimis ampliſſimo patri Marco Cornelio cardinali, Byzantinóque pontifici, quódque longè pluris eſt, humanarum diuinarúmque rerum peritiſſimo, qui tuo conſilio operáque maximis in rebus vtitur. Itaque per has vindemiarum ferias quum meas lucubrationes in vnum quaſi corpus redigerem, iucundiſſima tui memoria ſtatim ſubit, cui meritò, quod in Amoribus Ouidii præter aliorum ſententiam videor obſeruaſſe, nuncupem. Id eſt huiuſmodi ex lib. III,

Flumina deberent iuuenes in amore iuuare:
Flumina ſenſerunt ipſa quid eſſet amor.
Inachus in media Bithynide pallidus iſſe
Dicitur, & gelidis incaluiſſe vadis. In hæc multi multa: nemo (quod equidem ſciam) bene. nam neque Bithyniæ vel Bithynidis Inachus amnis eſt: neque Bithynis Argiuorum regio, quod quidam comminiſcuntur. alioquin à Pauſania, qui vel omnes Græciæ lapides illuſtrauit, omiſſa non eſſet. Ego (ne te diutius morer) ita caſtigandum reor,

Inachus in Melia Bithynide pallidus iſſe Dicitur. Nam Melia nympha fuit, vt Callimachus ait, ex qua Neptunus Amycum ſuſcepit Bebryciæ regem: de quo longum carmen extat Apollonii Argonauticorum ſecundo. Ex hac Inachus AEgialeum ſuſtulit, à quo Peloponneſus AEgialea dicta, vt in Homerum refert Didymus. Affirmare non auſim eadémne ſit an altera, ad quam inquirendam pater Oceanus Caanthum puellæ fratrem

fratrem miſerit, eius filium: qui delatus in Bœotiam, quum Meliam raptori Apollini non potuiſſet eripere, auſus eſt eius templum, quod Iſmenium poſtea vocatum Pauſanias auctor eſt, incendere: vnde ſagittis à deo cõfixus, tumulum habuit in margine fontis Marti conſecrati, vbi Cadmus illum ſerpentem portentoſæ magnitudinis interfecit. Apollo ex Melia Tænerum genuit & Iſmenum: à quo nomẽ amnis accepit, quum Ladon antea diceretur. Vtcunq; mater ex Inacho Melia Bithynis ab Apollonio etiam appellatur. eius carmen eſt hoc,

Ενθάδ' ἔσαν σαθμοί τε βοῶν, αὖλίς τ' Αμύκοιο
Βεβρύκων βασιλῆος ἀγήνορος· ὅν ποτε νύμφη
Τίκτε Ποσειδάωνι γενεθλίῳ εὐνηθεῖσα
Βιθυνὶς Μελίη.

A. IANVS PARRH. AVGVSTO BALDO Patauino S. P. D.

BENE habet Auguſte, quòd quem propter ingenium præſtantémque diſciplinam vel inuiti amare cogeremur, eum te geras vt amemus etiam libenter. Etenim quum Demetrium Chalcondylen, ſecundum Deum parentémque colas, ab eóque plus eruditionis in ipſis tuis penè laribus hauſiſſe te prædices, quàm à cæteris omnibus in ipſa Græcia: méque tum in ſoceri honorem, tũ mea in te impulſus obſeruantia diligas, aliquam vigiliarum mearum particulam tuo iudicio ſubiiciendam putaui. Nam, quæ tua auctoritas eſt, omnes idem quod tu, vel reſpuẽt vel amplectẽtur. Ouidius Metamorph. II. Ocyrhoes filiæ Chironis in equæ ſpeciem mutationẽ deſcribit, quòd ea deorum cõſilia mortalibus enuntiaret. In qua fabella quum ſuo more laſciuiſſet, adiecit,

-Vtque vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque nouata eſt
Et vox & facies: nomen quoque monſtra dederunt.

Hoc alii ſic exponunt. nam Εὐίππη, id eſt equa, fuit appellata. Iulius autem Pollux, lib. IIII, inquit, Εὐίππη ἡ Χείρωνος, ὑπαλλαττομένη εἰς ἵππον παρ' Εὐριπίδῃ, id eſt, Euippe Chironis filia in equam verſa apud Euripidem. Vnde conſtat Ouidium dixiſſe *-nomen quoque monſtra dederunt*: quòd amiſſo priore nomine vocata ſit Euippe. Emendandum apud Higynum puellæ patríſque nomen eſt in Equi ſigno ſic, Euripides Euippen Chironis filiam dicit: & quæ notiora ſunt quàm vt à nobis oporteat indicari. Cui noſtræ caſtigationi ſententiæque ſi tu vir vtraque lingua doctiſſimus accedes, obtrectatorum ſannas flocciſaciam. Vale.

A. IANVS PARRH. BARTHOLOMAEO LEONICO S.

NON excidit mihi, Leonice, quàm benignè nos in vrbe ſalutaueris: itémque Venetiis anno ſuperiore, priuſquam Veicetiam concederem. Viuit, & quandiu viuam, viuet illius officioſi congreſſus tui memoria: nec vnquam cogitandi finem faciam quo pacto poſſim teſtari quàm carus mihi ſis. Itaque qualemcunque nactus occaſionem, vltrò arripui: locúmque ad te defero Ouidii ex diris in Ibin; in quo cum cæteris mihi non conuenit, vt vtriuſque linguæ peritiſſimus, illíne an ego ad hiſtoriæ fidem ipſúmque poetæ ſenſum propius acceſſerim, diiudices. Ouidii carmen eſt hoc,

Facta tibi occurrat patrio popularis in aruo
Sitque Paphageæ cauſa leæna necis. Vbi Domitius, Paphagus (inquit) Ambraciæ rex quum incidiſſet in leænam catulis ſtipatam in hortis ſuis, ab ea eſt dilaniatus. Id ipſum tradunt & alii, ex vetere (vt aiunt) interprete. Cui quàntum credas ipſe, neſcio: ego certè, cur credam, nihil habeo, quùm penè plura in eo de-

prehendãtur errata quàm verba. Hiſtoria apud AElianum de animalibus lib. xii. legitur hunc in modum, (1) Phayllus Ambraciæ tyrannus fuit: hunc obuia caſu leæna diſcerpſit: Ambracienſes eam conſecrauerunt vt ſuæ libertatis auctorem. Quæ ſi vera ſunt, (vt eſſe putare debemus) ex AEliano,

Sitque Phayllea cauſa leæna necis, emendandum videtur. Vale.

1 Phayllus. Huius nominis alterum lege apud Pauſaniam.

A. IANVS PARRH. PAVLO VEIENTI S.

NON recuſem quin ingratus habear ſi maximis etiam in rebus officium abs te meũ, tot iuſtiſſimis de cauſis tibi debitum, deſiderari patiar. Et tu tantulam rem cunctanter à me petis? Accipe quod in (1) Ouidiũm de Broteo volebas: & quidem cum fœnore. nam ſeq̃ẽtia carmina declarauimus, ab aliis (niſi fallor) haud intellecta. Domitius in Broteo fucum facit. hiſtoria alia eſt hæc: Brotus, non (vt ipſe vocat) Broteus, indigena fuit, ac terræ filius, vt ſcribit Euemerus: vt Heſiodus, AEtheris & Auroræ. Natus hic erat immortalis, ſed cum tantum lucis odium cepit vt nouo exemplo omnium primus vitam cum morte commutarit. Vnde Græcè βροτὸς id eſt mortalis, ab eo dictus homo. Mirum quòd ante pedes hiſtoriam quodammodo poſitam Domitius & alii poſt eum non viderint. In his enim verſibus,

Incluſúſque necem cauea patiaris, vt ille

(2) *Non profecturæ cõditor hiſtoriæ*, Chœrilus intelligẽdus non eſt, ſed Calliſthenes, quem Alexander, Philippi F. inſimulatum inſidiarum, propter Perſicæ fa-

lutationis interpellatum morem, vel quòd ei conſuluiſſet ne fruſtra affectaret ab Athenienſibus appellari dominus: abſciſſis auribus ac naſo labiiſque, & truncatis crudeliter membris, deforme ac miſerandum ſpectaculum reddidit: & cum cane in cauea clauſum ferrea, ad metum cæterorum circunferebatur, donec Lyſimachus audire Calliſthenem ſolitus, tanti viri miſertus, non culpæ, ſed libertatis pœnas pendentis, ei venenum dedit in remedium calamitatum. quod adeo offendit Alexandrũ, vt Lyſimachũ obiici ferociſſimo leoni iuberet. Hæc Trogus & Suidas: in cuius monumentis, conſumptus à pediculis ex quorundam ſententia traditur. cuius fatum Theophraſtus impatienter adeo luxit, vt edito Calliſthenis nomine libro, laudarit illam ſententiam, Vitam regit fortuna, non ſapientia. Seneca, Calliſthenes (inquit) Alexandri crimen æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas redimet. Quæ cædes eo maiorem inuidiam conflauit Alexãdro quòd etiam condiſcipulatu apud Ariſtotelẽ familiaris illi fuerat, & ab ipſo ad prodẽda memoriæ acta eius accitus, vt idem ſcribit Trogus. Hinc Ouidius ait,

Non profectura conditor hiſtoriæ. Nam nihil ei profuit Alexandri res illuſtraſſe. Vale.

[1] Ouid. in Ibin, Vtque ferunt Broteum, &c.
Is qui collectanea fecit hiſtoriarum, ſcribit hunc in modum, Βροτέας κυνηγὸς ὢν τὴν Ἄρτεμιν οὐκ ἐτίμα· ἔλεγε δὲ ὡς οὐδ᾽ ὑπὸ πυρός τι πάθοι· ἐμμανὴς οὖν γενόμενος ἔβαλεν εἰς πῦρ ἑαυτόν. Id eſt, Broteas erat venator: is nullo honore Dianam dignabatur: auſúſque eſt dicere, nullam ſibi noxam ab igne afferri poſſe. itaque furore correptus in ardentem rogum ſe præcipitem dedit, & periit.

[2] Lege Laertium in vita Ariſtotelis.

A. IANVS PARRH. FRANCISCO PONCHERIO archidiacono Tranſuigenenſi S. P. D.

NVNQVAM dubitaui plæroſque fore, ſcilicet eos maleſciolos, præſtigioſos, negligendos, & Latinas (vt appellare ſoleo) febres, qui nō aliter eructationes apud te ſuas venditare poſſe confiderent quàm ſi noſtram præceptionem, certam illam quidem, & tibi ex animo traditam, ſubuertere conarētur. Hos equidem vno ictu nominatim proſternerem, niſi indignos arbitrarer quibus à bonis maledicatur: inſulſos, hallucinabundos, iiſque ſimiles qui noctu per tenebras ambulantes apprehendūt quicquid occurrit: albas prorſus lineas quæ in albo lapide nihil ſignant, nullúmque diſcrimen faciunt hoc an illud rectius, vt qui futili vel nullo iudicio ſint. Architrenium neſcio quē ſequuti verſificatorum poſtremum, contra omnem vetuſtatem ſtant: audéntq; affirmare, Pariſium quam dicunt vrbem, à C. Cæſare conditam: quum nec eo nomine dicta ſit, Cæſaréque in Gallia bellum gerente, opibus & ciuium frequentia iam floreret, vt hæc eius ex ſexto Commētariorum verba teſtantur. Concilio Galliæ primo vere (vt inſtituerat) indicto, quum reliqui præter Senones, Carnutes, Treuiróſque, veniſſent, initium belli ac defectionis hoc eſſe arbitratus, vt omnia poſtponere videretur, cōcilium in Lutetiam Pariſiorum trāsfert. Item ſeptimo, Labienus (inquit) eo ſupplemento quod nuper ex Italia venerat, relicto Agēdici, vt eſſet impedimentis præſidio, cum quatuor legionibus Lutetiam proficiſcitur. Id eſt oppidum Pariſiorum, quod poſitum eſt in ripa fluminis Sequanæ. Strabo, Pariſii (inquit) ad Sequanam ſiti, in ipſo flumine colunt inſulam, vrbémque Lutetiam. Vibius etiam Sequeſter, Sequana fluuius Galliæ Lutetiam Pariſiorum circunfluit, & inſulam facit. Lutetiam præterea Mela Pomponius & Plinius & Ptolemæus appellant: vrbíſque ſitus & nomen antiquæ

BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE VITTORIO EMANUELE

ſuffragatur hiſtoriæ. nam Pariſii confines erant Senonibus, vt ſcribit Cæſar, hodiéque ſunt, vt ipſe teſtis es optimus. Itaque caue mi Poncheri, ne inauſpicatis iſtorum vocibus aures patefacias, & à priore ſententia deducaris. nam nec à nobis aliquid audiſti dediſcendum, nec à Cæſare conditore Lutetiæ quicquam laudis accedet, quum ſua vetuſtate ſuíſque cenſeatur bonis, imprimíſque Stephano Poncherio pontifice, patruo tuo nunquam ſatis laudato, & te qui per eius veſtigia pleno gradu adoleſcens incedis. Vale.

A. IANVS PARRH. PETREIO ACVLEO Bononienſi S. P. D.

APVLEIVM, Petreie, non improbamus, vt maleuolè quidam iactant. Etenim philoſophus ætatis ſuæ fuit acutiſſimus, & in familia Platonica ferè princeps. Vnde Macrobius admiratur eũ luſiſſe fabulas Mileſias, epiſtola quadam Seueri principis ad ſenatum non ſine felle perſtrictas. Quum ille næniis (inquit) quibuſdam anilibus occupatus, inter Mileſias Punicas Apuleii ſui & ludicra litteraria conſeneſceret. Et hoc eſt, Aculee, quod etiam nos offendit, eſſe quoſdam qui neglecto Cicerone, bonas omnes horas in eo dicendi genere collocent quod Apuleius in ludicris affectatum, non auderet in ſeria transferre, quum ſit Aſiaticũ, molle, ventoſum, nec niſi laſciuis & iocoſis accommodatum. Videas aliquos non Apuleii, quod ipſi videri volunt (alioquin eum ſectarẽtur in potioribus) ſed inſolentium exoletarúmque vocum moleſtiſſimos amatores, (quibus ſe duntaxat antiquarios oſtentant) orationes & commentaria Mileſia dictione contexere, non minus ineptè quàm ſi ſordida planipedis humilitate tragœdiæ faſtigium velint attollere. Sed ad rem venio. De magorum nominibus in Apuleii defenſionẽ, nihil habeo quod reſcribã cum cæteris in commune. Nam Demogorgon pro Dami-

geronte ſubſtitui nō placet: quum Damigeron Pythagoricus rerū naturam ſcrutatus ſit, & inde magus exiſtimatus: vt omnes eiuſdem ſectæ philoſophi, ſi Tyanæ credimus Apollonio. Teſtimonio Damigerontis vtitur is qui rei ruſticæ collectanea Græcè fecit, adiungítq; ferè ſemper Democrito, Sotioni, & Apuleio. Demogorgona inter magos à Lutatio memoratum non memini: nec Demogorgon, ſed demiurgos apud eum legi debet: quo nomine rerum omnium opifex Deus accipitur apud Platonē. Nefas verò, nefas, inter magos Ioannem Chriſti diſcipulū nominare: quum (1) Numenius ille Pythagoricus in tertio libro, Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς Αἰγύπτιοι ἱερογραμματεῖς, ἄνδρες οὐδενὸς ἥττους μαγεῦσαι κριθέντες εἶναι ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαυνομένων ἐξ Αἰγύπτου. Μουσαίῳ γοῦν τῷ Ἰουδαίων ἐξηγησαμένῳ, ἀνδρὶ γενομένῳ θεῷ εὔξασθαι δυνατωτάτῳ, οἱ παραστῆναι ἀξιωθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ τῶν Αἰγυπτίων, οὗτοι ἦσαν, id eſt, Iannes (inquit) & Iambres AEgyptii erant magicis artibus adeo præpotentes vt Muſæo Iudæorum duci, viro Deo maximè coniuncto, ſoli reſiſtere poſſe à cūctis AEgyptiis iudicati ſint. De Palamede Syphacéque quòd alii nihil inuenerint, non mirum, *non omnia poſſumus omnes*, eminentiſſimus ait poeta. Tu pro Syphace ſcribe Siſyphus ex Polyæno Macedone: qui Stratagematum primo, Siſyphum AEoli filiū (2) omnium vaferrimū fuiſſe prodit ex Homero. Nam de Palamede quis dubitet, quum dolos Vlyſſis detexerit? Vlyſſis, inquā, qui apud Homerum gloriatur omnes ab ſe mortales animi verſutia ſuperari. Sed iniquus es, qui me reddere rationem cogis antiquitus inſtitutæ pronuntiationis, & nunc etiam publicæ. Lutatius autumat AEgiſtho nomen inditum quòd eſſet à capella educatus: id ei facilè non crederem, niſi grauis apud Græcos auctor Orion adderet originationem vocabuli ſic, AEgiſthus à verbo θῶ, quod eſt lacto, atque αἴξ, capella, velut αἴγιθος, adiectáque σ littera, αἴγισθος. Vale.

1 Euſeb. de præpar. Euang. lib. ix.
2 Lege Eraſmum in prouerb. Siſyphi artes.

A. IANVS PARRH. LVDOVICO IMANO physico & medico S. P. D.

IVRENE redarguatur Aretinus interpres Ariſtotelis, à me quæris. Ego, qui ſalutem penè tibi debeam, ſi ſpectanda voluntas eſt, quum per te non ſteterit eam mihi reſtituere, ſi genus acerbiſſimi morbi curationem reciperet: à me impetrare ſtatui, quod facturus alioqui non videbar, vt de viro ſeculi ſui doctiſſimo déque aliorum iudicio iudicem. Verba ſunt Ariſtotelis Eth. 7, Ὥσπερ ὁ Θεοδέκτου Φιλοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχεως πεπληγμένος, ἢ ὁ Καρκίνου ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων. Hæc Aretinus hunc in modum tranſtulit, Ceu Theodectæ Philoctetes à ſerpēte percuſſus: vel Carcini in Alope Cercyon. In quibus error Aretini nullus apparet, præterquam ſi librarii culpam præſtare iniuriè cogatur. Nam qui ea verba transferenda cenſent, Carcini vel cancri cauda Cercyon, auiditate mordendi dentes in plaga reliquerunt. Aretinus enim rectè & ex hiſtoria, Ariſtotelis extulit ſententiam. Nam quemadmodum Philoctetes Theodectæ fabula dicta eſt, ita à Carcino tragico poeta Alope, ex nomine puellæ Cercyonis filiæ, quam Neptunus compreſſit: vnde natus Hippothoon, à quo Atticæ tribum Hippothoontida appellatam Atthidos ſecūdo ſcribit Hellanicus, & Euripides. meminit & Lycurgus in eo cui titulum fecit De ſacrificio. Hoc igitur argumento tragœdiam docuit Carcinus: de quo Diodorus per initia ſexti Bibliothecæ, Carcinus poeta Tragicus, &c. In monumentis Suidæ de Carcino poeta iocoſè plura legere volentibus in promptu ſunt. Ictu ſanè cancri percuſſum Cercyonem tradit nemo. Nam quos leonis oculos Ariſtoteles χαροποὺς appellat, equidem ſentio parum commodè expreſſos aſpectu gratioſos. Lucilius enim Tharreus & Sophocles apud Apollonium χαροπὸν

(inquiunt)auroram dixit ab eius ſplendore quo aer illuſtratur. Glaucum enim & χαροπὸν inuicem ponuntur, & vtrunque pro ſplendido. Igitur Ariſtoteles oculos leonis χαροποὺς id eſt glaucos & cæſios, appellauit. inde Catullus, *Cæſio veniam obuius leoni.* Viden'quo me deduxeris? vt in alienam meſſem iniecta falce pericliter à philoſophis tuis explodi, niſi tu qua polles inter eos auctoritate me tuearis. Vale.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO MACRO phyſico & medico S. P. D.

QVIDNI placeã mihi Macer, abs te vtriuſq; linguæ peritiſſimo acerrimíque iudicii philoſopho noſtra commendari? (1) Decreueram, quod in hortis Columellæ collegerã, domeſtico contentus vſu, venum non exponere: ſed tu probando effeciſti vt aliquid eſſe mihí videatur. Itaq; tuis auſpiciis inter alios manipulares in aciem prodeat, & hoſtis ad terrorem compoſitum vultum mináſque, te duce, pati diſcat intrepidé. Columellæ carmen eſt, (vt ſcis) hoc,

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble. (2)

Quam vocem qui nõ percipiũt, aut emendant chamædrys, aut corymbe, quaſi racemum ferulæ Columella deſignet, in eóque multa parum neceſſariò diſputant. Ego veterem defendo lectionem, coramblénque à Columella agreſtem braſſicam metaphraſticõs appellatã ſentio. (3) quam partim cramben partim rhaphanon Græcè vocant. Eadem metaphraſi Theocritus vtitur in Syringe: qui Μακροπτόλεμον Τηλέμαχον Vlyſſis filiũ dixit. & AEſchylus in Agamemnone leonis catulos δρόσους intelligi voluit ἔρσας id eſt, teneros adhuc & paruulos, ab eo quòd ἔρση Græcè ros eſt. Eadem ratione Flaccus Horatius camelopardalin commutatis verbis expreſſit,

Diuerſum confuſa genus panthera camelo. Nam

crambe nomẽ accepit ex eo quòd hebetat viſum, quaſi κορὰμβλητίς οὖσα, ἢ ἀμβλύνουσα τὸ διορατικὸν, vt apud Suidam legimus. Vale.

[1] Lege Columellæ hortulum. nam noua adiecimus.
[2] Eadem ratione Plin. hiſt. nat. duodetrigeſimo impetus pituitæ dixit impetigines, Impetus pituitæ in facie butyro illito colluatur.
[3] Lege Athen. 234.

A. IANVS PARRH. TATIO CORNIGERO S. P. D.

NEMPE vt apertius ad te ſcribam quorſum tendat illud adagium Martialis, vt ipſe putas, alteri ad te epiſtolæ inſertum. Atqui (ſi neſcis) Martialis illa non eſt, ſed hominum conſenſu recepta ſententia: de qua Spomſiacῶn 1, Plutarchus hæc Μισέω μνάμονα συμπόταν Procille, id eſt, odi memorem compotorem, quibuſdam dictum placet in conuiuii magiſtros non ingratè nimios, & qui blandè pelliciunt ad potandum. Nam qui colunt Siciliam Dorienſes, arbitrum bibendi vocant μνάμονα. Nonnulli prouerbium monere putant, obliuioni danda quæcunque dicuntur & fiunt in vino. Quo argumento maiores noſtri λήθην, id eſt obliuionem, νάρθηκα, id eſt ferulam, Libero patri, conſecrauerunt, quòd non oporteat eorum ſeruare memoriam quæ per vinum committuntur. Habes ex Plutarcho prouerbii vetuſtatem: quod Martialis in vſum reuocauit. Eius exemplum ſi tu ſequutus eſſes, plus (mihi crede) laudis habuiſſes. Vale.

A. IANVS PARRH. ARCHANGELO CLARAVALLENSI S. P. D.

A me verò tuo iure potes & debes omnia, Archãgele, expectare, cũ propter ſtudiorũ ſocietatem, tum quòd Mediolani (in qua vrbe honeſtiſſimo loco natus es) humaniſſimè me complectebaris, & es (vt audio) futurus apud archidiaconum Poncherium meum: cuius amicos & familiares omnes amem colámque neceſſe eſt, ſi memoris & boni viri nomẽ retinere velim. Quod in Põponio Mela te remoratur, id aliquando nobis etiam negotium fecit: donec tua cauſa locum diligentius expenſum correximus. nam ſi legas in Cretæ deſcriptione, Multis famigerata fabulis, aduentu Europæ, Paſiphaes, Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatóque: Dædali operibus & fuga, tum ſtatione atque morte: quod vltimum de Dædalo traditur, erit præter hiſtoriã. Quippe Dædalus in Lycia, non in Creta fato functus eſt, quum eum coluber aquaticus ex amne Nino in paludem, quà commeabat, egreſſus momordiſſet: vt Alexãder apud Stephanũ refert, & Hermolaus caſtigat Plin. lib. v. vt mirum ſit hunc apud Melam librarii lapſum ab eo non animaduerſum. Tu mea ſententia lege, Tali ſtatione atque morte. Talus enim æneus fuiſſe dicitur opus Vulcani, Minoi dono datus ab ipſo Deo vt inſulam Cretam cuſtodiret: tantæ velocitatis vt eam ter in die obiret, vt canit Apollonius Argon. tertio. Quem Minyas appellere prohibentem Medea potionatũ vertit in furorem, atq; extinxit: vel (vt alii ſcribunt) quum promiſiſſet immortalem facere, refixo extractóque clauo quo fatalis in eo vena comprimebatur, effuſo ſanguine extinxit. Alii malunt à Pæante Philoctetæ patre ſagitta in calce cõfixum. Simonides ait in Sardinia verſatum, antequam migraret in Cretam, ibíque multos ab eo neci datos: qui quoniam contracto ore perirent, inde Sardonium riſum in prouerbium veniſſe. Rhada-

manthus orci iudex in deliciis habuit Talum, vt canit Ibycus. Sed hoc nihil ad te, cui ſatis eſt ſcire Talũ Cretæ cuſtodem fuiſſe, quem Medea veneno vel fraude ſuſtulerit: id quod Mela Pomponius intellexit. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. BIFFO ſacerdoti S. P. D.

Recte ſentis illum Papylo naſutiorem naſi nihil habere: prorſúſque non Gellium, ſed eſſe: quippe qui bardum ſapiat, omniáque ea de ſuccidia id eſt cornucopiæ tranſcripſerit quæcunque dictauit in Senecam: præter ea quæ Britanno neſcio cui, malo illi quidem ſed eius veteri poetæ expoſitori, ſurripuit. Alterum verò Græcarum literarum non imperitum iure miraris illud ex Hippolyto, *Talis erat quum placuit hoſti Theſeus*, ad Ariadnam referre, quæ Theſei forma ſemel capta, nihil in eum hoſtile cogitauit. Equidem de Minoe dictum puto, quem Teneus Chius auctor eſt & repetit Athenæus, inimicitias aduerſus Athenienſes depoſuiſſe Theſei amore inductum: quo potitus (inquit) ei Phædrã matrimonio filiam iunxit, vt Phædra dicat Hippolytum referre Theſei vultus eos quibus Minos captus eſt. Hæc ad te pluribus ſcribere ſuperſedeo, quum pro tua eruditione & ingenio facilè rem percipias. Vale, & Ianum tuum ama.

A. IANVS PARRH. ANTONIO MORETO S. P. D.

Non recuſo quin inſimulari cõtendas eum qui Mediolani Ciceronis opera publicauit, niſi vel iniquiſſimo iudici probauero, nullã ferè paginã vitio carere. Sed ne verbis agere videamur, ad rem ſtatim veniã. In Academicis ita ha-

betur, Vt Democritus in profundo veritatem eſſe diuerſam. cui non apparet legendum eſſe demerſam, vel ex ipſo Lactantio qui inde locũ mutuatus eſt? Itẽ de Legibus primo, Prudentiſſimè q.dicis. nam quæ à me adhuc dicta ſunt, nec Lycurgi leges, neque Solonis, neq; Charondæ, neque Seleuci, neque noſtras XII tabulas, neque plebiſcita deſiderant. Nõ dubito quin hîc intelligas eſſe reponendum Zaleuci, quem Locrenſibus dediſſe leges, ex Strabone Valerióque Maximo & Euſtathio ſciunt omnes. Eius ad Lucilium Seneca meminit, & infrà Cicero, Quod idem & Zaleucum & Charondam feciſſe video. tametſi illic etiam Zeleucum perperam ſuo more impreſſit. Equidem pudenter hoc ad te eruditum & perhumanum virum: ſed tamen alii hærẽt in eo quod de tabellaria lege, Excitabat flens in ſimpulo, vt dicitur: Quũ Fluctus excitabat in ſimpulo, prouerbium, ſignificet in parua re maximam turbam facere. Quàm verò commodè periodũ mutauit ex prooœmio de Officiis? Sequimur igitur hoc quidem tempore & in hac quæſtione potiſſimùm Stoicos, non vt interpretes, ſed vt ſolemus, è fontibus eorum iudicio arbitrióque noſtro, quantum quoquo modo videbitur, hauriemus. Quum vetuſti codices adhuc veram ſeruent lectionem, Quantocunq; modo videbitur. Leue offenſaculum quod adiiciam, ſed non negligendum: quum grammatici tradant Ciceronem à verbo quod eſt implicor, implicatum, non implicitum, protuliſſe: manúque ſcripti codices habeant, Quæ quatuor quanquam inter ſe colligata atq; implicata ſunt, non implicita. At in etymo fidei, qualis eſt? Fundamẽtum iuſtitiæ eſt fides, dictorum conuentorúmque conſtantia & veritas. Ex quo, quãquam hoc fortaſſe videbitur cuipiam durius, tamen vt videamur imitari Stoicos, qui ſtudioſè inquirũt vnde verba ſint dicta, credamus, quia fit quod dictum eſt, appellatam fidem. Vide quàm flagitioſè Ciceroni perſonam ſimulatoris induat, Vt videamur imitari Stoicos: ac ſi ad oſtentationem ſe compararet. quum ſcriptum reliquerit, Audeamus imitari Stoicos. In illo verò ſum æquior quòd commune

ſibi cum multis eſt erratum. Hinc rhetorum campos de Marathone, Salamine, Plateis, Thermopylis, Leuctris, Stratocle. Hinc Decii, hinc Cn. & P. Scipiones. Antiquitatum exemplaria caſtigatius, Thermopylis, Leuctris. Hinc ſunt Cocles, hinc Decii. Nō Stratocles. nam inter exempla fortitudinis Horatius Cocles à Valerio Max. ponitur, & ab ipſo Cicerone paradoxo primo, per hæc, Quæ vis Coclitem contra hoſtium copias tenuit in pōte ſolum? quæ vis patrem Decium, quæ filium deuotos immiſit? Et Vergilius in Culice,

Hic Fabij, Deciјque, hic eſt & Horatia virtus. vt qui Stratóque pro Stratocle repoſuerit, oſtentandi ingenii materiam fruſtra captauerit. Inuertit & honeſtiſſimū dicēdi genus, in iis, Ne quid temere, ne quid crudeliter fiat: extremo verbo otioſè addito. Nam Cicero ita dixit, Ne quid crudeliter, vt Terētius in Andria, Ne quid nimis. Et infrà, Cleombrotus iniuriā timeas. Itáne, ſi quid ſaperet, vnquam deprauaſſet? quum fidelia Ciceronis habeant exemplaria, & ſenſus exigat, Cleombrotus iniuriam timēs. Ignarum penitus hiſtoriæ, & Ciceronis parum ſtudioſum prodit eum quod addā, Præclaráque eſt æquabilitas in omni vita, & idem ſemper vultus, eadémque frons: vt de Iſocrate idémq; de C. Lælio accepimus. Atqui de Iſocrate nemo tradit, ſed de Socrate, vt Gellius in Noctibus Atticis, & ipſe Cicero in Quæſtionibus Thuſculanis. Sed age videamus an in ea philoſophiæ parte quæ differendi rationem continet, eum ſe præſtet quem iactare ſolet. Agens Cicero περὶ τοῦ πρέποντος, id eſt de decoro, quū diffinitionē præmiſiſſet, ad ſpeciem tranſiit, hunc in modum, Quæ autem ſubiecta pars generi eſt, eam ſic diffiniuit. At noſter iſte dialecticus ita trāſpoſuit, Quæ pars ſubiecta eſt eius generi. Forſan alicubi diligentior hanc iniuriā deprecatur: immò ſui ſimilis hallucinabundus & ſomniculoſus, pandiculantibus ſemper oculis niſi quum nummum contemplatur. Quum docet Cicero quo pacto conſtare in perpetuitate vitæ poſſimus, Nobiſmet ipſis ad hanc (inquit) rationem quàm maximam vim natura habet: fortuna, proximam. Vtriuſque omnino habēdā

eſt ratio in eligẽdo genere vitæ, ſed naturæ magis. multo enim & firmior eſt & conſtantior natura quàm fortuna : vt fortuna nonnunquam, tanquam ipſa mortalis, cum immortali natura pugnare videatur. Adhibe quæſo cum hac veteri ſinceráque lectione ſuam: & intelliges in quo peccatum eſt. nam ſana mente tum fuiſſe videri non poteſt, quum Ciceronis hæc verba, Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui ſana mente ſunt, remouent ab oculis, interpollauit, Qui ſani ſunt mente. Nam cui non riſum ſed lacrymas non excutiat, eò recidiſſe rem litterariam vt vix idonei impreſſores audeant omnia ex libidine mutare? vt ecce de Catulis, qui optimè vti lingua Latina putabantur, Vt exquiſito iudicio putares vti beneficio litterarum. quanquam litterati & alii. Videre licet in eius exemplaribus eraſum Beneficio, quaſi minimè neceſſarium, quum ſenſus in eo vertatur. Et paulo pòſt quam σύγχυσιν verborúmque cõfuſionem minus apto loco fecit? Et quoniã omnia perſequimur (volumus quidem) dicẽdum eſt qualẽ hominis honorati & principis domum placeat eſſe. Ciceronis verba non ſunt, ſed hominis planè minutuli, corruptoriſq; veræ lectionis, quæ erat huiuſmodi, Et quoniam omnia perſequi volumus quidem certè, dicendum eſt qualem, &c. At ea ſaltem quæ natura magna ſæpe intelligimus ex paruis, in promptu poſuit, exactè retinet: Ex oculorum obtuitu, ſuperciliorũ remiſſione. Quũ Cicero ſcripſerit, Ex eleuatione ſuperciliorũ, aut remiſſione, aut contractione. Quod vſu diſcere potuit, & Plinii teſtimonio. Nam contiguo penè loco ne grãmatici eam quidem rationem ſeruat, Vt ſiquid dedecet in alios, vitemus & ipſi. Quũ vetus omnis exẽplariũ fides habeat, Dedeceat in illis: & ita dicendum cõpi talitii quoq; magiſtelli videãt. Reſtituere Ciceroni (credo) voluit ea quæ iam detraxerat, addita de ſuo clauſula non minus friuola quàm ſuperuacanea. In quibus (inquit) videndum eſt non modò quid quiſque loquatur, ſed etiam quid quiſque ſentiat. Hæc tamẽ Cicero: quibus impreſſor iaculauit, Atq; etiam qua de cauſa quod quiſque ſentiat. Ομοιοτέλευτον, id eſt, ſimiliter cadens in

Cicerone nemo quaſi notaret. In id tamẽ aliena neglĩgẽtia cur incurrat? vt hîc, Sordidi etiã putantur qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vẽdant. Antiqua lectio caſtior, Sordidi etiam putandi, &c. Conſule aures, quarum iudicium ſuperbiſſimum putat Cicero, nec dubitabis. Iterum ferulæ manum ſubiiciat oportet is qui toties offendit in diſciplina grammaticæ. Nam quid ita ſcripſit, Totúmque ludum talarẽ: quum talarium vetuſti codices habeant, & ita Cicero dixerit, vt alibi? Ne in talario quidem ludo turpior conſeſſus. Nam ſicut à parte pedis talo talaris appellatur veſtis, ita à talo, quum ſignificat ἀστράγαλον, talarius fit. Ità eſt vt dixi: quæ non percipit, aut adiectione, aut detractione, aut tranſpoſitione cörrumpit. In calce primi negat communitatem vitæ atque ſocietatem à natura ortã. Deinde ſubdit hæc, Quòd ſi omnia nobis quæ ad cultum victúmque pertinent, quaſi virgula diuina (vt aiunt) ſuppeditarentur, tamen optimo quiſque ingenio negotiis omnibus omiſſis, ſe in cognitione ſcientiæ collocaret. Addit iſte de ſuo verbum Præditus optimo quíſque ingenio: quaſi aliter ſententia non ſtaret. Hæc ex multis ad te pauca, vt nimio plus homuncionis amori tribuentem vulſa aure excitaremus. Alia vel per te deprehendes, vt in iis humanioribus ſtudiis aliquandiu cum laude verſatus, vel ex noſtris ad amicos obſeruationibus: ex quibus intelliges me nihil odio dediſſe. Vale.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO PLEGAPHETAE Veicetino, familiæ prædicatorum Priori S. P. D.

RECTE coniicis, Hieronyme, latentis aliquid hiſtoriæ ſubeſſe Iuuenalis illi carmini,

-cophino fœnoque relicto,
Arcanã Iudæa tremens mendicat ad aurẽ
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos.

Vt omittam de cophino fœnóque ſatis vndique iactato,

non

non ab re Iudæa ſacerdos ad aurem mendicat arcanâ: quum ſoleant alii palàm ſtipē rogare, vt Irus apud Homerum: & Romæ in cliuo Aricino, aut in ponte, ex Ouidio, (1) Seneca, Martiale. Sed Iudæa ſacerdos opem petebat à matronis quæ defecerāt in Iudaicam religionem. quod frequēter & à pluribus etiā viris eſſe factū, (2) Corn. Tacitus auctor eſt & Dion. Itaque quum nō deorum, ſed opificis omnium, vnicique & veri Dei nomine ſtipem peteret, id palàm facere non audebat: & Romanorum metu qui deos patrios negligi indigniſſimè ferebant, & ne conſectaneas ſuas proderent atque in diſcrimen adducerent: acerbius in Iudæos animaduertentibus tum Romanis, quòd inde Chriſtianorum ſecta pullulabat eo tempore vulgo inuiſa. Faciūt & ad ritum magicæ damnatæque artis, (3) catelli exta. Pauſanias, Ouis (inquit) hœdique & vituli exta paſſim con ſulebāt haruſpices, etiam ſuis apud Cyprum: canis autē nemo, niſi Thraſybulus augur & vates arcano peculiaríque quodam ritu. Diis ergo manibus euocandis ab haruſpice Commageno rem diuinam factam debemus accipere. nam canes Hecatæ mactabantur, vt canit Sophron. Ideóque Iuuenalis adiecit,

Interdum & pueri: faciet quod deferat ipſe. Patrabit infanticidium quod indicio ſuo poſtea deregat, vt propoſitum præmium delationis aſſequatur: id quod à delictorum complicibus hodie quoque fieri videmus. Arbitror eſſe verum quod aliqui dicūt, vos etiam philoſophos in concionibus ad populum lectione Iuuenalis adiuuari, quòd vtriq; vitia caſtigatis. hinc in eo genere tantum præſtas, quòd cauſarum cognitionē iuſq; pontificium cum dicendi copia coniunxiſti: nec vnquam rimari deſinis etiam minima, modò quicquam conferre poſſint inſtituto tuo: tantáque cum laude verſaris in iis etiam noſtratibus, vt eos æquipares quorum proprium munus hoc eſt, & ſe grāmaticos aut rhetoras, aut poetas profitētur. In (4) libraria tecum ſentio libripendē accipiendam, quæ peſa partitur inter ancillas, ex Vlpiano. Sed & (5) Taurea matronæ nomen à feritate tauri nō eſt, vt quidam putāt, ſed lori. Tarquinius Superbus

(vt eſt apud Eutropium)primus apud Romanos excogitauit vincula,taureas,fuſtes,latomias,carceres,cõpedes,cathenas,exilia,metalla.Quæ totidem verbis in Euſebium ſuũ tranſtulit Hieronymus. Vtitur ea voce Turrantius Ruffinus in Ioſeppi lib. ſecundo. Præfecti (inquit)militum curabant comprimere tumultum: & pugnaces quoſque comprehenſos taureis vlciſcebantur & vinculis. In quibus tamen equidem malim ſcribi, contumaciſſimos quoſque, quàm pugnaces, ex proprietate Latini ſermonis. Vale.

1 Lege Auguſtinum de Ciuit.Dei,lib. v i i,ex dictis Senecæ,ex eo libro quem ſcripſit De ſuperſtitione.

2 Cor.Tac.hiſt.lib.x x i, Peſſimus quiſque ſpretis religionibus patriis, tributa & ſtipes illuc congerebat. vnde auctæ Iudæorum res. Et infrà, Tranſgreſſi in mores eorum idem vſurpant.

3 Exta catelli.Lege Io.Gram. in Hom.de genere auſpiciorum.

4 Libraria.Lege Eraſmum 39.in prou.Penſum perſoluere.

5 Lege Sueton.nam Taurea,familia Romæ fuit.

A. IANVS PARRH. T. PHAEDRO Lateranenſi canonico.

CVI potius inſcribã quicquid id eſt inquiſitionis,quàm tibi T.Phædre?quẽ certa diſciplinarum ratio non ad honeſtiſſimũ modò ſacerdotiũ, ſed euexit ad ſplendidam quoq; Palatinæ bibliothecæ curationem:quémq; ex omnibus maximè ſcio cenſoris & amici animo noſtra lecturum. quum præſertim,præterquã quòd optimo iure tibi debētur eius ſtudioſiſſimo, quæcunq; ad illuſtrandum Pliniũ pertinent,alius nemo libros habeat vnde hæc hauſimus: vt me non mentiri poſſis apud eos affirmare, ſiqui nihil extare credunt quod ipſi non viderint.Hermolaus in C.Plinii gloſſematis in verbo cluere,Clipeũ(inquit)à cluendo,id eſt pugnãdo,peruerſa grãmaticorum ſubtilitas tractũ exiſtimat:quum tamẽ ἀπὸ τοῦ γλύφειν,hoc eſt à ſcalpẽdo cælandóq;,deducatur,imaginibus in ſcuto contineri ſolitis,vt x x x v.lib.docuit:vnde fit vt clypeum, non clipeũ, ſcripſiſſe videatur. Hæc Hermolaus interpretatione verborũ Plinii parũ recta : quæ quò ſa-

cilius expedas,adieci.Scutis(inquit)qualibus apud Troiam pugnatum eſt,continebantur imagines:vnde & nomen habuere clypeorum,nõ(vt peruerſa grãmaticorũ ſubtilitas voluit)à cluendo. Origo,plenam virtutis faciẽ reddi in ſcuto cuiuſque qui erat yſus illo. Quæ ſane Plinius inſeruiſſe de induſtria videtur,vt ex inſtitutionibus ſuis,grammatices,in quem lapſus erat,errorẽ corrigeret.In ſecundo namq; dubiũ ſermonis ait, indiſtincto genere clypeũ dici,ſed littera differre,vt imaginẽ per y clypeũ dicamus,à γλύφειν (quod eſt cælare)dictũ: pugnatorium verò,per u à cluẽdo. Quam differentiam Fl.item Caper agnoſcit.Clupeũ,(inquit)ἀσπίδα:clipeũ, ornamentum dices.etſi aliis apud eum ſyllabis deprauata præceptio eſt.& Pollio Trebellius,Illi clipeus aureus, vel(vt grãmatici loquuntur)clipeum aureũ ſenatus totius iudicio in Rom.curia collocatũ eſt. ([1]) Suetonius Trãq.in Domitiano, Senat' adeo lætatus eſt vt clypeos & imagines eius corãm detrahi, & ibidẽ ſolo affligi iuberet.Idipſum Corn.etiã Fronto ſentit in Differẽtiis nominũ verborũmq;, per hæc, Clipeus armorũ: Clipeũ imaginis.Hoc autem diſertimẽ Fl.Soſipatro Chariſio diſplicet, propter cõmunionem i & u litterarum . nam & maximus & maxumus,& optimus & optumus indifferẽter dicimus:exiſtimátq; clipeum maſculino genere in ſignificatione ſcuti ponendũ:neutro,quũ ſignificat imaginẽ. ſed Aſiniũm pro imagine clypeum maſculinè dixiſſe, Clypeus prætextæ imaginis poſitus:& Liuiũ in ſignificatione ſcuti,neutrali ſæpius:& Pomponiũ in Capella, quũ ait, Clipeũ in medio fixum eſt. Ex his efficitur,& imaginẽ & ſcutum clipeum dici,ſed aut genere aut ſcriptura differre ; & ſcutum quidẽ clipeum vocatũ nõ à cluendo,id eſt pugnando,ſed à clypeis,id eſt imaginibus quas habebat expreſſas.Igitur originationi quã Merulam ſequutus Hermolaus attulit ἀπὸ τοῦ γλύφειν, locus in ſcuto nõn eſt apud Plin. Excute intelligentiam tuam,& de tota re ſtatue.nam integrum tibi eſſe volo hoc aut edere,aut ſupprimere. Vale.

[1] Lege Suetonii Caligulam, & Macrob.de ſcommatibus M.T. Ciceronis in Qu.Fr.

IANVS PARRH. HIERONYMO BVRGO Veicetino cognomento Paradoxo.

DELECTOR ingenio tuo Paradoxe, quod ſe non effert ad oſtentationem, ſed (vt fauilla cineréque obrutus ignis) intra pectoris imú penetrale vigilat. Apud me dum videris auelle, tum potiſſimú hauris omnia: domi dum lauas, dum cœnas, aliiſq; naturæ requiſitis operam das, à nobis audita ruminas: ruri nunquam voluptatibus adeo te permittis, vt aliquam ſine linea diem tranſire patiaris. A pugillaribus ad aucupium: vnde ſtatim ad Muſas. alterum teſtantur aues, alterum, ad me miſſæ litteræ: Equidem te ſum ſolitus appellare Paradoxon, nõ tã quòd Paradoxa Ciceronis habeas in numerato tanquam digitos, quàm quòd præter meam omniúmq; opinionem proficis. Alere pro mea virili parte conabor hunc ardorem diſcẽdi tuum: nec ex iis quæ ſummo labore comperta mihi ſunt, aliquid te vnquam celauero. Tu velim de quibus hæſitas, audacter à me petas: vt nuper illa (a) Iuuenalis. ad quæ paucis accipe. Teſtudinẽ facere, Cæſar, Liuius, Annæúſque, Florus, & noſtri, dicunt, Græci συνασπίζειν, quum ſarcinis & impedimentis in medium coniectis, equites & leuis armaturæ milites eodẽ recipiuntur, ac ſcutis armati in lateribus ad agminis quadrati ſpeciem diſpoſiti cõtinent alios in officio: quibus autem clypei ſunt ampliores, & ipſi locantur in media acie, clypeiſque ſupra caput elatis & ſe tuẽtur & alios. Ipſe verò clypeorum tam perpetuus tenáxq; nexus eſt vt videre non ſit aliud quàm clypeos: ab ictibúſque telorum defenduntur omnes. Eam teſtudinem tantæ firmitudinis eſſe ſcribit in Octauio Dion, vt homines interdum ſupergrediantur, & equi currúſque (præſertim ſi fiat in anguſtiis) agi poſſint: vnde dicta teſtudo, quòd imperuia telis & validiſſima ſit. Συνασπίζειν, id eſt teſtudinem facere, Geographiæ tertio Strabo poſuit pro eo quod eſt conſpirare: & ita videtur acci-

pere Iuuenalis,

-reſpice primum,
Et ſcrutare viros: faciunt hi plura, ſed illos
Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges. Id
eſt multitudo & conſpiratio, quòd pluribus idem nolle
idémque velle eſt. Ideóque ſtatim ſubdit,
Magna inter molles concordia. Vale.

[1] Iuuen. -ſed illos Defendit numerus, iunctæque vmbòne phalanges. Lege Eraſmum, 227.

A. IANVS PARRH. BERNARDINO LEONICENO S. P. D.

DVRVM licétioſi litteratoris & acerbæ ſtel laturæ, nomen ac inuidiã ſubire: ſed durius optimè de me tibi merito quicquã negare, in eo præſertim ſtudiorum genere quod ego profiteor; & à teneris annis ad hanc ætatem te delectat. Proinde quod efflagitaſti in Ouidii Sappho, paucis explicabo, cur iis non accedam qui duobus illis verſibus,

Nec mihi Pierides ſubeunt, Dryadéſue puellæ:
Nec me Theſpiadum cætera turba iuuat: pro Pierides Pyrino ſubſtituunt. Et primò quidem, quòd amica Sapphûs appellata Pyrino non eſt, ſed Gyrinno: vt oſtendit is quem Græci vocant etymologicon, allata nominis ratione, inquit, Γυριννώ, ὄνομα κύριον Λεσβίας κόρης, εἴρηται παρωνύμως παρὰ τὸ γυρίννος, ὃ δηλοῖ τὸν βάτραχον. Γυριννὼ ὡς ἐρατὸς Ἐρατὼ, καὶ κλέος Κλεὼ καὶ Κλειώ. id eſt, Gyrinno, virginis Lesbiæ proprium nomen, inditum per abnominationem, ab eo quod eſt γυρίννος Græcè, Latinè rana: vt eratos Erato, cleos Cleo & Clio. Citat Hephæſtiõ Sapphûs AEolicũ carmen, in quo Gyrinno ſcribitur, ἀμορφοτέρα τᾶς ἀπαλᾶς Γυριννώ. Deinde quod in patria hiſtoria Myrſilus ait melos eſſe dictũ à Lesbiis virginibus quæ & Muſæ vocarẽtur, eràntq; ſolitæ in luctibus ire ad la-

mentandum mortuos. vnde inualuiſſe conſuetudinem vt neniæ quas canebant, mele vocarentur. has nēpe virgines ò Melia, vel vt eſt apud ,Meloente Lesbi loco eſſe, vbi etiam Apollo colebatur. Lege Stephanū. Itaq; illud Ouidianæ Sapphûs equidem non muto. nam vetuſti codices habēt *Pyrrhiades*, ab oppido Lesbi Pyrrha: &, *Meliæque puellæ*, à Melia: de qua ([1]) Strabo, & Ptolemæus lib. IIII. de ſitu Aſiæ minoris. Vale.

[1] Vide Strab. pag. 162. Theophr. in hiſt. plantarum, pag. 123. & Ariſt. de gen. animal. lib. III. cap. X.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO THYENAEO S. P D.

NON extorquebis à me Thyenæe quod te cupere declaras, vt cōfutandis aliorum ſententiis eximā diem. Quid enim oportet hac inuidia laborare, quū cuiq; ſatis eſſe debeat ſua prodere? Quare quod in Iuuenalem requiris à me, ſic habeto. Tu qui ingenio vales, & aſſiduitate ſtudiorū conſequutus es vt adoleſcens eruditione pleriſq; maioribus natu nō cedas, hanc noſtram cum cæterorū cōponēs expoſitionibus, odio vel gratiæ nihil dabis: quámq; magis ad rem facere iudicabis, eam ſequere. Lauronia apud Iuuenalem ita molles exagitat,

Vos lanam trahitis, calathiſque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem stamine fuſum
Penelope melius; leuius torquetis Arachne:
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.

id eſt, anus algore confecta tremuláque. Nam quas vxor ancillas olim ſuſpectas habuiſſet vt pellices, quum per abſentiam vel obitum viri licebat, ad caudicem vinctas iniqua penſa trahere cogebat in compedibus. id quod ab amica Propertii, quam defuncta Cynthia ſuperduxerat, in Petalen factū queritur vmbra Cynthiæ, quòd eius tumulum ſertis redimiſſet:

Noſtraque quòd Petale tulit ad monumenta corollas,
Codicis immundi vincula ſentit anus.
Eadémque ſuperius expoſtulauerat,
Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua loquuta mea eſt. Hippodamia Briſeis apud Ouidium, modò non deſeratur ab Achille, pollicetur operam ſuam in lanificio ſtrenuam,
Nos humiles famulæque tua data penſa trahemus,
Et minuent plenas ſtamina noſtra colos.
Exagitet ne me tantum tua, deprecor, vxor
Quæ mihi neſcio quo non erit æqua modo. Suſpectam pellicatus ancillam notat apud Tibullum Sulpitia, niſi me fallit ratio,
Sit tibi cura togæ potius, preſſúmque quaſillo
Scortum, quàm Serui filia Sulpitij. Quòd ſi meritoriam placet illic intelligere, quoniã togæ meminit, hîc annis grauem proſtibulam licebit exponas. In Apuleii defenſione, quid ſit robur ex Verrio iam olim didici: ſed hic ita conuenit vt quod minimum. Vale.

A. IANVS PARRH. AMBROSIO PAGNANO Mediolanenſi S. P. D.

Et quia Mediolanẽſis, & quia bonarum literarum ſtudioſus, & quia Thyenæi noſtri familiaris es, amo te plurimùm: méq; abs te amari certò ſcio. Proinde ſiquid eſt quod efficere tua cauſa poſſim, tãtùm innue: nullam feres à me repulſam. Quòd quidam negant apud Iuuenalem Scatiniam legem ſortitam nomẽ à C. Scatinio, qui Marcelli filium corrumpere tentauit, accuſantéque Marcello patre damnatus eſt, vt tradit Valerius: apud me tanti non eſt vt à priſtina veráque ſententia deiiciar. Vt enim condonem, leges appellationem ab iis qui tulerunt, plerunque ſumere, ſic equidem Scatiniam ab eo qui primùm damnatus ea fuit, exemplo Græcorum vocatam contendo. Nam quum Laius OEdipi pater omnium

primus inter homines intuliſſet ſtuprum Chryſippo Pelopis filio, lex eiuſdem formulæ cum Scatinia, Laia ab eo dicta eſt. eius meminit Plato. Superiora accepimus ex Doſitheo, Athenæo, Euripide. Nã de quibus in Antonium Cicero Scatiniis legibus, alia cauebantur, vt apud eum demõſtrabo. Non dubium quin ad molliciẽ referatur effœminatè loquentis,

Et per Iunonem domini iurante miniſtro. Fl. enim Soſipater agens de prouerbiis, Mediusfidius per Iouem, vel fidem filiúmue Iouis (inquit) Herculem: quæ iuratio propria virorum, vt fœminarum AEdepol, Ecastor, & Iuno. Denique Titinnius in Setina, quum molliculum reprehendere vellet adoleſcentulum, *An, quia pol edepol* (inquit) *fabulabar?*

-nunquamne reponam?

Reponere ſignificat parem gratiam referre, ſiue bonã, ſiue malam: tranſlatione ſumpta ab iis qui mutua celebrant inter ſe conuiuia. Cicero ad Lentulum primo, Cur Vatinium laudarim, peto abs te vt id à me ne in hoc reo, néue in aliis requiras: ne tibi ego idem reponã quum veneris: id eſt exprobrem. Seneca in Thyeſte, *Sceleri debetur modus, quum facias ſcelus, non Vbi reponas.* Ex quo Iuuenalis,

-nunquamne reponam,

Vexatus toties rauci Theſeide Codri? id eſt, nónne eadem recitandi moleſtia alios afficiam, qua me illi?

Frontonis platani conuulſaque marmora clamant

Semper. Aſſidua poetarum recitatione, vel edidicerunt inculcata toties, & effutiunt. In eundem ferè ſenſum M. Tullius ad Torquatũ, Sed in ea es vrbe in qua hæc vel plura & ornatiora parietes ipſi loqui poſſe videantur. *-aſſiduo ruptæ lectore columnæ,* dixit, vt alibi de Statio, *-quum fregit ſubſellia Verſu.* Martianus item Capella, Non abſque iis qui perturbantes pectora ſenſúſque cunctorum, cognoſcentium quoque perfregere ſubſellia. ([1]) Qui credunt Arabarches à Iuuenale fictum nomẽ, falluntur. Etenim M. T. ad Att. lib. 11, Velim te ex Theophane reſpicere quo animo ſit in me Arabarches. Hæc in præſentia ſuccurrũt ad

ea quæ requiris. Siquid in poſterum melius, impartieris. Vale.

[1] Iuuen. Ægyptus atque Arabarches. ad Ioſeppum referri debet ex hiſt. Hieronymi. nam ſtatuam meruit, &c.

A. IANVS PARRH. TAMISIO LEONICENO S. P. D.

QVANTVM ſuſtineas oneris, & quàm nō deſidendum tibi ſit vt Nicolao patruo dignus euadas, illo qui ſolus hac ætate reuocauit orbem diſciplinarum, ſic vt in plurimis ex æquo cum C. Plinio contendat, hinc te ſentire Leonicene perſpicio, quòd præſens auditorium meum frequentas: abſens, per epiſtolam conſulis. Age, quoties incidis in aliquem nodum quem per ætatem non poſſis exoluere, refer ad eruditiſſimos quoſque. De me verò non tam tibi polliceare doctrinam, quæ perexigua eſt, quàm ſtudium, quod abs te deſiderari nunquam patiar. Itaque de Iuuenalis ex Satyra. 1:1, verſibus audi quid ſentiam,

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atque audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Diſcipulúmque ſenex, ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi.

Philoſophi diſputabant in gymnaſiis. Victruuius Architecturæ VI, de Ariſtippo Cyrenaico, Rhodum contendit, & rectà gymnaſium deuenit: ibíque de philoſophia diſputans, muneribus donatus eſt. Ipſum verò verbum tranſire, non in eo tantùm ponitur quod eſt præterire & miſſum facere, ſed etiam demigrare. Tib. Donatus in vita Maronis, A Cremona Mediolanum, & inde paulo pòſt Neapolin tranſit. Et quum propoſitam materiam ſatis abundéque pro facultate tractatam putamus, & aliò ſtylum conuertimus, tranſire dicimur. M. Cicero,

ſiue Cornificius, ſiue M. Gallio potius is eſt qui Rhetorica ſcripſit ad Herennium, De exordio ſatis (inquit) dictum: deinceps ad narrationem tranſeamus. Et infrà, Nunc ad confirmationem & confutationem tranſeamus. Idem libro quarto de exornationibus, Tranſitio vocatur quæ quum oſtendit breuiter quid dictum ſit, proponit item breuiter quid ſequatur. Itaque Iuuenalis ex Vmbritii perſona, Quatenus (inquit) incidimus in mētionem Græcorum, miſſa turba, veniamus ad ipſos philoſophos. Hoc enim ſignificat, Tranſi gymnaſia, nō (vt quidam putant inepte) Prætereamus certamina gymnica: de quibus antea ne verbum quidem fecit vllum.

-atque audi facinus maioris abollæ: id eſt, Stoici philoſophi, ſanctioris, opinione vulgi, familiæ ſectæque.

(*) *Stoicus occidit Baream, delator amicum,*

Diſcipulúmque ſenex. Attende inuidioſam accuſationem. Stoicus, à profeſſione. nam P. Egnatius auctoritatem Stoicæ ſectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honeſti exercitii, vt eſt apud Tacitum. Nō, auctor necis fuit, ſed occidit, dixit: & diſcipulum, cui paternam pietatem debebat.

-ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi. A patria crimen exaggerat. Hac autem periphraſi Tarſon aſperſit, vrbem Ciliciæ clariſſimam: quam Terſon quandoque dictam ponit Stephanus παρὰ τὸ τερσανθῆναι, quod eſt exiccare & ſtagnare: propterea quòd aqua quum deflueret omnis in vnum locum, quod mare nunc eſt, omnium primus Taurus mons apparuit. Dionyſius autem Thrax in iis quæ de Rhodo ſcripſit, à caſu Bellerophontis appellatam Tarſon autumat. nam tarſos eſt pedis pars: & antiqui, condita ciuitate, Bellerophontææ claudicationis extare monumentum voluerunt. Alexander cognomento Polyhiſtor ait inde nuncupatam quòd Pegaſus in eo loco ταρσὸν, id eſt plātam, fregerit: Bellerophontéſque errauerit in campo cui nomen Aleus à re factum. Meminit & Apher Dio-

nyſius in Periegeſi. Vides à caſu Pegaſi Tarſo nomen inditum: quod intelligit Iuuenalis, innuens Egnatium fuiſſe Tarſenſem, non (vt ſomniant alii) Bœotium. Vale.

[1] Lege primum de Orat. Cic.
[2] Lege Neronem Dionis.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO IAMCHINO S. P. D.

LAVDAS epiſtolam ad Tamiſium meam, quatenus ad gymnaſia philoſophorum: de Tarſo ampliandum arbitraris, eo quòd emphaſis in eo tanta non ſit quàm ſi nutritus in Helicone dicatur, in contubernio Muſarum. Sed heus tu? quis vnquam, rogo te, quenquam honore verborum ſic extulit, à ſtudio litterarum commendans, vt in Helicone Parnaſſóque, & aliis Apollini Muſiſque conſecratis montibus educatum dicat? præſertim Stoicæ familiæ philoſophum, cui non adeo gloriæ ſit Athenis, nedum alibi, natum eſſe, quàm vbi ſui dogmatis auctor Melitus habuit incunabula. Bœotios ab illiberalitate morum ſues appellatos ex prouerbio Pindarus etiam confitetur: & exercendo corpori tantùm intentos, hiſtoria tradit Satyri: qui miratur Alcibiadis ingenium verſatile, nationúmque moribus accommodatum, quòd in Ionia luxu difflueret, in Theſſalia alendis agitandíſque equis non concederet Aleuadis, in Laconia Spartanos animi fortitudine vafritiéque ſuperaret, in Bœotia Thebanos in ſuis gymnaſiis. Ipſam verò Tarſon antiquiſſimam ciuitatem fuiſſe, Ioſeppus affirmat, & à Tarſo filio Iaphet ædificatam: Cilicéſque ab ea omnes vetuſto nomine dictos eſſe Tarſos, opulentiſſimam & principem vrbem ſignificante

vocabulo. Philologus Eratoſthenes ait incolas Tarſi poſt hominum memoriam primos inſtituiſſe, fructus, antequam corrumperentur, exiccatos in hyemis vſum condere. Sed multo magis ad rem quòd Alexander in ſucceſſionibus inde fuiſſe Chryſippum ſcribit, antiſtitem Stoicæ ſapientiæ clariſſimum. Ex quo tanta Iuuenalis indignatio,

-ripa nutritus in illa, &c. nutritus ita dixit vt illic,

Vſque adeo nihil eſt quòd noſtra infantia cœlum

Hauſit Auentini, bacca nutrita Sabina? quum Romanũ ſe vellet oſtendere. qua ratione Vergilius alumnum terræ, filium terræ, Tityon appellauit. Vale.

A. IANVS PARRH. BRVTO RICIO Ticinenſi S. P. D.

Vt in amyſtide, quum frequenti auditorio Horatii carmina anno ſuperiore interpretarer, à Domitio Porphyrione diſcederem, grammatico alioqui doctiſſimo & eloquẽte, potiſſimùm nos impulit eius addubitatio. Sic enim de ea differit quaſi quid propriè ſit, incompertum habeat, ac in medio relinquat. ([1]) Ego verò certiſſimis fretus auctoribus, ([2]) amyſtidem potionis genus eſſe dico quod vno hauſtu ſumebatur: & inde nomen, παρὰ τὸ μὴ μύειν, quòd opus eſt aperto ore bibere, diúque non reſpirare, nec labra cõprimere: vel παρὰ τὸ ἅμα πιεῖν χωρὶς τοῦ διαπνεῦσαι, quòd eam neceſſe ſit totam pariter ebibere citra animæ reciprocationẽ, perinde ac ἀπνευστὶ, id eſt, vno ducta ſpiritu: quæ Thracum peculiaris erat, vt Athenæus Dipnoſophiſtῶν x ſcribit, & Callimachus his elegis,

Αὐτὰρ ὁ Θρηΐκιην μὲν ἀπέστυγε χανδὸν ἄμυστιν
οἰνοποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ. id eſt,

At quoniam patulo non gaudet amyſtidis hauſtu
Threicio Bacchi, & pocula parca placent. Mos apud Romanos inualuerat vt exonerãdi ſtomachi gra-

xia, ſtatim à balneis amyſtin, id eſt, vno ductu multum vini biberent, deinde vomerent. id quod Eraſiſtratus improbauit, quaſi oculis noxium, ventrem quoque ſiſteret. Hanc in Romanis matronis conſuetudinem reprehendit Iuuenalis illo verſu,

—tandem illa venit rubicundula, totum
OEnophorum ſitiens, plena quod tenditur vrna,
Admotum pedibus: de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin.

Itaque ſi certiorem tibi videor hiſtoriam ſequutus & magis idoneos auctores, abs te peto, qui natalium ingeniique claritate, & doctrina gratiáque non minus in vrbe Roma Patauiique vales quàm Ticini, ne patiaris impudentiæ nos inſimulari quòd aliquid auſi ſumus innouare. Vale.

[1] Lege Athenæum, 289.
[2] Politianus eſſe veſtẽ putabat amyſtidem, epiſt. pag. 130.

A. IANVS PARRH. BASILEO CHALCONDYLAE DEMETRII F. S. P. D.

NIHIL æquè mihi probat adoleſcentium ſtudia, quàm quum dubitant & maiores natu cõſulunt. Itaque laudo propoſitum tuũ, quòd quæ ſalebroſa tibi videntur, in Græcis ad patrem, in Latinis ad me refers: in vtriſq; ad ornatiſſimum virum Laſcarin. Gloriari ſanè meritò potes, abs te deprehenſum latentem in herba anguem quam ſuſpectã nemo habuit: Animaduertiſti penè puer ineptum ſenſum, ſiquis illud Iuuenalis,

—Stulte patrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem,

ita accipiat, matri inhoneſtæ vult eſſe obſcœnis alere filiã moribus. Itaque, quum per te ſcieris errorem vitare, quid ſequaris, accipe. Producere, nõ alere Iuuenali, ſed pro-

ſtituere ſignificat, vt ([1]) Ciceroni, Aſconio, Septimio Tertulliano, Lactantio, Plauto: cuius illa ſunt,

Audientē dicto mater produxiſti filiam. Origo verbi Græca. nam illi dicunt προαγωγεύειν, non (vt Hermolaus autumat) προάγειν. Id quod ex Theophraſto, Plutarcho, Athenæo, & Ariſtotele diſces, ex V. Ethicorū, manifeſta Aretini hallucinatione, quę fugit προαγωγείαν, Latinè productionem eſſe. Iuuenalis ait anui, quæ turpiter integram ſuam ætatem iuuentámque duxit, vtile eſſe, producta (id eſt clàm proſtituta) filia quæſtum facere. Vale.

[1] Lege Cic. ad Att. lib. 1.

A. IANVS PARRH. LVDOVICO ZVFFATO phyſico & medico S. P. D.

CVR E laudas acumen ingenii Hieronymi Nogarolæ, quòd carmen illud ex ſexta Iuuenalis Satyra,

Nullū crimē abeſt facinúſq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. hinc fluxit ad Hiſtros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos: emendandum cenſet.

hinc fluxit ad iſtos Et Sybaris colles. vt in hunc ſenſum loquatur, Ex opibus fluxit ad iſtos colles, id eſt, vrbem Romam, Sybaris & Rhodos, & Miletos. nam molles Hiſtros fuiſſe, friuolum ſit ex illo Pompeii ſuſpicari quòd hiſtriones inde ſint appellati; quum Breuiarium quod ipſe fecit ex Verrio, deinceps alias aliáſque barbarorum manus, iniquo Latinæ linguæ fato, paſſum ſit, & Liuius Valeriúſque Maximus & Tacitus aliunde deducant. Ego quoque Nogarolæ ſequutus exemplum, quando non magis Ariſtotelis, Hippocratíſq; & Galeni, quàm noſtrorū ſtudioſum te video, eiuſdē poetæ verſus, à multis fruſtra tentatos, ad te defero:

Plebeium in circo poſitum eſt & in aggere fatum.

Quæ nudis longum oſtendit ceruicibus aurum,
Conſulit ante phalas delphinorúmq; columnas. Phalas enim Nonius ex Ennio turres ait eſſe ligneas. At quẽ locum poeta deſignet, adhuc nemo prodidit. (¹) Hiſtoria Dionis habet hunc in modum, Quum videret Agrippa Circenſibus ludis aliquos in peragendis miſſilibus errore ſpaciorúmque numero decipi, delphinos in circo poſuit, ac ad oui ſpeciem machinas & ædificia, quibus indicaretur quoties quis decurſis circi ſpatiis, ambitíque meta, rediiſſet ad calcem. Conſtat ergo phalas à Iuuenale vocari ὠοειδῆ δημιουργήματα, hoc eſt, ad oui ſpeciem machinas, & delphinos in circo poſitos ab Agrippa. Sed & illud inferius,
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia votáque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus. In vrbe lacus erant ad excipiendas vndique ſordes, vt oſtendit P. Victor & Liuius, de cenſura Catonis & Valerii Flacci. Lacus (inquit) ſternendos lapide tegendóſque curauerunt. (²) AElius Donatus in Adelphos Terent. in illud, *Apud ipſum lacum*, ſcribit hunc in modum, Credibiliter addidit lacum. nam Varro docet ſemper lacum portis additum, & ob vſum iumẽtorum introeuntium & exeuntium, & prætereа vt aduerſus hoſtilem ignem portis de proximo ſubueniretur. Hæc ille. Ad inuentum Nogarolæ nondum propius acceſſi: proinde accipe & hanc appendicem pro corollario,

Mordeat antè aliquis quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus præguſtet pocula papas.
Fingimus hæc, altum ſatyra ſumente cothurnum,
Scilicet egreſſi finem legémque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis cæloque Latino.
Nos vtinam vani. Sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor: puerìſque meis aconita paraui.
Quæ deprenſa patent: facinus tamen ipſa peregi.
nam præterquam quòd in papa, puerorũ cibum ridiculum ſit intelligere: quum Papas apud Syracuſios, & adiecto p, Pappas, patrem ſignificet, (vt eſt apud Suidam) Iuuenaliſque ita altorem & pueri cuſtodem voca-

uerit: à Pontia duos veneno necatos eſſe filios ipſi cõminiſcũtur. Vectii Bolani vxor ea fuit: Criſpinum eiúſque fratrem, quos Bolano pepererat, è medio tollere mala potione tentauit: indicióque detecta, pœnas dedit, vt in V. Syluarum Papinius auctor eſt, & hic apertiſſimè Iuuenalis oſtendit.

-ſed clamat Pontia, Feci: , *Confiteor* habita ſcilicet in quæſtionibus. *puerisque meis aconita paraui*, id eſt, non dedi. nam ſtatim ſequitur, *Quæ deprenſa patent.* Nam quod ait, *-facinus tamen ipſa peregi*, ad voluntatem refertur & conſiliũ patrandi ſceleris. Habes epiſtolam verboſius ad te ſcriptam. Nam, quũ non liceat ad elegantem Bruti quondam, nunc tuum, laconiſmon aſpirare, qua ſola poſſum rerum copia, dictionis infeſtiuitatem compenſo. Vale.

[1] Lege Vatia Caſſiodori lib. 3. epiſt. 51. Varro in Logiſtorico, quod inſcribitur Curia de deorũ cultu, Tres aræ ſunt (inquit) in circo medio ad columnas in quibus ſtant ſigna.
Lege Val. Probum in Bucolica Maronis, in illud, Nanque canebat vti, &c.
[3] Lege Claudium Suetonii.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO MACRO S. P. D.

NON placet, Alexãder, in prima Heroidum Naſonis epiſtola

Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore victum, mutare cum Politiano,

Siue quis Amphimachum. Fuit is quidem Cteati filius (vt ait) inter Græcos ab Hectore in acie cæſus, vt Iliados XIII canit Homerus: quum Neſtoris filius Antilochus à Memnone ſit interẽptus, vt eſt apud Quintum. Nihilominus antiquã receptãmq; lectionẽ tueor. Etenim Penelope matronali quadã ſimplicitate vertit hiſtoriã: cuiꝰ admodũ ſtudioſas à Iuuenale carpi videmus,

Illa

Illa tamen grauior, quæ quum diſcumbere cœpit,
Laudat Vergilium, perituræ ignoſcit Eliſæ.
Committit vates, & comparat: inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.

Et infrà,

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema: nec hiſtorias ſciat omnes:
Sed quædam in libris & non intelligat. Hinc Ouidius ex OEnones perſona dubitando dixit,

Illam de patria Theſeus (niſi nomine fallor)
Neſcio quis Theſeus abſtulit arte ſua. Nec tantùm comici, ſed omnes qui verſantur in dramatico ſcribendi genere, ſententias & verba perſonis adſcribunt: vt Plautus in Truculento, *Non ſalueo*, minus Latinè poſuit ex perſona ruſtici: Terentiúſque, Emoriri. apud quem tamen Atticus adoleſcens, *Emori cupio*, dixit, vt AElius Donatus obſeruauit. Et Theocritus, eúmque ſequutus in Bucolicis Maro, multa dicunt aliter quàm res habet, ad exprimendam ruſticam ſimplicitatem: quod Seruius etiam notauit. Itaque nihil mirum ſi Penelope non exactè narrat hiſtoriam: quæ non ex nuntio, ſed incerto rumore collegerat, in belli terroribus plerunque vano. Statius Thebaidos tertio, de comitatu Martis,

—at vigil omni
Fama ſono varios rerum ſuccincta tumultus,
Antevolat currum, &c.

Et paulo mox,

Facta infecta loqui.

Vergilius,

Tam ficti prauique tenax, quàm nuntia veri.

Ouid. Metam. x i i,

Atria turba tenet: veniunt leue vulgus, euntque:
Mixtaque cum veris pariter commenta vagantur:
Millia rumorum, confuſaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent ſermonibus aures,
Hi narrata ferunt aliò: menſuraque ficti
Creſcit, & auditis aliquid nouus adiicit auctor.

Illic credulitas, illic temerarius error,
Vanaque lætitia eſt, conſternatique timores:
Seditioque recens, dubióque auctore ſuſurri. Plura ad eandem ſententiam Silius: quæ tranſcribere ſuperſedeo, quum res vſu percipiatur.

-à Memnone victum, ne legamus, ipſa ſyllabæ ratio refragatur. Vale.

A. IANVS PARRH. TAMISIO RITIO S. P. D.

Exigis à me, Maronis ex Culice verſus, in quibus incaſſum ſe plerique omnes torſerunt,

Atq; vtinā Veneri, nec tātum grata Dianæ,
Venatus eſſes virgo ſectata virorum,
Gnoſia neu Partho contendens ſpicula cornu
Dictæas ageres per gramina nota capellas:
Nunquam tam obnixè fugeres Minois amores,
Præceps aeria ſpecula, aut de montibus iſſes.
Vnde alii fugiſſe ferunt: & numina Phocæ
Virginis aſſignant: alii, quo notior eſſes,
Dictynnam dixere tuo de nomine lunam. Quæ numina Phocæ ſint, explicari vis. Equidem vt fortaſſe verius, ita libentius, aut Aphææ legerim (nam Britomartin non modò Cretenſes vt deam colunt, ſed ipſi quoque AEginenſes, & Aphæan cognominant: quòd ea quum ſe præcipitem dediſſet, anguſtiore forma apud eos apparuerit. auctor Pauſanias. In Aphæan Pindarus in AEginenſium gratiam, ſacrum carmen edidit) aut Rhoccæ. AElianus enim de hiſtoria animalium XII, Apud Cretam in templo Rhoccææ Dianæ, quod appellatur, canes in rabiem verſi, quum vim morbi ſentiūt, ex edita ſpecula in caput ſe ſtatim præcipitant in ſubiectum mare. Itaque tui indicii ſit, Aphææne potius an Rhoccæ per complexionem reponas. Vale.

A. IANVS PARRH. ANTONIO GALOTO S. P. D.

IN Moreto plures mendæ faciles animaduerſu. nec mirum quòd hoc vnum te penè puerum, & muſarum tyronem, quum me veteranum quoque exercuerit, etiamſi vitio caret:

Contrahit admixtos tum fontes, atque farinas
Tranſuerſat durata manu: liquidóque coacto
Interdum grumo ſpargit ſale. Nam quid coactum ſit, & grumus ſal, ſiquis exponat, operam non luſerit. In epitome Verrii, quam Feſtus vtinam non feciſſet, extat ita, Coctum à cogendo dicitur, quia cohercetur vt ad vtilitatem veſcendi producatur. [1] Fl. Caper in orthographia, coactum, non coctum, dicendum præcipit: in quo oſtendit idem eſſe coactum quod coctum. [2] nec multo pòſt affert hoc ex Lucilio,

Lactantia coacta cum melle bibi. Quanuis vtrobique locus inuerſus apud eum, Coactus & Coctus, pro Coactum & Coctum, & Coacla pro Coacta circunferantur. Grumus autem ſal opponitur trito. nam grumi ſunt λίθων σωροὶ (ſi Chariſio credimus:) éſtque nomen abſolutum: quanquam Vergilius adiectiuè poetico iure poſuit. Vale.

1 Legè Plin. nat. hiſt. li. 31 cap. 4.
2 Liuius ab v. c. lib. 21, Nihil præter arma, & quod coacti ad manum fuit cibi, militi ferre licuit.

A. IANVS PARRH. M. MARCELLO PICO S. P. D.

AIS te Culicis argumentum percipere, ſed vbi res geſta ſit, à me ſcire velle. paucis expediam. Paſtor à culice ſeruatus eſt in Theſſalia iuxta Thebas cognomento Phthioticas: quod indicat Maro per hæc.

Condenſas paſtor pecudes cogebat in vmbras
Et procul aſpexit luco reſidere virentis
Delie diue tuo: quò quondam victa furore
Venit Nyctelium fugiens Cadmeis Agaue,
Infandas ſcelerata manus, & cæde cruenta.

Lucanus v i. Pharſalidos,

Atque olim Lariſſa potens: vbi nobile quondam,
Nunc ſuper Argos arant: veteres vbi fabula Thebas
Monſtrat Echionias: vbi quondam Pentheos exul
Colla capútque ferens ſupremo tradidit igni,
Queſta quòd hoc ſolùm nato rapuiſſet, Agaue. Viden' vt Lucanus Vergilio concinit, Agauen poſt cædem Penthei, nondum remiſſo furoris impetu, ex fuga Theſſaliam petiiſſe: quum reſipuiſſet, iuſtis filio perſolutis, ex nomine veteris patriæ Thebas côdidiſſe? Quæ ſi veniſſent in mentem litteratoribus alioqui doctiſſimis, nec ii putarent in Bœotia caſum culicis accidiſſe, nec illi ambigerent cur Echionias Theſſaliæ Thebas Lucanus appellaſſet. Vale.

A. IANVS PARRH. EVANGELISTAE BLADARIO Veicetino poetæ S. P. D.

QVASI parum pudenter à me factum quidâ muſſitant, quòd ab A. Gellio viro anxiè docto, tot exemplis auctoritatibúſque ſepto, diſceſſerim in illo Vergilii,

Munera lætitiamque Dei. quum ipſe *die* legat. In quo ſenſu, quum ſit ab eo luculentiſſimè traditum, ne toties inculcetur, omittam: contentus afferre nudas rationes quibus adducor vt veterem publicámque lectionem tuear, id eſt, *Dei*. Mittuntur AEneæ ſociis ad claſſem x x tauri, cẽtum ſues, centúmque oues & totidem agni: in vſúmne (rogo te) vnius diei? Vix quinquaginta nauium claſſiarii naualéſque ſocii tantum obſoniorum vno die abſumpſiſſent, nedum ſeptem quæ ſolùm ſupererant AEneæ naues. quarum omnem multitudinẽ,

ſeptem ceruorum carne, viſceratione ferina, paulo antè ſatiauerat. Et quid opus eſt poetæ præſcribere modum victus, in aliena præſertim liberalitate & munificentia? Num medici perſonam ſuſtinet, & Troiani tunc ægrotabant? An officio promi condíque fungitur: an potius obſonatoris? Oſtendant apud eum, vel alium quemuis aut Græcum aut Latinum poetam, comparem locum & herbã do. Cur autẽ nihil ad eos vini? niſi fortè credamus heroicis temporibus omnes abſtemios fuiſſe. Sed extat apud Homerũ vini laudatio, Troianíque hoc ipſo loco,

-fuſíque per herbam
Implentur veteris Bacchi, pinguiſque ferinæ. Quare non quàm diſertè diſputetur de genitiuo nominum quintæ declinationis à Gellio, ſed inſpiciendum quid ad rem maximè faciat, & verum magis decorum: cuius retinendi ſummum poetis eſſe ſtudium, ne Cicero quidem tacuit. Equidẽ per *munera lætitiamque Dei*, periphraſticῶς accipio vinũ, quod Liber inuenit. Inde Silius,
Bacchi dona volunt. & Propertius ad Liberum,
Funera ſanabunt vel, tua dona, malum. *Lætitiam* verò, quòd vinum nobis (vt ait Homeri gener, is qui Cypria cecinit, Staſinus) ad diſcutiendas triſtes animi curas ab dijs immortalibus datũ. quod etiam Plato ſenſit. Apuleius, Prima cratera ad ſitim pertinet: ſecunda, ad hilaritatem. Laberius, *Ebrioſulæ mentem hilaram arripiunt.* & Pythias illa Terentiana ad Chremetem, qui ſe vino victum fatetur, *Certè tu quidem pol multo hilarior.* Valerius Max. Memorabilium lib. VI, Oris (inquit) cõuiualis hilaritatem depoſuit. Et Macrobius, Vbi modeſtus edendi modus ceſſare fecit caſtimoniam ferculorum, & conuiuialis lætitia minuſculis poculis oriebatur. Sed quid ego teſtibus non neceſſariis vtor? vnus Heſiodus ſatis eſt,

ὅσ' ἔμφανε ἀγλαεμιη,
Οἷα Διώνυσος δῶκ' ἀνδράσι χάρμα καὶ ἄχθος. id eſt,
Munera quum Bacchi varium traxere colorem,
Quæ mẽtes hominũ pariterque hilarantq; grauantq;.
& ipſe Vergilius infrà,

Adſis lætitiæ Bacchus dator. Itaque fateor ab A. Gellio diſſentientem, meis auditoribus affirmaſſe legendum,

Munera lætitiáq; Dei, per familiarē poetis ipſiq; Vergilio figuram:vt dicat à Didone miſſum Troianis vinum, quod animos hilaritate lætitiáque diffunderet. In hac interpretatione ſi tu tuíque ſimiles, id eſt eruditiſſimus quiſque nobis applauſerit, loquacium nebulonum rabioſa murmura cōtemnam. Sin minus, etiamſi vulgò in cælum tollatur, equidē mihi non placeam. Scis illud Democriti, Vnus mihi pro populo, & populus pro vno. Vale.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO PORTO S. P. D.

QVID eſt cur cælum ac terras iſti miſceant? A. Gellium redarguere Ianus audet? Hui quantum mali. notantur ab eo Varronis, Plutarchi, Annæi Cornuti, Hygini, Caſſellii Vindicis, Sulpitii denique Apollinaris errata. Nec Cicero, Seneca, Plinius, Vergilius, aliíque præterea multi ſuæ famæ relinquuntur: & eorum vicem nemo dolet. Ipſe quoque Gellius à quibuſdam quaſi κακόζηλος, & orationis affectatæ ſtudioſus inceſſitur à nonnullis, ac ſi quædam parum verè peritéque præceperit:& omnes diſſimulāt. At nunc demum extra aleam Gellius: nunc vt Aiax ferro, ſic ipſe morſibus impenetrabilis à Iano perſtringitur. Quanto facerent æquius & ſe magis dignum, ſi non ætates auctorum, non perſonas, non ſpecioſa nomina, ſed res, & non à quo, ſed quid afferretur, expenderent. Ac ne quicquam ſe profeciſſe credant huiuſmodi tragœdiis, aut à conſilio pro virili parte iuuandæ rei litterariæ me deiectum, rurſus in Gellium Maronis & Apollinaris agam nomine. Nam quum Caſſellius Vindex in illis Vergilii verſibus è lib. VI,

Syluius Albanum nomen, tua poſthuma proles,

Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem regúmque parentem, poſthumam prolem non ſignificare qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus ſit, exiſtimaret: Apollinaris Sulpitius eum iure redarguens, ait, longæuo, non ſeni: (ſignificatio enim eſſet contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortalíque facto. Anchiſes enim qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum quum hominum vita diſceſſiſſet, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuóque æuo potiturum. Quæ quum recitaſſet Gellius, Hoc (inquit) Apollinaris argutè. Sed aliud tamen eſt lõgum æuum, aliud perpetuum: neque dii longæui appellantur, ſed immortales. In quo non tantùm Sulpitio facit iniuriam, quem per calumniam reprehendit, ſed etiam Vergilio, quem reliquit indefenſum. Sed ignoſcant eius manes. in longæuo perpetuus etiam aliquando ſignificatur: ipſique dii longæui dicuntur. AEſchylus in ea fabula cui titulum fecit Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, ait, Δαίμοσιν ἐχθρὸν εἴκασμα βροτοῖσί τε δαροβίοισι θεοῖσιν. Id eſt, Inuiſum manibus ſignum, mortalibúſque & longæuis diis. At AEſchylus poeta Græcus eſt. Quaſi verò Vergilius à Græco fonte multa rerum vocabula non detorſerit, ídque permiſſum non doceat Horatius in arte poetica. Sed hæc à me ſibi ſcripta refractarii non autument. Aſſenſionem vulgi non capto: ſatis ſunt mihi pauci. ſatis es vnus, in quo ſumma nobilitas ampliſſimúmque patrimonium penè vincuntur ab ingenio præſtantíque eruditione. Cui, ſi cum Sulpitio, mecúmque videbitur ex AEſchylo, longæuus apud Vergilium pro deo perpetuóque poni poſſe, Vergilius Ariſtarchi virgam, moleſtiſſimóſque criticos, Apollinaris A. Gellium valere iubebit, egóque omnes inuidos. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. BRVNO ſacerdoti Veicetino S. P. D.

AIS negocium tibi factum in illo Maronis AEneid. II,

Vadimus immixti Danais, haud numine noſtro: quum ipſe expoſuiſſes, mea ſententia, ſub externorum deorum tutela tum fuiſſe Troianos, quum Græcis inſignibus ornati per vrbem captam incenſamque vagarentur. An aliud AEneam, eiúſque ſocios aliquandiu tutos ab hoſte præſtitit, quàm quòd Græcos erant mentiti? Certè non. Ergo tum non à diis Troianorum patriis, (quos ab hoſtibus euocatos ab ſe deſciuiſſe iam queſtus erat AEneas) ſed à tutelaribus hoſtium diis adiuuabantur, habitu ſpeciéque Græcorum ſimulata: nō quòd dii fallerentur, ſed homines, qui Græcos arbitrabantur, & quaſi ſociis parcebant hoſtibus. Ergo qui dii Græcis, iidem, donec in ornatu Græco latuerunt, AEneæ ſociiſque propitii fuerunt. Itaque verſabantur in hoſtium agmine, non ſuo, id eſt Troiano, ſed alieno, id eſt Græco, numine. AElius Donatus illud ex Adelphis apud Terentium, *Plebem primulùm facio meam*, exponit, Mihi fauentem: & ſtatim ſubdit, Vt à contrario Vergilius, *Vadimus immixti Danais, haud numine noſtro*. Quid ſiquis interpretetur, haud noſtro, id eſt aduerſo? *Meos*, Ouidius ex perſona Phyllidis Heroid. II, poſuit pro fauentibus,

Protinus ipſa meos auguror eſſe deos.

Et in Sappho,

Non agitur vento noſtra carina ſuo.

Horatius in Epodis,

Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus
Ventis iturus non ſuis.

Tibullus quoque,

Audiat auerſa non meus aure Deus. Vt propter euentum parum proſperum, cædémque ſociorũ ſequutã, dicat AEneas, aduerſantibus & iratis diis in medios

hoſtes ſe conieciſſe.Nam de ſcutis hiſtoriam ſuo more commentus eſt Honoratus: audiendúſque Nonius nõ eſt, qui Maronis hac auctoritate falſus, in numine ornatum quandoque ſignificari, perperã prodidit. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. GEORGIO TRISSINO Veicetino S. P. D.

CRISPVS Paſſienus (vt eſt apud Senecã) dicere ſolebat,quorundam ſe malle beneficium quàm iudicium,quorundam iudicium quàm beneficium: ego verò abs te vtrunq;. Etenim à quo potius accipiam beneficium quàm ab eo qui poteſt, animóque tam liberali largóque confert, vt (ex ſententia Publii Syri) beneficium accepiſſe ducat quum digno dedit?Idque me acceptũ tibi referre,quòd optimi ciues tui,te referente,ducentenis annuis, inſtituendæ iuuentuti ſuæ me conduxerunt,quanta mercede nullum ante me rhetorem: tantóque habent in honore,vt neque Mediolani frequentiam,neq; vrbis Romæ magnitudinem, neque Campaniæ ſeceſſum amplius deſiderem. Iudicii verò quod argumẽtum maius? acceſſiſti ſerus ad ſtudia literarum,ex indulgentia parẽtum, qui filio timebant vnico, in ſpem ſucceſſionis & maximarum opum clariſſimæ familiæ ſuſcepto. Dii boni quàm citò non modò Latinam, ſed etiam Græcam voraſti linguam! verius helluo librorum quàm M. Cato.Reuocaſti vetus exemplum Luculli, quod in Academicis à Cicerone memoratur, & à Plutarcho. Prædicantem Demetrium ſocerum, (qui tam falli neſcit quã mentiri)virum minimè blandum,ſæpe audiui,neminẽ ex eius auditoribus adeo breui tantum profeciſſe:quod ita planè eſſe experiebar ego Mediolani, ſiquid abſtruſius occurrebat apud auctores. Et nunc abſentem conſulendum putaui de quodam ſenſu Iuuenalis, aut ab omnibus aliis aut à me non percepto.quorum alterutrum te iudice facilè mihi perſuaderi ſinã. Iuuena-

lis ex tertia ſatyra carmina ſunt hæc,

-laudare paratus,

Si bene ructauit, ſi rectum minxit amicus,

Si trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo. omniū primùm vetuſtorum codicum fidem ſequutus emendandum reor *-ſi lectum minxit amicus,* id eſt, triclinarem culcitram: quod ebriis, in longo præſertim conuiuio quis neſcit accidere? Brutii gentiliter vſurpant, opulentos quum lectum commeiunt, ex adulatione ſudaſſe dici. Sed inter idiomata I l. Soſipatri inueni, Commeio lectum. Diomedis etiam manuſcripti codices habent Commeio culcitram, non (vt impreſſi) commuto. Sed Horatius apertiſſimè rem declarat Sermonum primo, *Comminxit lectum potus.* Deinde, cui nauſeā non faciat ille crepitus (vt Plautus ait) polentarius? ad quem referunt excitatum cottabo ſonitum: de quo lege (quæſo) quod attulimus ex Athenæo, Suida, Polluce, cæteris: móxque, ſi videbitur, explode. (') Cottaborum luſus inuentio Sicula: quippe quem Siculi excogitauerunt: ipſa quoque latage Siculum nomen eſt, eáque liquorem ſignificat ex potione reliquum, quod in luſu cottabi in ſummum caput elata ac inuerſa manu eiiciebant. A Theſſalis & Rhodiis appellatur latage cottabus, id eſt reliquum quod è poculo eiectum reſonat. Item cottabus in potu victori propoſitum præmium vocabatur. Hinc Euripides,

Πυκνοῖς δ' ἔβαλλον Βακχείου τοξεύμασι.
Κάρα γέροντος· τὸν βάλλοντα δὲ στέφειν
Ἐγὼ τεταγμένη, ἆθλα κοττάβων διδούς. id eſt, Crebris ictibus Bacchici ſenis impetebant caput: egóque eram conſtitutus vt ei qui deſtinatum locum feriebat, imponerē corollā, dato in præmium cottabo. Cottabus item dicebatur vas in quo latagæ ponebantur. Accenſos etiam quoſdam cottabos nuncupabant, κατακτοὺς, id eſt, lucernas quæ ſuſpenſæ dimittebantur. Eubulus, Τίς ἂν λάβοιτο τοῦ σικελοῦ κάτω θέμενος; ἄνω γὰρ ὥσπερ κοτ7άβιον αἰρόμενον. id eſt, Quiſnam ſiculū capiat vt dimittat? eſt enim in ſublime eleuatum, ceu cottabion. Antiphanes, Κότ7αβος τὸ λυχνίον ἐστί· πρόσεχε τὸν νοῦν· ὠὰ μὲν πέντε νικητήριον.

τίνα τρόπον; ἐγὼ διδάξω· καθ᾽ ὅσον ἂν τὸν κότταβον ἀφεὶς ἐπὶ τὴν πλάστιγγα. ποῖον; τοῦτο τοὐπικείμενον ἄνω τὸ μικρὸν πινάκιον λέγεις. τοῦτ᾽ ἐστὶ πλάστιγξ· οὗτος ὁ κρατῶν γίνεται. πῶς δ᾽ εἴσεταί τις τοῦτό γ᾽; ἂν τύχῃ μόνον αὐτῆς, ἐπὶ τὴν μάνην πεσεῖται, καὶ ψόφος ἐστὶ πολύς. πρὸς θεῶν τῷ κοττάβῳ πρόσεστι καὶ μάνης τις ὥσπερ οἰκέτης; id eſt, Cottabus eſt lucernula: adhibe mentem. ex cottabo victor oua quinq; referes in præmiũ. Quo pacto? ego oſtendam, cottabo in ſtaterem dimiſſo. Quénam? hâncne dicis ſuperimpoſitam paruam lancem? hic ſtater eſt: hinc victoria contingit. Quomodo quis hoc intelligat? ſi tantùm detruſa, in manémque impacta ingétem crepitum ediderit. nunquid cottabo manes aliquis aſſiſtit vt miniſter? Idémque paulo pòſt, inquit, Antiphanes -δεῖ καρκινοῦν τοὺς δακτύλους. Οἶνόν τε μικρὸν ἐγχέαι καὶ μὴ πολύν. Ἔπειτ᾽ ἀφήσεις τίνα τρόπον; δεῦρο βλέπε. Τοιοῦτον. ὦ Πόσειδον, ὡς ὕψους σφόδρα; Οὕτω ποιήσεις· ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν σφενδόνῃ Οὐκ ἂν ἐφικοίμην αὐτός. ἀλλὰ μάνθανε. Ἀγκυλοῦντα γὰρ δεῖ σφόδρα τὴν χεῖρ᾽ εὐρύθμως Πέμπειν τὸν κότταβον. id eſt, Oportet in cancri ſimilitudinem cõtrahere digitos: infundere verò non multũ vini. Quid tũ poſtea? aut quomodo dimittes? Animaduerte. Sic. O Neptune, quàm vehemens excitatus eſt crepitus? ita fac. Atqui egone funda quidem id aſſequi poſſum. At diſce. quippe opus eſt admodum contracta manu, libratéque ad perpendiculum eiicere cottabon. Apud Platonem præcipitur Herculi cottabo luſuro, vt durũ habeat manum. appellabant etiam ἀπ᾽ ἀγκύλης πρόεσιν, id eſt, à flexa iactura cottabi, quòd in eius luſu dextra manus incuruaretur. Aliqui tradũt ἀγκύλην eſſe poculi genus ex quo quidam cottabi nominantur ἀγκυλητοί. Superior in luſu cottabi, capiebat præmium oua atque bellaria. Alterum ludi genus eſt in trulla aqua plena. In aqua inania vaſcula fluitant: hæc iactis ex poculo reliquiis, ſub aquam detrudere certabant. qui immerſiſſet altius, erat in honore. Euripides, πολὺς δὲ κοττάβων ἀραγμὸς, id eſt, multus cottaborũ ſonitus. Hæc ex Athenæo. Deinceps ex Suida. Cottabi luſus erat huiuſmodi: potionis aliquid in æneas phialas, quæ λάταγες vocabantur, iniiciebant: vnde ſi ſonitus reddebatur, argumentum erat in amore puerorũ potiores eſſe. Cottabus autem appellabatur ex poculo

reliquum, quod iis illidebant phialis. Athenienſes cottabo ludebant ita: Baculo humi depacto, tranſuerſum alterum imponebant, examine in trutina libratum, ne vnquam conſiſteret, ſed alterno motu nutaret. In cuius extremis cornibus ſingulæ lances vtrinque lineis appẽdebantur. his autem ſingulis lancibus ſingulæ ſuberant aqua plenæ trullæ: quas ſuppoſito vertice ſuſtinebant ænea ſigna inaurata duo. idque factitabant in cõuiuiis. Itaque ex colluſoribus exurgens aliquis phialam mero plenam ſuſtinens, eminus vna ſuperfuſa, atque continenti iactu, quantum erat in phiala vini, in ſubiectam lancem ex alto demittebat, vt ea ſubito vini caſu prægrauata, ſub aqua latentis ſtatuæ verticem percuteret. Victoria penes eum ſtabat qui vinũ ſic iniiciebat vt nihil inde efflueret, maiorémque crepitum excitaret: íſq; omnium iudicio putabatur ab amica amari. Dicebatur autem ſub aqua latens ſtatua manes. Et ſtatim, Κότλαβος λάταξ, χαλκῆ φιάλη, ἣν μέταξὺ τοῦ δείπνυ ἐτίθεσαν οἴνου πεπληρωμένην. εἶτα εἰς μικρὰ πολήρια ἐμβάλλοντες, ἀπὸ ὕψυς ἐῤῥίπτυν, ἐπὶ τῷ ψόφον ἀποτελέσαι ὃς ἐκαλεῖτο κότλαβος. ἐπῃνεῖτο δὲ ὁ μείζονα ψόφον ποιῶν, καὶ μεθυσοκότλαβοι ἐκαλῦντο οἱ τοῦτο ἐργαζόμενοι. Id eſt, Cottabus eſt ænea phiala quam mero plenã in medio cõuiuio ſtatuebãt: indéque modicis poculis hauſtũ merum, à ſumma aure librata manu iaciebant vt ſonitum redderet: quem quo maiorem quis excitabat, eo magis laudabatur: quíque hoc faciebant, μεθυσοκότλαβοι vocabantur, id eſt, ex cottabo temulenti. Iulius item Pollux de verbis idoneis ad Commodum Cæſ. x, (²) Quem delectat (inquit) in potu ἀποβλύζειν, id eſt ſingultire, καὶ ἐξεμεῖν, id eſt euomere, (quod plerique omnes κοτλαβίζειν dicunt) huic apta peluis eſt ad excipiendum quod exuberante potu defluit. Etenim λεκάνην (id eſt trullam) vas appellant in quod reiicitur, vt vocat in Horis Cratinus, Μῶν βδέλυγμ᾽ ἔχεις; πλέρὸν ταχέως τὶς καὶ λεκάνην εἰσενεγκάτω, id eſt, Singultúne concutitur? actutum aliquis afferat huc trullam. Polyzelus in Mimo Tyndarei, Λεκανίῳ γὰρ πρῶτον μὲν ἐναπονίψεις, ἐνεξεμέσεις, ἐνεκπλήσεις, id eſt, In trulleo primùm lauabis, vomes, implebis. Itaque vas hoc, λεκάνιον, id eſt trulleũ, propriè dicitur. Licet & λέβητα καὶ

λεκάνιον (id eſt peluim peluiculámque) vocitare. σκάφην quoque (id eſt ſcaphā) dixit Ariſtophanes in Anagyro. Hæc Pollux: quem redarguit is quem Græci nuncupāt ἐτυμολογικὸν, hunc in modum, κοτταβίζειν, vti cottabo dicunt Attici, non (vt ætatis noſtræ quidam prodiderunt) euomere. Cottabus in medio diſcumbentium poſitum vas erat vino plenum, in quo aliud minoris formæ vaſculū fluitabat: in hoc oportebat ita reliquum potionis iniicere vt deprimeretur. idque erat indicium, vel vxori vel liberis eſſe carum. (3) victor in præmiū tollebat ex tritico vel ſeſamo, coctóq; melle confectas placentulas. íſq; crepitus λάταξ vocabatur. Huc & illa Ciceronis ex prima Thuſculanarū ſchola pertinēt, Quū (4) Theramenes coniectus in carcerē x x x iuſſu tyrannorū, venenū vt ſitiens obbibiſſet: reliquū ſic eiecit vt id reſonaret. quo ſonitu reddito, ridēs, Propino (inquit) hoc poculū Critiæ. Et Plinii x x IIII. nat. hiſt. De Nouellio Tricongio, Nihil ad elidendum in pauimentis ſonum ex vino reliquiſſe. Et Horatii ex II. Carminum, *Mero tinges pauimentum ſuperbo, Pontificum potiore cœnis.* quod accepit ex illo Græco incerti auctoris, qui cōtemptus à Cornelio,

Εἴχομεν ψυχή. πεπαλαίσμεθα· μὴ δὲ βιάζου·
Εἰς ἔδαφος τέχνης κείμεθ' ὑπ' ἀργυρέης.

1 Lege interpretem Ariſtophanis circa calcem, & Eraſmum 237, & Plautum 301, & Suidam 303. Sed in primis lege quæ Ianus excerpſit ex hiſtoria confuſanea.

2 Lege Pollucem lib. 10.

3 Lege Athenæum. 228. ex Theophaſti teſt.
Item 288. ex auctoritate Bacchylidis, &c.
Item 293. pag. ex Harmodio & Hegeſandro.
Item pag. 357.

4 Lege Val. Max. cap. de fortitudine, agentem de Theramene.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO TARSIAE S. P. D.

Remitteret aliquid de iudicio ſuo Lucilius,&,qui Lucilio ſubſcripſit,Cicero, ſi viuerent hac ætate: iuuentutémque Coſentinam bonarũ artium ſtudiis cum quauis Italiæ ciuitate certantem viderent. Adhuc etiã poſt illud inexpiabile Romanorum in Brutios odium, iúſq; victoriæ crudeliter & ſuperbè exercitum, florent antiquæ domus armorum rerúmque geſtarum gloria clariſſimæ: & in iis veſtra,virtute,diuitiis,honoribus in Brutiis nulli poſthabenda. De Brutiis extat hiſtoria Trogi Pompeii grauiſſima, altius eorum repetens originem, magis ex fide(mea ſententia) quàm Strabo: qui tamen vt vera tradiderit, auctor generis paſtor Aſylo propudioſior nõ erit. Hermolaus Byzantius in breuiario Stephani, Brettus Tyrrhenorum ciuitas,à Bretto,quem genuit Hercules ex Baletia Baleti filia: quam qui colunt, appellantur Brettii: terráque,Brettia. Sed ne quis ambigat an iidem Brettii ſint & Brutii, legat Euſtathium: cuius in Dionyſium Punicum verba, Latinè quidem (nã quid oportuit Græcè?) ſubieci: Lucani & Brentii per n, vel Brettii per geminatum t, pertinent ad vſque Leucõpetram. Et infrà, Lucani vocabulũ ſortiti ſunt à Lucio quodam: Brettii ab eiuſdem nominis Herculis filio. Geographus autem refert ita dictos eo quòd à Lucanis defeciſſent, Lucanorum lingua transfugas ſignificante vocabulo. Vides vt Brettios appellant Græci,quos noſtri Brutios? Id quod indicant ex ære argentóque & auro vetuſta numiſmata, ex altera parte cum inſcriptione Ἱέρωνος, ex altera τῶν Βρεττίων. Nam quantæ fuerint olim Brutiorum opes, vt omittam quæ Liuius Valeriúſque Max.in oppugnatione Thuriorum, Trogúſque narrat, argumento ſit ad Alexandrum Philippi F. orientis domitorem in extremos Aſiæ fines miſſa legatio,vt eſt apud Arrianum: ídque quod ab Antiocho

ſcribitur, vniuerſam Italiam, Brutiam prius appellatam, deinde OEnotriã. Nec te moueat, apud Stephanum red di Bretton vrbem Tyrrhenorum. nam (') Tyrrheni maris accolas omnes appellare Tyrrhenos Græci ſolent: vt in Strabone Pauſaniáque non indiligens lector animaduertet. inde Soſtratus regem Tyrrhenorum dixit AEolum: vel quòd AEolias inſulas in conſpectu Siciliæ Tyrrheni tenuerunt, vt ἀπίςων primo Palæphatus auctor eſt. Hinc apparet inſulſè & inuidioſè nouam nominis rationem à Sipontino excogitatam. Nam neque moribus obſcœnis Brutii ſunt, nec inde dicti: ſed à Brutia muliere, vt Trogo, vel Herculis & Baletiæ filio, vt Stephano placet & Euſtathio. Nam ſi litteraturam ſpectare volumus in etymis vocabulorum, Sentinates ſui perbellè deduci poſſent à ſentina, atque à conuenarum ſpurco vitæ genere, & colluuione. Sed dii meliorem mihi mentem quàm vt animi perciti inſanias imiter, & alicui nationi conuicium faciam, Sipontini Narnenſes & alios Italiæ populos inceſſentis exemplo. Quanto præſtaret in excutiendis accuratius antiquorum ſcriptis, & non in effundenda publicè priuatímque bile, bonas horas impendiſſe? nam toties à compitalitio quoque litteratore in ius non vocaretur. Bilinguem pro fallaci (inquit) accipimus: hoc vitium ad mentem referentes. vnde Brutii Italiæ populi Lucanis vicini bilingues appellati ſunt, & Græciloqui dicti. Cæca nimirum eſt inuidia: maledicendi cupiditate non vidit ire ſe præcipitem. Si Brutii bilingues appellati ſunt, quia fallaces, cur Græcè loqui dicti? Pompeii verba etiã in vetuſtis exemplaribus vitiata, penitus inuertit. Bilingues (inquit Feſtus) Brutaceſenii dicti, quòd Brutii & Oſce & Græciloqui dicti ſunt. Sunt Italiæ populi vicini Lucanis. Siquid habuiſſet ingenii vel ſtudii, veram lectionem deprehendiſſet hanc, Bilingues Brutii ad Coſentiam dicti: quòd Oſcè & Græcè loquerentur, &c. In illud Horatii, *-Canuſini more bilinguis*, Porphyrion ait, Quoniam vtraque lingua vſi ſunt, ſicut per illum omnem tractum Italiæ quem magna ex parte Græci incoluerant: ex quo Magna Græcia nomen ac-

cepit. Ideo ergo Brutios & Græciloquos & bilingues dixerunt. Hæc Porphyrion: etſi mutatis apud eum ſyllabis impreſſor excuderit. Nam ſi bilinguis in vitio tantùm ponitur, quid de Maſſilienſibus dicendum, quos ait Varro trilingues eſſe, quòd Græcè, Latinéq;, & Gallicè loquantur? At eorũ mores à Strabone, Plauto, Valerióque Max. commẽdantur. Sed ignoſcendum omnia tractanti. Oppido quàm obſcura lingua erat Brutia. Illud verò fidem prouerbio fecit, Bis pueri ſenes. Si Pompeii verba non expendit, ab Acculeo noſtro hypodidaſcalo notatũ. Domuncula, parua domus, quæ domuſcula vocatur, & domuncio. Apuleius, Iam verò nec larem requiro, nec domuncionem paro. Verùm nec à domo domuncio diminutiuum fit, & Apuleius domuitionem, non domuncionẽ, frequentiſſimè protulit, ex Domo & Eo duplicato nomine. Pacuuius in Hermiona, *domuitionem dedit.* Lucil. libro XXVII, Domuitionis cupidi, imperium regis penè imminuimus. Apud Pompeium librarii vitio legitur, Lingulaca piſcis, & mulier auguratrix. Id ipſum tranſtulit in ſuum cornucopiæ: quum caſtigari debeat, argutatrix. Amatoriè legit apud Ouidii Sappho, atq; ex interpretatione Græci nominis exponit Erato. Quid quòd amuletum deducit ab amula, quum Fl. Soſipater hunc in modum præcipiat, φυλακτήριον quod Græci appellant, amolitum Latinè dicimus. nam & Varro Diuinarum XLII dixit, Siue amoliendo, id eſt, infringendo vim mali, ſiue æmulatione. Notauit Hermolaus in eo falſam nominis rationem: ſed non litteraturam: quippe non Amuletum per u & e, ſed Amolitum per o & i, ſcribendum. Voluminis inſtar efficiam, ſi pergam congerere eius errores. Et audet ineptè gloriari, omniũ Græcorum qui iam quingentis annis in litterarum ſtudiis floruerunt, errorem ab ſe deprehenſum? quòd Ariſtotelis AElianíque & Plinii verbis inter ſe collatis, oſtendit γαλῆν eſſe muſtelam, non felem. Non inficior αἴλουρον eſſe felem: quod eo prior Chariſius inſtitutionum Grãmaticarum primo docuit, Feles, AEluros, Felis. Et Hyginus in Aſtronomico: tametſi quidam catum ſcribant

in eo

in eo ridiculé. Sed & γαλῆ pro fele ponitur. Homerus in Batrachomyomachia,

Μῦς ποτὲ διψαλέης γαλέης κίνδυνον ἀλύξας, id eſt,

Mus auidus quendam ſitiente pericula fele Elabi.

Soſtratus elegorum ſcriptor in Tireſia ait, indignatione Veneris in anum mutatum Tireſiam beneficio Gales vnius Gratiarũ (ſecundum quam de præſtantia formæ litẽ dederat) in Creta Arachnum quendã inueniſſe amatorẽ: qui quum gloriaretur habere rem non cum Tireſia, ſed cũ Venere, ab irata dea eſſe verſum in galen, Tireſiam vero in murẽ, animalia inter ſe inimica. Nihil in iis dici poteſt quin gale felẽ ſignificet. At vide quàm contumelioſus in Verrium, quem Põpeius redegit in epitomẽ. Quod Feſtus (inquit) Pompeius ſcribit, ſaperda genus eſſe peſſimi piſcis, vbi legerit ipſe dicat. Atqui ſi ipſe nõ poteſt, annis ab hinc mille vita functus, equidem pro eo dicam, ne tantus vir immeritò obſtrigilletur. Archeſtratus Syracuſanus, ſiue Gelous, is qui ventris eorúmq; quæ ſunt infra ventrem, gratia, orbẽ terrarum peragrauit, in Hedypathia quam verſibus hexametris ab eo compoſitam Q. Ennius inſcriptione & argumento imitatus eſt, vnde teſtimoniũ citat Apuleius (etiãſi titulus in eo perperã ſcriptus Heduſphagetica)

[2] *Σαπέρδην δ' ἐνέπω κλαίειν μακρὰ Ποντικὸν ὄψον,* id eſt,

Saperdam iubebo procul valere Ponticum obſonium.

Quid ita, niſi quia peſſimus piſcis Archeſtrati palato ſordebat præ thynno Siculo quem iam laudauerat? Inde etiam Perſius,

Et quid agam? rogitas? hem ſaperdam aduehe Ponto,

Caſtoreum, ſtuppas, &c. Ineptus equidem ſum qui tam minutatim hæc in Sipontino, quem ſenem Domitius admodum iuuenis in Plinio caſtigando cõuicit hallucinatum locis amplius mille, & in vertendo Polybio infantiſſimum. Hic enim (ſi neſcis) quem Broteum vocat & Fidentini præceptorem. Vale.

[1] Lege Lycophronem, & eius interpretem circa calcem. nam Tyrrhenos appellabant omnes Italos.

[2] Lege Athenæum, pag. 198.

A. IANVS PARRH. ANTONIO CAESARIO Cōſentino S. P. D.

DETERREOR Ouidii carminibus abs te propoſitis, exēplóq; Themidis & Thebanorū, ingenio nimis indulgendo, offenſam numinis, id eſt doctiſſimi cuiuſq;, incorram: meúmque agrum, id eſt vigilias, non vna vulpes, ſed certatim multæ populētur. Nam quæ ſapiētia eſt hæc, malle malum periculum fortaſſe facere, quàm fateri te neſcire quod omnes neſciant? Atqui ita valeam Cæſari, vt me potius officium quàm trahit ambitio, ne tua cauſa noluiſſe videar id quod à me primum petieris. Itaq; iacta ſit alea, atque Ouidii verſus ex VII Metam.

Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingeniis: & præcipitata iacebat
Immemor ambagum vates obſcura ſuarum,
Scilicet alma Themis, exponamus ita. Philochorus auctor eſt ([1]) tres olim nymphas Apollinis nutrices Parnaſſum tenuiſſe, quibus erat nomē Thriis: vnde Græci ſortes appellauerunt thrias. Alii dicunt (vt Didymus refert, & Tarrhæus in collectaneis adagionum) Mineruā diuinationem per ſortes inueniſſe, quæ quum Delphico præponerentur oraculo, Iuppiter in gratiam Apollinis abrogauit iis fidem. Itaque rurſus Apollinem conſulentibus Pythia reſpondit

Πολλοὶ θριόβολοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες, id eſt,
Sortilegi plures, vatum ſed copia parua. qui verſus vice prouerbii iactatur. Apud Pauſaniam ſic inuenio, ſpecus in Bœotia fuiſſe ([2]) Sphagidió Cithæronidibus conſecratum nymphis, quæ prioribus ſeculis oracula reddebant. Aut ex iis aliquas intelligit Ouidius nymphas, aut certè adhuc incomperta hiſtoria. Vale.

[1] Lege Homeri hymnum in Mercurium, circa finem.
[2] Lege Plut. in Ariſtide pag. 141. vbi de Sphragitidum nympharum antro.

A. IANVS PARRH. ANDREAE PVLIANO Conſentino S. P. D.

DVO NE fuerint Acriſii, alter, Argiuorum rex & Danaes pater, à Perſeo, fruſtra declinata fati neceſſitate, ictu diſci necatus: alter (vt eſt apud Ouidium) Iouis filius & Vlyſſis auus, à me requiris. Dicam quod ſentio, nec plus apud me reſpectus alienæ famæ quàm veteris amicitiæ valebit inter nos à teneris annis inſtitutæ: quum tu præſertim Conſentinos inſtituas meos, quibúſque non niſi ſelectiſſima quæq; tradi velim: quod abs te pro tua virili parte fieri, vel ex eo mihi perſuaſerim, quòd abſtruſa poetarum ſenſa (qui Ciceroni videntur alia quadam lingua loquuti) ſi tuo marte non aſſequeris, ad amicos refers. Apud Ouidium x. Metam. (¹) Vlyſſes in concione Græcorum de ſe prædicat hunc in modum,

-ſed enim quia rettulit Aiax
Eſſe Iouis pronepos, noſtri quoque ſanguinis auctor
Iuppiter eſt, totidémque gradus diſtamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater eſt, Acriſius illi,
Iuppiter huic.

Ariſtoteles in Ithacenſium rep. Cephalum Deionei F. quũ Telebois imperaret inſulis, ab ſe poſtmodum Cephalenis, aliquandiu carentẽ liberis oraculum ſoluiſſe ex reſponſo, cum vrſa corpus miſcuiſſe, quam mulierem ſors obuiam dederat: vterum gerentem feram diuinitus in hominem eſſe mutatam, matúróq; partu enixam, Ἀρκήσιον, id eſt Arceſium Laertæ patrẽ, ſic appellatũ ἀπὸ τοῦ ἄρκος, ὅ ἐστιν ἄρκτος, ab vrſa. Sic Ariſtoteles. Herodianus ait ab ἀρκέω verbi futuro, quod eſt ἀρκέσω, dictum prius Ἀρκέσιον: deinde interiecta ι per diphthongũ Ἀρκείσιον, id eſt Arceiſiũ. Diomedes agens de Nomine, His accidit (inquit) agnomen aliqua virtute forinſecus quæſitum, quod ἐπίγνωμα Græci dicunt, quo cognomina diſcriminantur: vt eſt Vlyſſi agnomen Polides: nam prænomen eſt (vt ait Ibycus) Vlyſſes: nomen

Acriſiades, &c. Tu caſtiga, Agnomen eſt Polyides (ita nanq; agnominatus eſt Vlyſſes à perſpicaci ſolertia rerúmque prudentia) & nomen eſt Arciſiades. Apuleius De deo Socratis, ex Accii Philocteta de Vlyſſe, *Inclyte parua prædite patria, nomine celebri, Claróque potens pectore Achiuis claſsibus auctor. Grauis Dardaniјs gentibus vltor Laertiade.* Nouiſſimè patrẽ memorat. Cæterũ omnes laudes eius viri audiſti: nihil ſibi nec Laertes, nec Anticlia, nec Arctiſſimus vindicat. Et hic Arciſius emendandum, per te perſpicere iam potes. Euſtathius in Homerum genealogiã Vlyſſis ordinat aliter, hunc in modum. Cephalo Deionei natus eſt Celeus: ex quo Arceſius, Laertæ pater. Hinc apparet ex hiſtoriæ fide verius apud Ouidium legi, *Nam mihi Laertes pater eſt, Arciſius illi.* Nec impedit ex Ioue non eſſe Arciſium. Artificioſè mentitur hoc Vlyſſes ex commodo ſuo: quod ab oratoribus & Cicerone factum teſtis eſt Aſconius. Vale.

A. IANVS PARRH. CRASSO PEDACIO Conſentino S. P. D.

SIT hoc ἀντιπελαργεῖν, vt enim ciconiæ parẽtibus ætate confectis alimenta, ſic ego tibi parem ſtudiorum gratiam pro virili parte referam: tametſi nulla ſatis referri poteſt, vt inquit Plato. Tu me puerum literis imbuiſti: tu, quaſi Pythagoras, ex ore totiúſq; corporis filo optima de me concepta ſpe, pollicebaris euaſurũ, quatenus vtinam, priuſquam fato concedã, liceat euadere. Sed quantuſcũque ſum, ſecundum deos & parentes tibi debeor. Itaq; nòn grauabor ad te ſcribere quæ de latentibus hiſtoriis in VI. Metamor. à me petiiſti. Verſus Ouidii ſunt hi,

Altera Pygmææ fatum miſerabile matris
Pars habet: hanc Iuno iuſsit certamine victam
Eſſe gruem, populiſque ſuis indicere bellum. Matròna fuit è Pygmæorum genere, nomine Gerana, adeò præ-

ſtanti forma vt à ſuis popularibus pro numine coleretur: ex quo tantopere ſibi placuit vt cæleſtium deorum cultum negligeret, imprimíſque Dianæ & Iunonis. Igitur irata dea in turpem gruis ſpeciem eám conuertit, hoſtémque & infenſam Pygmæis eſſe iuſſit, à quibus diuinos honores aſſequuta. Ex hac & Nicodamâtena teſtudo terreſtris eſt. Hæc apud Athenæum Dipnoſophiſtôn nono Bœus. Ab Ouidio non otioſè dictũ *matris*, ſed vt oſtẽderetur etiã peperiſſe. Eadem ferè AElianus de hiſt. animalium lib. xv. niſi quòd addit, apud Pygmæos deficiẽte virili regum ſtirpe, principatum ad Geranam deuolutum, quæ non modò Dianam Iunonémque præcipuè contempſerit, ſed & Mineruam atq; Venerem: quúmque abiiſſet in gruem, continenter in Pygmæos exercuiſſe bellũ quòd decretis ei diuinis honoribus perniciem maturaſſent. Vale.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO THYENAEO S. P. D.

OVIDIVS VIII. Metamor. in apri Calydonii venatione commemorat heroas vel à Meleagro accerſitos, vel qui ſua ſpõte cupiditate laudis aduenerant illuc: & carmẽ hoc legitur,

Actoridæque pares, & miſſus ab Elide Phileus. in quo nonnulli Menetion intelligunt Patrocli patrem: quidam Menetion & Iron filios Actoris, ex Apollonio & eius interprete. In qua ſententiarum varietate quæris à me quid ipſe ſentiam. Ego verò (vt ingenuè tecum agam) neutrum probo. Nam periphraſis eſt inſolẽs & inepta, Venit Actoridæ pater, id eſt Menetius, ex quo natus eſt Patroclus Actoris nepos. Irus autẽ Menetiúſq;, quos Actor genuit, pares, id eſt gemini, non fuerunt. Itaque ſatius eſt accipere Cteaton & Euryton, quos Neptunus ex Moline puella ſuſcepit, etiamſi putabatur Actoris, vt Mnaſeas Patareus auctor eſt. Hos. Ho-

merus Actoridas appellauit:recentiores, à matre Molionas.Homerúſq; tantùm geminos fuiſſe dixit,Heſiodus,& Ariſtarchum ſequuti,διφυεῖς,id eſt ex duplici natura concreto corpore,fabulâtur. Ibycus item Rheginus addit hoc amplius, ex ouo editos,vt de Tyndaridis rumor eſt:aitque eiuſdẽ fuiſſe ætatis,æquali ſtatura, corporiſque habitu, ſimilitudine denique indiſcreta, vtrunque ex argenteo ouo prodiiſſe.Quibus Hercules apud Pacuuium minatur interitum,per hæc,

Habeo ego iſtā qui diſtinguā inter vos geminitudinē. nam quum præſtantiſſimæ fortitudinis eſſent, & aurigandi periti,cæſtibus Herculem ſuperauerunt in Olympico certamine.ex quo natum prouerbium,Nihil Hercules aduerſus duos, vt in collectaneis. Didymi Tarrhæíq; repperi. Quos nactus Hercules ex Elide euntes in ludos Iſthmiacos ad ſpectaculum, ſagittis confixit in agro Cleonæo,cauſatus in acie contra ſe ſtetiſſe quum bellum gereret aduerſus Augeam Elienſium tyrannũ, propter abiuratam ſibi purgati ſtabuli mercedẽ, vt eſt apud Pindarum & Pauſaniam.*Pares* igitur Ouidius intelligi voluit geminos, vt Vergilius in Iuuenilibus de Caſtore & Polluce, *Germanique pares.* Neq; ſatis eruditè (mea ſententia) ſcribitur & exponitur,-*& miſſus ab Elide Pileus.*Non enim Pileus,ſed Phileus Augeæ filius Eleorum tyráni celebratur ab Homero:qui orta inter ſe & patrem ſimultate, Dulichium ſeceſſit,vt refert etiam Strabo, Pauſanias, & Euſtathius. Cauſam Porphyrius affert apud Homerum, quòd is teſtimoniũ dixit in patrem pro Hercule, querentem abactum ſibi armẽtum quo tempore ſtabulum purgauit.Ouidius ait ab Elide profectum vt indicaret à patre nondum deſciuiſſe quum Calydonius aper à Meleagro cæſus eſt. Agnoſco pluribus egiſſe tecum quàm tua poſtulet humanitas & eruditio:ſed hoc ideo factũ ſcias,vt habeant alii tua cauſa hiſtoriam paulo remotiorem. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. BAPTISTAE MORELLO Conſentino S. P. D.

INGENIOSE (inquis) & eruditè rimatus es apud Ouid. veram lectionem VI. Metamorph. hoc verſu,

-Variúſque Deoida ſerpens: inuidia nō ſit inſequentem quoque nobis explicare. Blandus es (vt video) puer, & bellè concinnas aream: ſed non omnis turdus tranſenna lumbricum petit. An ſi ſemel argutiæ non malè ceſſerunt, iterum quoque tentandæ ſunt? Atqui nihil eſt quod te fugiat. Erras niſi putas longè plura eſſe quæ neſciam quàm quæ ſciam. Sed quia nō improbus in quærēdo fuiſti de Biſartida, quæ me fatigare potuiſſet, experiar deſiderio tuo ſatisfacere,

Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco

Virgine in AEolia poſuit. Arne fuit hæc AEoli filia, quam Neptunus compreſſit: vnde natum Bœotum canit Euripides & Euphorion, ita nominatum quòd paſtores à matre iram verita paternam, boum fimo obuolutum inuenerunt. Vnde accenſa poetarum licentia finxit, à Neptuno in tauri ſpecie genitū: à quo Bœotia nomen accepit, vt Nicocrates autumat: etſi Caſtor à præuia Cadmo boue mauult. Huius in Bœotia cognominē ciuitatem celebrat Homerus, appellátque πολύσταφυλον, id eſt vuidam, ex interpretatione Papinii. Puellam vocabulū ſortitam ſentit Euſtathius ab ouium copia. Theſeus Corinthiacorum tertio commemorat Arnen præterea nympham Neptuni nutricē, quæ quum Sinueſſa prius appellaretur, hac de cauſa nomen mutauit: Acceperat alendum à Rhea Neptunum: quem quærenti Saturno ἀρνησαμένη, id eſt inficiata, eſſe Rheæ: & inde dicta Arne. Vale.

A. IANVS PARRH. IAC. VARRONI Cremonenſi S. P. D.

SCRIBIS inuitum te nobis aſſiduo docendi munere diſtrictis aliquid noui laboris iniungere: ſed quum diu fruſtra commentarios expectaſſes eorum qui iam per annos viginti parturiunt (quoto tempore bis elephāti pariūt) ad me referre decreuiſſe de quibuſdam locis Auſonii non ſatis omnibus obuiis. Equidem mi Varro, ſi temporis anguſtias in his vindemiarum feriis excuſare non poſſum, poſſem tamen ægritudinem qua grauiter & diu laboro. Sed tanta eſt vis amoris erga te mei pluribus iuſtiſque de cauſis inſtituti, vt poſſe neceſſe ſit etiam quod nō poſſum. Quod in monoſyllabis deorū te remoratur,

Nec genus hoc domuū Larunda progenitus Lar, habet vitium, caſtigandúmque eſt, *Nec Genius domuum.* Lar enim, familiaris (vt diſcimus ex M. Catone, Plauto, Ouidio, Columella, Plutarcho) domorum cuſtos eſt, ex Lara matre, vel (vt eſt apud Lactantiū) Larunda. Deſignat Ibyci poetæ fatum carmen inſequens,

(1) *Ibycus vt periit, vindex fuit altiuolans grus.* Is enim quum iter faciens incidiſſet in latrones, elatis in cælum oculis, conſpicatúſque ſuperuolantes grues, obteſtatus eas eſt vt ſuam vlciſcerentur necem. Poſt aliquot annos, quum latrones inter ſpectatores in theatro ſederent, viſis fortè gruibus, Ecce (inquiunt) Ibyci grues. Iis ad magiſtratus delatis, comprehenſi latrones & in quæſtionibus habiti, pœnas homicidii dederunt. Inde prouerbium natum in eos qui præter opinionem ſupplicium luunt, Ibyci grues, à Didymo Tarrhæóque traditur. Illud autem,

(2) *Tergora dic clypeis accōmoda quæ faciat glus,* eruditionis eſt, non ingenii. Nam glus & gluten eiuſdem ſignificationis duo verba ſunt, nominatiui tantùm terminatione diſtātia. Fl. Soſipater, Hæc, inquit, glus glu-

tinis, alii glutē dixerunt. In gripho ternario, qui affe-ctatæ obſcuritatis eſt,

-ter clara inſtantis Eoi

Signa canit ſeruus depreñſo Marte ſatelles: (3) A-lector intelligendus Martis comes: quem quum pro fo ribus Vulcani reliquiſſet, ingreſſus ad Venerem, iuſ-ſum obſeruare ex officina aduentum fabri dei: iſque ſomno victus, in cauſa fuiſſet vt Mars in amplexu Ve-neris à viro deprehenderetur, exiliēs ex ſedibus Mars, quum adhuc ſopitum offendiſſet, in gallum gallinaceū vertit, à Græcis alectora denominatum: qui quo tem-pore Marti ſignum daturus erat antelucio, ter canit. Hi ſtoriam fabuloſam perſtringit Ariſtophanes, eiúſque narrat interpres, & Lucianus Samoſatenus, & alii. Penè oblitus eram quod ex eodem gripho primùm petieras,

Tris Ope progeniti fr. tres, tris ordine parcæ,

Veſta, Ceres, & Iuno, ſecus muliebre, ſorores. Hiſto-riæ grammaticæque ratio demonſtrat emendandos eſ ſe hunc in modum verſus,

Tres Ope progeniti fratres, tres ordine partæ. nam Tris in accuſatiuo tantùm dicimus. & quanquam nu-merus in parcis arrideat, antiqua tamen ſuáque lectio eſt *partæ*. refertur enim ad Veſtam Cererem & Iuno-nem: quas vocat *muliebre ſecus*, id eſt, fœminei ſexus deas. Etenim Secus (vt in Catholicis inquit Prob') duas res ſignificat: aduerbium ſeparandi (vt *Haud ſecus ac iuſ ſi faciunt*) & ſexum. Salluſtius, Virile ac muliebre ſecus. Plautus in Rudente, *Virile ſecus nunquam ullum habui.* Ammianus Marcellinus Rerum geſt. x v i, Egreſſi, pro-miſcuè virile & muliebre ſecus ſine ætatis vllo diſcri-mine trucidabant. Illud autem quod incompertum pleriſque omnibus ais,

Tris primas Thracum pugnas tribus ordine bellis

Iuniadæ patri inferias miſere ſepulto, planiſſimum tibi reddam. Liuius ab v. c. lib. x v i, D. Iunius Brutus (inquit) munus gladiatorium in honorem defuncti pa-tris edidit primus. Valerius item Max. Memorab. II, Gladiatorum munus primùm Romæ datū eſt in foro

boario, Ap. Claudio, Qu. Fuluio Coſſ. dederunt M. & D. filii Bruti, funebri memoria patris cineres honorãdo. Thraces autem gladiatorum genus eſſe docet Verrius. Inſtaur **tos ter ludos intellig** voluit in quo ait, *-tribus ordine ſellis.* (⁵) Vale.

¹ Ibycus vt periit. Lege Eraſmum.
² Lege Polybium de re militari.
³ Lege Eraſmum 108, & Luciani Alectryonem 168. & Libanii Dyſcolon. 68.
⁴ Lege Probi Catholica, pag 23. & Nonium de dubiis generibus, qui diſſentit à Probo, pag. 14. & Priſcianum de generibus, pag. 39.
⁵ Adde & illud, -medicum quod Iapyga dicunt. & emenda, vel Iaſona ex Pindaro, vel, -medicúmque quod Apida dicunt, ex Io. Gram. Homeri interprete in verbo Apis, pag. 7.

A. IANVS PARRH. ALBERTO BARBARANO S. P. D.

IN Ouidii diris in Ibin duos hos verſus,

Mens quoque ſic furiis vecors agitetur, vt illi
Vnum qui toto corpore vulnus habet: idq; de Marſya dictum Domitius interpretatur (vt etiã tibi videtur) incommodè: quum Marſyæ direpta pellis vno vulnere ſit: & eius alio loco meminerit Ouidius hunc in modum,

Nudáque direpta pateant tua viſcera pelle,
Vt Phrygium cuius nomina flumen habet. Hic Aiax Telamonis filius intelligitur in armorum iudicio victus ab Vlyſſe & in furorem verſus, vt integro tragœdiæ argumento docet Sophocles: è noſtris, Pacuuius & Ouidius Metam. x. ipſéque pentameter ex antiquis exemplaribus emendandus eſt, *Vnum cui toto corpore vulnus erat.* Aiax enim ferro dicitur fuiſſe impenetrabilis, præter ſiniſtrum latus quod obiecto clypeo tegebat, vel (vt alii tradût) iugulum. Nam quum Telamon eius

pater nihil liberorum ſuſcepiſſet, ab Hercule petiit vt vteretur eius hoſpitio, peractáque re diuina, à patre ſobolem ſibi impetraret. Inter preces igitur Herculis, aduolans aquila proſperum fecit augurium, tum Hercules Telamoni, Puerum ſuſcipies, (inquit) eíque nomen impones Aetos, propter aquilæ auſpicium. Itaque natum Aiacem, die luſtrico vocauerũt Aeton, id eſt Aquilam: deinde, mutatis ſyllabis, Aiacem: quem mox Hercules adoleſcentem tergo leonis inuoluit, abſque corporis parte quam dixi, vbi leonis pertuſa pellis erat in vſum geſtandæ pharetræ. Fabulam perſtringit Lycophron in Alexandra, quíq; in opere conſummando ſuc ceſſit Homero, Quintus. (1) Hiſtoriæ fides habet hoc, Aiax armorum ſcientia atque agilitate corporis excellens, è multis præliis intactus & ſine vulnere reuerſus, vbi adacto gladio latus tranſuerberauit, aut iugulum ſoluit; inde locus fabulæ datus eſt, has tantùm corporis partes habuiſſe ferro impenetrabiles. Nõ dubito quin hæc expoſitio amœniſſimo ingenio tuo videatur argutior. Vt enim facilè deprehendit errorem, ita quoque percipiet veritatem. Vale.

[1] Lege Palæphatum de Cycno.

A. IANVS PARRH. NICOLAO ſacerdoti Veicetino S. P. D.

NON ab re ſuſpicaris Orcamum Leucotheæ patrem ab Ouidio minimè deſignari per hæc in Ibin,

Vtque patrem Sameus, condat te Phœbus in ima
Tartara: quod natæ fecerat ipſe ſuæ. nam Pſamates, vt libentius, ita fortaſſe verius, equidem legerim. Nam Crotopus Argiuorum rex vbi reſciuit Pſamaten eius filiam ab Apolline vitiatam, atque matrem iam eſſe, neci dedit, vt Thebaidos primo canit etiã Papinius.

Vnde Apollo indignatus, Crotopum ſuis confecit telis. Illud autem prope calcem,

Obſtructúſque famem patiaris lumine tecti,

Vt legem pœnæ cui dedit ipſa parens, nihil ad Euryſthenem pertinet, à Domitio malè pugnaſſe confictû, & à matre perire inedia coactum, ſed ad Pauſaniā Lacedæmoniorum principem: quem compertum proditionis, quum fugiſſet ad ædem Mineruæ quæ χαλκίοικος appellatur, ephori ſtatim, ne poſſet exire, valuas eius ædis obſtruxerunt, tectûmque ſunt demoliti, quo facilius ſub dio interiret. Dicitur eo tempore Pauſaniæ matrē vixiſſe, eámque iam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis ad filium claudēdum, lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias, quum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflauit. Hiſtoriam ſcribit Probus AEmilius, Macedo Polyænus, qui mulieri Theano fuiſſe nomen ait. Vale.

A. IANVS PARRH. MODESTO ſacerdoti Veicetino S. P. D.

AN tu Romæ quoque, vbi ingenuarum artium ſtudia florent, omnes ad vnum rhetoras accedere Domitii nugis in illud ex Ouidii diris in Ibin?

Aut, vt Acarnides inſutus pelle iuuenci,

Turpiter ad dominum præda ferare tuum: Hermiánque intelligere neſcio quem commentitium, qui ab Acarnanibus quondā obſeſſus & captus, inſutus ſit pelle iuuenci, & ad victorem in contemptum delatus. Atqui manuſcripti codices habent *Atarnides:* & ita legendum videtur ex hiſtoria Pauſaniæ, qui refert in Meſſeniacis, Atarneum locum eſſe in obiecta Leſbo continenti, quem Medorum rex Chiis dono dederit, quòd ii Pactyen hominem Lydum, qui ſupplex ad eos confugerat, ei dederant. Hunc igitur Ouidius Atarniden vocat à loco quem Chii in præmium proditionis acce-

perant. Inſutus autem iuuenci pelle eſt ad ludibrium: quod in Chriſtianos exercuiſſe Neronem refert Tacitus: Pereuntibus (inquit) addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent. Vale.

A. IANVS PARRH. LYSIO CAPRAE S. P. D.

HYLAM vocas, incaſſumque quæris Ibyci filiam quam Mars amauerit, Ilicen à Domitio ficto appellatam nomine. nam neque ipſa neq; pater vſquam legitur: & Ouidius in diris in Ibin non Lydia, ſed *Liuida* ſcriptum reliquit,

Liuida ſe ſcopulis vt virgo miſit ab altis,

Dixerat inuito quæ mala verba deo. nam deſignatur Aglauros Cecropis filia, quæ Mercurium accedentem ad Herſen prohibere tentauit, immiſſæque à Pallade inuidiæ atro liuore ſuffecta eſt. Fabulam ſcribit Ouidius Metamor. 11. Pauſanias addit ex hiſtoria, Mineruam apud Cecropis filias Erichthonion depoſuiſſe, cum interdicto ne depoſiti curioſæ eſſent: Pandroſamque in officio fuiſſe, reliquas duas, Herſen & Aglauron, quoniam ciſtam reſignauerant, viſo Erichthonio, furere cœpiſſe, & ex arce, quà maximè præceps locus erat, ſe deieciſſe. Sed Ouidius totam rem contulit in Aglauron, quæ liuore pallebat, & Mercurio conuicium fecit hoc,

Hinc ego me non ſum niſi te motura repulſo. Non eſt igitur cur te labor inquirendi diutius auocet à venatione & ruris voluptate, cuius gratia vrbem reliquiſti. Vale.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO CHIERIGATO S. P. D.

VIVE (ſi mihi credis) Hieronyme, & quoad per indictiuas autumni ferias abes à moleſtiis vrbis & ſcholæ, relaxa animum, daque operam ſobriæ voluptati. Nam *poſt otia maior Virtus eſt*, vt noſter ait Papinius: & tu per ætatẽ ſatis profeciſti vt verendum non ſit ne ad eloquentiam Nicolai patris euadas. At ſiquid interea in manum ſumis, ex iis velim quæ iam didiceris & per te facilè percipias, ne nodoſæ quæſtiones amœnitatem quietis tuæ corrumpant: vt illud (1) Ouidianum feciſſe certò ſcio, quod anxios ſollicitóſque aliquandiu nos habuit. Non enim deſignatur Heraclia Hieronis filia (quam tu rectè ex Liuio nihil ad Ouidium facere deprehendiſti:) ſed Deidamia quam genuit Pyrrhus Epeiri rex: ex Polyæno Macedone, qui Strategematωn VIII. ſcribit hũc in modum, Deidamia Pyrrhi filia, quum occupaſſet Ambraciam, necem Ptolemæi per inſidias interempti vltura, deprecantibus bellum per legatos Epirotis, arma depoſuit, his conditionibus vt honores maiorum acciperet. ad hæc vtrinque data fide decepta eſt. Nam conſpiratione Epirotarum quorundam facta, Neſtor vnus ex Alexãdri ſtipatoribus in eam percuſſor immiſſus, quum deiectis in terram oculis offendiſſet, maieſtate matronæ perculſus, infecta re diſceſſit. Interea Deidamia ad ædem Dianæ confugit quam vocant ἡγεμόνα. Summiſſus itaque rurſus Milo, qui matrem Philoteram dicebatur interemiſſe, armatus in eam graſſatus eſt. Illa verò exclamauit, O matris interfector, cædem cæde cumulas? Hæc dicentem in ipſo deæ templo iugulauit. Polyæno ſubſcribit Pauſanias in Meſſeniacis ita: Deidamiæ Pyrrhi filiæ liberi non fuerunt: ſed poſt eius obitum, rerum regimen ad populum tranſlatum eſt. Filia fuit hæc Pyrrhi Ptolemæo nati, eo quẽ genuit Alexander, is qui patrem habuit ſeniorem Pyrrhum.

Trogus autē Pompeius hiſtoriarum XIIII. de Olympiade Alexandri Magni matre, Audito Caſſandri aduentu, diffiſa Macedonibus, cum nuru Roxane & nepote Hercule in Pydnam vrbem conceſſit. Proficiſcēti Deidamia (a) AEacidæ regis filia, & Theſſalonice priuigna, & clara Philippi patris nomine: multæque aliæ principū matronæ (ſpecioſus magis quàm vtilis grex) fuere comites. Idē lib. duodetrigeſimo, Olympias (inquit) filiis regnum tradiderat: & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus ſucceſſerat: qui quum hoſtibus inſtructo exercitu obuius proceſſiſſet, ſubita morbi vi correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno pòſt tēpore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum ſpiritum trahens, non diu filiis ſuperuixit: quum ex gente regia ſola Nereis virgo cum Laodamia ſorore ſupereſſet. Nereis nubit Geloni Siciliæ tyranni filio: Laodomia autem, quum in aram Dianæ confugiſſet, concurſu populi interficitur. quod facinus dii immortales aſſiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicauerūt. Nam ſterilitatem famémque paſſi, & inteſtina diſcordia vexati, externis ad poſtremum bellis penè conſumpti ſunt: Milóque Laodomiæ percuſſor in furorem verſus, nunc ferro, nūc ſaxo, in ſumma dentibus laceratis viſceribus, XII die poſt ipſam interiit. En vt Trogus non ab aliis modò, ſed à ſe diuerſus it. vt enim Deidamia filia fuerit AEacidæ regis Epirotarum, non Pyrrhi, quod apud Polyænum & Pauſaniam: certè duobus nominibus appellata non eſt, Deidamia ſcilicet & Laodomia. Nā quòd aliam Trogus non accipiat in Laodomia quàm Deidamia, fati genus arguit, ædéſque Dianæ in qua patrata cædes eſt, & Milo percuſſor: vt apud Trogum puellæ nomē eſſe deprauatum, ſuſpicari liceat ex aliis mendis quibus vbertim ſcatet, incuria temeritatéq; librariorum qui omnia violāt: ſcribendúmque videatur Deidamia: quam Ouidius intelligit, etiamſi deæ nomen (obſequutus, vt puto, carmini) mutauit, & pro Diana Cererē dixit. Vale.

a Ouid. In Ibin, Natáque vt Æacidæ, &c.

a Lege Plutar. in Pyrrho.

A. IANVS PARRH. TAMISIO MERCATORI S. P. D.

ROGASTI Mercator vt explicarem quæ Neæra ſit in Ouidii Corinna à Xantho & Peneo fluminibus amata. Morem geſſi non inuitus, quum te litterarum ardore flagrantem, noſtríque ſtudioſiſſimum cernam. Sed antequam de re, pauca de verbis apud ipſum poetam de induſtria deprauatis à correctoribus. in antiquis enim codicibus ita loquitur,

Nondum Troia fuit luſtris obſeſſa duobus,
Quum rapuit vultus Xanthe Neræa tuos.

Et paulo mox,

Te quoque promiſſam Xantho Penee Creuſam,
Phthiadum terris occuluiſſe ferunt. Qui verò formis excuſa Naſonis opera primi vulgauerunt, quum ſuperius amatam legerent à Xantho Neræam, non putauerunt in ſequenti verſu Creuſam conuenire, quum Xantho promiſſa fuerit, & vtrobique caſtigandum cēſuerunt Neæram: quando Neræa nihili nomen huic loco non quadraret. Heſiodi quoque teſtimonium eorum fouit errorem, qui Neæram commemorat, &c. Ego verò mordicus inſtitutum meum, licet à multis improbatum, teneo, vetuſtorum codicum fidem tuendi. Nam quanuis & ipſa quandoque vacillet, in pluribus tamen veræ lectionis integritatem ſeruat, vt in hoc Ouidiano. Pindarus enim poeta lyricus vnus è nouem, canit in Pythionicis, Oceani filium Peneum ex Creuſa Naia terræ filia genuiſſe Hypſeum: cuius & Eurybiæ fuerit Cyrene. Vbi interpres hæc ad verbum ſcribit, Κρέουσα, ἡ καὶ Ναΐα, γῆς παῖς οὖσα ἔτικε τὸν Ὑψέα τὸν πατέρα τῆς Κυρήνης, id eſt Creuſa, quæ & Naia, terræ filia, peperit Hypſeum patrem Cyrenes. Ex iis apparet Creuſam fuiſſe binominem, quippe quæ & Naia dicta ſit & Creuſa: Peneo nuptam, quum Xantho deſponſa iam fuiſſet. Itaque nos in priore verſu corrigimus, *Quum rapuit*

Vultus

Vultus Xanthe Naia tuos, eſt Creuſa, quæ Naia triſyllabicõs appellabatur. In ſequenti verò, *Te quoque promiſſam Xantho Penee Creuſam*, quæ eadem cum Naia fuit, vt oſtendimus. Vale.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

Libet Horatiano carmine geſtientis animi lætitiam declarare, *Audiuere dii mea vota, Audiuere dii*, id eſt, ille rerum omnium opifex, eiuſque perſonam qui ſuſtinet inter homines, Leo decimus, & vtriuſque diuinitatis particeps heros noſter, Michael Syluius: per quem factum ſcimus vt ipſe Pontifex max. in tanta negociorum mole me reſpiceret ætate diróque morbo iam confectum, vitæque commoda mihi tandem decerneret in ocium litterarũ ſeceſſuro. Quòd ſi idem legatus, auctor meæ tranquillitatis, operam dederit vt á noſtro principe nõ tam meæ fortunæ, quæ extremè miſera vel glebam ſit acceptura, quàm ratio ſuæ dignitatis habeatur, vt ab Alexandro dictum legimus, qui negauit ſibi conuenire parua dare: certè ſiquid ingenii, ſiquid eruditionis in me, ſiqua dicendi commoditas eſt, id omne effundam prodẽdis iis quæ tot annorum varia lectione comperta, conquiſita, collectáque mihi ſunt, in vſum ſtudioſæ iuuentutis: nec abſque grata atque honorifica mentione eorum qui nobis ad ea facultatem ſuppeditauerunt: vt ſiquem fructum poſteritas inde percipiet, acceptum referat Põtifici primùm max. deinde Syluio noſtro, per quem conciliata mihi Pontificis voluntas eſt. Expoſtulare verò tecum liceret qui tãtulã de re me obtectaris, ac ſi non eſſem in ære quoque tuo. Cunctatius ad te reſcripſi, quòd non habebam quæ magnopere probarem. Nihilominus, quando ſic vrges, officium prius opinione doctrinæ ducẽdum putaui. Itaque paucis ex-

ſa-

pediam quid in mentem veniat. Inter ambigua non in re, ſed in verbo poſita, Cicero memorat in ſecundo de Oratore, Scipionis Aphricani dictum ex Lucilio. Quid Decius, nuculam an confixum vis facere? inquit. In quo obſeruanda potiſſimùm duo: Decius, Atticum eſſe vocatiuum nominatiuo ſimilem: vt apud Maronē, *Jocer arma Latinus habeto*. ſed & maculam, non nuculam, legi in vetuſtis exemplaribus. Eſt autem macula, etiam retis, & confixū, reticuli genus ex admodum denſis aut nullis penè maculis. Vnde iocatus eſt Aphricanus in Decium, feſtiuè rogitans an vellet puellam pertundere nécne. Nunc ad aſellum. In hoc (inquit) genus coniiciuntur prouerbia: vt illud Scipionis, quum Aſellus omnes prouincias ſtipendia merentem peragraſſe gloriaretur, Agas aſellum. Scio quas tragœdias apud Martialem quidam excitarint, & Agas aſinum, non animam, legendum contēdere, obſcœno execrandóque ſenſu, qui nullo pacto conueniat Aphricano Ciceronis. Itàque mihi quidem videtur ἁπλῶς eleuata aſelli iactantia adnominatione & adagio, quo dicuntur agere aſinum intempeſtiui: vt honeſtè permittēdo prohibeat Aphricanus, Agas aſellum. vt apud Terentium Byrrhia (tametſi nonnulli corrigunt) Agis aſellū, id eſt ineptè gloriaris. Hæc habui in propoſitas abs te quæſtiones. ea ſi non implerunt aures, aſcribito difficultati, quæ me (ſicut omnes alios) abſterruiſſet, niſi tanti te fratrémque tuum facerem vt neceſſe mihi rear etiam quæ neſciam ſcire.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

PAPINII carmina de quibus ambigebas, hæc ſunt,

Quid referam alternas gemino ſuper aggere menſas,
Albentéſque lacus altóſque in gurgite fonteſ?
Téque, per obliquum penitus qua laberis amnem,

Martia, & audaci tranſcurrũ flumina plũbo? Anio fluuius è lacu Velino per Tyburtinorum fines influit in Tyberim: vt Vibius Sequeſter, eóque prior Strabo, refert: hinc hodiéque dictus Tybero (Pareuſius antiquitus appellabatur:) ab Anio demum Thuſcorum rege (qui rapta Romámq; aſportata Salia eius filia à Catheto, dolori impar, in præterfluentem ſe præcipitauit) Anio tranſnominatus eſt. Hiſtoriam ſcribit Ariſtides Mileſius, & Alexander Cornelius ille cognomẽto Polyhiſtor, De rebus Italicis tertio. Sed ipſe Vibius amni inditum vocabulum ſentit ab Apollinis filio Aniene: niſi fuerit idem cum ſuperiore Thuſcorum rege diuerſa declinatione prolatus. Ad Anienem via Tyburtina flumen Albula redditur à Victruuio architecturæ lib. VIII. quas Albulas alii pluratiuè nuncupant, à multiplici ſcaturigine, quæ potu natatúque varia morborũ genera curant, vt ipſe prodit Strabo. Pauſanias in Meſſeniacis ad hanc ſententiam Græcè ſcribit, Ad vrbem trans Anienem latices occurrũt albi: quos vbi primùm quis ingreditur, horreſcit: deinde pluſculum ibi moratus, ita æſtuat ac ſiquid igneæ calfactoriæque potionis hauſerit. Martialis,

Itur ad Herculei gelidas quà Tyburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis. & alibi,
Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum. quas hîc Papinius per *albentes* intelligit *lacus*, & ſuperiùs illo verſu, *Ridet anhelantes vicino flumine nymphas.* Sequẽtia carmina pertinent ad aquam Marciam, quæ quondam vocabatur Aufeia, fons ipſe Piconia. oritur in vltimis montibus Pelignorum: tranſit Marſos & Fucinum lacum: mox ſpecu merſa, in Tyburtino ſe aperit, nouem millibus paſſuum fornicibus inſtructis producta. Primus eam in vrbem ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius vnus è regib': poſtea Qu. Marcius rex in prætura: rurſúſq; reſtituit M. Agrippa. Hæc ex XXXI. nat. hiſt. C. Plinii, Iulióque Frontino de aquæductibus. Itaque Statius ad hanc ipſam verſo ſermone, Quid (inquit) ô Martia, te commemorem, quæ ſubterraneo

meatu, demerſáque ſub Anienis altum gurgitem, laberis, & tranſis per amnem obliquum, id eſt, transſuerſum. Naſo,

Stultus, ab obliquo qui quum diſcedere poſsit,

Pugnat in aduerſas ire natator aquas. Vel ad aquarum reſpexit anfractus. *& audaci tranſcurris flumina plumbo,* trans Anienem fluis. id quod accidere quibuſdam etiam ductuum formis idem Frõtinus auctor eſt. *plumbo*, ſtanneis tubis & canalibus. *audaci*, quod tantis aquarum vorticibus ſe credit. Hæc habui quæ ſuper abſtruſo Statii loco reſcriberē: quæ niſi boni conſules, equidem per ſe placitura non ſpero. Litteras ad AEſculapii nepotem (cur enim Peregrini mei verũ decus ornamentúmque non agnoſcam?) quas his annexui, perferendas ex fide velim cures. eadem quippe opera tibi deuinxeris vtrunque noſtrûm. Vale.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

DIXIN' ego tibi, ſi Papinium pergeres excutere, nullum fore inquirendi finem? Vix abſoluto ſuperiore, ecce iam ſcirpus alius occurrit: & ego opto quidem, ſed non ſpero, ſemper OEdipodem præſtare, quum tu præſertim nonnunquam roges ea quæ etiam me torquent: vt hoc, *Terga pater blandóque videt Concordia vultu,* Domitius autumat ædem Martis à tergo ſtatuæ ſitam: cuius extare mentio videtur apud Tranquillum in Diuo Iulio. Deſtinabat (inquit) Martis templum, quãtum vſquam eſſet, extruere, repleto & complanato lacu in quo naumachiæ ſpectaculum ediderat. Ac ne dubites intelligere Suetonium de templo Martis, quod erat in campo Martio, nona vrbis Romæ regione, ex deſcriptione P. Victoris, audi verba Cocciani Dionis à nobis in Latinum verſa: Naumachiam dedit non in mari, ſed continenti, inducta per foſſam aqua in excauatum in

campo Martio locum. Quare ſi pater accipiendus eſt Mars (vt Domitio placet) ad ædem Martis vltoris referre ſatius eſt, inter Auguſti Traianíq; forum in proximo ſitam: niſi quis ad ædium ſacrarum rationem reſpexiſſe dicat. Amabāt enim veteres in altum templa educere, vt quàm longiſſimus eorum proſpectus eſſet: quod in æde Veneris quam Romæ fecit, quum non ſeruaſſet Hadrianus, ab Apollodoro architecto per epiſtolam reprehenſus eſt. Alii quum Martis ædem in circo Flaminio extra muros, aureúmq; equū Domitiani, tam longè diſſitos, non putent inter ſe mutuò conſpicabiles, accipere templum Iani malunt quod in foro Romano redditur à P. Victore. Nam Iani propria appellatio pater eſt, vt oſtendit Ouidius in Faſtis, Macrobius in Saturnalibus, & Lyricus poeta Septimius, *Iane pater, Iane tuens, diue biceps, biformis.* Ego tutius arbitror interpretari templum Veſpaſiani, quod in foro Romano ſecundum Pauli baſilicam fuiſſe cōſtat ex eodem P. Victore. Nam Veſpaſianum conſecrauit Titus, vt Plinius iunior in Panegyrico teſtatur: id quod ipſe moriens optare & vaticinari viſus eſt his verbis, Iā deus fio. Sentit enim Papinius, à tergo, id eſt pone equeſtrem ſtatuam, fuiſſe templum D. Veſpaſiani patris eius, id eſt Domitiani: quod mox ab ipſo Domitiano, fratre conſecrato, Veſpaſiani & Titi nuncupatū. Sed vt Titi non meminerit, eſt ratio. nam Domitianus inſidias viuenti Tito ſtruere non ceſſauit: & fato functum nullo præterquam conſecrationis honore dignatus eſt, & ſæpe etiam carpſit obliquis orationibus & edictis, vt Tranquilli docet hiſtoria. Sed & Concordiæ ædicula ſupra Græcoſtaſin recenſetur à P. Victore, templo Veſpaſiani proxima, id eſt inter Capitolium & forum: vbi Senatulum antea fuit, in quo magiſtratus ſolebāt cum ſenioribus deliberare: vt Nicoſtratus in eo refert opere quod inſcripſit De ſenatu habēdo, Marcúſque Varro de ling. Lat. ad Cic. primo. Vale.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

NISI te ſupra quàm dici poteſt amarem, nõ equidem tantum laboris inuidiæque tua cauſa ſubiiſſem. Nam quid oportet hominem tot aliis rebus melius vacaturum, poeticis quæſtionibus impendere bonas horas, vt offendam? Quos? inquis. An ignoras adhuc eſſe qui non Domitium propter ſtudia litterarum, ſed ſtudia propter ipſum diligãt, quíque errare cum eo malint quàm cum cæteris bene ſentire. Non mentior: extant aliqui mutis eius Manibus ita addicti, vt quaſi iurauerint in verba, Domitii exiſtimationem per æqua & iniqua tueantur, imperitiæque damnent omnes qui tranſuerſum (vt aiunt) vnguem diſcedunt ab eius quibuſcunque traditionibus. Vtcunque cadet alea ſemel iacta, ſtatui nihil hoc in genere tibi denegare. Proſequar igitur, vt efflagitas, enodare verſus ex prima Statii Sylua, *-te ſigna ferente, Et minor in leges iret gener, & Cato caſtris.* In quos ipſe Domitius hæc, *Te ſigna ferente*, ſi tu fuiſſes dux in caſtris Cæſarianis, *gener*, Pompeius, *iret minor in leges*, in fœdera tua veniret, *Cato caſtris:* Cato (inquit) abiret ex caſtris: quod nõn fecit victo Pompeio. nam conatus eſt reliquias Pompeianas colligere & cõparare in Cæſarem. Hæc ille: quæ Politianus (vt quidam prodiderunt) improbauit. Sed quum ſuam ſententiam (quod ego ſciam) non aperuerit, ego te meam non celabo. *-te ſigna ferente*, ſi bellum ciuile geſtum tuis eſſet auſpiciis, id eſt ſi Iulii Cæſ. perſonam ſuſtinuiſſes. Non enim poeta committeret vt ducem Iulii Cæſaris, arrogantiſſimum principem vocaret, vt exponit Domitius: niſi fortè parum ſanè luculenter in Cæſarianis ducem caſtris intelligi voluit eum qui adminiſtraret totam belli ſummam, quíque eſſet in exercitu cum imperio. *minor in leges iret gener*, Pompeius inferiorem ſe gereret, multúmque de dignitate ſua remitteret, ac iniquas etiã conditiones abs te oblatas acciperet: quod

offerente Iulio Cæſ.non fecit. Offerebat autem Pompeio Cæſar has conditiones, vt Pompeius iret in Hiſpaniam, delectus qui eſſent habiti, & præſidia ſenatus, dimitterentur. Auctor in epiſtolis ad Tironem & ad Atticũ Cicero. *& Cato caſtris.* non placet intelligas, ipſe M. Cato diſcederet ab armis: immo, ſi tu copias in vrbẽ duceres, vt olim Cæſar, vltrò M. Cato veniret in tua caſtra, nec turpe duceret ſub te ſtipendia facere: quæ Domitiani laus eſt maxima. Nam bello ciuili Pompeiano quum alii ad Cæſarem inclinarent, alii ad Pompeium, ſolus Cato fecit aliquas ſuas & reip. partes, & neutrum ſequutus eſt: vt epiſtolarum duodeuìceſimo ſcribit Seneca. vtrunque enim improbabat, vtrunq; exarmabat. Hanc tulit de vtroque ſententiam, Si Cæſar vicerit, moriar: ſi Pompeius, exulabo: ſibique & victo & victori conſtituerat quæ conſtituta eſſe ab hoſtibus iratiſſimis poterant. Periit itaque ex decreto ſuo; quod affirmat etiam Cicero de Offic. primo, per hæc, Differentia naturarum tantam habet vim vt nonnunquam ſibi ipſi mortem alius conſciſcere debeat, alius non debeat. nõ enim alia in cauſa M. Cato fuit, in alia cæteri qui ſe in Aphrica Cæſari tradiderunt. Atqui cæteris vitio datum eſſet forſitan ſi ſe interemiſſent, propterea quòd eorum vita & mores fuerant faciliores: Catoni autem quum incredibilem natura tribuiſſet grauitatem, eámque ipſe perpetua conſtantia roboraſſet, ſempérque in propoſito ſuſceptóque conſilio permanſiſſet, moriendum potius quã tyranni vultus aſpiciendus fuit. *Iret* ergo (Papinius inquit) *Cato caſtris*, id eſt, ferrum Catonis in ciuili bello purum & innoxium pro te bonas & nobiles edidiſſet operas.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

Et si ſtatueram nulla poſthac edere commentaria, cùm pluribus aliis magníſque de cauſis, tum propter impudentiſſimos quoſdam plagiarios: à quibus ad verbum tran-

ſcribi res cognitu dignas ab interpretationibus in Claudianum noſtris, ac in ſuas annotationes, auctore diſſimulato, referri, ſæpe mecum ſtomacharer: tamen in tuam Papiniíque gratiam, conſilium mutaſſem ſi ſciſſem te eius eruditione tantopere delectari, ne nunc abſtruſa tot eius ſenſa vellicatim carptímque enuclearem. Verùm nec ipſe vnquam præ te tuliſti præcipuum aliquod huius poetæ ſtudium, nec ego diuinare potui quid acturus eſſes. Itaque debet imputare tibi ſiquis apud hunc ipſum poetam deſiderabit alia. Nos enim ſatis in præſentia duximus ad ea tantùm reſcribere quæ tu poſcebas. Arion Adraſtæus ab Adraſto poſſeſſore nactus epitheton eſt, Argiuorum rege: de quo Homerus Antimachúſque & Euripides, è noſtríſque Papinius in Theb. plura, Pauſanias in Arcadicis fabuloſam narrat hiſtoriam. Ceres amiſſam filiam, &c. Lege Apologiam Iani. Ex hoc ergo Neptuni compreſſu rumor eſt ipſam Cererem peperiſſe puellam (cuius nomen initiatis tantùm notum, nefas eſt in vulgus efferre) & equum Arionem: indéque hippion, id eſt equeſtrem, Neptunum in Arcadia primò cognominatum. Quod affirmare videtur Homerus in Iliade, quum dium vocat Arionem Adraſti celerem diuinæque ſtirpis equum. Sed & in Thebaide canit Adraſtum ex clade quam Thebis accepit, Arionis ope elapſum: quem κυανοχαίτην (id eſt cæruleum iubas) appellat, innuens ex Neptuno genitum. Sed Antimachus terram ei tribuit matrem. quò licet Homericum trahere. nam diuinæ ſtirpis eſſe poteſt ex tellure editus, & inde cæruleas (id eſt terræ concolores) habere iubas. Aiunt Herculem copias in Augeam ducturum, ab Oncio qui Thelpuſæ imperabat in Arcadia, Arionem accepiſſe; eóq; in acie vectum domuiſſe Elidem. mox Herculem dono dediſſe Adraſto. quod ſignificat Antimachus, Adraſtum vocans Arionis tertium dominum. nam primùm fuit Oncii, deinde Herculis, poſtremò Adraſti. Quintus autem, qui ſcripſit Iliadem exorſus à fine Homeri, fingit Arionem ex Zephyro & Harpyia natum, Adraſto muneri à Neptuno largitum. Vale.

A. IANVS PARRH. ANTONIO AMITERNINO.

QVIS vnquam credat, vt aliis in rebus ſic & in litteris, extare quoſdam qui tãquam Phalarides aut Dionyſii tyrannidem ſibi vendicent, famámque per æqua & iniqua captatam, non ſtudiis honeſtiſq; contentionibus, vt par eſſet, ſed conuiciis ferróque barbaricè tueri malint? Exponis hoc anno Papinium, poetam ſanè celeberrimum, & ob exactam rerum notitiam, ſuũmq; peculiare dicendi genus, non omnibus ſatis obuium. Cuius ego ſtudioſus quum ſemper fuerim, ea de cauſa cœpi te prius amare quàm noſſe: adeſſe quum prælegebas, laudare conatus, amicè de te ſentire & loqui, multóque magis fortaſſe quàm decuerit. Nam (vt ingenuè tandem fatear) ſicut non ineptè quædam viſus es enarrare, ita non parũ multa offenderunt: quæ, non obſcuro candoris argumento, ad te ſtatim detulimus, quò aliquo nobis pacto ſatisfaceres. Tu verò, quum id aut nequires aut nolles, ad notas artes conuerſus, cœpiſti maledictis inceſſere, clamare, iurgari, minari, quocunque momẽto nos noſtráque lacerare, ſummittere qui clàm monerent necem mihi, ni cederem, maturari. Hæc ego quũ non ſecus ac debui negligerem, nouo quodam commẽto, inuidiæ tabulam propoſuiſti: quaſi verò aut ego inuidus, aut is tu ſcis cui boni inuideant. Quare ne ſciens fallaris, monendus mihi es Amiternine; memineris te in ea vrbe profiteri in qua bonis quibuſque locus, & is induſtriæ fauor ſemper fuerit, vt oppreſſa iam libertate grãmaticus ſibi quidam Tib. Cæſarem ex oratione reprehendere, affirmãtique Capitoni id eſſe Latinum, &, ſi non eſſet, certè futurum, reſpondere permiſerit, Capitonem mentiri, quòd Cæſar auctoritatem dare poſſet hominibus, verbis non poſſet. Nos autem fortuna ſimul & mente non ita excidiſſe vt in tanto doctiſſimorum prouentu (Marſos dico, Volſcos, Sulpitios, Phæ-

dros, Flaminios) te, qui nihil ad eos, obtrectandum præcipuè ſumpſerimus : non eſt quòd eo nomine metuas Amiternine, nō eſt. Ames licet tua ſine riuali, quādo eiuſmodi ſunt quæ vel mediocriter eruditis placere non debeāt. Quod ne falſum putes, rationes cur ita videatur adiecimus. Ad hæc ſi pro re nō pro libidine reſpōdebis, lis intra parietes cōtinebitur, nec erit cur alicuius errata bibliopolæ cognoſcāt: ſin minus, ad æquiores iudices prouocabimus, quorum ſuffragio damnatus pueris propinabitur irridendus. Vale.

Age iam videamus an aliquid in te ſit cur Ianus inuideat. De litteris autē loquor: nam in cæteris (puto) non prouocas. Tydeus apud Statium in 11. Theb. Palladem ſic adorat,

-ſiue Aonia diuertis Itone,
Læta choris, ſeu tu Libyco Tritone repexas
Lota comas: qua te biiugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum.

In iis tu verſibus nullam ſubeſſe hiſtoriam ſuſpicaris: at Harpocration grauis inter Græcos auctor, ſic ait, Minerua quam ἱππίαν (id eſt equeſtrem) vocant, Neptuni filia fuit ex nympha Polyphe, quæ patrem habuit Oceanū. hæc (vt in primo de Europa Mnaſeas refert) currum princeps effecit: vnde & Hippiæ nomen. Meminit & Iſæus in Calydonem. Hactenus Harpocration. Cui verò dubium quin de hac Papinius intelligat, quam & inuehi bigis, & in Tritone ablui dicit: eam velut digito ſignans quæ Neptuni quoque filia, & ad Tritonē impenſè in Libya coli traditur ab Herodoto? quanquam cum reliquis de matre non conuenit. Quid quòd adiectiua quibus neceſſariò loca ſeparat, tanquam ſuperuacua, non exponis? Iton enim (ſic autem malo quàm quod ipſe in recto Itone) ob id Aonia dicitur, vt à Theſſalica diſcernatur, cui nomen Itonus Amphictyonis filius dedit: vt ſcribit Armenidas in Thebaicis. à qua & Itonia Pallas nominatur. Sed illud non omittendum, quòd Plutarchus in amatoriis narrationibus & interpretes Apollonii, Itoniæ Palladis templum non, vt Papinius, Itone, ſed in Coronea Bœotiæ reddūt: niſi

aut Itō locus in Coronea, aut eadem vrbs fuerit: quod non legi. Sed nec Triton Libycus ocioſé. nam tris eius nominis amnes, in Bœotia, Theſſalia, Libyáque, & vniuerſos Mineruæ ſacros, iidem interpretes memorant. Hæc te, qui primas in litteris occupas, latere non oportebat.

Non poſſum non ſatis ridere ſiquando venit in mētem quantopere te ſuſpexeris quòd per id carmē quod in IIII legitur,

Plaudentque habiles Caryæ reſonare Dianæ, Elex Dianæ templum ſignificari omnium primus oſtenderis: quòd ἑλώδης Græcè, paluſtrem Latinè ſonet, iuxtáq; paludes carex multa proueniat: à qua nomen deæ factū ſit. Nam quid aliud in mentem tibi venerit, nō ſanè video. Et audebis poſthac ab Italia Græcos explodere? quos ſi miſer adires, tantis in tenebris nunquam verſareris: nec fortaſſe Caryas ignorares (vel vt identidem Polybius Caryum vocat) oppidum eſſe Laconiæ, & in eo lucum Dianæ ſacrum: in quo eius deæ feſta cum cantu ſolenni chorus virginum celebrabat, contendentibus inter ſe citharœdis, vt infrà docebimus. Lucianus Samoſatenus in dialogo Περὶ ὀρχήσεως ita tradit, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄριστοι Ἑλλήνων εἶναι δοκοῦντες, παρὰ Πολυδεύκους καὶ Κάστορος καρυατίζειν μαθόντες (ὀρχήσεως δὲ καὶ τοῦτο εἶδος ἐν Καρύαις τῆς Λακωνικῆς διδασκόμενον) ἅπαντα μετὰ μουσῶν ποιοῦσιν. Lacedæmones (inquit) qui præ cæteris Græcis virtute maximè præſtant, vbi à Caſtore Pollucéque caryatizare didicerunt, genus & hoc ſaltationis in Laconiæ Caryis, nihil non cum muſica faciunt. Hæc ille. Hinc (puto) Lycophron in Caſſandra aquas in Laconia Carycas, & Alexander commentarios Carycorum memorat, quorum teſtimonia multi citant. Polemon etiam in II, Græcè quidem, ſed ad hanc ſententiam, ſcribit, Execeſtides citharœdus Pythia vicit, vicit & Caryorum certamē in Lacedæmonia. Apertiſſimè ex his (vt reor) liquet cur Caryas plaudenti Dianæ reſonare Statius dicat. Iámne tibi videtur in Græcis opera malè collocari, quorum ope è tam vaſtis ſordidiſque paludibus in quas te ſponte conieceras, extruſus es? Quanquam poteras & hoc

in Latinis aduertere. Diomedes enim grammaticus in eius rei mentionem ſic incidit: Quo (inquit) tempore aduētante Xerxe in Græciam, omnes deſerta Laconia, metu barbarorum perterriti, in diuerſas partes fugiſſe creduntur, quum virgines timore laterent: ex hoc eueniſſe vt eo die quo ſolitus erat chorus virginum Dianæ Caryatidi hymnum canere, nemo ad ſolenne ſacrum inueniretur. Tunc itaque paſtores in vrbem conuenerunt, &, ne ritus ſacrorum interrumperetur, paſtorali carmine compoſito, deæ honorem celebrauerunt. Huc uſque Diomedes. Sed illud, arbitror, te decepit, quòd in vulgatis codicibus Curiati corruptè legitur: quod erat officii tui deprehendere, ſi grammatici modò nomen, quo maximè tibi places, retinere volueris.

An ob id forſan æmulabimur, quòd pubem Martiā, propter Hermionen Martis filiam, Thebanos autumas: quum dubio procul à Spartis ſint potius, quos Cadmi ſocios in vrbe condenda Pherecydes & alii ſcripſerunt: præſertim quando Palæphatus draconem, de cuius dentibus enati finguntur, non (vt alii) famulum, ſed Martis filium prodat: nec de patre Hermiones vniuerſi conſentiant. quippe Idomeneus & Ephorus ex Electra & Ioue natam, ac è Samothracia à Cadmo raptam volunt. Nec, ſi Martis omnino filia ſit, ab ea Thebani Martii nominentur: à qua non omnes ducebant originem magis quàm à ſerpente, de quo diximus: ad quem Thebanorum plerique genus referebant. Inter enim terrigenas ab interprete Euripidis Pelor, Echion ab Ouidio, & Creon à Timagora, Creōtis illius auus qui poſt Eteoclen regnauit, & alii ab aliis memorantur: quorum familiæ diutiſſimè Thebis floruerunt. Pudet refellere quòd in his verſibus,

Angue ter excuſſo, & flagranti præuia taxo

Tiſiphone dux pande viam, per anguem, ſerpentibus crinitum caput intelligis: quum de ſerpente poeta manifeſtiſſimè dicat, quē à Furia geſtari aliubi ſic indicat, *viuo manus aera verberat hydro.* Sed nimis vrgeo. nam quis hæc in Amiternino reprehendat? Ad illa iā venio quæ ſine iuuētutis iactura ſileri nō poſ-

ſunt: cuiuſmodi hoc eſt quod ſubiiciam,

-hunc iuxta cumulo minor ara profundæ

Erigitur Cereri. Profunda Ceres non magis à matre Proſerpina videri debet, quàm quòd eſſe Luna creditur quæ ſub terris ſerpit, vt Varro docet: quod etiam proſerpere vetuſti dicebant. Cur autem Cererem Vergilius lunam vocet, pluribus argumentis oſtendit Macrobius. Profundam verò Cererem Proſerpinā dici, ſic vt paulo pòſt ab hoc ipſo poeta Iunonem Stygiam, & à Claudiano profundam quoque Iunonem, quis non videat? Perperam, qui de Cerere ſimpliciter expoſueris, cum ob alia nō pauca, tum quòd ex ritu ſacrorum nec Cereri nec item Telluri (quam per Cererem vis intelligi) in euocationibus manium veteres faciebāt. Quòd vt concedam de Tellure, quaſi non poetas ſed myſteria interpretemur, quid ſibi vult epitheton malè feriatum Profunda, quum nudo Cereris tantùm nomine Tellus appellari potuerit: quippe quum non alia Ceres quàm Tellus putaretur, vt ex Varrone recitat Auguſtinus? At quid abſurdius (inquis) quàm tris aras, quas antè ſub Hecates nomine Proſerpinæ conſecrarat, velut ab oblito poeta in vnā redigi? Sed heus tu, Proſerpinam Hecaténque (quod mox oſtēdemus) non eandē ſemper Græci habebant: quos (vt in multis) hic Papinius ſequitur. Ararum quoq; non bene abs te ſubducta ratio, ſub calculum denuo reuocanda eſt, vt ex impare, quem piaculariter conſtitueras, par numerus efficiatur. Quod ita denique cadet, ſi noſtra ſententia tres Hecatæ, totidem Furiis, Plutoni ac Proſerpinæ ſingulæ ſtatuantur, vt octo omnino ſint: id genus ſacris numerus accommodatus, quem adeo maiores noſtri obſeruabant, vt propter dies pares, inferis Februarium, Ianuarium propter impares, ſuperis attribuerint. Quin & viri etiam doctiſſimi ob eam præcipuè cauſam contendūt à Sibylla Deiphobum increpari, quòd ſua præſentia imparem apud inferos numerum conſtitueret: indéque ab eo dictum, *-explebo numerum, reddarque tenebris.* Tantum abeſt vt impar numerus infernis ſacris adhibeatur. At ſicubi ſecus inuenias, aduerſo mox

euentu piaculum committi cognoſcito. Sed hæc non parum multa propter eos qui prauas, quibus inhærent, opiniones reuelli ſibi à pulmone non patiūtur. Nunc ad promiſſa feſtino, Cererem ſcilicet & Proſerpinam non eandem uideri. Sed locum non negligendum, cuius Stygiæ Iunonis mentio nos admonuit, prius exponamus. Papinii verſus hi ſunt,

-Stygiæque ſeueros

Iunonis thalamos & mœſta cubilia cerno. Plutarchus in libro de Dædala Platæenſi, Iunonem refert ab Eubœa, in qua educata ſit, ab Ioue raptam, in Cithærone delituiſſe in thalamis quos opacos de induſtria mons ipſe ſubſtrauerit, ac inde nocturnam Iunonem vocitari. Prudenter ergo Papinius Iunonis cubilia, quæ Manto iuxta videbat, ad inferos tranſtulit, & Iunonis Stygiæ vocabulo Proſerpinam nominauit, alludens ad hiſtoriam quam rettulimus. Quod ipſe videre non potuiſti qui Græca tāquam nauteam ſtomacharis. Locuples (arbitror) teſtis eſt Heſiodus. is in Theogonia Hecaten non eſſe Proſerpinam, ſed aliam, dicit, ex Aſterie Perſéóque Aſtrei fratre natam, cui Iuppiter arbitrium in elementa conceſſerit: vnde & Hecate à multiplici poteſtate ſit appellata. Hinc patronymicum figurauit Ouidius, *Ibat ad antiquas Hecates Perſeidos aras*: quanquam alii aliter interpretentur: pro quo poſſeſſiuum Papinius vſurpauit. *-tu ſepare cœtu*

Elyſios Perſea pios, virgaque potenti

Nubilus Arcas agat. Nam tu (cui Perſee legi placet, ac de Mercurio, vel eius patre Libero, exponi) tota penitus via, quod aiunt, erras. Quippe (vt omittā quòd aures non conſulis, quarum iudicium ſuperbiſſimum Cicero putat) nec Perſeus Liber vnquā dictus eſt, nec per ætatem dici omnino potuit. Is enim vno vel paulo minus æuo priuſquam hoc nomine Perſæ vocarentur, inter homines eſſe deſierat. Siquidem vel eadē qua Perſeus tempeſtate, vel etiam paulo ſuprà claruit, vt teſtatur Euſebius in temporibus. Conſtátque ex Herodoto Perſen, eius de quo loquimur filium, Perſis à ſe nomē dediſſe, quum Cephenes antea vocarentur. Ac, vt non

temporum ratio refragetur, nunquam profectò Liber ab iis potius populis adusque Cyri ætatem, qui longè pòst fuit, ignobiliſſimis (vt tradit Trogus) quàm vel ab Indis vel à Thracibus, claris & à ſe victis gentibus, nomen adoptauiſſet. Quod vt etiam condonemus, quid quæſo Baccho cum manibus, qui tam non communè quippiam cum iis habet, vt quum Iouis beneficio matrem eſſet ab inferis reducturus, Polyſimni, impuri cuiuſdam hominis, vſus opera dicatur, & cum eo pepigiſſe, vbi Semelen reduxiſſet (dicam autē quod refert Hyginus) mercedem ſe daturum qua nihil ſibi deperiret: mortuóque interea Polyſimno, deum promiſſi memorem, fici ſurculum inſtar mentulæ formauiſſe, alutáque contectum per obſcœna ſibi immiſiſſe: ex quo & Enorchis ſit appellatus, vt legimus apud Lycophronem. Iſne igitur manes compellere putandus eſt, qui, vt aditum ad inferos diſceret, conditionem ſtupri non recuſauit? Ad Mercurium verò referre, cum præter hiſtoriam eſt (nā vbi quæſo legitur Bacchi filius?) tum nec ordinis ratio, nec ipſa Latinitas patitur. Quid enim loqnutionis hoc eſſet, Tu Perſee nubilus Arcas agat Elyſios: vbi nec verba ſuas habent voces, nec illæ rurſus inter ſe cō gruunt? Eadémque res bis inculcaretur, non minus ridiculè profectò quàm quod facetè ſubſannat Ariſtophanes, Commoda tu mactram, vel, ſi libet, arcam panariam. Miror autem cur in hac tantùm parte Lactantium probes, in cæteris adeò abs te neglectum vt ne nomines quidem niſi quum vellicas. Sed concedamus & hoc tibi, vt in gratiam cum auctoribus pro tuo cōmodo redeas: tantùm confeſſa non neges, Lactantii commentarios deprauatos adeo luxatóſque, vt ne ipſe quidem qui ſcripſit, ſi modò reuiuiſcat, ſine coniectore ſit agniturus. Agamus igitur coniecturis, quando tibi ſic libet, homini imperioſo & à quo diſcrepare contumacia ſit. Sed quid tandem Lactantius? Nubilus (inquit) infernus. imperat autem Mercurio & Libero vt animas piorùm euocēt. Quarę autem Perſea Hecatę, ratio eſt. Vidéſne quàm nihil pro te Lactantius affert? Perſea legi oportère, luce clarius oſtendit, & de Hecate (quod

nos dicebamus)intelligendum.Nam vbi legitur, Imperat Mercurio & Libero? perſanctè deierem, non Libero, ſed Liberæ ab eo ſcriptũ fuiſſe:quo nomine Tullius in II de Deorũ natura Proſerpinam vocat his verbis, Hunc dico Liberum Semele natum, non eum quẽ noſtri maiores auguſtè ſanctéque Liberum cum Cerere & Libera conſecrauerunt. Lactantius igitur Liberã pro Hecate poſuit, vulgatiore illa cõſuetudine, qua noſtrorum plerique Hecaten Proſerpinámque confundunt, & alteram pro altera ponũt. Sed elaberis Proteu, negáſque animas euocare ad Hecaten pertinere. Vide quàm tutum tibi ſit vehementem deam ab antiquo iure detrudere. An, quæ poteſt alios lucis Auernis præficere(quod Vergilius autumat) manibus imperare non poterit? Illud etiam abs te libens quæſierim, manúſne plus an digitus in hominis corpore polleat. quòd ſi dubio procul manum reſponderis, dubitandum non eſt quin fateri cogaris non minus Hecaten quàm Proſerpinam iuris habere, quæ pars eius ſuprema crederetur. id quod his verſibus indicat Lucanus,

Perſephone, noſtraque Hecates pars vltima, per quam Manibus & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ. Per Proſerpinám manes Erichtho elicit: cur non per Hecaten Tireſias? At ſi per hæc (inquis) Hecate manes iubetur emittere, cur eam ſe paulò pòſt minatur euocaturũ? Excidiſti iam cauſa. confugis ad offucias: nihil proficis: manifeſtò te mẽdacii teneo. Tireſias loquitur apud Statium, *Sæuem turbare Hecaten ni te Tymbræe vererer.* Quæ(rogo) euocationis hic mentio? ni tu qui turbas & confundis omnia, turbare & euocare idem exiſtimas: quod eruditi non probant. Certè Foroliuienſis Hieronymus, vir academiæ primarius, qui diſciplinarum orbem ſolus hoc tempore concinnauit, noſtræ opinioni ſubſcripſit: cuius iudicio tantum tribuo vt iam quid ipſe quidue tui complices ſentiant, non laborem.

Apollineas verò Therapnas cur Statius appellet, tã neſcis quàm non exponis, &c.

A.IAN.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

PETIS vt iudicium meum tibi non inuideã ſuper illo Statii verſu de quo litteratores inter ſe digladiantur, *-iuuat ora tueri*, &c. Volútati tuæ morem geſſi. pluris enim tuã gratiam facio quàm ſimultates eorum quos ater calculus offendet. Vlpianus de fugitiuis ait, Notæ verbo etiam cicatrices continentur. Has (vt mea fert opinio) Statius intelligit. Macrobius Saturn. II, Saxo in expeditione percuſſum, ac notabili cicatrice in fronte deformem, nimium tamen ſua opera iactantem, ſic leuiter caſtigauit Auguſtus. At tu quum fugies (inquit) nũquam poſt te reſpexeris. Plin. hiſt. nat. VII, L. Sicinius Dentatus quinque & quadraginta cicatricibus aduerſo pectore inſignis. Et infrà de Manlio Capitolino, Cicatrices aduerſo pectore exceperat. Idem de M. Sergio, Secundo ſtipendio dexteram manum perdidit, ſtipendiis duobus ter & vicies vulneratus eſt: ob id neutra manu, neutro pede ſatis vtilis, dextram ſibi fecit ferreã, eáque religata prœliatus. Itaque cæteri (vt ipſe pergit) victores hominum fuere, Sergius vicit etiam ' fortunam. quod animi robur in Sertorio Salluſtius expreſſum voluit, Comminus faciem ſuam oſtendebat, aliquot aduerſis cicatricibus & effoſſo oculo: quo dehoneſtamẽto corporis maximè lætabatur. Quidni maximè lætaretur, Antigono, Macedoniq; Philippo Amyntæ filio, & Annibali, maximis ante ſe ducibus in ea gloria par? vt obſeruauit etiam Plutarchus. Etenim cicatrices etſi corpus dehoneſtant, vt argumenta virtutis indiciáque fortitudinis, apud omnes glorioſæ ſunt: extra meretrices quibus poſt pretium forma tantùm placet, vt AElius Donatus in Terentium non minus verè quã facetè dixit. Imprudenter igitur & effœminatè neſcio quis vmbratilis apud A. Gellium rhetor alienas vires ex imbecillitate ſua metitus, inſolens & immodicum putauit dehoneſtamento corporis lætari: non facturus

ſi cogitaſſet aliquanto plus eſſe, quodcunque corporis membrũ ſors auferre velit, vltrò oggerere, vt de cætero honeſtè vitã traducat (id quod de Philippo Demoſthenes ait) quàm periculò laboréque iam defunctum, teſtimonio virtutis inſigníque ſtrenuitatis exultare. (2) Nã præteritæ cladis, eius præſertim quam fructus adoreæ comitatur, iucunda recordatio eſt. Metus autem malique expectatio, quantacunque laudis & præmii ſpe propoſita, pungit & animum lancinat. Ergo mixta notis belli dixit ora, vulnerũ veſtigiis & cicatricibus inſignia: placidam verò pacem gerentia, quia Domitianus (auctore Tranquillo) pulcher ac decens fuit, vultu modeſto, ruboríſque pleno: quo ſe contra pudorem muniẽs (vt in Agricola ſcribit Tacitus) offenſas fronte lætus, pectore anxius excipiebat. Hanc igitur oris ex arte cõpoſitam fictámque ſerenitatem Papinius quaſi veram laudem memorat & hìc & infrà,

Diſcitur è vultu quantum tu mitior armis,
Qui nec in externos facilis ſæuire furores,
Das Cattis Daciſque fidem. Domitianus enim cõmendari ſe verecundia oris adeò ſentiebat, vt in ſenatu aliquando ſic iactauerit, Vſque adhuc certum animum probaſtis ac vultum. (3) Cæcilius autem Secundus in mentione Domitiani ſic ait in Panegyrico, Superbia in fronte, ira in oculis. Et Philoſtratus aſpectu trucem fuiſſe tradit in vita Apollonii: vt hi dederint aliquid odio, vel illi gratiæ. Quid autẽ ſi dignitatem voluit intelligi? Vir enim pulcher Ariſtoteli videtur is qui militiæ labores ferre poſſit, itáque iucundus aſpectu ſit vt etiam terreat.

1 Lege Latinum Plutarch. De fortuna Alexandri.
2 Lege apophthegmata Plutarchi.
3 Lege Manilii verſus in illa mathematica ratione Maronis in illud carmen, -quum Iuppiter æthere ſummo Proſpiciens, &c.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

LVCTARIS, vt video, cum Papirio: mallem cum hydra: certior victoriæ ſpes eſſet. ita quæſtiones ex quæſtionibus, difficultatéſque ex difficultatibus, mendæque ex mẽdis oriuntur, vt vix vna hominis ætas iis explicãdis corrigendiſque ſuffectura videatur. Ego verò, quando tibi lubet vna eadémque opera me téque exercere, pro mea virili parte conabor aperire quæ cunctanter ab aliis adita ſunt: quale eſt, *-hinc obuia limina pandit.* &c. AEdem D. Iulii deſignat in ea fori parte excitatam vbi crematum fuerat eius corpus, vt Appiani refert hiſtoria. P. Victor, Vrbis octaua regione, forum Rom. roſtra pop. Rom. ædis victoriæ, templum Iulii Cæſ. Valerius Max. memorabilium primo, Tuas aras tuáq; ſanctiſſima templa, diue Iuli, veneratus, oro, &c. Corn. item Tacitus, agens de T. Iunii cæde, quæ facta ad Curtii lacum in foro eſt, Ante ædem (inquit) diui Iulii iacuit primo ictu in poplitem. Victruuius architecturæ lib. III, de ſacris ædibus, Pycnoſtylos eſt cuius intercolũnio vnius & dimidiatæ colũnæ craſſitudo interponi poteſt: quemadmodum eſt D. Iulii, & in Cæſaris foro, Veneris. Nec D. Iulii ædes eadẽ cum baſilica Iulia accipiẽda. AEdes enim poſt eius interitũ dicata eſt, vt indicat Appianus: etſi Dion conſecratũ ſcribit in vita, Antonio quaſi ſacerdote & flamine ſibi inſtituto, partim adulatione Cæſaris aſſeclarũ, partim ab iis qui inde ei ſtudebant inuidiam conflare. Baſilicam viuens ipſe publicauit, vt in ratione temporum demonſtrat Euſebius: quam Victruuius architectus (vt ipſe prædicat lib. V.) dimenſus eſt, & ex arte faciendam curauit. Eius meminit in Caligula Suet. Quin & nummos non mediocris ſummæ è faſtigio baſilicæ Iuliæ per aliquot dies ſparſit in plebem. Dubium, Iuliámne porticum, quam ſtatuit in ipſo foro P. Victor, hanc appellarit, an aliud ædificium. Iungebatur autem baſilica foro, ad eámque gra

dibus erat aſcenſus, in qua parte ius dicebatur: inferius autem negociatores eſculenta poculentáque & id genus alia habebant, & ſues etiam venales. Vitruuius architecturæ v, Baſilicarũ loca iuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportet cõſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tẽpeſtatum ſe cõferre in eas negociatores poſſint. Et paulo pòſt, Vti qui apud magiſtratus ſtarent, negociantes in baſilica ne impedirẽt. Seneca, Fremitu iudiciorum baſilicæ reſonãt. Apud Plautum nota paraſiti magnifica verba, quibus infortunium minatur in baſilica morantibus, ob immunditiem tetrúmque odorem, quæ ſaginantur animalium, ſi moleſti in via ſibi fuerint. In baſilica verò Iulia cauſæ centumuirales agebantur. Cæcilius Secundus, Epiſtolarum lib. v. Deſcenderam in baſilicam Iuliam, auditurus quibus proxima comperendinatione reſponderem. Et alibi, Siquando tranſibis per baſilicam, & voles ſcire quomodo quiſque dicat. Idem lib. vi, Quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebãt iudices c & lxxx. tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur. Ingens vtrinque aduocatorum numeroſa ſubſellia præſtantium corona latiſſimum iudicium multiplici circulo ambibat: ad hoc ſtipatum tribunal, atque etiam ex ſuperiore baſilicæ parte, quà fœminæ, quà viri, & audiendi quod difficile, & viſendi ſtudio, imminebant. Quintil. Inſt. or. xii, Certè quum in baſilica Iulia diceret Trachalus primo tribunali, quatuor autem iudicia (vt moris eſt) cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent: & auditum eum & intellectum, & (quod agentibus cæteris contumelioſum fuit) laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. Martialis epigrammatum vi. de filio Reguli,

Iam clamor, centúmque viri, denſúmque corona

Vulgus, & infanti Iulia tecta placent. vbi Domitius non minus fœdè lapſus eſt quàm in illud ex epigr. v. ad patrem Regulum, *Et laudant Catuli vilia templa ſenes.* In altero, præter hiſtoriam, Capitolini Iouis ædem ſuſpicatur, quum poeta baſilicam Iuliam deſignet, in altero Iulia templa, pro vilia ſuppoſuit impro-

biſſimè: quum doleat Martialis apud homines ætatis ſuæ, vitio malignitatis humanæ, ita vetera eſſe in laude, præſentia in faſtidio, vt optima quæque temporũ ſuorũ poſthabeant etiam contemptiſſimis antiquis operibus: idque probat exemplo templi Iouis à Domitiano magnificentius inſtaurati, quum bellis ciuilibus arſiſſet: ipſum tamen præ vilibus Qu. Catuli templis, id eſt, cura Catuli reſtituto Capitolio, ſordere. Sedem Iouis opt. max. vouerat Tarquinius Priſcus rex bello Sabino, iecerátque fundamenta ſpe magis futuræ magnitudinis quã quò modica adhuc pop. Rom. res ſufficeret; mox Seruius Tullus, ſociorum ſtudio, deinde Tarquinius Superbus capta Suetia Pometia, hoſtium ſpoliis extruxere. Sed gloria operis libertati reſeruata, pulſis regibus Oratius Puluillus iterum Coſ. dedicauit, ea magnificentia quam immenſæ pop. Rom. opes ornarent potius quàm augerent. Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto quadringentorum quindecim annorum ſpatio L. Scipione, C. Norbano Coſſ. flagrauerat. Curam victor Sulla ſuſcepit, neque tamen dedicauit. hoc eſt ſolum felicitati eius negatum. Luctatii Catuli nomen inter tanta Cæſarum opera vſque ad Vitellium manſit. Hæc ex eodem Tacito. Sed vt ad inſtitutum redeam, Papinius ea periphraſi, *-hinc obtuſa limina pandit*, &c. ædem ſignificat: illo verò carmine quod ſequitur,

At laterum paſſus hinc Iulia templa tuentur, ipſam Iuliam baſilicam. nam templum nomen eſt loci etiam non ſancti: ſiquidem Curia Hoſtilia (auctore M. Varrone) templum erat, & ſanctum non erat, vt baſilica item Iulia. Baſilica autem, Græca dictio eſt ἀπὸ τοῦ βασιλέως, quod & regem ſignificat & eos qui ius dicunt: quos inſectatur Heſiodus quaſi δωροφάγους, id eſt munerum voratores. Nec me fugit apud Iuuenalem tradi à Probo (ſi modò Probi ſunt expoſitiones quæ circumferuntur in Iuuenalem) Licinium C. Cæſaris libertum, quũ curationi Galliarum ab Auguſto præpoſitus, eas ſpoliaſſet, ad extinguendam qua flagrabat inuidiam, baſi-

licam ſub nomine C. Iulii condidiſſe. Sed hanc hiſtoriam Dion aliter enarrat.

Pungit (inquis)& illud me Papinii:quippe quum ſentiam non ab re feſtinandi voluptatem dici, tamen explicatum nō habeo cur. Aetas tua facit vt ignoſcam ſiquid apud auctores obuium te fugit. nondum enim potuiſti omne ſcriptorum genus excutere:ſecus in dialogo Corn. Taciti de claris oratoribus deprehendiſſes hanc ſententiam, Extemporalis audaciæ atque ipſius temeritatis vel præcipua iucunditas eſt.nam in ingenio quoque, ſicut in agro, quanquam alia diu ſerantur atque elaborentur, gratiora tamen ſunt quæ ſua ſponte naſcuntur.

Sum pollicitus, & præſtabo, nunquam pluris exiſtimationem meam quàm tuam eruditionem facturum, minorémque perſonæ, quam ſuſtineo, rationem quàm ætatis tuæ habiturum. Quare velim pergas à me vel minima quæque inquirere. Non enim committam ne tibi ſtudium ſatisfaciendi non probem. Quicquid amiſſa temporis occaſione fruſtra fit, ſerò fieri dicitur, Tibullus,

Heu ſerò reuocatur amor, ſeróque iuuenta,
Quum vetus infecit cana ſenecta comas. Papinius Thebaid.primo, *Serò memor thalami.* Martialis, *Cras viues? hodie iam viuere Poſthume ſerum eſt.* quoniam maturius oportuit. Ad eandem penè ſententiam Papinius, Quid quòd hæc ſerú erat continere?id eſt, integrum mihi non erat ea iam cōprimere, quum illa vos certè, quorum honori data ſunt, haberetis. id eſt, penes vos eſſent quorum nominibus inſcripſeram. Quod non minus eſſe videri vult, quàm ſi in vulgus exiſſent. in quo gratiam colligit, dum ſimulat ſe tantum de eorum iudicio, quantum de cæterorum omnium, laborare. Et illud in extrema propè epiſtola diſſimulandum non eſt, Et tu fortaſſe pro collega mētieris, id eſt fidem falles, & affirmabis eſſe biduo ſcriptam, quò mihi gratificeris ſocio ſtudiorum. quod in epithalamio prædi-

cat, per hæc,

([1]) *tecum ſimiles iunctaque Camœnæ*
Stella mihi: multúmque pares bacchamur ad aras.

Affectauit autem, Pro collega, dicere, quia poetarum collegium Romæ fuit: quod Ouidius ex Ponto Elegia quadam alloquitur. Eius meminit exemplorum libro tertio Valerius, agens de fiducia Accii poetæ: Is (inquit) Iulio Cæſari ampliſſimo ac florentiſſimo viro in collegium poetarum venienti nunquam aſſurrexit.

[1] Lege quæ Ianꝰ deinde dictauit quũ Syluas Romæ profiteretur.

Argumentum Papinianæ Syluæ quam fecit in equũ maximum Domitiani, quod deſiderabas, accipe. Domitiani principatu fuit ingens Dacorum motus: eóque formidoloſior quò Decebalus eorum rex imperatoriis artibus inſtructiſſimus nullum rei bene gerendæ vacuum tempus abire patiebatur. Interim Domitianus aulæ deliciis emollitus, inter exoletorum puellarúmque complexus dies totos & quàm longæ noctes erant eximebat; iiſque ne aliquandiu careret, bellum per legatos adminiſtrabat, donec binis acceptis cladibus, ipſe profectus eſt: quæque eius erat ambitio, hoſte vix viſo, laureatas ad ſenatum litteras miſit, quibus victos iam Dacos nunciabat. Continuò patres, quoſcunque arrogãtiſſimi principis elatus animus honores affectare poſſet, vltrò pro ſe quiſque certatim decernere. Videres toto orbe Romano tot ex argento auróque poſitas imperatoris effigies, vt iis ferendis humus vix ſufficeret. Hiſtoriæ partem narrat Dion. In hac igitur omnium publica aſſentatione, S.P.Q.R. equeſtrem ſtatuam præcipuæ magnitudinis genio Cæſaris erexit, vt ipſe Papinius innuit,

Vtere perpetuùm populi magníque ſenatus
Munere. in qua laudanda Papinius tanta maieſtate carminis aſſurgit, vt auditoris animum ſtatim precellat, ad eámque rapiat admirationem qua ſe teneri percontando ſimulat.

Laudo propoſitum, quòd anxiè ſubtilitérque rimaris omnia.nam dum vocas in dubium quæ pro compertis habentur,aſſequeris vt in iis etiam quæ ſunt in quæſtione, non dubites. In illum Statii locum, Poſtero die quàm dedicauerat opus, tradere iuſſus ſum: præcipui nihil(vt ingenuè fatear) attuleram priuſquam tuæ litteræ nobis aurem vellerent. nunc in mentem veniũt hæc:Imperatores aliquando ſtatuas imaginéſque & aras toto orbe Romano conſecrari ſibi iubebant: vt de C.Cæſare Philo ſcribit, & Ioſeppus:quod ingẽtium calamitatum cauſa Iudæis obſtinatè repugnantibus edicto,fuit.Confutat & Tertullianus in Apologetico conflatam Chriſtianis inuidiam quòd Cæſaris genio nihil honoris impenderent, eiúſque ſtatuam nullo cultu proſequerentur. Extat ad Traianum Cæſarem Cæcilii Secundi nõ inelegans epiſtola, qua teſtatur in Bithynia Chriſtianos ab ſe coactos imagini Cæſaris thure & vino ſupplicare:quod admodum facit ad vltimum primæ Syluulæ verſum, *-tuóſque*

Lætus huic dono videas dare thura nepotes. Et hoc ex ritu religionis.nam principis genio libabant,vt indicat etiam Perſius vltima Satyra,

Dÿs igitur genioque ducis centum paria ob res

Egregiè geſtas induco. Quin & principum ſtatuæ numen habere credebantur & genium: apud quas & vota ſuſcipiebantur & victimæ mactabantur, vt alibi demõſtrauimus.Cæcilius Secundus ad Traianum, Simili reuerentia Cæſar, non apud genium tuum bonitati tuæ gratias agi,ſed apud numen Iouis opt.max. pateris. Ipſe quoq; Papinius hoc ipſo libello luce clarius oſtendit ineſſe coloſſo genium,ſic,

-inſeſſaque pondere tanto,

Subter anhelat humus,nec ferro aut ære laborat,

Sed genio. negat enim ferri & æris oneri terram cedere,ſed ipſius Domitiani genio,id eſt numini,quòd incluſum ſtatuæ ſuſtineret,imparem.Dedicauerat autẽ Domitianus ipſe ſtatuam, quia Pontifex maximus: vt hiſtoria Tranquilli tradit & Dion, atque percuſſa ſub eius imagine vetera numiſmata teſtantur.

Latii fori (de quo Sylua prima Papinius) apud alios extare mentionem, veriſſimè negas. non enim ſuo nomine, ſed obſequutus carmini, Latium pro Romano dixit, vt in epithalamio Stellæ, ſeptem colles vrbis Romæ Latios,

Vnde ſacro Latii ſonuerunt carmine montes: & hac ipſa prima Sylua,

Cedat equus, Latiæ qui contra templa Diones
Cæſaris ſtat ſede fori. Latium quoq; pro Romano Ouidius in Faſtis poſuit, *Tempora cum cauſis Latium digeſta per annum.* P. Victor in vrbis octaua regione forum Romanum ſtatuit, & in eo æneum Domitiani equum, quæq; præterea Statius ædificia celebrat. Dionyſius Antiq. Rom. 11, Marcúſque Varro Romani fori meminit, & Tacitus agens de ratione proferendi pomerii. Sed & Pauſanias Ἠλιακῶν primo, Romanum forū cum cætera ſpectatu dignum fuiſſe refert, tum maximè quòd eſſet ære tectum: quod Ammianus etiā Marcellinus in rebus Conſtantii Cæſ. ambitioſè deſcribit. Lege Ammianum.

Quum non conueniat inter ætatis noſtræ grammaticos, accipiendúmne ſit apud Papinium, cælo peractū opus, laboratum artificioſè (quippe cælum ſcalptoris inſtrumentum eſt, Auſonius,

Bucula ſum cælo genitoris facta Myronis
Aerea: nec factam me puto, ſed genitam. nec multò pòſt, *Talem fecerunt ferrea cæla deam.)* an ex ære delapſum: ne priori ſententiæ pedibus accedam, facit (inquis) inſequens verbum, Fluxit, aptius è cælo demiſſo ſigno quàm polito. Sed hiſtoriam quæ mihi ſuffragetur, adhuc non inueni. Video quò tēdas. Ego verò, quod ſuo iure poeta finxit imperatori blandiens, vt nō magis ex hiſtoria quàm tu vel quiuis alius affirmare poſſum, ſic auſim contendere alluſum eſſe ad Mineruæ effigiem: de qua Apollodorus ad hanc ſentētiam Græcè ſcripſit, Aiunt Ilum, quum præuiam bouem ſequutus, Ilium ex oraculo cōdidiſſet, deos oraſſe vt aliquod argumentum darent, id eſt augurium ſignúmque, fu-

turæ felicitatis:tum de cælo Palladiũ cecidiſſe in quendam Phrygiæ locum,cui Diodorus & Dion ex eo caſu Peſinunti factum nomẽ autumant.Herodianus in Cõmodi rebus agnoſcit quidem vocabuli rationem, nec agrum Phrygiæ Peſinuntem negat ex eo dictum : ſed Cybeles, id eſt matris deûm, non Palladis,imaginem delapſam tradit.Numa quoq; Pompilio regnante, ſcutum breue (quod ancile Verrius ait appellatum, quia ex vtroque latere erat reciſum,vt ſummum mediúmq; eius latus pateret)è cælo demiſſum, Dionyſius Antiq. Rom.11.Plutarchus in Quæſtionibus, & alii prodiderunt.Itaque nihil alienius à Papinii mente quã de mortali quicquam fabro ſuſpicari.Vult enim aut opus diuinum videri,id eſt Palladium(nam Pherecydes vniuſcuiuſque manibus hominum non facti ſimulacri commune nomen eſſe Palladium cenſet) aut, quod eſt proximum, à Vulcano vel à Minerua fabricatum : vt maiori reprehenſione digni ſint à quibus accuſatur Honoratus quòd Palladium pro ancili poſuit.

Lege annotat.Beroaldi.19.

Ad poeticam tendis,vt video, qui fabulas anxiè requiris.Anima nanque poeticæ (ſi credimus Ariſtoteli) fabula eſt.Equidem pro mutua noſtra beneuolẽtia reuertar ad omiſſum grammatici ſtudium:tibíque, quod optas, de Caſtoris equo breui expediam. Steſichorus in funebribus Peliæ ludis ait Harpagum & Phlogeum, quos equarum velociſſima Podarge peperit, à Mercurio Caſtori dono datos : Exalithum verò & Cyllarum à Iunone.quanquam in vulgatis Suidæ collectaneis hiſtoria legatur inuerſa. Septem colles Vrbis(vt ſimul ad ea reſcribam quæ proxima petebas epiſtola) ſunt qui reddant hos, Tarpeium, AEſquilinum, Palatinum, Cælium,Auentinum, Quirinalem, Viminalem. Verrius autem de verbis antiquis duodeuigeſimo,Palatiũ, Veliam,Fagutalem,Suburram,Cermalum,Oppium, Ciſpium:in quibus ſolenni die (quod inde Septimontium vocabatur)agi ſolitam rem diuinam ſcribit Antiſtius Labeo. Sed ne poſthac aliquis ambigat (vt non-

nullos audio) diuerſine fuerint ea loca quibus inſtitutum Septimontium ſolẽne eſt, an ſeptem colles à poeta memorati, Plutarchi verba ſubiecimus ex ætiis Romanorum. Septimontium diem feſtum Romani trãſigunt, quòd ſeptimus vrbi collis attributus, & Roma ſepticollis facta eſt. Quare quum Septimontium celebraretur ob incluſum pomeriis & muro cinctum ſeptimum collem (quod ex Plutarcho iam conſtat) hoſtiæque cæderentur in enumeratis ab Antiſtio Labeone collibus, apparet eos eſſe quos ex Verrio recitauimus, operámque ludere qui veluti incompertos adhuc indagant.

AEtas tua facit vt aſſes etiam per puluerem quærere non erubeſcam. quamobrem controuerſas & obſcuras apud Papinium voces, vt petis, aperiam. *-Siculis an conformata caminis Effigiem.* ſunt qui corrigant, Effigies: ego vetuſtam publicámque lectionem tueor, id eſt *Effigiem*, vt moles effigiem conformata ſynecdochicῶs accipiatur.

Exhauſtis armis, poſt bella. Vergil. *-quæ bella exhauſta canebat*, id eſt peracta. nam qui poſitis armis exponunt, inſequenti carmine refelluntur, *-magnóque ſuperbit Pondere:* quod inermi Marte non eſſet.

Amplius, maiori cum dignitate, quæ & amplitudo dicitur. Eſt autem temporis & qualitatis aduerbium. Lucilius Satyrarum primo, *Quo pacto populum atque Vrbem ſeruare potis ſit Amplius Romanam.* quod adeo prolixum temporis ſpatium ſignificat, vt quotieſcunq; iudices indicare volebant ſe adhuc audire velle, dicerent, Amplius: itáque negocium differebant. vnde hodiéque (vt ait Soſipater) ampliari iudicium, differri dicitur.

-ingenti propellit Strymona flatu. Hoc ait quia vehementior in equo ſpiritus eſt. vnde verbum trahitur Hippacare, quod eſt animam crebrò celeritérque deducere. Lege Pompeii de verbis antiquis ex Verrio breuiarium ſeptimum.

Das Cattis Dacisque fidem, Cattos & Dacos in fœ-

dus accipis. Claudianus, *Rupiſſent elementa fidem*, id eſt violato naturæ fœdere, rerum pacem perturbaſſent. In hunc etiam ſenſum pax his aut illis à pop. Rom. data legitur apud Liuium.

-*Laterum paſſus*, id eſt ſpatia, quæ tractus alibi vocat, *At laterum tractus, ſpatioſáque pectora ſeruat.*

-*tacita face*, non quia ſub cinere ſeruaretur, (vt quibuſdam placuiſſe video) ſed quòd æternum ignem Veſtæ virgines in operto cuſtodiebant, vt AElii Dionyſii & Plutarchi docet hiſtoria. Ex quo tacitam virginem dixit Horatius quæ ſilentium præſtare cogebatur, id eſt ſacra non vulgare: *dum Capitolium Scandet cum tacita Virgine pontifex.*

Dextra vetat pugnas. Eruditè ſanè Politianus hunc locum declarauit ex Fabio Quintiliano. nam eſt habitus in ſtatuis pacificator qui inclinato in humerū dextrum capite, brachióque ab aure protenſo, manum infeſto pollice protendit: qui quidem maximè placet iis qui ſe dicere ſublata manu iactant. Adminiculatiorem Politiani ſententiam reddit & hoc ex XXXIIII. nat. hiſt. C. Plinii, de Cephiſſodoro, Fecit & concionantem manu elata: & illud C. Cæſaris, Ac tametſi dextris humeris exercitus animaduertebatur: quod inſigne pacatum eſſe conſueuerat: & Pauſanias Eliacorum primo de ſigno Iouis Olympii, Τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν προβλεῖνον, id eſt elata altera manu. Hoc habitu Romæ ſpectatur ad ædem Lateranam equeſtris ſtatua, cuius perſona in incerto eſt. aliqui ſuſpicantur Antonini Pii. Quid autem ſi referatur ad ſignum victoriæ, quod ipſa Domitiani ſtatua dextra manu ſuſtineret antiquo more? cuius in Verrem Cicero meminit, Inſiſtebat in manu Cereris dextra ſimulacrum pulcherrimè factū Victoriæ. Et Valerius, agens de neglectà religione, Memorabilium primo, Dionyſius (inquit) Victorias aureas, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebātur, tollebat, & eas ſe accipere non auferre dicebat. Simulacrum præterea Nemeſis ornatum ſigillis victoriarum legimus in Suidæ collectaneis: vt dicat Papinius hoſtē coherceri metu victoriæ quæ inſiſteret in dextra Cæſaris. Ab armis

enim facilè deterrere poterat omnes imperator qui victoriam in manu haberet. Nam quod ſtatim ſequitur, *-læuam Tritonia virgo Non grauat*, ex hiſtoria eſt quã recitauimus ex Suetonio, Dione, & Philoſtrato. Pallas enim Domitiani familiare numen erat, vt Fabii verbis vtar. Ideóque Papinius ait, *Non grauat*, quaſi Domitiani manus libenter & facilè Mineruam ferret.

-& ſectæ prætendit colla Meduſæ, Ceu ſtimulis accendit equum. Qui duobus his verſibus vnum ſenſum putant includi, non explicant vt equus accẽdi poſſet aſpectu Meduſæ, quæ ponè ſtabat in clypeo vel ægide Palladis. Ego verò Mineruam ſic in læua coloſſi ſtatuo vt Domitianum ſpectaret, equus autem tranſuerſis oculis & in Gorgona flexa ceruice ſuſpiceret, vt equos in AEſquiliis intuemur. id quod innuunt illa poetæ verba,

At ſonipes habitus animoſque imitatus equeſtres,
Acrius attollit vultus. Eſtque Heſiodi æmulatio, apud quem Pallas inſcenſo curru Herculis ægidem quatiens, ad curſum iugales incitat, Ἐν γὰρ σφιν μένος ἧκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη, Αἰγίδ' ἀνασείσασα, id eſt, *Hos dea coniecto celeres agit impete Pallas, AEgida concutiens.* Neque verò quicquam refert vtrum Prætendit (vt plærique omnes) an Prætendens (vt quidam) ſcribatur. ἀσυνδέτως enim tranſire cõceſſum poetis eſt, vt ſæpe Papinius hoc in opere facit, ac in odis Horatius. Alii tamen illud hemiſtichium, *Ceu ſtimulis accendit equum*, diſtinguunt à ſuperioribus, vt deſcripto iam ſitu Palladis, ad ipſam Domitiani ſtatuam redeat, ab eáq; equũ velut admotis calcaribus incitari ad curſum dicat: vt paulo mox, *-curſúmque minatur.* & ſtatim, *-viuúſque per armos Impetus:* &, *-tantis calcaribus ilia latè Suffectura patent.* In quo ſumma laus artificis, qui ſenſus expreſſit. M. Tullius in Hortenſio, Nam cum omnis ſolertia admiranda eſt, tum ea quæ efficit vt inanima quæ ſunt, viuere & ſpirare videãtur. Ammianus Marcellinus rerum geſt. XXVI, de Valentiniano Imp. iam deſignato, Eo (inquit) vt expeditius loqueretur, brachium exertante, obmurmuratio grauis exoritur, concrepantibus centuriis & manipulis, confeſtim impera-

torem alterum declarari. Et paulo pòſt, Quod Valentinianus magis præ cunctis ne fieret extimeſcens, elata proſperè dextra vt princeps fiducia plenus, auſus increpare quoſdam vt ſeditioſos & pertinaces, cogitata nullis interpellantibus abſoluebat. Lege Auſonii griphum ternarium, vbi de Muſis agit.

Indiget (inquis) aliqua luce & illud ex eadem Papinii prima Syluula, *-Vacuæ pro ceſpite terræ Ænea captiui crinem tegit vngula Rheni.* Vtinam cæteras ex hoc opere tenebras excutere tam facilè liceat atque hoc quicquid eſt caliginis. Imagines amnium qui domitas irrigant terras, in triumphi pompa præferri ſolitas, ex Ouidio conſtat & Propertio. Domitianus itaque deuictis ab ſe Germanis, & Germanici ſibi nomen aſciuit, & eorum fluuium Rhenum ſub equi ſui pedibus ex ære fundi, quaſi domitum triumphatúmque, iuſſit. Attilas Hunnorum rex (vt eſt apud Suidam) expugnata populoſiſſima Inſubrum ciuitate Mediolano, quum fortè conſpicatus eſſet in picto quodam pariete Romanos imperatores auratis innixos ſoliis, & fœda cæde proſtratos Scythas ad eorum pedes iacere, accerſito pictore mandauit vt ſe coloribus inductis effingeret in ſella, Romanos autem Cæſares onuſtos arcis nummorúmque receptaculis, effundere in eius pedes aurum. *-Vacuæ pro ceſpite terræ.* Areæ diffinitio, quæ propriè locus eſt vacuus, vt ait Verrius. Areæ ergo ſoliq; vicem præſtabat æneo Cæſaris equo Rheni genius: quippe cuius effícti caput impoſitis pedibus equus Domitiani premebat. Imaginem quoque fluminis, id eſt aquas ex ære conflatas, intelligere nihil impedit.

Quid eſt (inquis) *Optaſſetque nouo ſimilem te ponere templo Atticus Elei ſenior Iouis?* an in æde recèns & tūc primùm conſtructa? quaſi dicat, omnia templa Phidiæ ſorderent ſi tuam locaturus eſſet imaginem, vellétque aliud auguſtius ædificari: quod in Iouis ſigno neglexit. An potius aliud habes argutius? Equidem quàm ſit argutū quod habeo, non ſatis intelligo: ſed ad rem magis

omnino fore ſcio. Fuiſſet (inquit) in votis Phidiæ te formare, & imaginem tuam, ſimilitudine ex membris expreſſa (quam Græci vocant icona) ſtatuere in templo Flauiæ gentis abs te nuper erecto. Nã Domitianus (auctore Tranquillo) domum ſuam, quæ fuit vrbis ſexta regione ad Malum Punicum, conuertit in templum Flauiæ gentis: id quod à Papinio nouum dicitur. *Atticus ſenior*, Athenienſis Phidias ætate grandis. ipſe enim ſenem caluum, id eſt ſui oris ſimilem ſpeciẽ, adeo artificioſè incluſit in clypeo Mineruæ, quum inſcribere non liceret, vt ea conuulſa, tota operis colligatio ſolueretur: vt inter naturæ miracula refert Ariſtoteles & M. Tullius in Thuſcul. Elei verò Iouis à poeta ſenior appellatus, quòd Olympium in Elide Iouem fecit: cuius pulchritudo adiecisse aliquid etiã receptæ religioni videtur, vt ait Fabius. adeo maieſtas operis deũ æquauit. Nam vultum Iouis propemodum ex ipſo cælo petitũ liniamentis eboris amplexus eſt, Homerici carminis exemplum ſequutus, vt apud Valerium Max. Macrobiúmque interrogatus ab amico reſpondet. Apollonius ille Tyanæus apud Philoſtratum refert ipſum Phidiam, quum Iouem ſculpſit Olympium, Deũ cum cælo horíſque & aſtris animo cõcepiſſe. Ex quo Propertius, *Nec Iouis Elei cælum imitata domus*: id quod ad Rabirium templi Flauiæ gentis architectum tranſtulit Martialis, *Aſtra polúmque tua cepiſti mente Rabiri*. Nã quod ſequitur, *-Vix lumine feſſo Explores quàm longus in hunc deſpectus ab illo*, alludit ad etymum coloſſi: quem Græci tractũ volunt παρὰ τὸ κολούειν τὰ ὄσσα, id eſt ab hebetando viſu, quòd oculi caligant in ſpectanda tanta altitudine. Eſt autem ſenſus, AEgrè quis ad laſſitudinẽ intenta acie metiatur quàm iaceat hic infra illum. Cæſar in Commentariis, Vt erat à Gergubia deſpectus in caſtra. Quid ſi dicat? Vix explores, id eſt obtutu comprehendas, quàm intendere oporteat aciem hunc equũ contemplanti, ab illo, id eſt præ illo, & comparatione illius equi Cæſaris. quaſi dicat, equus Cæſaris vno oculi ictu perluſtrari totus poteſt, hic autem vix longo obtutu.

Non diſplicet emendatio Politiani,

-tua mitis

Ora Taras, tua ſidereas imitantia flammas

Lumina contēpto mallet Rhodos aſpera Phœbo. Taras enim Neptuni F. ex indigena quadam nympha fuit. ſub huius imagine, delphine vehenti, Tarentini nummum percutiebant, in quo effictus erat Taras dorſo delphini inſidens: vt in Tarentinorum rep. ſcribit Ariſtoteles, & Pollux repetit Ὀνομαστικῶν lib. nono. Taras amni nomen ab ſe dedit & oppido, quod in ora Calabriæ Tarentum noſtri vocāt. Huc olim Spartani, Phalanto duce, coloniam miſerunt, vt ortam domi ſeditionem comprimerent. Hiſtoriam refert Trogus. Apollinem conſulenti Phalanto data dictio, fatales dari ſibi ſedes vbi ſereno cælo pluuia maderet. Itaque diu fruſtra vagatus, oraculi ſucceſſum deſperauerat: longúmq; errorem pertæſus, humi conſedit, ac in gremio coniugis AEthræ, quæ virum ſequuta nauigationis comes erat, impar mœrori ceruicem depoſuit. Illa, ſeu proprio ſeu mariti dolore tacta, flere cœpit, vberibúſque lacrymis eius os rigare: quibus ille excitatus, ambages oraculi deprehendit. AEthra enim, quæ Latini nominis interpretatione ſudum ſerenúmq, ſignificat, erat in matrimonio Phalanti, quæ ſuis lacrymis virum madefecit. Hæc ex Pauſania. Taras autē Græcus caſus eſt, à quo genitiuum Tarantos enuntiauit Heſiodus, -ἢ ἐξ ἀλαθοῖο Τάραντος. nec me fallit hoc carmen ab aliis ad Euthydemum referri, qui de conditura Græcè ſcripſit. Intelligit autem Neptuni ſtatuam, de qua Lucilius (vt aiunt) apud Nonium meminit, & Plinius in hiſt. Nat. *Mitis* autem pro quieto ponitur & ocioſo. Papinius Thebaid. primo, *-mitémque Corinthon Linquit*. Et in Syluis, *-dilectaque mitis Terra Dicarchei*. -Item, *Parthenope, cui mite ſolum trans æquora vectæ Ipſe Dionææ monſtrauit Apollo columbæ*. Silius octauo, *Sarni mitis opes*. ex interpretatione Papinii, cuius carmen eſt, *Aut Pompeiani placeant magis ocia Sarni*. Quòd autē Tarentini per ocium laſciuirent, Horatius & Iuuenalis, ac epiſtola quadā Cicero teſtatur, & Strabo, & antè hos,

hiſtoriarum

hiſtoriarum lib. 11, qui Tarētinorum vocem fuiſſe narrat, Cæteros natos eſſe ad laborem, ſe verò ad indulgendum genio. Neque verò ſi Politiani cenſurā probo, vetuſtam vulgatámque lectionem protinus expungo, quum facilè defendi poſſit, *-tua mitis Ora Tonans.* Etenim quia videbát inuidioſum ſuperbúmque & impium fore ſi diceret, Elis tuam potius imaginem quàm Iouis opt. max. vellet, (quod ſtatim de ſole liberius effudit) vt ſentētiam modificaretur, ait, Ipſe Iuppiter effingi tua ſpecie mallet, id eſt ſimilitudine ex tuis membris expreſſa, quàm quali poſitus eſt à Phidia. Nec ineptè quis ad Alexandrum referat, cui ſub habitu perſonáque Iouis imaginem poſitam Pauſanias auctor eſt Eliacorum primo: [1] quod in aliorum quoque more fuiſſe demonſtrauimus in Lucani Genethliaco. Blandiens ergo Papinius Domitiano, Iuppiter (inquit) in Elide mallet effictus eſſe tua quā Alexādri ſpecie. Mitis autem perpetuum Iouis epitheton eſt, ab eius ſtella ſalutari: de qua Cicero De natura deorum, Victruuiúſque & Græcus auctor Cornutus plura. Lucanus, *-nam mitis in alto Iuppiter.*

Vltimum Syluulæ carmen, *Lætus huic dono videas dare thura nepotes*, eſſe legendum, non Lætius, vt Huic in duas ſyllabas diſſoluatur, idoneus in eo genere Priſcianus eſt auctor. Vbi Lætus actiuæ ſignificationis eſt, vt apud Horatiū, *Lætus interſis populo Quirini.* Sic Felix Verg. *Sis felix, noſtrúmque leues quacūque laborem. Videas* autē *dare thura nepotes*, ex hiſtoria dixit. Domitianus enim ſuas etiā ſtatuas honorari ſacrificio volebat. Cæcilius Secundus ad Traianum, Ante quidem ingētes hoſtiarum greges per Capitolinum iter magna ſui parte, velut intercepti, diuertere via cogebantur, quúm ſæuiſſimi domini atrociſſima effigies tāto victimarum cruore coleretur quantum ipſe humani ſanguinis profundebat. Coccianus item Dion ex hiſtoria refert, matremfamiliâs à Domitiano duci iuſſam, quaſi commiſſo piaculo, quòd ante eius imaginem ſe nudaſſet. Aliorum quoque populariū ſtatuas ita P.R. honorabat. Cicero De officiis 111, agēs de C. Mario, Omnib' vicis

ſtatuæ factæ ſunt:ad eas thus & cerei. quid multa? nemo multitudini vnquam fuit carior.

† Lege Plutarchi moralia, vel Æliani variam hiſtoriam.

Queſtus es apud me per epiſtolam, præter affectatã Papinio oſtentationem remotæ diſciplinæ, ſyluámque hiſtoriarum quæ ſuapte natura pariunt obſcuritatem, plerunque negocium tibi facere quorundam grãmaticorum nugas, annotationum commentariorúmq; titulo vulgatas, in quibus poetæ carmina pro ſe quiſque certatim lancinant, vtque aliquid afferant noui, longè diuerſa tradunt: adoleſcẽtiúmque mentibus implicatis ac malè digeſta ſententiarum varietate confuſis, eorum ſtudia, quibus ſe conſulere profitentur, impediunt: vt in hoc ex epithalamio Stellæ verſu, *Ceſſent mendaces obliqui carminis aſtus*, aliis magicas artes accipiẽtibus, aliis inſulſiſſimè maledicentiam, quibuſdam verboſa diſputatione feſcenninos. A me verò petis vt inter eorũ diſcrepantes opiniones diiudicem. Quanquam video quid oneris inuidiæque nobis imponatur, in hoc etiam abs te vinci patiar, nõ tam præſtandi fiducia, quàm tibi, quẽ ſemper amiciſſimum ſenſi, quicquam negandi verecũdia. Non expectas (arbitror) vt ineptias aliorum refutẽ, ſed (vt antea feci) meam tibi ſentẽtiam, quàm breuiſſimè liceat, abſoluam. Fortunatianus in chriis ait, Orationis ductus eſſe quinque, ſimplicem, ſubtilem, figuratum, obliquũ, miſtum: quos omnes, & in his obliquũ, diffinit hunc in modum, Ductus obliquus eſt quũ periculum prohibet apertè agere. Suet. Tranquillus in Domitiano, Defunctum nullo, præterquam conſecrationis, honore proſequutus eſt: ſæpe etiam carpſit obliquis orationibus & edictis. Ipſéque Statius Theb. 11, *Obliquatque preces*. Appellat ergo Papinius obliquũ Stellæ carmen, elegiacũ quo celebrauit Aſterida. ſic enim Violantillam tranſnominauit à ſe, quaſi dicas Stelleidem. *Ceſſent* igitur, id eſt tandẽ deſinant, vel (vt ego per anadiploſin legerem) cedant, id eſt abeant, faceſſant, & valeant *aſtus mendaces*, id eſt callida cantio quæ verum

puellæ nomen infamiæ periculíque metu tegebat. *Carminis obliqui*, quod aliò tendebat quàm præ ſe ferret: quippe quod Aſterida decantabat, quum Stella haberet in animo Violantillam. qua de re Papinius infrà,

-nam docta per Vrbem
Carmina qui iuuenes, quæ non didicere puellæ?
Et paulo pòſt,
Aſteris & Vatis totam cantata per Vrbem,
Aſteris ante dapes, nocte Aſteris, Aſteris ortu.

Quid, malum, Fortunatianus in chriis? an Chirii Fortunatiani titulus exẽplarium fide ſuffultus vni Parthaſio ſordet? Quid ni, quũ falſus, auctoríſq; non ſuus, imperitia quorundã qui poſt annorum aliquot curricula deſideratum reſtituerũt, in vulgus exierit? Antiqui codices habent chriæ Fortunatiani. Quid autem chriæ ſint, ex Hermogene Aphthonióq; & Diomede, cæteríſq; ſcriptoribus artium, diſcito, ne multas tibi impleam pagellas. etſi Fortunatiani inſcriptio latius aliquanto diffunditur, aliáque plura cõplectitur quàm quæ chriæ propriè ſignificãt, vt opus ipſum declarat. Chirii verò prænomẽ, inuſitatũ iuxtà Latinis & Græcis eſt. Arbitrariũ tamen hoc & in medio relinquamus, vt integrũ tibi ſit opinionem multorum ſequi, mihi meam. Nũc ad rem venio quã ſcire optabas. *Aſteris ante dapes, nocte Aſteris, Aſteris ortu.* Mira amplificatione tempus in ſpeciem diuiſit, ne ſi diu noctúq; tantùm diceret, anguſtum breuéque ſpatium videretur. *Ante dapes*, tempus ante prandium cœnámque ſignificat. nam quòd in vſu veterum fuit etiam prandium, teſtatur Hippocrates, Ariſtoteles, Herodotus, Cicero, Athenæus, Macrobius, Euſtathius.

Non grauabor ad illa minora me dimittere, quæ ſi negligas (vt inquit Fabius) ad maiora nõ erit locus. Itaque quod ſcire vis, *Ille ſalutis amor*, in Epithalamio Stellæ perperam ſcribitur, emendandúmque eſt, *Ille ſolutus amor*, id eſt inconceſſus ac illegitimus: eóq; iã præmiſit,

Fama tace, ſubiit leges & fræna momordit.

Paulo pòſt, *-amplexu tandem Satiare potito*
Coniugis. Haud ignoro quid habeant quo ſe tueantur ii qui ſic legunt, & exponunt. Vt enim Vergilius ait,

-tectóſque per herbam

Diſponunt enſes, & ſcuta latentia condunt, &c, *-mentémque labantem Impulit*, eadem ratione dictum volût à Papinio, *ſatiare potito* pro eo quod eſt Satiare & potire coniugis amplexu. Sed quum verbi quod eſt Satio, paſſiuum Satior in vſu ſit, & inde participium Satiatus, auctoritate Iuuenalis notiſſima, *Et laſſata viris, nõdum ſatiata receſsit*, ac an Satior actiuæ ſignificationis in forma deponẽtium repeeriatur, haud ſciam: vide ne caſtior veriórque ſit illa lectio,

-amplexu tandem ſatiare petito

Contigit, & duras pariter reminiſcere noctes: vt hoc exemplo defendatur ab Auſonio damnatus imperitiæ litterator, qui Reminiſco rectè dici putabat, vt Reuertor & Reuerto frequens apud Ciceronem. Sed hæc admonitio, non lex eſt: ita tamen vt indubitatè Petito corrigas, ſiue Contigit autumas eſſe ſcribendum, ſiue Coniugis.

Hanc propter tutum Piſæa lege trementem

Currere, & OEnomai fremitus audire ſequentis. Huius (inquit) gratia curule certamen OEnomai ineundum fuiſſet intrepidè, quanquam tremendæ leges erãt. OEnomaus enim procos Hippodamiæ, quoſcunque conſequebatur, interimebat. Omnium primus in eo certamine cecidit Marmax, vt Eliacorum II Pauſanias auctor eſt. Eius equæ fuerunt Eripha ac Parthenia, à qua Parthenias Elidis appellatus eſt amnis, iuxta quem ab OEnomao tumulata eſt, pertæſo quòd inſontes equas vnà cum Marmace trucidaſſet. Epimenides Heſiodúſque, & vtriſq; ſuffragatus in Olympionicis, & Threnis (id eſt næniis) Pindarus, ab OEnomao treſdecim filiæ procos curuli certamine ſuperatos extinctóſque narrant hos, Mermnen, (ſic enim vocant quem Pauſanias Marmaca) Hippothoum, Pelopem Opútium, Eurymachum Acarnanem, Eurylochum, Automedontẽ, Aſium, Chalconem, Tricoronum, Alcathoum Parthaonis F. Ariſtomachum, Crocalum. Sed alios alii ſubſtituunt, ego receptiorem ſum ſequutus hiſtoriam.

Te potius prẽſa veheret Titonia biga. Libẽtius hîc ego

Prenſum legerim, vel Preſſa bigā.nàm, prenſa nulla ex parte quadrat. Maritum Veneris imitatione Pindari Martem vocat, vt ille πόσιν Ἀφροδίτας in Pythionicis.

Hunc egomet tota quondam tibi dulce pharetra

Improbus & denſa trepidantem cuſpide fixi. non dubium quin hic pro *quondam* reponi *Quoniam* debeat, vt per parentheſin Cupido dicat, idcirco Stellæ graue vulnus inflixi, quoniam tibi dulce, id eſt gratum fuit.

Properandi ſtudio Papinius offundit aliquando tenebras acutiſſimæ Lyncei imperuias aciei: niſi putas vni tibi caliginoſum videri, *mihi dulcis imago Proſiluit*: immo etiam nonnullis qui in litteris ætatem contriuerunt & doctrinæ nomine gloriantur. Accipit enim duas expoſitiones, vtranq; eruditam. *mihi dulcis imago*, id eſt Violantillæ facies, in qua mihi placeo, quia de me plurimum ſalis habet & elegantiæ. (Venus infrà ad Violantillam,

Non ideo tibi tale decus, Vultúſque ſuperbos,

Méque dedi, Viduos Vt tranſmittare per annos.)

mihi proſiluit, id eſt maturè adoleuit, id eſt mihi incrementum velox accepit: vt homines in eius ore formíque meum munus admirentur, & poteſtatem ſentiant & colant. Alii referūt hoc ad ſpeculum quod ornante ſe Violantilla Venus ex aduerſo ſuſtineret: in quo proſiliebat, id eſt reſultabat, imago Violantillæ. Donatus in Terentium, Cauſa inſpiciendi ſpeculi, emēdatio vultus eſt: effectus, formæ per imaginem reſultatio. Quaſi dicat Venus, In hac ego comēda adeo laboraui vt coſmetæ vicem præſtarem. Quid autem de quo proximè conſulis? *-celſæ procul aſpice frontis honores, Suggeſtúmque comæ.* nónne non modò tuam ſed eorū quoque notitiam præterit à quibus inexplicatus ad hāc diem relictus eſt; quum plauſum captent ex friuolis? Antiquæ matronæ crines ad verticem capitis conuolutos habebant, vt hodie quoque aliquot in locis: eos tutulos appellabant, vt auctor eſt M. Varro, quòd hoc fiebat tuendi capilli cauſa: ſiue quia tutiſſimum dicebāt

quod in vrbe eſt altiſſimum, id eſt arcem. Iuuenalis Satyra VI,

Tot premit ordinibus,tot adhuc compagibus altum
AEdificat caput: Andromachen à fronte videbis:
Poſt minor eſt, aliam credas. Hinc ergo Papinius ait, Procul aſpice honores celſæ frontis: & ſuggeſtum, id eſt globum, comæ. Nam quod ſequitur, pẽdet ex hiſtoria: *-quantúmque egomet Nereidas exto.* ſiquidem Venus emergens e mari, circunfuſis vndique Nereidibus ſtipabatur. Hac ſpecie ſtabat effiĉta in æde Neptuni ad Iſthmon. Lege Pauſaniæ Corinthiaca. Quod vltima epiſtolæ parte quæris, eiuſdem generis eſt cum primo. Domitius enim intelligit, *ipſi erraretis amores*, id eſt ad ipſius iuſſa: ad hanc ſententiam, non mea faceretis imperata, ſed Violantillæ. *Erraretis* autem dixit alludens ad mobilitatem Cupidinum, qui militiæ ſigna accipiunt à Venere. Papinius,

Fulcra toróſque deæ tenerum premit agmen Amorum.
Signa petunt, quas ferre faces, quæ pectora figi
Imperet: an terris ſæuire, an malit in vndis,
An miſcere deos, an adhuc vexare Tonantem. Vagantur ergo Cupidines ad arbitrium Veneris, à qua ad inflammandos aut hominum aut deorum animos huc & illuc deſtinantur. A nonnullis ingenioſius exponitur, vt dicat Venus, Tanta ſimilitudine formæ Violantilla mecum conuenit, vt ſi cæli ſedes vnà nobiſcum coleret, ægrè dignoſcere poſſetis vtra, id eſt ego an ipſa, veſtra mater eſſet: vt ſit, *erraretis*, id eſt putaretis Violantillam, non me, Venerem. nam pronomen Ipſi, numero multitudinis & recto caſu habet emphaſin, eóq; valet ac diceret, Quanquam dii, quanquam filii, quanquam ſenſatiſſimi, tamen erraretis, id eſt falleremini, præ ſimilitudine.

VIDE quid agat pertinax opera. natas ecce iam ſine cortice qui rarenter ad me refers de Papinio: cuius omiſiſſe te ſtudium non credo, quum, tametſi minus frequenter, aliquando tamen ex me quæras, vt in præſen-

tia, de modeſtia vacui lecti. Σωφροσύνην (inquit Cicero) ſoleo equidem cum temperantiam, tum moderationem appellare, nonnunquam etiam modeſtiam. Periphraſticῶs ergo Papinius viduæ caſtitatem, modeſtiam vacui lecti dixit. *Exerce formam, & fugientibus vtere donis.* Dona fugientia per exornationem, quæ nominatur interpretatio, formam declarauit: quippe quam Socrates (quia labilis eſt & fluxa) dixit eſſe tyrannidem parui temporis: Theophraſtus, tacitam deceptionem: Theocritus, eburneum detrimentum.

-dat Iuno verenda

Vincula, & inſigni geminat Cōcordia teda. Non vis (arbitror) à me doceri quòd Iuno pronuba coleretur & in vico Iugario Romæ, Iuga, quæ matrimonia curaret: ſed aut luxatum carmen emaculari: vel, ſi vitii nihil habeat, enucleari. Faciam. Sunt qui publicam lectionem tueantur, & exponant, Dea Concordia geminat, id eſt firmat connubium Stellæ inſigni face quam geſtat. Quoniam robuſta firmáque, gemina atque duplicia dicuntur, vt à Vergil. *duplici dentalia ferro.* Quidam plus audent, illúdque verbum Geminat in confine gemellúmque tranſmutant, id eſt geniat: quod eſſe verbum ſacerdotale volunt, idémque ſignificare quod eſt apud Claudianum *genialia fœdera ſancit.* Ego, quāquam geniatum legiſſe videor, & ingeniatum, caſtigandum tamen exiſtimo,

-dat Iuno verenda

Vincula, & inſignis gemina Concordia tæda: vt ſit ordo, Iuno verenda dat vincula, vel, Iuno dat verenda vincula, & dea Concordia inſignis gemina tæda, id eſt Cōciliant & ſtabili nexu iungunt hoc Violantillæ Stellæque matrimonium Iuno & dea Concordia, quæ eſt inſignis, id eſt inſigne geſtat, geminas, id eſt duas accēſas faces: argumento, cōcordes eſſe non poſſe niſi mutua beneuolentia ſit, ac vtrinque reſpondeatur in amore, qui ſymbolicῶs in face deſignatur.

Scribis offendi tuas aures inſolentia ſyllabæ quæ natura longa corripi tur à Papinio hoc verſu, *-hunc ipſe Coo plaudente Philetas.* Atqui non ita eſt. nam poeta non Con inſulam ſed ciues intelligit, alioqui primam produxiſſet, quum Cos inſula per ω notetur vocalem ſemper intentam. Quanquam enim poetæ ſolent aliqua locorum vocabula per eam figuram quæ porrectio dicitur, arctiora proferre, vel eorum gentilia poſſeſſiuáque pro ſuis primigeniis vſurpare, (vt ipſe Papinius Dicæarchæum pro Dicæarcho) tamen hoc in Co factum nec obſeruaui, nec ab aliis grammaticis obſeruatum legi: præſertim Stephano, qui diligentiſſimè de tota hac ratione diſſeruit. Itaque ſatius eſt vt Papinium ſentire dicamus, epithalamium Stellæ canenti Philetæ Coos, id eſt ſuos ciues, animis & ore fuiſſe fauturos. Etenim gentile nomen ab inſula Co per ω Cous eſt intenta prima, Coúſque per ο quod Græci μικρὸν vocant, eadem ſyllaba contracta. auctor Stephanus. Et figuratè Coo non Cois, ex illa numerorum libertate quam Fab. Quintilianus oratoribus etiam permiſſam docet. vt Liuius ſæpe ſcribit, Romanus prælio victor. Philetas enim Cous Telephi filius Alexandri Magni ætate criticus & poetarum cenſor acerrimus fuit, & Ptolemæi ſecundi præceptor. Epigrammata ſcripſit ac elegias, in quibus Fabii ſententia ſecundas tulit, dum non inuenit orationis anxiè quæſitam falſitatem. Periit ex animi dolore. Tam tenui corpuſculo fuiſſe dicitur, vt pedum plantis ex plumbo pondus adiiceret, ne venti vi deturbaretur. Hæc ex Strabone, AEliano, Athenæo, Suidæque collectaneis.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

QVAERIS ex me iuréne Ciceronem Donatus, & ante ſe Terentii reprehendat interpretes:hos,quòd ab obſtetrice exiſtimẽt imperatum vt puerpera à partu ſtatim lauet: illum,quòd obſequium primò dictum putet à Terẽtio, quum & Plautus & Neuius eo priores dixerint. Vt grãmaticorum vice non mouear, (quippe qui in alios liberiore cenſura aditum ad veniam ſibi præcludunt) in Ciceronem Donato ſubſcribere (quod à multis factum doleo) piaculum duxerim. Quare, quod te velle ſentio,primùm quæ pro Cicerone dici poſſunt, afferã: deinde ſiquid in mentem veniet, indefenſos alios non relinquam. C. Lælius ille ſapiens apud Ciceronem de amicitia differens, ait, Neſcio quomodo verum eſt quod in Andria familiaris meus Terentius,dicit, *Obſequium amicos, Veritas odium parit.* Moleſta veritas eſt enim, ſi quidẽ ex ea naſcatur odium,quod eſt venenum amicitiæ.Sed obſequiũ eſt multo moleſtius,quòd peccatis indulgens,præcipitem amicum ferri ſinit. Et paulo mox,In obſequio autem(quoniam Terentiano verbo libenter vtimur)comitas adſit, aſſentatio vitiorũ adiutrix procul amoueatur. Hinc Inſt. orat. lib. VIII. Fabius Quintilianus ſuſpicatus eſt, Ciceronem putare obſequium à Terentio primo dictum: anſámque AElio Donato dedit inſimulandi Ciceronem , quaſi opinionis errore crediderit, obſequium ante ætatẽ Terentii in vſu nõ fuiſſe:quod,eius pace,Cicero nunquam ſenſit.Verùm quando perſonæ decorum ſeruare (vt aliàs ſemper) ſtuderet, obſeruantiſſimum Latini ſermonis & elegantiæ Lælium , quem loqui inducebat, vti noluit inſolentiori tum verbo , quin præmolliret: quod προεπιπλήττειν Græci dicunt , ac in verbis nouatis duriúſque tranſlatis,fieri Fabius ipſe præcipit.Præmolliendi verò ratio fuit,obiicere Terentium,à quo obſequium, nondum recepta vox , accepiſſe videretur au-

ctoritatem. Nam Terentium propter ſolam proprietatem omnibus comicis eſſe præpoſitũ, qui Seruio grammatico non credit, credat oportet Ciceroni: cuius ad Atticum lib. VII, verba ſunt hæc, Sequutúſque ſum, nõ dico Cæcilium, *Mane vt ex portu in Piræum*: (malus enim auctor Latinitatis eſt) ſed Terentium, cuius fabellæ propter elegãtiam ſermonis putabantur à C. Lælio ſcribi. Quòd ſi Cæcilius, qui primas in comœdia Vulcatii iudicio obtinuit, in Latini ſermonis elegantia Terentio cedit, quis de Neuio Plautóque dubitabit? Quãobrem quum ſit in confeſſo, aſſertione Ciceronis ad Brutum de perfecto oratore, itémque Fab. Quintiliani, non modò C. Lælium ſed eius etiam filiam purè, & emendatè (quod eſt Latinè) loquutos eſſe: & obſequiũ (quod in vno alteróque tantùm legebatur, id eſt, Neuio Plautóque) Lælii ætate nondum fuiſſe vſu terſum: cui non apparet, apud Ciceronem (qui ſemper in varietate perſonarum quid quenq; deceret, aptiſſimè vidit) à Lælio, quum dicat ſe Terentiano verbo libenter vti, illud intelligi, ſe non fuiſſe vſurum, etiamſi Neuius & Plautus vterentur, niſi ante ſe Terẽtius vſus eſſet. Quid autem ſi per hæc inſinuet Cicero C. Lælium à Terentio perſonam mutuatum, quæ domi luſerat, illius nomine in ſcenam detuliſſe, (quod Corn. Nepos affirmauit) ideóque dicere cum generis quaſi ridentem faciat, ſe libenter vti verbo Terentiano, id eſt ſuo? Quid ſi Terentii ſcriptis, ex eius perſona ad quem vulgò referebantur, auctoritatem dare voluit? Alia denique potius omnia mihi fingam quàm, quæ Donatus ſcierit, ignoraſſe Ciceronem, vel (quod à ſe animaduerſum Gellius & Politianus ineptè gloriantur) eſſe lapſum memoria concedam. Neque verò per calumniam grammaticos accuſari patiar, optimè de re litteraria meritos homines, eruditioníſque nõ vulgaris, AEmylium ſcilicet Aſprũ, Valerium Probũ, Martium Salutarem, Flauiúmq; Caprum, & Helenium Acronem: à quibus editos in Terentium commentarios ante Donatum ſcimus omnes. Ex iis neſcio quos imperitiæ damnat ipſe Donatus, ſi modò eius eſt expoſitio in illud ex Andria, *Nunc pri-*

mum fac iſta vt lauet. id eſt, quæ ex puerperio ſordebant.quidam *iſta* ipſam puerperam dicũt.ſic enim Menander. Sed imperitiæ accuſantur, quia non continuò ſolẽt poſt puerperium lauare, ſed diebus omiſſis. Ecce,dum vult alios imperitos oſtendere,imperitiam ſuã prodidit.Vt enim miſſa faciam quòd(eius confeſſione) Menandri puerpera ſtatim lauat, vt hoc ipſum liceat in Terentio Menandrum ſequuto opinari: quódque obſtetricis curatio non eſt, vt quæ ſordent ex puerperio, depurentur: apparet ex Plauto non aliud ab Archilide Terentiana,quàm puerperam lauari,iuſſum.Nam Dinarchus adoleſcens in Truculento, *Peperiſſe eam* (inquit)*audiui.* Cui ancilla Aſtaphium, *Ah obſecro tace Dinarche.*quo rogante *Quidnam?*reſpondet Aſtaphiũ, *Horreſco miſera,mentio quoties fit partionis: ita pene tibi fuit Phroneſium.I intrò,amabo,viſe illam:atque opperire ibi.iam exibit:nam lauabat.* Ad hæc adoleſcens, *Quid ais?qua nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?* Apud Polyænum,qui ſtrategemata Græcè collegit, Alexandri pater Philippus ab ordine,quem ducebat in eius caſtris,amouit Docimum Tarentinum quòd calida lauaretur,cum hac exprobratione,Macedonum mores ignorare mihi videris, apud quos ne puerperæ quidem calida lauantur. Ariſtoteles inter auditu miranda refert in Liguria puerperas aqua recenti frigidáque, præter aliarum morem,lauari. Hìc aliquis, Probant hæc quidem in more fuiſſe puerperas lauare,ſed non à partu ſtatim:nec ipſe Donatus oſtendit à Terentio hoc intelligi, multóque minus ab interpretibus. *Fac iſta vt lauet:*cras forſitan aut perendie. Quid ergo tunc imperabat enixa recens Glycerio? Quia res ita ferebat vt obſtetrix in ſcenam ſemel inducta mãdaret omnia quæ facto opus eſſent,ne frigidè ſæpius induceretur: itaque debemus accipere imperatum vt puerpera legitimo tẽpore lauaret, aut ſtatim, (ſi ita cõſuetum erat)aut omiſſis diebus: dummodo non exponas, A puerperio quæ ſordebant,vt Donatus:quoniam hæc(vt dixi)obſtetricis curatio non erat.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

SCRIBIS te mirari quòd epiſtola ſuperiore commentarios in Terentium Donati in dubium reuocem, per hæc, Si modò eius eſt expoſitio in illud ex Andria. Nam cuius (inquis) alterius eſt, ſi Donati non eſt? Ego, vt à Donato compoſitas editáſque expoſitiones in Terentium & inſcriptioni credo & eius auditori Hieronymo, ſic ex his quæ confuſè circunferuntur, affirmare non auſim quòd Donati ſint propriæ. Nam plures aut minimùm duas in vnam collatas, argumento ſunt quòd vno eodémque loco diuerſa produntur: vt hac ipſa fabula, Quieſcas pro quieſce, imperatiui modi, ne iniurioſum videretur. Et paulo mox, Quieſcas pro quieſce: aut deeſt volo vel facio. Et inferius, Verbenæ, quaſi herbenæ, ridimicula ſunt ararum. Continuóque propemodum ſequitur, Verbenæ ſunt omnes herbæ frõdéſque feſtæ ad aras coronandas, vel omnes herbæ frondéſque ex aliquo loco puro decerptæ. Verbenæ autẽ di ctæ veluti herbenæ. Item, *Andrium ego Critonem.* cõpendii cauſa non laborat de agnitione perſonæ Critonis, vt ab eo facilè doceri poſſit. Et ſtatim, Ne laboret ad perſuadendum, miro compendio poetæ, iam notus eſt Crito Chremi. Ad hæc in Eunuchi prologum, *Defunctus iã ſum*, id eſt, omni labore liberatus ſum, auctoritate iam cõfirmata & inuiolabili. *Defunctus iam ſum*, id eſt, iã egi fabulas meas, id eſt, omni labore iã liberatus ſum, auctoritate iã confirmata & inuiolabili. *Defunctus iã ſum*, iam egi fabulas meas, iã deſtiti periclitari in edendis comœdiis: aut certè, iam edidi quam tu reprehendis fabulam. Nec multùm diuerſo loco, *Iam caleſces plus ſatis*, nouè, ſed intelligitur quo, id eſt, de quo plus ſatis. *Iam caleſces plus ſatis.* nouè, ſed intelligitur plus ſatis quàm horrueras. Hoc quidam putant, &c. Præterea, *Cupedinarij omnes.* Varro humanarum rerum, Numerius Equitius Cuppes (inquit) & Romanus

Macellus ſingulari latrocinio multa loca habuerat infeſta. Iis in exilium actis, bona publicata ſunt: ædes vbi habitabant, dirutæ: éque ea pecunia ſcalæ deûm penatium ædificatæ ſunt: vbi habitabant, locus vbi venderentur ea quæ veſcẽdi cauſa in vrbem erant allata. Itaque ab altero Macellum, ab altero forũ Cupedinis appellatum. Deinde pergit, *Cupedinarij omnes*, qui eſculenta & poculenta vendunt, a rebus cupedinis ob alimentum cupedinarii appellantur. Sic & Macellum à mactandis pecoribus dictum. Et alibi, *Succi plenum.* Succus propriè eſt quaſi ſugus: quæ ſibi ex alimentis membra ſugunt vt ſe repleant. Et ſtatim ſubiicit, Succus eſt interior pinguedo membrorum. Item ſuper illo, *Hanc tu mihi vel vi vel clàm vel precariò.* Hæc tria ſunt quibus non ritè res agitur, vel vi, vel clàm, vel precario. Poſtea adiicit, *Hanc tu mihi vel vi vel clàm vel precariò fac tradas.* Secundum ius loquutus eſt. nam iis tribus mala fide aliquid poſſidetur, vi, clàm, precarió. Vidéſne tãdem vel eadem ſæpius inculcari, vel vno eodémque loco diuerſa tradi? quod nemo ſanæ mentis interpres ex ſua perſona fecit vnquam, niſi quum recitat opiniones. id quod hîc eſſe factum non arbitramur: alioqui Donatus, vt oratoriæ perſpicuitatis erat diligens, aliorum ſententias à ſua diſtinxiſſet, hunc in modũ, Ita quidam ſentiunt: ego verò ſic. Et hæc ex multis pauca. nam reliqua tu ipſe nunc obſeruabis, vltróque non inaccuratè Donati commentarios excutienti ſe offerent, efficiéntque ne poſthac admireris ſiquid in noſtris ſcriptis inuenies noui.

Scrupuli reſtant adhuc (inquis) duo. Si Donati ſolius expoſitiones in Terentium non ſunt, expediri mihi velim, quæ ſua quæue aliorum titulo reſtituenda: deinde cur eſſe Donati non poſſint omnia, quem conſtat alias aliáſque multorum ſententias eſſe complexum. quod equidem nolim mihi, ſed Hieronymo credas eius auditori: cuius ex epiſtola ad Pammachium Marcellámque verba ſubieci: Commentarii quicquid operis habeant, alterius dicta ediſſerunt: quæ obſcurè ſcripta ſunt, plenò

ſermone manifeſtant: multorum ſententias replicant, & dicunt, Quidam locum ſic ediſſerunt, alii ſic interpretantur: alii ſenſum ſuum aut intelligentiam iis teſtimoniis & ea nituntur ratione firmare, vt prudens lector, quum diuerſas explanationes legerit, & multorum vel probanda vel improbanda didicerit, iudicet quid verius ſit, & quaſi bonus trapezita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet. Nō diuerſæ interpretationis & contrariorum inter ſe ſenſuum tenebitur reus, qui in vno opere quod ediſſerit, expoſitiones poſuerit plurimorum. Puto quòd puer legeris Aſperi in Vergilium & Salluſtium commentarios, Volcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentii comœdias præceptoris mei Donati atque in Vergilium, & aliorum in alios, Plautum videlicet, Lucretiū, Flaccum, Perſium, atque Lucanum. Argue interpretes eorū quare non vnam explanationem ſequuti ſunt, & in eadem re quid ſibi vel aliis videatur, enumerēt. In iis ab Hieronymo duo tibi dari intelligo, officium interpretis eſſe varias opiniones afferre, & à Donato hoc eſſe factū. Sed qua (rogo te) lege? vt adhibita diſtributione dicat, Quidam locum ſic ediſſerunt, alii ſic interpretantur, & quid deniq; ſibi, quid aliis videatur enumeret. Hoc in iis quæ recitauimus ex Donato, ſi factum monſtraueris, herbam dabo. Commentaria verò quæ circunferūtur in Terentium, ſuis auctoribus reddere, nemo poſſet niſi vetera nactus exemplaria: quū vulgata ex vno corrupto confuſóque manauerint omnia.

Quando ſemel in Donati commentarios incidimus, age dic (inquis) an illud eius ex Andria aures impleat, iocularium malum dici graue & moleſtum & nimiū, κατ' ἀντίφρασιν. Mihi verò minimè. nam licet apud Horatium Ioculare ſit ſerio & grauitati contrarium, quódq; riſum moueat, vt, *iocularia ridens Percurram paulum*, tamen in Terentio ſycophantias & calumniarū laqueos accipio. M. Tullius ad Att. lib. IIII, Et erat primi libri ſermo non alienus à Scæuolæ ſtudiis: reliqui libri τεχνολογίαν habent, vt ſcis. huic iocularìæ diſputa-

tioni ſenem illum(vt noſti)intereſſe nolui. Martianus ad Turpilianum,&c. Præuaricatorem eſſe oſtendimus qui colludit cũ reo, & trãſlatitiè munere accuſandi defungitur. Vt ergo colludere,ſic & iocari ſignificat aliquẽ cauillando pérque calumniam fruſtrari. nam qui ioculariam putant artem à Cicerone leuem dici, leuiſſimi ſunt, & Ciceronis ſtomachum non norunt, qui,in qua verſabatur,artem nunquam dehoneſtaſſet.

Videri ſubobſcurum quandoque Donatum, nõ miror. Eruditis enim ſcribebat, & quædam ſatis habuit indicare:vt hoc,Ilicet ſemper in fine rei tranſactæ ponitur.Hoc quale ſit,exponit in Vergilium Seruius. Cæte rùm Martius Salutaris apud Fl. Soſipatrum, negat aduerbium loci eſſe, vel Statim continuò ſignificare, ſed eſſe interiectionem grauiter ingemiſcẽtis, pro eo quod eſt Hem:vt ſit,Hem periſti. Sic & illud AEneid. *Ilicet obruimur numero.* Quod autem proximum quæſiſti, non auctoris opera ſed librarii vitio notitiam fugit, éſtque emaculandum ſic, Menãdri illud ἐστὶν γαλεωτόσχημα vel γαλεωτοπρόσωπον.ait autem γαλεώτην ſtellionem,&c.Et ſtatim, Hic autẽ errauit ideo quia γαλεώτης ſtellio, γαλῆ autem muſtela dicitur. Ego autem Heleniũ ſequor. etenim Galeotoſcerona nihili vox eſt, & totum ſenſum peruertit:Heleniúſque Acron in Terentium commentarios edidit, non Adhæſionus.

Varietas auctorum diuerſa tradentium me quoq; red dit ambiguũ. Quamobrem de rhiſco vix equidem diſcerno quæ ſit verior diffinitio. Nonius Marcellus ad filiũ, Rhiſcus(inquit) eſt locus in parietibus anguſtus. AElius Donatus autumat eſſe ciſtam pelle contectam, noménque Phrygium. Iulius autẽ Pollux de verbis idoneis ad Commodum Cæſ. rhiſcum inter veſtium receptacula commemorans,ad hanc ſententiam ſcribit, Apud recentiores autem comicos inueniuntur & rhiſci. Antiphanes ἐν Κυβευταῖς,id eſt in Aleonibus(fabulæ nomen id eſt.)ῥίσκος ἦν ὃν εἶπεν,Rhiſcus erat quẽ dixit.Ego, ne te meo iudicio fraudem, Iulium Pollucem ſequi tu-

tius exiſtimo, cuius hæc anxiè conquirere proprium munus fuit.

In damno ſunt adhuc exemplaria, multóſque parum penſiculatè legẽtes in fraudem trahũt: vt hoc AElii Donati in Eunuchum Terentii, (quod etiam tu puer in alienum locum migraſſe deprehendiſti.) ***Nunc repperit,*** prouerbium in eos qui ipſi ſe produnt, quia ſorex non facilè caperetur niſi emitteret vocem noctu. Tranſpoſita ſunt hæc à librario verba ex vltima ſequenti ſcena in ſuperiorem. Nam ſic à Donato, vel alio quouis expoſitore, ſcriptum fuit, ***Ego meomet indicio miſer quaſi ſorex perij:*** prouerbium in eos qui ipſi ſe produnt: quia ſorex non facilè caperetur niſi emitteret vocem noctu. ***Sorex.*** Proprium ſoricum eſt vel ſtridere clarius quàm mures, vel ſtrepere magis quum obrodunt friuola, ad quã vocem multi ſe intendentes, quanuis per tenebras noctis, transfigunt eos. Plautus, ***Confoſſiorem te faciam ſoricina nenia.*** Quod ideo non inuitus admonui, quòd quidam librariorum ſequutus errorem, retulit inter prouerbia, Is ſe reperit: quum Parmeno dicat, Nã iamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex quamobrem inſigne faceret aliquid: is nunc repperit, ſcilicet cauſam: vt Donatus exponebat, antequam librarii vel ſiniſtræ diligentiæ grammatici corrupiſſent.

Non malè quidam præcipiũt, omne ſcriptorum genus excutiendum grammaticis, vt intrepidè poſſint hiſtorias originéſque verborum reddere. quod ſi feciſſet Donatus, ego nunc abs te non efflagitarer quid ſibi velit & vnde tractum ſit ***Iſtoc vilius.*** in quo ſatisfacere tibi pro viribus enitar. Mitio Terentianus in Adelphis, ab ſe manumiſſo Syro, ***Proceſſiſti*** (inquit) ***hodie pulchrè.*** Tum Demea, ***Si quidẽ porrò Mitio tu tuum officium facies, atque huic paululum præ manu dederis vnde vtatur, reddet tibi citò.*** ad hæc Mitio, ***Iſtoc vilius.*** quod AElius Donatus exponit, Nihil minus: vt ſit negatio floccum oſtendentis, aut quid tale, cum eclipſi, qua ſubaudiatur Quicquam, & non dabo. Peritè quidem Donatus,

natus, (vt multa) ſed ad intimam dicti medullam non penetrauit, vt Fl. Soſipater: apud quem ſic inuenio, Rex qui vocabat ad cœnam, ſi ſibi ea res exhibenda indiceretur quam exhibere non poſſet, reſpondebat (vt Tranquillus refert) Iſtò vilius hominis erit cœna. Ex hac igitur negādi cōſuetudine regis & patroni propria, Mitio negat Syro iam liberto peculiū quod Demea petebat.

A. IANVS PARRH. CAMILLO LVPICIPITI Mantuano S. P. D.

QVAE fuerit armatura Samnitium, de qua VII nat. hiſt. C. Plinius, in litteris diu multúmque verſati compertum non habent, nedum tu puer, eius ætatis in qua ſolemus eſſe contenti docilitate. Quod igitur vnà cum multis ignoras, ego tibi paucis enodabo. Clemens Alexandrinus in Stromatis ait, Ἴτανον (Σαυνίτης οὗτος ἦν) πρῶτον θυρεὸν κατασκευάσαι, id eſt, Itanū (Samnis is erat) poſt hominum memoriam primum, fabricaſſe ſcutū. quod & Euſebius Euāg. præpar. x recitat. Non eſt ergo quòd dubites aut apud Clementem legi oportere Tritanum, aut in Plinio Itanum. Quanquam de Latinì gladiatoris nomine plus equidem Plinii vetuſtis exemplaribus eiúſque metaphraſtæ Solino, quàm Græco librario, fidei tribuendum cēſeo. Plinii verba ſubieci, quò facilius ex hac hiſtoria cognoſcantur: Quibus natu concreta ſunt oſſa (qui ſunt rari admodum) cornei vocātur: corpore veſcos eſſe, ſed eximiis viribus. Tritanum in gladiatorio ludo, Samnitium armatura celebrem, filiúmq; eius militem magni Pompeii, & rectos & tranſuerſos cancellatim toto corpore habuiſſe neruos in brachiis etiam manibúſq;, auctor eſt Varro, prodigioſa virium relatione. Nunc audi Solinū. Varro in relatione prodigioſæ fortitudinis adnotauit Tritanum gladiatorem armatura Samnitem fuiſſe: qui & rectis & tranſuerſis neruis, nō modò crate pectoris, ſed & manibus cancel

latis & brachiis omnes aduerſarios leui tactu ac penè ſecuris congreſſionibus vicerit. Improbè ſanè fecerunt apud Solinum qui quod erat, Armatura Samnitē, in Natura Samnitē mutauerūt. Armatura nanq; Sānitium parma vel ſcutum vocabatur, à Tritano vel Itano gladiatore primo repertum, ſi Clementi credimus: vt intelligamus Itanum vel Tritanum fuiſſe mirmillonem vel parmularium, à quo deinceps omnes eius armaturæ gladiatores appellari Samnites cœperint. M. Varro de lingua Latina ad M. T. C. Muri (inquit) ſumma, pinnæ, ab iis quas inſigniti milites in galeis habere ſolent & in gladiatoribus Samnites. Quod genus deſignatur à M. Tullio ad Qu. Fratrē De oratore lib. tertio, Magiſter hic Samnitium ſumma iam ſenectute eſt, & cottidie commentatur. nihil enim curat aliud atque ea quæ velocius puer addidicerat, ſed quod erat aptus ad illud, totúmque cognorat: *-fuit* (vt ait Lucilius) *quamuis bonus ipſe Samnis in ludo ac rudibus cuiuis ſatis aſper.* Adducit & Nonius Marcellus ad filium Lucilii verſus hos,

(¹) *AEſerninus fuit Flaccorum munere quidam*
Samnis, ſpurcus homo, vita illa dignus locóque:
Cum Pacidiano componitur, optimus multo
Poſt homines natos gladiator qui fuit vnus: vt inepti ſint qui magiſtrum Samnitium, de quo Cicero, ſophiſtam ſomniarunt: & verbum Commētatur, ad rhetorum commentaria, non ad exercitationem gladiatoriam referētes, exponunt rudibus, id eſt, declamatoriis cauſis quas vel pueri facilè intelligant. Quæ quum dicunt ipſi, minus habent intelligentiæ quàm pueri, quorum nemo tam rudis eſt qui rudibus exerceri gladiatores, ex hiſtoria ſaltem Suetonii non didicerit. AEſernini mentio fit à Cicerone De optimo genere oratorum per hæc, A me, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobiliſſimum inducitur, AEſchines tanquam AEſerninus, non (vt ait Lucilius) ſpurcus homo, ſed acer & doctus, cum Pacidiano, hoc eſt Demoſthene, componitur: *-optimus longè. Poſt homines natos gladiator qui fuit vnus.* Vbi M. Tullius ait ita à ſe

AEſchinem Demoſtheni comparatum quemadmodum Samnis AEſerninus componitur cum Pacidiano optimo gladiatorum. Neque verò duo illa verba Acer & Doctus, à Lucilio ſumpta ſunt; ſed addita à Cicerone per colaſin; ne nimis contemptim faſtidioſéque de AEſchine loqueretur: vt ſit ſenſus, AEſchines AEſernini perſonam ſuſtinet, Demoſthenes Pacidiani: ita tamē vt AEſchines non ſit (vt de AEſernino canit Lucilius) ſpurcus homo, ſed acer & doctus. Hæc ſi vidiſſent alii, Lucilianos ex Nonio verſus emendatè protuliſſent, & AEſerninum gladiatorem fuiſſe, non oratorem quî cum AEſchine componatur, aſſeruiſſent.

Quod Alexandrini Clementis teſtimonium citauimus, in Euſebii Latinis commentariis haud extare fateor. Ergo tabulas falsò ſignaſti. Nō equidem, ſed is qui Latinè vertit Euſebium. nam quum feſtinat ad præmiū quod à Nicolao V. Pōt. max. propoſitū ſuo labori certò ſciebat, Euſebii maximam partem nobis inuidit. Eat nunc Politianus, & Trapezuntium Theodoro Gazæ comparet, homini qui totus à Varrone, Columella, Plinio, Cicerone & Apuleio, aliiſque receptiſſimis auctoribus pendet, quibus copia, proprietas, & elegantia tribuitur: vt etiam Latinis omnibus ætatis noſtræ laudem præripuiſſe videatur: quum interim Trapezuntius, quaſi penes eum ius & arbitrium nouandarum dictionum foret, nihil non ſibi arroget, ac in pleriſque ſomniculoſus deſidioſúſque deprehendatur. Vix enim noſtræ litteraturæ rationem primoribus (vt aiunt) labiis attigit, vt hoſpiti ſæpe ſolœcophanes, non ornatus gratia, ſed inſcitia Latini ſermonis, excidant, iis potiſſimū locis vbi rhetorum clauſulas affectat. Extat adhuc Venetiis eius inuectiuæ particula, agentis iniuriarum cum Theodoro quòd is Græcos libros in Latinū ſermonē vertiſſet quos iam Latinos ipſe feciſſet: ibiq; (ſi diis placet) inſectatur vt portenta verborum, quibus optimi quique ſcriptores vtuntur. Et audet Politianus aſſerere, Trapezuntium multa feciſſe rerum vocabula ex imita-

tione veterũ? Quos hic appellet veteres, equidem neſcio, niſi recentiſſimos quoſdam fandi rudes, qui plus Græcarum quàm Latinarum dictionum in Ariſtotelicam tranſlationem congeſſere: quaſi magnum fecerint quòd Græcis Latina miſcuerint. hos enim ſectatus eſt Trapezuntius: ab iis vngue latius nõ diſcedit. vtinámque ſaltem in iis quæ ſuſcepit interpretanda, non feciſſet impoſturam, cum ſummo ſtudioſorum detrimento: quod non negabit quiſquis Euſebii Græca Latináq; ſcripta ſumet in manus. Illud autem Lucilii, ***Flaccorum vna equidem***, ſyllabatim rimantes, in has dictiones redegimus, ***Flaccorum munere quidam***. Nam quòd à munerariis, aut iis quorum honori dati ſunt, appellationem ludi ſortiantur, & alia declarant, & hæc ex M. Tullio De claris oratoribus, Docuiſſe autẽ fabulã annis pòſt XI, C. Cornelio, Qu. Minutio Coſſ. ludis Luctatiis, quos Salinator Senenſi prælio vouerat. Sic (vt mea fert opinio) longè melius quàm ſunt ab aliis emendati, ***Flacco ore, æquéque Samnii***, & numeris & ſenſu vitiato.

[1] Lege Cic. epiſtolas ad Qu. Fratrem. 49. & Thuſcul. cum Beroal. comm. 41. & Minutiani 78.

A. IANVS PARRH. HADRIANO CARDINALI.

HAVRIRE etiã de fæce me iubes. an adeò vacuum putas vt AElii quoque Spartiani hiſtorias emaculem? Tibi certè non auſim quicquam negare, ſed huius ingrati laboris illud præmium poſtulo, ne me rurſus à potioribus ad hæc auoces. In Hadriano principe iure miraris venandi ſtudium vſque ad prenſionem: quod ob periculi magnitudinem ne in priuatis quidem veriſimile. Sed antiqua lectio commodior, Venandi vſque ad repre-

henſionem ſtudioſus. Nam quod ſtatim ferè ſequitur, Traiano à Nerua adoptato, ad gratulationem exercitus miſſus in Germaniam ſuperiorem tranſlatus eſt: ex qua feſtinans ad Traianum, vt prius nunciaret exceſſum Neruæ, à Seruiano ſororis viro (qui & ſumptibus & ære alieno eius prodito, Traiani odium in eum mouit) diu detentus, fractóque cõſultè vehiculo tardatus, pedibus iter faciens, eiuſdem Seruiani beneficio ad Traianum anteuenit: hoc eſt inquam caſtigandum, Eiuſdem Seruiani beneficiarium anteuenit. Vt eſt enim præter omnem fidem, beneficio Seruiani moras de induſtria nectentis, ad Traianum maturius opinione peruenisſe: ita conſentaneum beneficiarium militem cum litteris ad Traianũ à Seruiano miſſum, eſſe ab Hadriano magnis itineribus contendente præuentum. Beneficiarius autẽ miles eſt, &c. Simillimos verſus in reſponſis qui ſint equidem non inueni. Itaque corrige, Alii ex Sibyllinis verſibus ei prouenisſe dixerunt. Vt infrà ſtatim, Ex phano quodam Nicephori Iouis, emendatius in vetuſtis exemplaribus, Ex fano quoq; Nicephori Iouis. nam de templo oraculis illuſtri contemptim non ita loquutus eſſet. Inibi perperam quoque ſcriptũ Plotia pro Plotina: quo nomine fuit Auguſta Traiani vxor. Item, Rex Alanorũ: & proximo verſu, Mox Alanorum pro Roxolanorum. Roxolanos enim, &c. Neque verò monendus es Sarmatoſyrim coniunctim proferendum, quum ſit regis nomen. Et Terracinis pro Tracenis. Vt illud, In foro D. Hadriani ſyngraphis incenſis, apparet etiam cæco mutandum, In foro Diui Traiani. Nec multùm diuerſo loco, Fulmen decidens hoſtiam victimarum ſacrificanti afflauit: ſuo nitori reſtituendum ſic, Hoſtiam & victimarium, &c. De Catacrianis libris (quoniam nonnulli codices habent Cataccianos) ita cõiicio, Hadrianum diras in Cælium Accianum, (tutorem olim præfectúmque ſuum, cui ſucceſſorem dedit, quémque mox hoſtis habuit loco) effudiſſe æmulatione Callimachi: à quo obſcuriſſimis verſibus Ibin eſſe deuotum cõſtat ex Ouidio Suidæque collectaneis, & aliis: vt emendes, κατ Ακκιανοῦ libri

bros obſcuriſſimos Callimachum imitando ſcripſit. In illis item verbis, Fuit etiam Tyberis inundatio per Latium: multis ciuitatibus dedit tributa, multis remiſit: vna menda totum ſenſum peruertit. nam quid ineptius quàm dicere Tyberim inundaſſe per Latiū: dediſſe tributa ciuitatibus, quæ non dari ſed remitti ſolent? Itaq; ſic in ſuam lectionem reſtitues, Fuit etiam Tyberis inundatio: ius Latii multis ciuitatibus dedit; &c. Nec minus illud eſt præter hiſtoriam, iudicum ſumptus conſtituit. Quum ſcriptum reliquerit AElius Spartianus, Iudices ſumptus conſtituit, & ad antiquum modū redegit. Id eſt, præfecit aliquos epularum ſumptibus, vt ad certam ſummam continerent ſumptuariis legibus perſcriptam. Pudet addere quod ſequitur, In morbum incidit lectualem. vltimum quidem verbum quis non videat eſſe ſordidiſſimum? nihilominus à Spartiano vſurpatum, ſicut alia pleraque. Clinicos Græci dicunt qui morbis impliciti decumbunt: & morbum clinicum, cuius vi feſſi decumbunt homines. Intelligentiam tuam iure fugiunt & illa, quoniam deprauata, Statim Pannoniis impoſuit decreto conſulatus cōſumptibus: integritati ſuæ reſtitues & apertiſſima reddes hunc in modum, Decreto conſulatu cum ſumptibus. Cætera quiſque per ſe facilè deprehendet.

A. IANVS PARRH. HADR. CARD.

Malè ceſſit (vt video) mea facilitas. nam ſi prius aliquid eſſe mihi cum Spartiano negaſſem, quæ tua modeſtia eſt, non contendiſſes à me quod neſcirem. Sed ego, quum ſperarem ſi voluntati tuæ ſemel ſatisfeciſſem, reliqua deprecaturum, deſiderium tuum magis accendi, qui principum res excutiendas ei qui remp. gerat, arbitraris, non orationis elegantiam. Sed hæc quum meæ profeſſionis propria ſit, effugere maledicta non potero quaſi dicendi genus in Spartiano per inſcitiam probem. Verùm ſi tantùm confert AElii Spartiani lectio principibus & iis quorum conſilio principes vtuntur, quod eſt in me, vincat vtilitas publica. Accipe igitur & hæc in AElio Vero obſeruata: Ob hoc tantùm adoptaſſe vt ſuæ ſatisfaceret voluptati: & (vt qui-

dam dicunt) iurando quod interceſſiſſe inter ipſum & Verum ſecretis cõditionibus ferebatur. abſentia vnius verbi confundit omnem ſenſum. nam Iuriiurando cor rigi debet: vt exponatur, ideo Verum adoptaſſe vt etiam ſatisfaceret iuriiurando. Hadrianus enim remotis arbitris AElio Vero ſanctè promiſerat imperii ſucceſſionem, ſi ſibi morigerus eſſet. Quod autem proximo loco legitur, Hos verſus vita non caput Veri, caſtigandum Capit, id eſt, non faciunt ad Veri vitam. In tetrapharmaco quod AElius Verus inuenit, inter pauónem & cruſtulatam, adde Pernam, ſuffragantibus antiquis exemplaribus & ipſo Spartiano ſuperius in Hadriano. De duobus primis (vt ipſe dicit) Auguſtis, integer elici ſenſus non poterit niſi quis ita corrigat, Verus certè cum Marco, & cum eodem Marcus, æquale geſſit imperium.

A. IANI PARRH. DISSERTATIO DE SEPTENARIO DIERVM NVMERO.

Dion Coccianus hiſtoriarum XXXVII ſcribit, inuentum fuiſſe AEgyptiorum ſeptenario numero dies includere, eorúmq; ſingulos ſingulis ſideribus aſſignare: duáſque eius rei cauſas affert, argutas illas quidem, ſed aliorum commentariis inuulgatas, ideóque minimè repetendas, ne relictis cadaueribus paſci videamur vt vultures. Ab externis igitur & nos etiam mutuabimur, & in primis à Max. Planude, qui de tota hac ratione diligentiſſimè diſputauit. Conſtat AEgyptios, iíſque priores Chaldæos, ex inſtitutione Zoroaſtris & Hyſtaſpis magorum, dies hebdomadum partitos eſſe ab errantium ſiderum numero, primámque diem vocaſſe μίαν, id eſt vnam, à monade quam Græci dicunt, nos vnitatem: quòd ea ſola ſit ab omnibus aliis ſecreta rebus. Exiſtimatur enim monas ſectionis expers per ſe moueri, in eodémque ſtatu permanere: vt non immeritò mentis vim contineat, & ad Apollinem ſolémque referatur. Etenim ſol (vt M. Tullio placet) inde dictus quòd

ſolus ſua luce luceat. Secundum verò diem Lunæ tribuerunt (quæ pariter humectat & calfacit) vt materiei totius auctori: quam materiem cur Pythagoras & eum ſequuti δυάδα binariúmque vocauerint, & Plutarchus & Macrobius explicant. Tertium Pyroenti, qui Martis ſidus eſt, aſſignauerunt: igni ſcilicet aerio, cui gignendi vis ineſt ac accēdendi quicquid ad ſenſum cadit, idq; per ignauiam ceſſare non finit. Hinc ex Iunone natum fabulantur, quaſi ignis ab aere ſplendorem ſuſcipiat. Et Venerem modò Marti, modò Vulcano coniunxerunt, aerio ſcilicet igníque terreno, per quos animantur omnia ſenſilia. Sed τριάδα, id eſt ternarii, maxima vis eſt ad ſenſum: puta in iis quæ gignuntur, eſt generatio, incrementum, alimonia. Nec ab re prouerbio dicitur, τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, id eſt, tripartita ſunt omnia. quæ diſtinctius in Auſonii griphum ternarium recenſuimus. Quarto diei Mercurium præfecerunt. hūc AEgyptii Stilbontem, Græci vocant Ἑρμῆν, ex æquo nunc humectantem, nunc exiccantem, quum ſpiritum capiat à celeri ſolis rotatione. Huic ſideri τετράδα, id eſt quaternarium, meritò aſſignauerunt, vt animarum cuſtodi. Quatuor enim ſunt animæ veluti fundamenta, mens, ſcientia, opinio, ſenſus. id quod in tetragono Pythagoras intelligi voluit. Quinto Phaethontem maximè validum ſidus adiunxerūt, id eſt Iouem: cui (quoniam benignus eſt) Creten affingunt patriam, innoxiam certè inſulam, quæque lethiferum nullum producat animal, vt ab Antigono proditū legimus. Ipſe porrò quinarius cæleſtis appellatur, vt à quo mundum ſentit Ariſtoteles abſolutum. Quinarius enim aſſumpto quaternario genuit omnia. Quin & ſenſus opificem tradunt Iouem, quinariúſque ſenſui cognatus eſt vt quinquepartito. Lucifer autem ſtella Veneris ſextum ſibi diē vindicat, eiuſdem cum luna naturæ: nam ſimul humectat & calfacit. Omnium verò quæ ſenſu percipiuntur, natura Venus eſt, & hinc alma perpetuò dicta. Numerus autem ſenarius ad procreationem præ cæteris accommodatus eſt, veluti par impar. Quorum hic efficax ad agendum quaſi mas eſt, ille materiæ vicem præſtat,

vt fœmina, cui generandi maxima poteſtas eſt. Itaque priſci nuptias & harmoniam ſenarium dixere numerũ. Septimus idémque nouiſſimus ab AEgyptiis & Chaldæis Phænonti (qui Saturni ſidus eſt) aſſeritur vt euidentium deorum patri: nec ab re errantium ſiderum ſupremus altiſſimúſque ſupremum ſortitus eſt diem: quum præſertim Græcè Κρόνος quaſi χρόνος, id eſt tempus appelletur, & Latinè Saturnus (vt eſt apud Ciceronem) quòd ſaturetur annis: vnde ei Pythagorici, tanquam rerum omnium auctori, conſecrarunt hebdomada.

Dies, vt annus & menſis, partim naturalis partim ciuilis eſt. Naturalis dies, eſt tempus ab exoriente ſole ad ſolis occaſum: cuius contrarium tempus eſt nox ab occaſu ſolis ad ortum. Ciuilis autem dies vocatur tempus quod fit vno cæli circumactu, quo dies vnus & nox continetur: vt quum dicimus aliquem dies x x x tantùm vixiſſe. relinquitur enim etiam noctes intelligere. Huiuſmodi dies ab aliis aliíſque gentibus aliter obſeruatur. Babylonii inter duos ſolis exortus, id eſt à ſolis exortu ad exortum eiuſdem aſtri, diem ſtatuerunt, omiſſa noctis mentione: quippe quam per ſe negant eſſe:(non enim natura ſed ab euentu eſt) AEgyptii verò ab occaſu ſolis ad occaſum, quoniam priuſquam mundus hanc elementorum diſpoſitionem ſortiretur & ordinem quẽ videmus, inuoluta tenebris omnia fuerint: ex eóque noctem rerum matrem nuncupatam, Latonæque (id eſt noctis) liberos Apollinem Dianámque, id eſt ſolem & lunam, fingi. Quos Athenienſes imitati diem & ipſi inchoant à ſolis occaſu. in quo malui auctoribus vti Græcis, quàm Plinio, tradente AEgyptios in die ciuili cum Romanis ſacerdotibus cõuenire, qui diem diffiniũt à media nocte in mediam noctem: quod multis argumentis A. Gellius, eóque prior Varro, probauit. Quòd autem ſingulos dies ſinguláſque noctes in x I I partirentur horas, oſtendit apertiſſimè Cenſorinus ad Qu. Cerellium, per hæc, In horas duodecim diuiſum eſſe diem, noctémq; in totidem, vulgo notum eſt. Aſconius item Pædianus in actionem Ciceronis

in Verrem primam, Dies (inquit) fœminino genere tempus dicitur, & ideo diecula breue tempus & mora: dies horarum XII, maſculini generis eſt: vnde Hodie aduerbium, quaſi Hoc die. Hæc Aſconius. Ex quibus apparet à Romanis aſtrologica ratione ſingulis quibuſque diebus & noctibus horas XII inæquales attributas, id eſt longiores breuioréſque, pro tempeſtatibus: vt exempli gratia, menſe Ianuario dies eſt horarum nouem, nox autem, quindecim.

A. IANI PARRH. PROLEGOMENA IN PLAVTI AMPHITRYONEM.

M. PLAVTVS ex Vmbria Farſinas, nō (vt indoctum vulgus appellat) Sarſinas, iis temporibus in ſcena Romæ floruit quibus in rep. P. Scipio, M. Cato, Fului ūſq; Nobilior excellebant. Ingenio perurbano fuit & maximè feſtiuo: quod non abſque ſuſpicione liuoris eleuatur ab Horatio. M. Varro refert, Plautum, quum erogaſſet omnem pecuniam in ſcenicis ornamētis, ad egeſtatem redactū, in vrbem rédiiſſe, operámque ſuam piſtori locaſſe ad circumagendas molas quas A. Gellius truſatiles, Hieronymus in Euſebium, manuales appellat. Id quod ab Aſclepiade & Menedemo philoſophis antea factum memorat Athenæus dipnoſophiſtes lib. IIII. nam de Stoico Cleanthe, quòd oleribus irrigādis mercede auctoratus aquā noctu traheret, hiſtoria notiſſima eſt apud Laertium. Ferebantur ſub Plauti nomine comœdiæ circiter C & XXX: ſed homo eruditiſſimus L. AElius XXV duntaxat illius eſſe cenſuit. Neque M. Varro dubitat quin illæ etiam quæ à Plauto ſcriptæ non ſunt, veterum poetarū fuerint, vt M. Accii, C. Plautii: à quo dictæ ſunt Plautianæ fabulæ, non Plautinæ. Plauti nomen deductum Verrius autumat à planitie pedum. nam quum M. Accius antea diceretur, ab eo plantarum vitio Plo-

tus, deinde Plautus eſt appellatus, vt ploſtrum plauſtrũ. Diem clauſit Olympiade XLV, paucis annis poſt Ennii mortem: ſuóque tumulo carmen hoc inſcribi mandauit, *Poſtquam eſt morte captus Plautus, Comœdia luget: ſcena eſt deſerta: Deinde riſus, ludus, iocúſque & numeri Innumeri ſimul omnes collacrymarunt.*

Comœdiam (ſi credimus Ariſtoteli) Megaris in Sicilia Phormis & Epicharmus inuenerunt. Aſtipulatur huic opinioni Solinus in deſcriptione Siciliæ per hæc; Hìc primùm inuenta comœdia, hic cauillatio inimica in ſcena ſtetit. Origo nominis aliter ab aliis aſſeritur. aliqui dictam volunt ἀπὸ τῶν κωμῶν, id eſt à pagis ruſticorúmque conciliabulis. Attica nanque iuuentus (vt auctor eſt M. Varro) circum κώμας, id eſt vicos ire ſolita fuit, & quæſtus ſui cauſa hoc genus carminis pronũtiabat. A quibuſdam Comœdiæ vocabulum deducitur ab argumento, ſcilicet quo τῶν κωμῶν, id eſt viculorum humiliúmque domuum fortunæ, non (vt tragœdia) publicarum regiarúmq;, comprehendantur. Sunt qui deriuatam malint ἀπὸ τῶ κώμου, id eſt à comeſſatione amantium iuuenum, quæ in huiuſmodi fabulis induci ſoleret. Nonnulli tradunt Epicharmum in inſula Co exulantem carmen hoc frequẽtaſſe, & ſic à Co comœdiam nominatam. Ariſtophanis interpres auctor eſt initium comœdiæ ſic introductum. Qui τὰς κώμας (inquit) id eſt Atticæ pagos, habitabant, iniuria à diuitibus affecti, noctu peragrantes vrbem querebantur. Ea res quum multũ prodeſſet moribus ciuitatis, quum vnuſquiſq; caueret à culpa, Athenienſiũ magiſtratus vltrò ruſticos impulerunt vt quæ perpeſſi fuiſſent à malis ciuibus, interdiu propalã in theatro cum eorũ qui geſſerant, nomine, decantarent. Deinde plebiſcito facta poteſtas acris ingenii viris eſt vt his de rebus carmina cõponerent, impunéq; probro notarẽt malos indifferẽter omnes. Itaq; primus Suſarion in ſcenã prodiit. Sed quũ poetæ abuti licentius ſtylo, paſsímq; lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos, ne quiſquam in alterũ carmen infame componeret, lata lege ſanxerũt. Et hinc deinde aliud genus fabulæ, id eſt ſatyra, ſũpſit exordiũ: de qua

dicturi ſumus in Iuuenalem. Quod item genus quoniam multis obfuit poetis, omiſſa ſatyra nouam comœdiam repererunt, quam Græci ita diffiniunt, ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνον περιοχὴν, id eſt, priuatæ ciuiliſque fortunæ ſine periculo vitæ comprehẽſionem: quippe quæ generaliter ad omnes homines qui mediocribus fortunis agunt, pertinet, & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis affert. In qua maximè claruerunt apud Græcos Menander & Philemon, aliíque deinceps innumeri. quos Plautus eſt imitatus, vt ſuo loco demonſtrabimus. Et de comœdia hactenus ex AElio Donato, Diomede, cæteris.

Argumentum verò fabulæ quam ſumus interpretaturi, ſic habet. Perſeus ex Andromeda filios genuit quatuor, Alcæum, Sthenelum, Meſtorem, & Electryonem. Ex Alcæo natus eſt Amphitryon: ex Sthenelo, Euryſtheus: ex Meſtore, Hippothoe: ex Electryone, Alcmena, Stratobates, Gorgophonus, Philonomus, Celenepheus, aliíque: & in iis Lycimnius ex Medea Phrygia concubina. Filia verò Meſtoris Hippothoe à Neptuno compreſſa, peperit Taphium: qui τῆλε βὰς, id eſt lõgè proficiſcens à patria, potitus Echinadum, quæ ſunt inſulæ in ora Acarnaniæ, earum incolas à ſuo nomine Taphios, ab euentúque Teleboas appellauit. Is Taphius habuit filiũ Pterelã, cui Neptunus auus conceſſit inuictũ fore donec incolumis in eius capite fatalis quidam ſtaret crinis. Huius Pterelæ F. fuit Cymætho: mares autem liberi, Chromius, Tyrannus, Ampelus, Cherſidamas, Meſtor, Eueres. Hi quum veniſſent Argos ad Electryonem qui tum regnabat, ab eóque repetiſſent Hippothoæ proauiæ bona, repulſámque tuliſſent, ad vim conuerſi, quum boues abigerent, propugnantis Electryonis F. conſerta manu omnes vtrinque ceciderunt, excepto Lycimnio. Teleboæ nihilominus abactos ab ſe boues apud Polyxenum Elidis in Arcadia regem depoſuerunt: quos Amphitryon à Polyxeno receptos, Electryoni patruo reſtituit. Is auidus vltionis, Amphitryoni deſpondet Alcmenam in ſpem ſucceſſio-

nis in regnum,ſi per eum Teleboas in deditionem redigeret. Igitur Amphitryon quum boues ab Electryone ex ſponſu reciperet, ac vnam ab armento decerrantem miſſo telo cogere voluiſſet, fruſtrato ictu percuſſit interfecítque Electryonem. Quamobrẽ Argis ab Sthenelo pulſus, ad Creontem Thebarum regem confugit: à quo à cæde expiatus, impetrauit auxilia: aſcitíſque in ſocietatem militiæ, Cephalo Deionei, Panopeóq; Phoci filiis, exercitum duxit in Teleboas, quos proditione Cymæthûs expugnauit: qu ppe quæ Cephali amore capta, Pterelæ patri fatalem capillum ſuccidit: vt Ouidius etiam meminit in Ibin. Iuppiter interea quum ſtatuiſſet terrarum cælique vindicem producere, deſiliit in Thebarum montem nomine Phicium, ſumptáque Amphitryonis humana forma, comite Mercurio, qui Soſiæ ſpeciem gerebat, ad Alcmenam penetrat: tribuſque noctibus in vnam collatis, ampliore voluptate fruitur: vnde mox editus eſt Hercules. Amphitryon autem quum parta victoria reuerſus, in Eubœæ freto ſtaret in anchoris, Soſiam ſeruum præmiſit qui certiorem faceret Alcmenam de rebus ab ſe proſperè geſtis, aduentúque ſuo. Sed is excluſus ab altero Soſia, id eſt Mercurio, qui pro foribus excubabat, ad herum rediẽs, omnia quæ paſſus erat indicauit. Amphitryon mentitũ ratus, domum properat: ab Alcmenáque conuiciis exceptus, abiit ad naues. Interea Iuppiter ſub Amphitryonis imagine placat Alcmenam. Sed ecce tibi verus Amphitryo cum Blepharone arbitro ſuperuenit: qui quum diſcernere nequiret vter eſſet Amphitryo, alter alterum pro mœcho prehendere contendit. Interim miſſo tonitru quum attonitus Amphitryo procidiſſet, Alcmena ex Ioue enixa eſt Herculem, ex Amphitryone Iphiclum. Hæc ex Aſpide Heſiodi, Lycophrone, Apollonio, eorúmque interpretibus, Diodoro Siculo, & aliis.

A. IANI PARRH. ORATIO ANTE PRAE-LECTIONEM EPIST. CIC. AD ATT.

SI QVIS in hoc ornatiſſimo cõſeſſu ſolénia prælectionis expectat, elaboratáque domi præfationẽ,is aut acceptas à me clades ignorat, aut quãtũ mouear amiſſione eorũ quos amo,certè neſcit: vel habet ille quidẽ maiorem profeſſionis quàm meorum tẽporum rationẽ. Quis enim tã patiẽs,quis adeo lentus,quis ita durus,immo crudelis eſſet,vt intra pauciſſimos dies elatis duobus vſu vitæ,ſimilitudine voluntatũ,mutuis officiis, affinitate cõiunctiſſimis,ab exequiis,ab acerbiſſimo ſtatim luctu cogitationẽ trãsferat ad exornationes& pigmenta verborũ, protinúſq; proſiliat ad floſculos & orationis artificia? Certè nemo.nã quicunq; in hoc æſtuãtis adhuc animi tumore Puluillos, AEmilios,Martios,Anaxagoras,Pericles, Xenophontas in mentẽ venire mihi debere cõtẽdunt, ii vel indulgẽtia fortunæ perpetua rebúſq; proſperè fluentibus,humanitatis obliti,nõ tenent ingenitã cunctis ad vnum mortalibus eſſe ſuorum caritatẽ, quæ nõ patitur eos à nobis auelli citra contractionẽ triſtémque animi quendã ſenſum:vel nõ intelligunt,eos quorum proponunt exempla, tantæ celebritatis in oréque omnium non fuiſſe futuros niſi ſupra imitationẽ locati crederentur.Itaque non dubito,omnes qui nõ penitus hominem, vt illi, exuerunt,æquos ſe mihi præbituros, potiúſq; miraturos quòd hæc ſtudia tãtis caſibus abrupta non ſint quàm quòd retardata, quódq; cruẽtis etiã nũ vulneribus quàm quod opinione ſua ſerius huc acceſſerim. Nam potior eadémq; præuertenda cura reliquas omnes excuſſit.Aduerſus enim potẽtiſſimam dominam(Fortunam dico,quæ me nunquã ceſſat exagitare)quærenda auxilia fuerũt,& arma quibus eius impetum propulſarem.Continenter enim(ſi neſcitis)aſſiduúmq; mecum Fortuna bellum gerit, obnixéq; contendit oppreſſo mihi victoriæ confeſſionẽ extórquere.

Rurſus ego, tametſi cumulatis ſtragibus obrutus, extrema tamen experiri malo quàm tantulum de iure meo remittere, nedum manus dare. Forſitan operæpretium fuerit audire quoties aperta vi, quoties inſidiis illa me petierit, intenta ſemper occaſioni ſiqua pars animi pateat ad nouum vulnus: vtque ſexcentis irritis conatibus in eos demum dentes acuit quorum præſidio tutũ me ſentiebat. Hoc enim pacto cautiores ad eius præſtigias alieno periculo reddemini. Neq; verò commemorabo quòd, vt hunc quantulumcunque litterarum profectũ moraretur, indulgentis alioqui in me patris animũ deprauarit, ne ſumptus ad ocia Muſarũ ſuppeditaret, tanquam relicta à maioribus trita ſemita degeneri, quòd, vt illi, leges ediſcere neglexiſſem. Nec etiam querar inſtructiſſima librorum ſupellectili quinquies ab ea me ſpoliatum, partim prædonibus immiſſis qui mare Siculum redderent infeſtum, partim qui patriam diriperent meam, partim qui pluris vtilitatem quàm depoſiti religionem facerẽt. Iam verò piget meminiſſe quòd ab ingenuis artibus ad aginatorem calamum militiámque me traduxit: honoratioris gradus oſtentata ſpe maiorúmque commodorum, quò me fraudaret hac (vt mea fert opinio) magna gloria, qua nunc aurium veſtrarum benignitate perfruimur. O calliditatis inauditũ genus: vt iuuãdo noceret, ad opes me euexit & dignationem. Verùm ſimulac animaduertit eius aura ſimulatóque fauore de priſtina vitæ ratione nihil in me mutatum, paſsímque meas omnes acceſſiones induſtriæ magis & probitati quàm ſibi acceptas referri, vehementer offenſa, confeſtim paſſis alis euolauit, ne virtutis comes eſſe cogeretur. Ego nihilominus, vt meum nunquam ratus in quod inconſtantia Fortunæ ius haberet, quod alieni foret arbitrii, quod auferri, quod eripi, quod amitti poſſet, in eodem vultu propoſitóque permanſi. Quúmque vicem meam dolerent omnes (quod indicat, incolumi ſtatu qualem me geſſiſſem) ſolus ego fugienti Fortunæ laqueum mandabã. Bello demum Gallico domo profugus, extorris, egenus, procul à meis, in malis ridebã: quod argumentũ ſapientis aut inſipientis

exiſtimatur. Vter ego ſim, Deus ipſe viderit. hoc vnum ſcio veréque licet affirmare, me non antea fortunæ ſuc cubuiſſe quàm mors in ſocietatem belli tracta, cominus eminuſque omnia vaſtans, auxilio meorum me nu dauit. Quis autem de gradu non pelleretur? quis locum non deſereret? quis arma ſcutúmque nõ abiiceret? quis terga non verteret? quis animo non concideret horrendo mortis aſpectu, ſingulis ictibus obuium quenq; ſternentis? In optimam matrem meam primò deſæuiit integra adhuc æt te, nec multo pòſt in patrem, duóſq; amantiſſimos noſtri fratres: de quibus in præſentia nihil dicam, ne videar ambitioſe mentiri. Qúmque me cerneret ingenti ſpiritu fortunæ cõuiciantem, nudum furori ſuo pectus offerre, capiti quidem meo pepercit in pœnam, liberos autem melioris omnes ſexus & indolis (qualem ſortiuntur infelices & citò morituri) de ſinu meo raptos, auo patruíſque continuatis propè funeribus adiecit: ne nunc eſſent in quibus ægritudine confecta mea ſenectus acquieſceret. Elicere tamen mihi vocem non potuit indecoram perſonæ quam ſemel indueram. Quin vt orbitatem ſolatus fortunæ minas eleuarem, Demetrii ſoceri filios pro meis educabam, nec alio proſequebar affectu quã ſi ipſe genuiſſem: crebrò concinens illud Appii, Suæ quiſque fortunæ faber eſt. Offendit hoc (vt apparet) immitem deam: initáque denuo nocendi via (prò facinus) in medio ſtudiorum curſu Theophilo manus iniecit, eorum quos aſciueram natu maximo, philoſophiæ iam candidato, quódque difficulter aliqui credent, ipſi Demetrio patri iam tum ferè æquando. In quo tantum probitatis, eruditionis, ingenii, induſtriæ, ſtudii, memoriæ dènique fuit, vt breuiſſimo ſpatio omnia vitæ munera peregiſſe videretur. Arbitrabar inuidiæ ſatis ſupérque litatum, nec vlterius ad nouam plagam fore locum, quum ecce tibi quà minus improba mors expectabatur (vtinam me prius) occupat T. Phædrum: quo ſoſpite nec iniuria fatorũ nec vlla fortunæ procella me quatiebat. Me miſerum, quũ recordor vt erat obuius, facilis, expeditus, plenus huma nitatis quam præcipiebat: vt erat in omnes bonos &

qui

qui ſignificationem virtutis aliquam dediſſent, officioſus: vt me, quo primùm die Romæ vidit, arctiſſimè cõplexus eſt: vt auctoritate, gratia, teſtimonio ſuo prolixè iuuit: vt in omni fortuna ſemper idem fuit: quàm ſollicitè curauit Alexandri VI pontificatu, ne me Bernardini Caietani, neu Silii Sabelli (quorum vtrunque familiariter & ſtudioſè colebam) tempeſtas inuolueret: quàm non libenter ex vrbe dimiſit, quum metu periculi retinendum non cenſeret: vt ex animo gauiſus eſt vbi certior à me factus audiuit, in Gallia citeriore portum iam me tenere, Mediolaníq; publicè conductum profiteri. Quid? quum ſequutus vberiora ſtipendia, Veicetiam commigraſſem: Germanis, Gallis, Hiſpanis, cæteríſque barbaris nationibus, infeſtis ſignis irrumpentibus in Venetiam, dii boni, quàm de nobis erat anxius! quàm non aliter ſaluti noſtræ timebat quàm ſi ipſe vocaretur in partem diſcriminis! Extant ab eo ad me tum datæ epiſtolæ, teſtes inquietis animi, quouſque reſciuit elapſum me per medios hoſtes in patriam ſeceſſiſſe. Nec ita quidem de nobis cogitandi finem fecit, auctórque Iulio ſecundo fuit vt nos huc euocaret. Sed eo maturè defuncto, Leoni decimo per Ianum Laſcarim, virum ad promerendum homines natum, mihi iam conciliato, calcaria ſponte currenti (quod aiunt) admouit. In vrbem reuerſo quàm præſto mihi fuit? quàm nullo deeſſe loco voluit? vt quacúque potuit ope ſubleuauit? Dies me deficiet ſi Phædri in me beneficia numerare perrexero. O vanas hominum cogitationes. Cur mihi non contigit ea ſibi præſentibus officiis reddere iucundiora? O fallaces ſpes meas. Ideóne ego, quum ſolito grauius articulari morbo torquerer anno ſuperiori, tuo hortatu T. Phædre, incredibiles omnium membrorum cruciatus animi vigore ſuperaui: qúmque mea magis intereſſet ex hoc ergaſtulo tetróque carcere primo quoque tempore emitti, in tuam gratiam penè reuixi, vt fructu iucundiſſimæ conſuetudinis tuæ priuatus, in ſqualore luctúque ex tui deſiderio contabeſcerem, publicíque mœroris quaſi deſignator exiſterem? Nam quis eſt in hoc orbis terrarum do-

micilio (cuius antiquum ſcenæ decus inſtaurauit) quis in hac excultiſſima academia, (quæ Phædro rhetore cælum vertice contingebat) quis adeo barbarus à Muſis abeſt & Gratiis, qui ad extincti Phædri nomẽ vbertim non fleat? O deteſtandam fati importunitatem. Silet, heu, T. Phædre, vox illa tua iucundè ſonora: illa argutæ linguæ ſuadela, quæ mentes hominum in omnes affectus impellebat, quæ Romanam facundiam à Goticis vſque temporibus amiſſam reſtituit. Vbi nunc eſt ille geſtus cum ſententiis congruens? vbi illa incorrupti Latini ſermonis integritas? Quis vltimam manum tot inchoatis operibus imponet? quæ (non ſecus ac Apellis illa decantatiſſima Venus) interrupta pendent: luculentiſſimæ ſcilicet orationes, Apologia Ciceronis in obtrectatores, quam mihi paucis ante diebus quàm cœpiſſet æſtuare, domi ſuæ per ſummam voluptatem legit: Annaliũ breuiarium, quo res omnes à pop. Rom. geſtas complexus eſt: in Horatii poeticam vigilantiſsima commentaria: in Plauti comœdias ſcrupuloſiſsimæ quæſtiones. O malè viuacem ſenectutem meam. Quo me nunc vertam miſer? ad quem confugiam? cuius iudicio poſthac vtar? cui pectoris intima committam? quando non modò T. Phædrum, cuius humanitate, prudentia, amore, fide recreabar: ſed etiam (quod ſcelus) vxoris meæ fratrem Baſilium mors fortunæ ſatelles eripuit, illius quoque calamitatis ſolatio ſuffecturũ, mihíque non minus ob alia cariſsimũ quàm quòd affinis: quippe quẽ corporis & animi præclariſsimæ dotes, emendatiſsimi mores, ingenium præcox, acre, varium, flexibile, multiplex, etiã vobis omnibus commẽdabat: à quo ſic vtriuſque linguæ proprietas exprimebatur, vt vtramcunque attingeret, ad eam demum natus appareret. O fragilem cõditionis humanæ ſortem. Deceſsit in primo flore ætatis egregius adoleſcens, poſteritati plurimùm profuturus ſi virtutes eius ematuruiſſent, ſi, quæ prius à Demetrio patre, quem nulla homine libero digna latuit diſciplina, ſi quæ mox apud Ianum Laſcarim, humanarum diuinarúmque rerum ſcientia nemini ſecundũ, plenis faucibus hauſerat, aliquando promere

potuiſſet: vt non iniuria Theophraſtus moriens accuſaſſe naturam dicatur, quòd ceruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum nihil intereſſet: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, exiguam vitam dediſſet. Nam ſi Baſilio paulo longinquior ætas acceſſiſſet, ô quot ingenii fœtus edidiſſet: quum vix à ferula ſubducta manu, præter aſsiduas auctorum Græcorum ſolertéſque expoſitiones, Annibalis Romanorúmque res in Hiſpania ac Italia geſtas, ab Appiano ſecretis operibus illuſtratas, Latii iure nondum donatas, adeo luculenter atque ſententiarum fide verborúmque ſplendore tranſtulit, vt vndecunque doctiſſimum Leonem X admiratio legentem ſubierit. Et audet aliquis in tāta propinqui iactura, qui me diligebat vt fratrem, colebat vt patrem, lacrymis modum præſcribere? Et eſt qui ſuccenſeat, nihil à nobis allatum feſtiui, quod animos exhilaret, quod aures impleat, quod expectationi reſpondeat? Quanto verius illud obiiceretur, quòd poſt ictum tanti fulminis hæc infelicisſima mihi meíſque ſtudia retentarim, nec oderim, nec damnarim, nec abiecerim? Quod equidem iam feciſſem niſi interceſſiſſet Antonius Seripandus in illa doctiſſima noſtra Neapoli ſummo loco natus, alumnúſque Muſarum, de nobis optimè meritus. Is, vt eſt diſertiſſimus, exemplis ab hiſtoria repetitis agere mecum cœpit vt dolori reſiſterem: quúmque rogando parum proficeret, afflictúmque fruſtra tentaret erigere, alia adortus eſt via, aurémque vellit hunc in modum: cogitarem quis hominum de me ſermo poſt illa contra Fortunam magnifica verba turpiter abiecto, futurus eſſet: quod ampliſſimi patris & vtriuſque noſtrum communis herois Aragonei Lyſiæ iudicium, qui tot amiſſis antea regibus, & nuper Alphonſo patrueli, quem ſacroſanctus Gallorum rex in auitam paternámque dignitatem reducturus erat, eundem vultum frontémque ſeruauit: quam Leo decimus in partem ſit accepturus hanc animi mollitiem penè muliebrem, qui cenſor omniū maximus, in ſuis æquabilitatē deſiderat quā ipſe

præſtat in omni vita: qui nec aduerſis vnquam fractus, nec ſecundis elatus eſſe traditur. Illud etiam monuit, ne maleuolis anſam darem, qui ſiniſtris me ſermonibus apud ipſum quoque pontificem carpere non erubeſcerent. Denique turpe eſſe in id ætatis & profeſſionis homine remedium doloris laſſitudinem mœrendi. Quibus grauiſſimi viri vocibus expugnatus, in poteſtate me tandem fore promiſi, intermiſſámque Ciceronis interpretationem reſumpturum. Tum ille, qua mecum ſolet ingenua libertate, Vide quid agas Parrhaſi, qui in vno alteróue libello tam lentè ſedeas. Non ea ſunt ſecula quum iuuenes, quod imitari vellent, diutius audiebant. Nunc omnes ad vota feſtinant, nec expectandum habent quod pro re differere tibi libeat: anníque ſuperioris diſcipuli, tanquam Philoſtrati leones, ex eadem præda bis impleri dedignantur, auditoréſque nouitii inchoatos auctores, vt ſemeſas dapes delicati conuiuæ, faſtidiunt. Itaque niſi ſeruato quodam temperamento quid afferes quod ipſa quoque nouitate detineat, periculum eſt ne ſolus in aliquo garrias angulo. Quæ quum prudentiſſimè dicta arbitrarer, vſurus rectè monentis amici conſilio, ſtatui idem facere quod T. Quintii Chalcidenſis hoſpes apud Liuium. vt enim ille concinnatis ex vno tantùm ſue aliis aliiſque condimentis, epularum varietatem mentitus eſt: ſic ego Tullium Ciceroni, libríſque Oratoriis epiſtolas ad Atticum ſubſtituens, gratiam nouitatis adeptus, ab equis ad aſinos non deſiliam: vnáque opera faſtidio medebor, & rationibus auditorum conſulam. Cur has autem potiſsimùm ſurrogare placuerit, ſpero me vobis exinde probaturum.

Epiſtolarum fuit antiquiſſimus vſus. nam Solomonis ad Vaaphren AEgypti regem litteras Eupolemus ex hiſtoria recitat, & Prœtus ante Troiana tempora rex Argiuorum Bellerophontem cum codicillis ad Iobaten ſocerum miſit, vt eſt apud Homerum: rudibúſq; etiam tum ſeculis, in Italia vetuſtiſſimi, quos Ennius appellat caſcos, in dolatis ex aliqua materia tabulis ar-

borúmque corticibus inter ſe litteras miſſitabant: ex quo tabellarii librariíque nomen hodie manet. Epiſtolæ proprium eſt, vt abſens aliquis ad quem ſcribitur, de iis rebus quas ignorat, certior fiat: vnde & epiſtola nuncupata, à Græco verbo ἐπιστέλλειν. Nam moris antiqui fuiſſe tradit Hammonius nautis aut vectoribus perferendas eas dare. AEuo deinde bonis artibus expolito, quum placere cœpiſſet hoc ſcribendi genus, à pluribus exterarum gentium noſtríſque excultum eſt: quippe Philippus Amyntæ F. Alexandri magni pater, hinc etiam nomen ſuum fecit illuſtrius. Nec inde laudem Plato reſpuit, aut Sinopenſis Diogenes auctor ſectæ Cynicæ: nec oratorum maximus Athenienſis Demoſthenes, Apolloniúſque Tyaneus ille cognomento Magus: nec Lucianus ille Syrus. eius enim credútur eſſe quæ Phalaridis inſcriptione circunferuntur. Inter hos vtraque lingua, Plutarchi iudicio, M. Brutus excelluit, Laconicæ breuitatis amator vnicus. In eodem præterea ſtudio multi cum ſua quiſque laude verſati ſunt: Plinius Secundus, Bebius Aphricanus, Titianus & Symmachus. Apollinaris enim Sidonius indignus eſt hoc albo, quum tantùm ſe ſuiq; miretur, homo Gallus, vt etiam (ſi diis placet) in ordinem redigat ipſum Ciceronem, nec in epiſtolis nominandum cēſeat. Honeſtas omnes diſciplinas in epiſtolas cōtulerunt M. Ter. Varro, cuius epiſtolicæ quæſtiones à grammaticis aduocantur, itémque Valgius qui de rebus per epiſtolā quæſitis aliquot libros edidit: Annæúſque Seneca, qui per epiſtolas ad philoſophiam beatámque vitam mortales inuitat. Epiſtolarū Ciceronis extant adhuc vnus & xxx libri: quorum xvi ſunt earum quibus familiarium titulus acceſſit, vnus ad M. Brutum, tres ad Qu. Fratrem, xi ad Atticum: omnes à communi ſtylo nihil abhorrētes, vt ipſe veriſſimè prædicat his verbis ad Pætum, Quid tibi ego in epiſtolis eſſe videor? nónne plebeio ſermone agitur tecum? quæ præcipua virtus eſt. Demetrius enim Phalereus & Artemon, itémque Dionyſius Halicarnaſſeus, & è noſtris

Quintilianus, epiſtolas cottidianis vſitatíſque verbis & preſſa facilíque compoſitione texendas arbitrantur. Atoſſa regina Perſarum poſt hominum memoriam pri ma (ſi credimus Hellanico, Clementíque, Sidonio & Euſebio) miſſas & acceptas epiſtolas in volumen redegit. Eius exemplum deinceps alii ſequuti ſunt. Ex epiſtolis M. Tullii familiares eius voluntate collectas eſſe, teſtatur ipſe per hæc ad Atticum verba, Epiſtolarum nulla συναγωγή: ſed habet Tiro inſtar L X X quidem: ſunt à te quædam ſumendæ. Eas ego oportet perſpiciam, corrigam: tum denique edentur. Has ad Atticum poſt interitum Ciceronis ab eodem publicatas autumo: de quibus in Attici vita Corn. Nepos hæc, Eum præcipuè dilexit Cicero, vt ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros in quibus de eo facit mẽtionem, qui in vulgus ſunt editi, X I volumina epiſtolarum ab conſulatu eius vſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarũ. Quæ qui legit, non multũ deſiderat hiſtoriam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, æmulationibus reipubl. perſcripta ſunt, vt nihil in iis non appareat, & facilè exiſtimari poſſit prudentiam quodammodo eſſe diuinationem. Non enim Cicero ea ſolùm quæ viuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc vſu veniunt, cecinit vt vates. Habetis iam quantũ Corn. Nepos his tribuat epiſtolis: ego, quod eſt in me, non recuſabo quin ex iis quæ ſumus ad eas enodandas allaturi, de tota noſtra facultate iudicetis.

EX ANNOTAT. A. IANI PARRH. IN orationem Cic. pro Milone.

NAM illa præſidia quæ pro templis omnibus cernitis, etſi contra vim collata ſunt, non afferunt tamen oratori aliquid, vt in foro & in iudicio: quanquam præſidiis ſalutaribus & neceſſariis ſepti ſumus, tamen ne nõ timere quidem ſine aliquo timore poſſimus. Corrige ſic, Nã illa præſidia quæ pro templis omnibus cernitis, etſi contra vim collocata ſunt, tamen afferunt terroris aliquid, vt in foro & in iudicio: & quanquam præſidiis ſalutaribus & neceſſariis ſepti ſumus, tamẽ non timere nõ poſſumus.

Recreat & reficit. A corpore transfertur ad animũ. nam recreari corporis eſt quum acceſſione nouæ carnis inſtauratur. Plinius, Sic enim defecta longis ægritudinibus corpora recreantur. In eadem ſignificatione verbum Recreſco ponitur, niſi quòd Recreo generis eſt actiui, Recreſco neutri. Plinius, Cartilago rupta non ſolideſcit, nec præciſa oſſa recreſcunt.

Recreat & reficit Exornatio quam vocant interpretationem. nam Reficit idem valet quod recreat. Plinius, Quum reficiendi animi gratia id feciſſet. Eſt autẽ Reficere, inſtaurare, & quod eſt corruptum in priſtinum reducere. Vlpianus, Verbo reficiendi, tegere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare, item aduehere apportaréque ea quæ ad eandem rem opus erit, continentur.

Cn. Pompeij ſapientiſsimi & illuſtriſsimi, &c. Moribus ingenióque Pompeii accommodata aſſentatio, qui nomen optimi imperatoris affectabat, & Alexãdri Magni gloriam. Salluſtius hiſt. III, Sed Pompeius à prima adoleſcentia ſermone fautorũ ſimilem ſe fore credens Alexandro regi, &c. *Sapientiſsimi*, humanarum diuinarũmq; rerum peritiſſimi, vel omnibus imperatoriis artibus inſtructiſſimi. *Illuſtriſsimi*, claritate rerum geſtarum, &c.

Quem reum. Milonem. Cicero de Orat. lib. II, Reos

(inquit)appello nõ modò eos qui arguuntur,id eſt cõuincuntur,ſed omnes de quorum re diſceptatur. Reum fieri vel agi,nihil aliud eſt niſi apud prætorẽ legibus interrogari,ſi credimus Aſconio: reum verò peragi,condemnari ſignificat.

Multitudinis temeritatem. Fæcis populi incõſideratam præcipitémque audaciam: quam nõ iniuria Verg. AEn.I fluctibus comparat.

Auctoritate publica. S. C.patrúmq; decreto,vel eorũ permiſſu qui cum imperio ſunt. Liuius ab v.c. lib.III, Multíque erant qui mollius conſultũ dicerent,quòd legum ab eis latarum patres auctores fuiſſent. Et alibi, Decreuerunt vt quum populus regem iuſſiſſet, id ſic ratum eſſet ſi patres auctores fierent. id eſt decreto ſuo ſanxiſſent & approbaſſent.

Verumetiam ſilentium pollicentur. per eos enim conſequar vt operæ Clodianæ dicenti mihi non obſtrepant,orationémque meam non interpellent.

De fortunis. opibus, diuitiis,quas ex affectu vulgi reip. præpoſuit. mortales enim plerique omnes auro patriã poſthabent.

Aduerſum infeſtúmque nobis. inimicũ. Sed plus eſt infeſtum eſſe quàm inimicũ. nam P.Nigidius infeſtũ dici putat à feſtinãdo. Qui enim inſtat alicui,eúmq; ꝓperãs vrget & opprimere ſtudet ac feſtinat,vel cõtrà de alicuius periculo & exitio feſtinatur,is vterq; infeſtus dicitur ab inſtãtia fraudis quã vel facturus alicui vel paſſurꝰ eſt.

Adeſte. fauete: vt, *Adſis ò placidúſq; iuues, & ſidera cælo Dextra feras.* vel *Adeſte*,colligite & ſumite animũ. M. Tull. De rep.l.VI, Adſis animo & omitte timorẽ Scipio.

Salutem. Incolumitatẽ ſtatus hic & alibi Cicero ſalutem vocat, & rurſum Capitis diminutionẽ,exitium.

In qua Vrbe? Locus ad inuidiam valet. Nam & Aiax apud Ouidium. *-agimus prò Iuppiter, inquit, Ante rates cauſam, & mecum confertur Vlyſſes?*

M. Horatij, &c. Idẽ fecerat apud Græcos Critolaus Tegeates Rheximachi F. q cõtra tergeminos Pheneatas eadem fortuna conditionéque pugnauerat qua M. Horatius. interfecit enim Demodicam ſororem, quòd

poſum cæſum lugeret. Auctor Demarat' in Arcadicis.

Inſtituti, diſciplinæ eſt: *imbuti*, educationis & conſuetudinis. Imbui dicuntur animi dum ſenſim mores & inſtituta vitæ ex iis quibuſcum verſantur hauriunt. Horatius, *Quo ſemel eſt imbuta recens*, &c.

Ambuſti Tr. pleb. T. Munacii Planci, vel Qu. Pōpeii Rufi, Syllæ ex filia nepotis, vel C. Salluſtii. *Ambuſti*, quia non antè concionari deſtitit quàm incendio curiæ fugatus ſit.

Intermortuæ, contemptim. intermortuus eſt pluſquā mortuus. Is enim dicitur intermortuus, cuius etiā memoria penitus extincta eſt. M. Tullius ad Att. lib. 1, De intermortuis reliquiis coniurationis. Et ita legendū videtur, etſi illic extat Immortuis.

De illo inceſto ſtupro. Clodius inter publicas cerimonias muliebri veſte ad Calpurniam Cæſ. vxorem (vt Appianus) vel ad Pompeiam (vt Suetonius) vel ad coniugē Metelli pont. (vt Liuius) penetrauit.

Notaui, improbaui, damnaui. Infrà Cicero, Ita & ſenatus rem non hominem, notauit.

Per furioſum illū Tribunū. Qu. Fuſiū, de quo ſtatim.

Poſtulante neſcio quo. Cum ſtomacho contemptímque dicit, Neſcio quo. Sed is Qu. Fuſius fuit, per quem illo quoque tempore quo de inceſtu P. Clodii actū eſt, factum Cicero ſcribit ad Att. ne quid aſperius à Senatu decerneretur. Auctor Aſconius.

Tam ſalutarem hanc, &c. A literam deſignat: ea abſoluendi nota erat, vt K condemnādi. L enim ampliationis. Id autem ſignificabat non liquere & amplius eſſe quærendum.

Parricida. Non is tantùm qui patrem ſed qualécunque hominem occidiſſet, parricida appellabatur. ex quo Parrici quæſtores rerum capitalium.

Confecta ſenio. dolore & vitæ tædio. Accius in Epinauſimache, *Mors amici ſubegit: quod mihi eſt ſenium multo acerrimum.*

Sed homo ſapiens. Hoc vſu venire Quintilianus obſeruauit, vt qui iudicio præeſt, aduerſariis inimicus, nobis amicus ſit, aut contrá. Magis itaque laborandum putat

ei in quem ſit propenſior, vt cauſam ſuam probet. eſt enim nõnunquam prauus hic ambitus aduerſus amicos, aut pro iis quibuſcum ſimultates gerunt pronunciãdi, faciendíque, iniuſtè ne feciſſe videantur.

Alia quadam mente praditus. Alia (nõ alta) id eſt, nõ ea qua cæteri, id eſt, nõ vulgari ſed acri diuinóq; vir ingenio.

Ne videretur infirmior fides, &c. Veritus eſt (inquit) Pompeius ne mala fide rediiſſe cum Clodio in gratiam videretur. id quod antiqui turpiſſimum iudicabãt: adeo quòd Liuius Salinator in cenſura Cl. Neronem collegam notauit, adiecta cauſa quòd non ſincera fide ſecum in gratiam rediiſſet. Auctor Valerius.

Mea gratia. beneuolentia. Ouid. *-fratrum quoque gratia rara eſt.*

Sed vt L. Paulum. Paulum ſignificat AEmylium, cui C. Cæſar in conſulatu millies quingẽties ſeſtertiûm largitus eſt, vt ei faueret: ex qua pecunia AEmyliã baſilicam condidit.

Non religione, ſcilicet impeditus. Veteres enim certos obſeruabant dies & ſigna. Scribit etiam Polybius ipſos milites excuſare ſolitos auſpicia ſi non occurriſſent ad præſtitutum diem.

Miſcebat, perturbabat. Verg. *Iam cœlum terramque meo ſine numine venti Miſcere*, &c.

Quibus ſyluas publicas. Hæ ſyluæ conſulibus interdũ prouinciæ decernebãtur, ſi deeſſet occaſio rei foris gerendæ, vel ſuſpectæ Coſſ. opes eſſent, vt apud Suetoniũ legimus. Hinc illud ex Bucol. Maronis ad Pollionem, *Si canimus ſyluas, ſyluæ ſunt Conſule dignæ.*

Fauonius. Hic eſt ille qui Catonis libertatem conſtantiámque ſimulabat: ex quo Pſeudocato vocabatur.

Mutauit calceos. depoſuit calceos patritios, id eſt ſenatorios, & induit aliud aptum genus itineri. Calceorũ varia genera. nam mulleos apud Verrium calceos legimus, & Vopiſcum. cuius verba ſunt hæc, Calceos mulleos, & cereos & albos & hederaceos viris omnibus ſuſtulit, mulieribus reliquit. Apuleius, Pedes (inquit)

calceis induti luteis. Affert Appianus & Pollux, ac vtroque prior Seneca, phecaſios Alexandrinorum ſacerdotum, qui inde Phecaſiani dicti. Patētes calceos Hieronymus in quodam Cæſare notauit: & Philoſtratus in ſophiſtis meminit calceorum patritiorum; in quibus C. Marium triumphaſſe quidam prodiderunt. Etſi non deſunt qui non patritios ſed patitios enunciēt, vt idem ſignificent quod patentes apud Hieronymū, vel ingenuos: quoniam Cincius paticios appellari ſolitos ait qui nunc ingenui vocentur.

Superatus. non tantùm victum ſed etiam occiſum ſignificat apud Salluſtium, Verg. *Clàm ferro incautum ſuperat*, id eſt interimit.

Itaque illud Caſſianum. L. Caſſius ſummæ ſeueritatis, quoties alicuius iudicii quæſitor eſſet, in quo quæreretur de homine occiſo, ſuadebat atque etiam præibat iudicibus vt quæreretur Cui bono fuiſſet eum perire de cuius morte quæreretur. Sic enim vitam hominum eſſe dicebat vt ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atque emolumento accedere.

In fraudem, in noxam, ad maleficium. Vlpianus De verb. ſign. Fraus (inquit) aliud eſt, aliud pœna. Fraus enim ſine pœna eſſe poteſt: pœna ſine fraude non poteſt. Pœna eſt fraudis, id eſt noxæ vindicta.

Vos hoſpites in hac Vrbe verſamini, prouerbio dicitur in eos qui vulgatiſſima neſciunt, aut ſcire diſſimulant. Hinc illud ex Euang. Tu ſolus peregrinus in Hieruſalem? &c.

Mouet me lumen Curiæ. Iocus ex ambiguo. nam quū ad laudem referre videatur, vt ſuprà, Sext. Clodiū vituperat ac in odium trahit. nam populus, eo duce, corpus P. Clodii in Curiam intulit cremauítque: quo igne ipſa quoque Curia flagrauit. vnde lumen Curiæ vocauit.

Punitus es. Deponentali forma protulit in actiua ſignificatione, pro puniſti.

Reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius. Accuſatus eſt à Milone de ſtupro inceſto: quod lege Plotia cohercebatur, ab illo Plotio promulgata qui diē Craſſo dixit quòd nimis exſtrictè Liciniam veſtalem coleret.

Potuitne L.Cæcilij. Emenda L.Cælii, ex ipſo Cicerone, & argumentis hiſtoriarum T.Liuii. Prætor is fuit P. Lentulo Spintere, Qu.Metello Nepote Coſſ. quo anno Cicero reſtitutus eſt. is quum faceret ludos Apollinares, ita infima multitudo coacta annonæ caritate tumultuata eſt, vt omnes qui in theatro ſpectandi cauſa conſederant, pellerentur. Aſconius ait de oppugnata Cælii domo nuſquam legiſſe, & Cn.Pompeius hoc tantùm obiecit, quum Milonem defenderet apud populũ accuſante Clodio. Tiro quoque Tullius Ciceronis libertus de vita prom. lib. III. L. Cælium prætorem à Clodio duntaxat oppreſſum refert.

Arrius amicus meus. Inuerſio, quam Græci ironiam dicunt, quæ multum valet ad eleuandã teſtis auctoritatem. nam nemo Ciceronis erat inimicus quin idẽ perditiſſimus eſſet & hoſtis reipublicæ. quod ipſe gloriatur in Philippicis, & alibi.

Teſtimonia teſtium veſtrorum. Teſtimonia teſtium dicta ſunt. Calliſtratus iuris ciuilis auctor lib. XXII, de probationibus, Diuus (inquit) Hadrianus L.Rufino Procos. Macedoniæ reſcripſit, teſtibus ſe, non teſtimoniis, crediturum.

C.Caſsinius cognomine Schola. Inter attributa perſonæ nomen eſt: quod in argumentum rarò quidem ſed tamen aliquando cadit. nam Eteocles apud Euripidem nomen Polynicis vt argumentum morum inceſſit: & ipſe Cicero Verrẽ interdum appellari ait, quòd omnia verrat: & nunc addidit, *Cognomine Schola* nõ citra amaritudinem. Nam Scholæ non tantùm ludi litterarii dicti ſunt ἀπὸ τοῦ σχολάζειν, quod eſt vacare, (quia cæteris rebus omiſſis, vacare liberalibus ſtudiis pueri debent) ſed eſt quando ſignificant ad animi relaxationem conſtructa loca, quæ λέσχας Græci vocant, noſtri Scholas ἀπὸ τῆς σχολῆς, id eſt à vacatione: vnde & ludo litterario nomen inditum putat Auſonius, *Graio ſchola nomine dicta eſt, Iuſta laboriferis tribuantur vt ocia Muſis.* Itaque crebra ſcholarum mentio apud P.Victorem qui de regionibus Vrbis ſcripſit: & Victruuius balineo ſcholam nominat, & Plinius in Octauiæ porticu.

Familiaris meus. & hoc ironicôs.

Sicut confecta, probatæ. Quintilianus, eóque prior Cicero, ſæpiſſime ſcribit, Hoc conficere debet orator, &c.

Ille latronum occultator & receptor locus. Via Appia eſt prope vrbem monumentum Baſilii: qui locus latrociniis fuit perquam infamis, vt ait Pædianus.

Subſedit. Subſidere ſignificat inſidiari. Verg. *-ſubſedit adulter.* inde ſubſeſſor alieni matrimonii dictus à Valerio, & ſubſeſſæ Vegetio inſidiæ.

Martémque communem. Homeri ſententia, cuius Iliad. σ carmẽ eſt, hoc, Ξυνὸς Ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα.
Communis belli Mars eſt, victórque repentè
Sæpe cadit. Ouidius in Amoribus, *Mars dubius, nec certa Venus: victique reſurgunt: Quóſque neges vnquã poſſe iacere, cadunt.* Cicero in Philipp. Concedo incertos exitus eſſe belli, Martémque communem. Cæſar in commentariis, Errant qui in bello omnes ſecundos rerum euentus expectant. Idem, Multum cum in cæteris rebus, tum in re militari poteſt fortuna.

Vicum. Vici dicuntur humiles domus. nam quà incedimus, non vici ſed viæ ſunt vicorum: vnde vicinia dicitur loci demonſtratio: vicinitas verò, vicinorum conditio. Hæc Fl. Soſipater.

Nullum angiportum. dubii generis eſt. Angiportus enim dicitur & Angiportum: quod Verrius ait eſſe iter compendiarium in oppido, quaſi anguſtum ad portum aditum. M. Varro, Quod exitum non habet ac peruiũ non eſt, Angiportum, & id anguſtum, ab agẽdo & portu. Vlpianus, Angiportum à portu dictum eſt: portus verò, concluſus & munitus locus eſt, quemadmodum & Statio, ab importandis exportandiſque mercibus nomen habens.

Cliuo. Cliuus, aſcenſus eſt molliter arduus: ex quo veteres omnia difficilia cliuia dicebãt, & auſpicia cliuia quæ aliquid fieri prohiberent. Verrius.

Malleorum. Hoc alii diminutiuè protulerũt, Malleolorũ. Sunt autem malleoli, non ſolùm parui mallei, ſed ab eorum ſimilitudine quæ aptantur (vt inquit Ver-

rius) ad incendium faciendum : quod teli genus hac ſpecie figuratur, vt legimus apud Ammianũ. Sagitta eſt cannea inter ſpiculum & harundinem multifido ferro coagmentata: quæ in muliebris coli formam, qua nẽt linea ſtamina, concauatur; ventre ſubtiliter & plurifariam patente: atque in aluo ipſo ignem ſuſcipit cum aliquo alimento: &, ſi emiſſa lentius iactu arcus inualido (iactu enim rapidiore extinguitur) hæſerit vſquã tenaciter, acriores excitat æſtus incendiorum, nec remedio vllo quàm ſuperiecto puluere conſopitur. T. Liuius ab v. c. lib. duodequadrageſimo, Alii cum ardentibus facibus, alii ſtuppam picémque & malleolos ferentes, tota collucente flammis acie aduenerunt.

¶ *Popa Licinius*. Popa victimarius appellabatur, id eſt is qui venales habebat hoſtias, & qui ligabat ad altare feriebátque. Propertius, *Succinctique calent ad noua ſacra popæ.* inde Perſius popam vẽtrem dixit helluonem, quíque multum voraret, non (vt quidam rentur) obeſum & pinguem.

In circo max. Hæc omnia per contemptũm. Nam ſortilegos quíque quæſtus gratia hariolabantur, in circo maximo morari ſolitos, Ennii verſus indicant, *Non habeo denique nauci Marſum augurem, Nõ vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos, Nõ Iſiacos coniectores, non interpretes ſomniũm. Non enim ſunt hi aut ſcientia aut arte diuini, Sed ſuperſtitioſi vates impudentésque harioli, Aut inertes aut inſani, aut quibus egeſtas imperat. Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alijs monſtrant viam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmã ipſi petunt. De his diuitijs ſibi deducant drachmã, reddãt cætera.* Hinc Iuuenalis Sat. VI, *Plebeiũ in circo poſitum eſt & in aggere fatũ.*

Conquiſitores, qui in delectu milites ſcribũt, eorúmq; certum numerum ab vnaquaque ciuitate poſtulant. Cicero ad Att. lib. VII, Nullum vſquã delectum. nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent.

Erit, & erit, &c. Verũ ſanè eſt quod ait Nepos Cornelius, prudentiam eſſe diuinationem. Nã Cicero prædixit vt vates, quæ non ita multo pòſt acciderunt.

Conſcientia niteretur. qua nullum maius virtuti præ-

mium proponi poteſt. Catullus,

Si qua recordanti benefacta priora voluptas
Eſt homini, quum ſe cogitat eſſe pium,
Nec ſanctam violaſſè fidem, nec fœdere in vllo
Diuûm ad fallendos numine abuſum homines. AEneas ad Didonem apud Verg.

Dij tibi (ſiqua pios reſpectant numina, ſiquid
Vſquam iuſtitiæ eſt) & mens ſibi conſcia recti,
Præmia digna ferant. Cicero in Catone Maiore, conſcientia beneactæ vitæ multorúmque benefactorũ recordatio, iucundiſſima eſt. Et Menander quaſi deã Cõſcientiam ſtatuit, βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός, id eſt, Cunctis mortalibus conſcientia dea eſt.

Eſt profectò illa vis, &c. Dignitas orationis à ſententia rerum diuinarum. Ferunt enim theologi, in lucem editis hominibus cũctis, ſalua firmitate fatali, huiuſmodi quædam velut actus rectura numina ſociari quã pauciſſimis viſa, quos multiplices auxere virtutes. ídque & oracula & auctores præclari docuerunt: inter quos & Menander poeta comicus, cuius ille ſenarius eſt, -δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται Εὐθὺς γινομένῳ, Genius adeſt homini ſtatim edito. Plotinus auſus quædam ſuper hac re diſſerere myſtica altáque, mõſtrauit quibus primordiis hi genii animis cõnexi mortalium, caſtos (quoad licitũ eſt) tuetur, docéntq; maiora, ſi ſenſerint puros & à contagione corporis immaculatos. Alii mentem cum genio confundunt, eundem genium mentémque exiſtimantes: vt idem Menander, -νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ἑκάστῳ θεός, id eſt, Mens enim ſua noſtrûm cuique deus eſt. Hinc illud AEneid. 9 -*dine hunc ardorem mentibus addunt? Euryale? an ſua cuique deus fit dira cupido?* Geniorũ adminiculis præcipuè enituiſſe dicũtur Hermes ille ter maximus, Pythagoras, Socrates, Numa Põpilius, ſuperiórque Scipio, & Apollonius Tyaneus. Nam quod de C. Mario quidam ſuſpicátur & Octauio Cæſare, equidem mihi non temere perſuaſerim: quum qualis vterq; fuit in remp. cogito. Genius eſt ἑκάστου τύχη, id eſt, ſua cuiuſque fors, vt ait Soſipater.

Latialis Iuppiter. Templũ Iouis in Albano fuit ab vniuerſo Latio conditum, ideóq; Latialis appellabatur. Eius meminit Liuius, Italicus, Lucanus, & alibi Cicero.

Quid reſtat? Et hoc ad miſerationem pertinet. oſtendit enim conſumptam iam eſſe omnem fortunam, vt Sino Verg. *-quid iam miſero mihi denique reſtat?*

His lacrymis. hoc meo fletu. hinc illud Maronis, *His lacrymis vitam damus,* &c.

O me miſerum. Ploratum ſono verbi expreſſum ante oculos ponit, vt apud Homerum ſæpiſſime factum legimus. Nam Me & Mi particulæ ſunt flebiles, vt indicat Ariſtophanes in Equitibus.

Quodnam concepi ſcelus? Artificioſa percontatio, quæ reſpondendi locum non relinquit, vt illud ad Iouem Veneris,

Quid meus AEneas in te committere tantum,
Quid Troes potuere?

Quid me reducem eſſe voluiſtis? Hunc etiam locũ tractat illo verſu Verg. *Hoc erat alma parens quòd me per tela, per hoſtes,* &c.

Vtinam dij immortales. In excitãdis affectibus ea verior oratio creditur quæ ab ipſo incipit quod volumus: vt Hector apud Vergilium, *Heu fuge nate dea,* &c. Cicero etiam hîc ab affectu ſumpſit initium: & quod interpoſuit, incredibilis grauitatis eſt.

EX A. IANI PARRHASII COMM. IN CLAVDIANVM EXcerptæ carminum diuerſorum expoſitiones.

EX LVCRETIO.

LVCRETII locus ex lib. VI, emendatus.

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. III,

Adnatat ʋ*mbra fretis, extremaque lucis imago*
Italiam Libyamque ferit, clareſcit Etruſcũ Littus.

Vbi Parrhaſius, Tyrrheni maris ora. Nam Thuſcia, velut ἕτερος ὅρος, Hetruria dicta eſt. Quippe quà Romanos fines alluit Tyberis, Hetruria terminus olim fuit: eiuſdémque alteram ripam Romani, alteram tenebant Hetruſci. Iuuenalis, *Imperij fines Tyberinum* ʋ*irgo natauit.* Alii dictos Hetruſcos autumant ab eiuſdem regionis oppido Atria, quam Diomedes condidit, & AEthriam primò nominatam ſcribit Stephanus: vel ἀπὸ τοῦ τὴν αἴθραν ἀσκεῖν, propter auguriorum peritiam, quia de cælo ſeruantes exercent æthera. Quod ſi verú ſit, oporteret eius nominis primam produci, quam corripi tamen frequentius obſeruabis. Thuſci præterea, ſeu (quod eſt idem) Tyrrheni, Campaniam tenuerunt, vt refert Plinius & in Vergilium Donatus. quorum coloniam fuiſſe Capuã, tradit Mella Pomponius, & Puteolos Pauſanias ἐν Δικαιαρχίᾳ τῇ Τυῤῥηνῶν, id eſt, apud Dicæarchiam Tyrrhenorum. Tibullus de balneis Puteolanis,

Me tenet AEthruſcis manat quæ fontibus ʋ*nda,*
Vnda ſub æſtiuum non adeunda canem.

Lucretii carmen De rerum natura lib. VI, ſic emaculandum fuit,

Hic locus eſt Cumas apud, AEthruſcos per montes,
Oppleti calidis ʋ*bi fumant fontibus aucti.*

nam de Auerno loquitur.

EX VERGILIO.

EX BVCOLICO CARMINE, *tardi venere bubulci*; non *ſubulci* legendum.

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. II,
-vetito ſe proluit arctos
AEquore, præcipitat pigrum formido Booten. Vbi Parrhaſius,
Pigrum. Iuuenalis, *Frigida circumeunt pigri ſarraca Bootæ.* Boues tardi ſunt. Ouid. ad auroram,
Prima vocas tardos ſub iuga panda boues. Tibullus,
Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues. Inde Tardus epitheton bubulci proprium eſt. Vergil. *-tardi venere bubulci.* Nam legendum ſic eſt, non (vt Seruius & alii) ſubulci: quos in bucolico carmine nunquam Theocritus introducit: & Donatus tria tantùm paſtorum genera, quæ dignitatem in bucolicis habent, enumerat: bubulcos, opiliones, & omnium minimos αἰπόλους, id eſt caprarios: quod nomen cautè cõſultéq; in iis quæ ſumpſit à Theocrito, Vergilius omiſit, vt obſeruauit & docuit Gellius. Sed ipſe Theocriti verſus quem noſter æmulatur, vbi ſubulci mentiò nulla fit, à nobis eſt,
Ηνθον τοὶ βοῦται, τοὶ ποιμένες, ὡ᾽ πόλοι ἦνθον.
Ductores ouium & qui paſcunt rure capellas,
Et venere boum cuſtodes.

EX PRIMO GEORG. *-túque ò cui prima frementem Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti:* quænam ſit illic prima tellus, & cur.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I, *-iam magnus ab imis Auditur fremitus, templúmque remugit.* Vbi Parrh. *Fremitus.)* Multæ voces in vnum confuſæ, fremitus propriè dicitur, vt indicat Seneca. Vergil.
-cuncti ſimul ore fremebant. Eſt & fremitus

hinnitus equorum. Maro per initia Georgic.

—tuque ô cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti. Vbi prima tellus, ſi tamen Attica deſignatur, ἁπλῶς ora maris littúſque non eſt accipiendum. Athenienſes enim primam omnium ſuam terram ſéque primos homines prædicabant, de generis antiquitate cum Argiuis certantes, vt eſt apud Pauſaniam. Nam primæ ciuitatis auctores videri vtrique volebant. quorum Athenienſes ſuam vrbem per excellentiam ἄστυ nominabant; vt veteris comœdiæ poeta teſtis eſt Ariſtophanes, & Atthidos primo Philochorus, quíque gentes exponit Stephanus. Quod eo magis à Seruio prætermiſſum miror, quo minus eum latuit hiſtoria, ſicut hæc eius verba demonſtrant, Antiqua, nobilis: (inquit) neque enim noua eſſe poteſt: licet primam terram ſuam eſſe dicant Athenienſes. Extant & rei ruſticæ collectanea ab auctore Græco nequaquam negligendo, imperatori Conſtantino nuncupata. In iis ſcriptum eſt, per orbis initia quomodo omnia aquis eſſent obruta: Acticam terram primam emerſiſſe: exortáque contentione inter Palladem & Neptunum vter eius nomen imponeret, olea producta ſuperiorem fuiſſe Palladem: quomodò Ioui cæteríſque diis eius donum præſtantius eſſet viſum quàm portus & naualia quibus Atticam Neptunus ornauerat. Hinc in Thebaide Papinius lib. XII.

Fama minor factis. ipſos nam credere dignum
Cælicolas, tellus quibus hoſpita ſemper Athenæ,
Ceu leges, hominémque nouum, ritúſque ſacrorum,
Seminaque in vacuas hinc deſcendentia terras,
Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris
Confugium. Nam quòd indigenas ſe iactarent & in ipſo natos ſolo quod colunt, Ioſepus Trogúſque memorant & Thucydides. Is ait Athenienſes ex auro cicadas in capite geſtare ſolitos, vt eo argumēto ſe terra genitos indicarent. Hunc ſanè morem Vergil. in Ciri (quod poematis nomen eſt) expreſſit his verbis,

Aurea ſolenni comptum quem fibula ritu
Mopſopio, tereti nectebat dente cicadæ. Quippe

Niſus de cuius capillo poeta loquitur (vt tragœdiarum ſcriptor Sophocles auctor eſt) Pandionis filius fuit ex Attica. Malè qui deprauatum ſequuti codicem pro Mopſopio Corpſelæ legunt: & à loco qui nihilo magis quàm reſpublica Platonis extat, eburneam ſuſpicantur. Athenienſes verò Mopſopios appellatos non à vate, ſed ab alio quodam Mopſo, docet Strabo. Sunt qui malint ab Oceani filia Mopſopia, de qua Suidas.

EX GEORG. III, *Troiæ Cynthius auctor,* quis intelligendus.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

longúmque immota moratur

Auctorē dubiū certúmq; expromere funus. Vbi Parrh.) *Auctorem dubium.)* Nam compertum non habebat quiſnam Proſerpinam rapuiſſet. Auctor non eſt qui tantùm facit, ſed princeps & qui primus iubet vt aliquid fiat. Multáque fieri poſſunt ab aliquo, alio tamen auctore, qui nihil aga t. Inde illud apud Liuium frequẽter, Vt patres fiant autores, id eſt vt perinde accipiat ac ſi ipſi iuſſiſſent. In hoc ſignificatu Vergil. Georg. lib. III. poſuit,

Aſſaraci proles, demiſſæque ab Ioue gentis

Nomina, Tróſque parens & Troiæ Cynthius auctor. Ilus enim quum pecus in Myſia cuſtodiret, in certamine quodam victor quinquaginta pueros ac totidem puellas accepit in præmium: quos Apollinis oraculo monitus in coloniam deduxit, vbi præuiam bouem pro cubuiſſe animaduertit, anguſtáſque pro ſuis tunc opibus ſedes in ſummo colle poſitas Ilium nominauit: quod bellica virtute & opibus ampliſſimum poſtea fuit. Hiſtoriam percurrit Lycophrõ: eiúſque narrat interpres, ex Leſſis Lampſaci filii monumentis, (de cuius nomine cum iis non contendam qui Blæſum quàm Leſſin dici maluerunt) quòd eo nomine coloniæ dux in Lampſacum deductæ fuerit, vt in claris mulieribus à Plutarcho traditur: Phoui illius frater qui poſt hominũ memoriam primus Leucadiũ ſaltum tentauit, vt Cha-

ron Lampſacenus in hiſtorias retulit. Illud autem te nolim fugiat, in omnibus Lycophronis exemplaribus eadem non legi, librariorum negligentia: qui dum compendia ſectantur, hiſtorias, ſi quæ paulo altius repetuntur, aut mutilant aut omittunt. Quòd autem res vt nos ſcripſimus ſeſe habeat, nouit vir vtraque lingua doctiſſimus & à ſecretis pontificis, Laurentius Venetus, penes quẽ mediæ vetuſtatis codex Lycophronis noſter eſt, vnde ſuperiora mutuati ſumus. Nouit & Patauinus Auguſtus, qui litteras in Vrbe Græcas magna cũ laude profitetur: Hieronymus item Maſſurius, in omnibus bonis artibus & in primis philoſophiæ ſtudiis eminentiſſimus, qui (vt ingenuus eſt) quum nobis indicantibus illa eadem legiſſet, omiſſa Seruii ſententia, facilè nobis acceſſit. Nam cui placere docto poteſt, Apollinem dici auctorem Troiæ quòd eius muros (vt fabulæ canunt) extruxerit? Hac profectò ratione munitor Troiæ non auctor, dici debuit, vt eſt apud Ouidium,

Me fide conſpicuus Troiæ munitor amauit. Quòd ſi auctor inde diceretur, eſſet hoc illi nomẽ cum Neptuno & AEaco commune, quos operis habuit ſocios, vt Pindari ſcribit interpres. Neutrum tamen eorum auctorem Troiæ apud quempiam dici legimus. Equidẽ ad Apollinis reſponſum refero, cuius fidem ſequutus Ilus, Ilium condidit, vt Statius x i. Theb. accepit,

-gemit auctor Apollo

Quas dedit ipſe domos. Dolet Apollo Thebas à Capaneo dirui, quas eius oraculũ ſequutus Cadmus ædificauit. Cynthium verò Troiæ regẽ (ſi modò is vnquam lectus eſt apud Maronem) Apollinẽ vocatum ſuſpicor, Homeri imitatione, cuius carmẽ etiam qui Græcè neſciunt, habent in ore,

Smintheu præclaræ Tenedi dominator Apollo.

Orpheus,

Ὦναξ Πυθῶνος μεδέων ἑκαβηβόλε μάντι. Id eſt,

Delphice regnator longe qui ſpicula tendis,

Præſcie venturi. vt Troiæ regem Cynthium Maro dixerit quòd illic impendiò coleretur. Ac vt Troiæ regem fuiſſe condonem, conditorem certè Troiæ nul-

la vel etiam ficta fabula perſuadebit. Soſipater ait, Auctor ab augeo verbale, fœmininum facit auctrix: quum verò ad auctoritatem refertur, pro communi accipiendum. Ex his Chariſii verbis eſt ſcire, etiam quum teſtimonium cuiuſquam citamus, & dicimus, Auctor eſt (verbi gratia) Cicero, per c contra quorundam ſententiam ſcribi oportere.

EX CIRI, *Docta Palepaphia teſtatur voce Pachynus: Palephatia papyrus* emendandum videri: cum aliis in Ciri emendatis verſibus.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III, *Antra procul Scyllæa petit.* Vbi Parrhaſ. Ita ſanè legendum, non, Scylla petit, vt vitiati codices habent. Tædarum ſplendor (inquit) Scyllæ ſpecus euerberat in freto Siculo. Scylla ſaxum eſt appulſis noxium, quod hactenus nomen retinet, etiamſi ſcillum neutro genere vulgus efferat. Palæphatus inter ea quæ fidem non capiunt, meretricem fuiſſe Scyllam tradit: quæ quum degluberet amatores, indignatione deorum in maris monſtrũ cõuerſa ſit ex puella, quale deſcribitur Odyſſea, corporis ingẽti vaſtitate, ſenis ceruicibus, bis totidem pedibus, ordine dentium triplici, quæ fauces ad prædam proferat ex altiſſima ſpecu, vt Dionyſius interpretatur. Palæphati teſtimonio Vergilius ad Meſſalam ſcribens vtitur,

Docta Palephatia teſtatur voce papyrus. & ita noſtra caſtigatione Minutianus impreſſit. in aliis omnibus exemplaribus cicatricoſum carmen inuenies,

Noſtra Palepaphia teſtatur voce Pachynus. idque neſcioquis (nam Domitii gloſſulas illas eſſe non arbitror) ad Venerem Pachynũmque Siciliæ promontoriũ perridiculè refert. Acuſilaus Scyllam Phorco patre natam tradit, Heſiodus in magnis codicibus ex Phorbante: nec inter omnes in matre conuenit. Homerus Cratæin, Steſichorus Lamiam vocat: quæ & ipſa ex formoſa puella in monſtrum verſa necat infantes, efferata quod inuidia Iunonis, omni ſobole quam ex Ioue pe-

pererat, orbata ſit, vt Libycorum II ſcribit Duris. Ex Græcis quidam prodiderũt, Hecates eſſe filiam: ſed Hecaten & Cratæin eandem accipit Apollonius. Ex hac hiſtoria Vergilii verſus ex Ciri mendoſos & ſyllabis olim vacillãtibus, in hos redegimus numeros, ipſiq; Minutiano dedimus imprimendos,

Ipſi ſeu Lamiæ mater ſit, ſiue Cratæis,
Siue illam monſtro genuit Perſæa biformi,
Siue eſt neutra parens. Hecaten intelligit in Perſæa, ſicut in monſtro biformi Phorcum, nequis hæreat in ſalebra. Scylla præterea Niſi filia fuit, quæ ſucciſo fatali parentis crine, Niſæam arcem Minoi prodidit. Sed is puellæ ſcelus auerſatus, ab eius nauis clauo pendentem per æquor raptauit, quoad in auem Cirin Amphitrites ope migrauit. Fabulam Græco carmine Parthenius memorat. Inde Saronicus ſinus dictus eſt, vt placet Euſtathio. Noſtri nominis affinitate abutuntur. nam maris etiam mõſtrum Niſeidem vocat Ouidius.

AENEID. I, *ſpumas ſalis ære ruebant*, non de remis intelligendum.

Claud. De raptũ Proſerp. lib. I,
-& in celſas ſurgunt electra columnas. Vbi Parrh. *Surgunt*) attolluntur. Vergil.
nauali ſurgentes ære columnas. Hic verſus eſt, ex quo Maronis aliud carmen AEneid. I,
Vela dabant læti & ſpumas ſalis ære ruebant, nauium roſtris interpretati ſumus, quæ ex ære fiebant, vt diſcimus ex Vitruuio Ruffo, Plinióque. Suidas, Ἔμϐολον (inquit) vocant ex ære roſtrum quod extat è prora nauium. Verg. AEneid. III,
-tremit ictibus ærea puppis. Idem X,
Maſſicus ærata princeps ſecat æquora tigri. Nauis id nomen eſt ab inſigni. Stat. Thebaid. V,
Ecce autem ærata diſpellens æquora prora
Pelias intacti longè ſubit oſtia ponti
Pinus. Cæſar belli ciuilis II, Cum claſſe nauium

xxi, in quibus paucæ erãt æratæ. Maronis illud à nobis antea recitatum, C. Balbus (vt nos) expreſſit hunc in modum,

-Volat immiſſis caua pinus habenis,

Infinditque ſolum & ſpumas vorat ære tridenti. Flaccus igitur Horatius, quum vellet longam nauem ſignificare & roſtratam firmámque, Cypriam dixit, vt ærea accipiatur: quòd oppidum Cypri Temeſe, æris olim metalla habuit, vt Strabo tradit: ex quo Cypros (vt Verrius ait) ærosa dicta eſt.

ITEM, *Nunc quales Diomedis equi, nunc quantus Achilles*, quo ſenſu dicatur.

Claud. in præf. lib. II, De raptu Proſerp.

Diraque ſanguinei vertit præſepia regis,

Et Diomedeos gramine pauit equos. Vbi Parrhaſ. Equos habuit Diomedes admodum feros, & qui corporibus humanis paſcebantur. Hos abegit Hercules, & ſimul Argos abduxit, cum malis Heſperidum baltheóq; Hippolytes. Obiter expugnauit & populatus eſt Pylon, quum Neleus ei portas clauſiſſet. Auctor Teleſarchus. Equos Iunoni conſecrauit Euryſtheus: eorum genus prorogatum vſque ad Alexandrum Philippi F. tradit Diodorus. Alii etiam vlterius, vſque ad Antonii tempora, qui triumuir conſtituendæ reip. fuit. vnde manauit equus ille Seianus, calamitatis adagio nobilis. Auctor Gellius. Ab iis præterea genus ducebant Argiui Diomedis equi, de quibus AEneid. I, Vergil.

Nunc quales Diomedis equi: id eſt, num ita feroces vt illi Thraces ad quos origině referebant? Nec omittam ſequens hemiſtichium, quod ex iis nemo quorum ſententia edita ſit, aſſequutus mihi videtur. Non enim illic Dido interrogat qua virtute quóve corporis & animi robore, ſed quantus, id eſt quàm magnus Achilles fuerit. Nam ex fabuloſa Lycophronis hiſtoria nouenis cubitis adoleuiſſe dicitur.

AENEID. II, *Vos æterni ignes & non violabile veſtrum Teſtor numen,ait*:ad Argiuos penates referri debere.

Claud.De raptu Proſerp.lib.I,

-ad Phrygios tendit ſecura penates. Vbi Parrh. *Penates.)* Sedes, quarum tutelares dii penates exiſtimantur,Eoſdem,Lares etiam vocabant, vt antè eſt dictum. Penatum verò mentio facta commodiſſimè hîc eſt. nam Caſſius Hemina Romanorum penates interpretatur quos alio verbo μεγάλους θεοὺς, id eſt magnos deos, indigitabant. Et Cybelen de numero penatum eſſe nõ dubitabit qui vel primum Varronis librum de lingua Latina legit, vel eam dici Magnam matrem nõ ignorat.Longa Dionyſii Halicarnaſei,Nigidii,Varronis,& Macrobii,de diis penatibus diſceptatio.Sunt autem per quos penitus ſpiramus,per quos habemus corpus & animi rationem. Deos penates teſtatur apud Verg.Sino quum ait,

Vos æterni ignes,&c. Nam ſe penatum offenſam vereri ſimulat ſi patriæ ſecreta hoſtibus prodat,cuius diis penatibus credita cura eſt.Vnde dii patrii quoque dicti ſunt,vt tradit Higynus,& Maro,

Dij patrij ſeruate domum, ſeruate nepotem. Porrò penates æternum ignem etiam alibi Vergil.appellauit,

Æternúmque adytis effert penetralibus ignẽ. quanquam ſunt qui velint præſentes Veſtæ focos à Sinone teſtari.

ITEM ILLVD,*Sanguine placaſtis ventos*, ex qua hiſtoria.

Claud.De raptu Proſerp.lib.III.

O templis Scythiæ atque hominem ſitientibus aris
Vtraque digna coli. Vbi Parrhaſ. Probra ducuntur à gẽtibus: AEgyptiſſat,quia fallaces AEgyptii ſunt, & ſemper alia cogitant,alia ſimulant,vt inquit Hircius: Ciliciſſat,improbè perditéque viuit:Leſbiſſat,tribas eſt & alias ſubagitat,vt ex Pherecrate diſcimus.A populis, vt Axonas imitatur, id eſt corruptè loquitur. Axones

enim craſſilingues inter Atticos, & ſemibarbari: ſicut Sphetii ruſticis moribus habentur. Qui Tauricam colunt Scythæ, quoſcunque capiebant aduenas, immolabant Dianæ: quæ ſacrificia tragicè decantauit Euripides. Narrat Herodotus & Ammianus, & Clemens Sidonius exprobrat. Expetebāt imprimis & ſummo quidem ſtudio Græci generis homines, in gratiam ſacerdotis Iphigeniæ, quam Iphianaſſam vocat Lucretius. Agamemnonis ea filia fuit & Clytæmneſtræ, vel (vt Duridi Samio placet) Helenæ, Theſei ſtupro cōcepta: Clytæmneſtræ tamen dici, quoniam Menelao nubens Helena, ſorori adoptandam dederit. Eandem quum Græci claſſem remorantibus vētis in Aulide eſſent immolaturi, Diana ſuppoſita cerua ſurripuit, & in Scythiā tranſlatam ſuo templo præfecit. Quidam mutatam dicunt in ceruam, nonnulli in anum, Phanodicus rerum ſcriptor in vrſam, Nicander in taurū. Heſiodus in mulierum catalogo ait Hecaten Dianæ numine atque voluntate effectam. Inde Vergil. AEneid. II compoſuit oraculum,

Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa. ventos inquam, quia βόυλαις hoc eſt procellis, Iphigeniam mactare conſtituerant, vt eſt apud Lycophronem: quod Seruius & alii non viderunt. Quin & Phocēſes Græcos etiam Dianæ pro victimis iugulabant, vt tradit Pythocles: inque Syriæ Laodicea virgo Mineruæ cædebatur, vt Pallas refert, qui Mithræ myſteria Græcè ſcripſit.

ITEM ILLO, *Nec mihi iam patriam antiquam ſpes vlla videndi*, Argiuæ vrbis vetuſtatem deſignari.

Claud. De raptu Proſerpinæ lib. II,

-Inachijs Alcides miſſus ab Argis. Vbi Parrhaſ. *Argis.)* Oppido Peloponneſi, quod omnium primum Phoroneus regiam ſibi condidit, vt quorundam ſententia ſcribit Plinius. Laudat & Argos à vetuſtate Sophocles in Electra. Hinc Argiuus apud Vergilium Sinon ita ſuſpirat,

Nec mihi iam patriam antiquam ſpes Vlla Videndi. Nam Sinon Argiuus inquam fuit, vt ipſe de ſe fatetur apud Thryphiodorum, Ἄργος μοι πάτρις ἐστι. *Argos mi patria eſt.* Liuius, Argos(inquit) ipſos non vetere fama magis quàm morte Pyrrhi nobilitatos. Papin. Theb. III,

Quicquid & Aſopon Veteréſque interiacet Argos. Ergo qui Caram Seruius intelligit, nemini docto placere poteſt aut debet.

COROEBVS, vnde Mygdonides.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

-tu natus Amyclis. Vbi Parrhaſ. *Amyclis.)* Oppido Laconiæ, de quo diximus. Neque nos decipiat Ouidius,

Te quoque Amyclide poſuiſſet in æthere Phœbus. Illic enim non gentile nomen eſt, vt plærique arbitrantur, ſed patronymicum. Nam filius Amyclæ fuit Hyacinthus, vt propoſuimus. Similiter apud Vergilium Mygdonides, non à loco, ſed à Mygdone patre, Corœbus eſt: quem fuiſſe tradit Zenobius adeo vecordem vt maris vndas enumeraret. Quintus, Κόροιβον Μύγδονος υἷα, *Corœbum Mygdone natum* Diomedes (inquit) haſta tranſadigit. Pauſanias in haloſi Troiæ ex tabula Polygnoti, Super Eioneum & Admetum Corœbus eſt, Mygdonis F.

AENEID. III. de Pyrrho, *-patriaſque obtruncat ad aras.*

Claud. De raptu Proſerp.

Delphica quinetiã fratris delubra tacebũt. Vbi Par. Calliſthenes De rebus Græcis lib. III, clara Græciæ oracula cõmemorat hæc, Iſmenium in agro Thebano, Trophonium in Lebadea, & quod Phocenſe vocãt ad Abas: omniúmque præſtãtiſſimum Delphis in Bœotia iuxta Parnaſſum: de quo Trogus & Strabo plura. Delphis nomẽ à ſe dedit Neptuni filius Delphus, ex Melãtho ſuſcept⁹ filia Deucalionis, vt ſcribit interpres Lyco-

phronis:quam Neptunus in delphinem mutatus compreſſit,vnde nato puero nomen.Fabulã percurrit Ouidius in eiuſdem dei mentione,

-te ſenſit equum crinita colubris

Mater equi volucris, ſenſit delphina Melantho. Ex eadem Neptunus etiam Pythin puellam ſuſtulit, quæ Pythoni nomen vrbi dedit, vt Myclus Neapolitanus autumat. Equidem non ſum neſcius hanc hiſtoriam mutatis nominibus aliter à Pauſania tradi: ſed nos opinatiſſimos habemus autores. Quæritur & à nonnullis etiam bene doctis,cur Neoptolemi cædem ſcribens Vergilius, Delphicas Apollinis aras,patrias appellarit. Equidem ſicut affirmare non auſim vanáne ſit hiſtoria quam Seruius affert, ánnon, ita omiſſis ambagibus, ἁπλῶς patrias illic aras accipio. quoniã Pyrrhus ad aras eiuſdem dei obtruncatus eſt, cuius antea pater eius Achilles. Quod etiam Pauſanias notauit, qui ad hãc ſententiam Græcè loquitur, Subit admiratio cogitantem, omnibus qui AEacidarum cognomine cenſebantur, vnam necis ſortem diuinitus obtigiſſe, ſiquidem Achillem à Paride Priami F.& Apolline interfectum Homerus auctor eſt:Pyrrhi Achillis F.cædem oraculum Delphis imperauit:poſtremò Pyrrh', AEacidæ filius Argis diem obiit,necis auctore Cerere, vt Argiuorum fides aſſeuerat,& Leucias carmine cõplexus eſt. Hæc in Atticis. In rebus item Meſſeniorũ, Neoptolemo(inquit) Achillis filio qui Priamũ iugulauit ad aram Iouis Hercei, accidit vt & ipſe Delphis ad Apollinis aram trucidaretur.Inde pœna talionis Neoptolemi pœna dicitur. Maronis ergo Andromache patrias aras dixit quaſi Achilli Pyrrhóque fatales.

IBIDEM, Tarentum cur Herculeum dicatur.

Claud.De raptu Proſerp.lib.II,

-non Stygij terruit ira canis. Vbi inter alia Parrh. Heraclea Tarenti præterea nomen fuit,ab Hercule,qui Tarentinos bello domitos in poteſtatem redegit. Auctor in naturæ miraculis Ariſtoteles.Hoc alieno dixiſſe

loco fraudi non ſit, in Maronis gratiam, qui Tarento dedit epitheton ex hac hiſtoria,

Hinc ſinus Herculei (ſi vera eſt fama) Tarenti. Non interponit iudicium ſuum poeta, non neſcius hoc, vt fabuloſum, inter ea quæ fidem non capiunt, Ariſtotelem conieciſſe. Siquibus autem commentitia nec vlla ex parte accommodata Seruii ſententia placuerit, iis equidem placeat nécne noſtra, non ſatis laboro.

DE DODONAEIS apud Maronem lebetibus.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis. Vbi Parrhaſ. inter alia,

Hinc & Dodonæus lebes in eos adagio dicitur qui perdita verborum colluuione ſcatent, & inaniter obloquuntur. Nam pelues circum Iouis fani parietes ita locatas ſcribit Demon, vt ſiquis vnam leui tactu contingeret, protinus omnes continuata perpetuáque comploſione longùm tinnirent. Auſonius cottidiano ſolis ortu contactas radiis crepare dicit: id quod de Memnonis apud AEgyptias Thebas ſtatua Philoſtratus & alii tradiderunt. Auſonius,

Nec Dodonei ceſſat tinnitus aheni,
In numerum quoties radijs ferientibus iſta
Reſpondent dociles moderato verbere pelues. Eaſdem tamen abluendorum corporum gratia illic haberi, diſcimus ex Aſconio. Meminit & inter Heleni dona Vergilius. *-ſtipátque carinis*
Ingens argentum, Dodonæóſque lebetes: & Clemens Sidonius, vbi cortinas oraculorum pluribus inſectatur.

ALPINVS Boreas Maroni cur dictus.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

Non Rheni glacies, non me Rhiphæa tenebunt
Frigora. Vbi Parrhaſius,

Rhiphæa frigora) Poſidonius & Protarchus (vt dictum

eſt)Rhiphæos & Alpes eoſdem mōtes accipiunt,quos teneant Hyperborei: quibus accedit Tibullus, vt illic indicabimus.Damaſtes, qui populos Græc' auctor exponit, Scythas (inquit) excipiunt Eſſedones, hos Arimaſpi cōtingunt: vlterius Rhiphæi ſunt,vnde flat aquilo,continuis obſeſſi niuibus: deinceps externi maris oras habitant Hyperborei. Hic eſt ille Sigeus Damaſtes vnde teſtimonium citat Auienus hoc verſu,

Quin & Damaſtes nobilis natus Sige. Sic enim legendum,non(vt vulgati codices habent)Signe.Eſt autem Sige Troadis vrbs, vt in Aſia ſcribit Hecatæus: vnde gentile nomen Græcè Σιγίτης,Latinè Sigeus.auctor Stephanus. Vergilius AEneid.IIII, Alpinum boream dixit,quòd is è Rhiphæis montibus ſpirat qui cum Alpibus iidem ſunt, ex ſententia Poſidonii.

BACCHATAM Q. *iugis Naxon* Maro cur dixerit.

Claud.De raptu Proſerp.lib.I,

Vlulatibus Ida Bacchatur.

Vbi Parrhaſius,

Bacchatur.) A fanaticis per furorem quatitur.Et paſſiuè dixit,vt Maro, *Bacchatamque iugis Naxon:*vbi per epithetō nominis rationem poeta expreſſit,ex Euphorionis ſentētia,qui Naxon dictam tradit à verbo νάξειν, quod eſt bacchari atque rem diuinam facere: quanuis alii nomen inſulæ datum velint ab Endymionis filio Naxo,vel ab eiuſdē nominis altero duce Carum. Sunt qui bacchatam Vergilio Naxon ἁπλῶς dictam putent eo quòd in ea Liberi patris orgia celebrarētur, eadem ratione qua Cithæron à Papinio IIII Thebaidos,

& te bacchate Cithæron.

AENEID. IIII, *Tercentum tonat ore deos.*

Claud.De raptu Proſerp.lib.I,

Ecce procul ternis Hecate variata figuris. Vbi Par. Perſei fratris AEetæ Colchorum regis Hecate filia fuit, vt Dionyſius Mileſius in Argonautico refert. Ea

dum vaga per ſaltus venaretur, aconiti vim prima deprendit: & ita necato parente regnum occupauit, à ſuis in cælum poſt mortem relata, vt apud Diodorum legimus. Eiuſdem nominis altera, ex Aſteria Latonæ ſorore & Perſeo Titane nata: cui Iuppiter elemēta ſubiecit, & cælo erebóque potentem fecit, vt canit Maro: vnde & Hecate dicta eſt, vt diſcimus ex Heſiodo. Vergilius AEneid. IIII,

Ter centum tonat ore Deos. Sic enim nos interpretati ſumus, vt dicat Hecaten à ſaga ter inuocatam: quā per centum deos obſcurè quidem, verùm peritiſſimè, deſignauit, ad ampliſſimam deæ poteſtatem & nominis rationem ſimul alludens. Id ab ἑκατὸν trahitur, quod apud Græcos idem valet quod centū. Ternarius porro numerus in huiuſmodi ſacris adhibebatur ex ritu, vt ex Homero, Naſone, Tibullo, Papinio colligitur, & Porphyrius ille philoſophus in reſponſis abundè diſſerit. Nec obeſt quod à poeta ſtatim ſubiicitur,

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ. Nam ſui moris eſt (vt etiam Macrobius obſeruauit) in quibus non conuenit inter doctos, vtranque ſententiā complecti. Quo fit vt ſibi plerunque non cōſtet, vt Seruius & alii poſt eum grammatici notauerunt. Norat diuerſas in Hecate opiniones, & eam quam ſuperius attulimus, & illorum qui cum Iunone coniungunt: vt ſit eadem, Iuno, Diana, & Proſerpina: ex quibus Hecate, vt eſt apud Lucianum, commune numen efficiatur. Idcirco ne alterutrum poeta damnaret, vtrunque dixit. In hæc diuertere libuit propter eos qui anicularum deliramenta ſectati, à Seruio diſceſſerunt.

AENEID. VI, *Et conſanguineus lethi ſopor,* quo ſenſu dicatur.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Te conſanguineo recipit poſt fulmina feſſum
Iuno ſinu. Vbi Parrhaſius,

Conſanguineo.) ſororio. Nam conſanguinei fratres etiam dicuntur. Verg.

Et conſanguineus lethi ſopor. quippe Somni ſoror Mors eſt, vt canit Heſiodus. Et Seneca ad Somnum *Frater duræ languide mortis.* Sophocles in Aiace ξύναιμον, id eſt conſanguineum, dixit Aiacis fratrem Teucrum. Papinius.

Et conſanguineo gliſcis regnare ſuperbus
Exule, id eſt eiecto fratre.

AEGAEON cur in orci veſtibulo.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

-noſtros an forte penates
Appetijt centum Briareia turba lacertis. Vbi Parrh. Alluſit ad multiplices gigantis artus. de quo Vergilius AEneid. X,

AEgæon qualis, centum cui brachia dicunt
Centenaſque manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribuſque arſiſſe, Iouis quum fulmina contra
Tot paribus ſtreperet clypeis, tot ſtringeret enſes. Idem Gyge Cottóque ſociis (vt canit Heſiodus) orci veſtibulo cuſtos additus eſt ne vincula Titanes fruſtrentur. quod AEneid. VI deſignat Maro, quanuis alii non obſeruarint. Orpheus Amacliden Protocleáq; & Protocleonta, tritopatoras (vt ipſe vocat) ventorum cuſtodes eſſe canit & ianitores. Addit interpres, eos Cæli Terræq; fuiſſe filios, & aliis appellari nominibus, Cottum, Briareum, Gygem. ex quo ſcire eſt in Titanibus antiquos ſenſiſſe ventos.

AENEID. VII, *Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica,* intelligendam eſſe Circen.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Cœperat & vitreis ſummo iam margine texti
Oceanum ſinuare vadis. Vbi Parrhaſius, *Vitreis vadis.)* Aquarum epitheton vitreus eſt: & in aquis habitantes nymphas, vitreas appellamus. Papin.

-vitrea iuga perfida Circes. Nam Lactantius autor eſt Circen, poſtquã ab humanis exceſſit, Maricã

Minturnen-

Minturnenſium numẽ effectam. Inde Latinum quem Circes apud Heſiodum, Maricæ filium legimus, apud Vergilium

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica

accipimus. quod ſi Seruius obſeruaſſet, tot ambagibus in re aperta non vteretur. Maricæ præterea meminit Horatius & Martialis. Ab eadem Campaniæ mons in Sueſſano Maricus: cuius meminit Agenius Vrbicus in controuerſiis agrorum.

IN ILLVD, *Odit & ipſe pater Pluton, odere ſorores Tartareæ.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

-tornos inuiſa iugales Alecto temone ligat.

Vbi Parrhaſius,

Inuiſa:) Maronis epitheton, qui de hac ipſa furia ſic ait,

Odit & ipſe pater Pluton, odere ſorores Tartareæ. & alibi,

Inuiſum terras numen cælúmque leuabat. Sed in priore Maronis verſu non venerationis ſed naturæ nomen eſt Pater, vt cum ſequenti verbo conueniat, *-odere ſorores Tartareæ.* Nam ſuo more Vergilius duas & quidem diuerſas ſententias percurrit: hîc Orphei, qui furias Plutonis & Proſerpinæ filias in hymnis canit, vt infrà demonſtrabimus: alteram paulo pòſt AEſchyli, quum ait,

Hunc mihi da proprium virgo ſata Nocte laborem.

Quippe AEſchylus (vt propoſuimus) eaſdem Nocte genitas exiſtimauit.

AENEID. XI. ex qua hiſtoria Diomedes dicat, *Et ſocij amiſſi petierunt æthera pennis.*

Claud. De raptu Proſerp. in præfat. lib. II,

Et Diomedeos gramine pauit equos. Vbi Parrh. Diomedes Tindam vrbem Thraciæ tenuit, vt Plinius & Capella refert. Aduerſus hunc tanto diſcrimine pugnauit Hercules, vt Abderitum ſuas delicias amiſerit,

equorum morſu diſcerptum: à cuius illic humati nomine Abderam oppidum condidit, vt Hellanicus auctor eſt. Diomedes autem Tydei filius, exciſa Troia Argo profugus, nouas ſedes in Apulia captauit, amiſitque ſocios in ſui nominis aues conuerſos, vt queritur apud Vergilium. Nec hiſtoriæ fidem mutauit, vt Seruius autumat. Nam & hoc à nonnullis traditur. Lycophron de Diomede,

Πικρὰν ἑταίρων ἐπτερωμένων ἰδὼν

Οἰωνόμικτον μοῖραν· id eſt, Triſte ſuorum comitum qui vidit fatum, quos ſumptis tulit aura pennis. Ecce Diomedes ſuorum cladem ſpectaſſe dicitur. Nec inficior ab aliis poſtquam Diomedes ab humanis exceſſit, rem geſtam ſcribi: ſed & antè facto ad inſulas naufragio, vt inter naturæ miracula retulit Ariſtoteles.

AERIPES cerua quo ſenſu dicatur à Marone.

Claud. De raptu Proſerp..in præfat.lib.II,

Non ceruam volucres eripuere pedes. Vbi Parrh. *Volucres pedes.*) plantæ pernices. Ouid,

Crura nec ablatis proſunt velocia ceruis. Eandẽ Vergilius appellauit aeripedem, quaſi curſu cum ventis certaret: quanquàm complexionem non agnouit Apronianus qui legit æripidem, habentem pedes ex ære ſolidos & indefatigabiles.

IDA venatrix quo ſenſu dicta.

Claud. De raptu Proſerp.lib.I,

Sic ait, & fului ſerpentibus attigit Idam. Vbi Par. Homerus Idam πολυπίδακα & μητέρα θηρῶν in hymnis appellat, irriguam ſcilicet & ferarum parẽtem. Inde Vergilius ait Ida venatrix: etiamſi Seruius aliter.

EX STATIO PAPINIO.

SYLV. I, *-huc & ſub nocte ſilenti, Quum ſuperis terrena placent, tua turba relicto Labetur cœlo.*

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. II,
-rurſuſque verendum
In chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Vbi Parrhaſius, *In chaos verendum,*)ad horrendas inferni ſedes. Et hoc ait quoniam manes ſolis aſpectum non ferunt. Inde Anchiſæ vmbra apud Vergilium queritur,

Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis. Sed ipſi quoque dii ſuperi interdiu non vagantur. Papinius,

-huc & ſub nocte ſilenti
Quum ſuperis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cœlo miſcebitque oſcula iuxtà. Vbi (parcat Domitii manes) quid ineptius quàm excidium Romani imperii intelligere, quod propter rerum geſtarum magnitudinem perpetuum fore vaticinati ſunt omnes? quum ſuo Cæſari blandiens poeta dicat, Flauiæ gentis deos quos Domitianus conſecrauerat, eiuſdem coloſſum cælitus inſeſſuros, *Quum ſuperis terrena placent,* id eſt noctu, quo tempore dii terras inuiſunt.

SYLV. IIII, votiuam lampada cur dixerit.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

-& claram diſpergere lumina lucem. Vbi Parrhaſ. Si Phœbi radios intelligas, perſpicuus ſenſus erit. Alii tædas accipiunt. Nam facibus in AEtna ſuccenſis filiã veſtigauit, vt tragœdiarum poeta ſcribit Carcinus. Papin. in IIII. Sylu.

Tuque Actæa Ceres curſu cui ſemper anhelo
Votiuam taciti laſſamus lampada myſtæ. Qui verſus ab interprete diſſimulatus, habet hiſtoriam. Nam

quum Diotimus Athenienſium claſſem præter oram Campaniæ duceret, ex oraculo Parthenôpæ rem diuinâ fecit, inſtitutis ludis Cerealibus, quos ætate Timæi, Neapolitani ſolennes obſeruabant. Inde votiuam lampadem Statius appellauit. quippe votiui ludi faculis illuſtrantur, vt AEneid. v, docet Seruius.

SYLV. V, *-fugere meos Parnaſſia crines Vellera,* quo ſenſu dixerit.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Grata coronati peragunt conuiuia manes. Vbi Par. *Coronati,)* veteri more, qui ſertis ornati conuiuia agitabant, vt diſcimus ex Plutarchi ſympoſiis & Athenæo. Tibullus,

Iamdudum Syrio perfuſus tempora nardo,

Debueram ſertis implicuiſſe comas. Antiquiſſimũ præterea coronarum genus ex lana fuit, autore Verrio. Inde Papinius in patris epicedio,

-fugere meos Parnaſſia crines

Vellera, id eſt ſerta. quanquam nihil impedit infulas illic exponere. nam IIII Thebaidos ait, *-vatem cultu Parnaſſia monſtrant Vellera.* & infrà,

Nunc humeros nunc ille manus & vellera preſſat Anxius. & VIII de Thyodamante,

Atque is vbi intorto ſignauit vellere crinem. niſi forſan alluſit ad flaminum floccos.

THEBAID. II Diomedem his verbis *-ſeu tu Libyco Tritone repexas Lota comas, qua te bijugo temone frementem Intemeratarum volucer rapit axis equarum:* ad Palladis Hippiæ nomen alluſiſſe.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

-Tritonia caſſide fulua Celatum Typhona gerit. Vbi Parrhaſ. *Tritonia.)* Pallas, vt placet Calliſtheni, quòd hæc dea τριτομηνὶς id eſt tertia menſis die, nata: qui feſtus Athe-

nis trāſigebatur vt Romæ quinquatria. An ideo potius appellata ſic eſt quòd è patris vertice proſiluiſſe dicitur, & caput τριτὼ Bœoti vocant? Forſitan inde dicta magis ſit quòd eadem luna creditur, quæ tertio poſt coitū die apparere incipit. Neque non illud conuenit quòd animos ipſa noſtros moderatur: quorum vis triplex, iraſci, cupere, & rationi obtemperare. Quid ſi propterea nomen accepit quòd aeri præſit? Aeris porrò mutatio triplex eſt: vere, æſtate, hyeme. quippe vetuſtas autumnū non numerabat: quia proprium non eſſe tempus exiſtimabant, ſed ex vtriuſque confinio conſtare. Democritus Græcè quidem ſed ad hanc ſententiam, Mineruæ mens eſt (inquit) cuius munere bene conſulimus, rectè iudicamus, nihil quicquam per iniuriam facimus. Triton præterea Bœotiæ Theſſaliæ Libyæque fluuius eſt, & ibidem palus ex qua Pallas orta traditur ab Herodoto, patre Neptuno quem Græci vocant Hippion (vt Ariſtophanes indicat) ex cauſa quā pluribus indicat Verrius: à noſtris equeſter & cōſus appellatur, vt diſcimus ex Dionyſio, Plutarcho, Seruióque. Sed is quum filiæ neſcio cur aliquando ſucceſuiſſet, adoptandam ſe Ioui dedit. Superioribus cōſentanea Mnaſeas & Harpocration tradiderunt, niſi quòd eius matrem non (vt ille) Tritonem ſed Polyphen Oceani filiam prodūt: ipſámque deam bigas vel (vt interpretari Cicero maluit) quadrigas inueniſſe dicunt, indéque Hippian Græcè nominatam: quod in Suidæ monumentis etiam legimus. éſtque frequens Hippiæ Palladis apud Pauſaniam mētio. Ad hāc hiſtoriā Papinius & deæ cognomē, alluſit: apud quem Thebaid. II Tydeus Palladem ſic adorat,

-ſeu tu Libyco Tritone repexas
Lota comas, quà te bijugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum.

Triton autem (quod ſcribit Aceſander) Neptuno patre genitus eſt ex Atlantis filia Celæno.

THEB. IIII, in illud, *-tu ſepare cœtu*
Elyſios Perſæe pios.
Claud. De raptu Proſerp. lib. I.

Ecce procul ternis Hecate variata figuris. Vbi Par. Hecaten nocte genitam canit Bacchylides: Ioue & Aſterie Muſæus: eodem & Cerere Orpheus: Pherecydes Ariſtæi Pæonis filiam tradit. Eadem Perſeis appellatur à patre. Apollonius Argonaut. III,

Πότνια θεὰ Περσηὶ, & in IIII,

Ἴςω νυκτιπόλου Περσηίδος ὄργια κούρης, id eſt,

Noctiuagæ teſtor Perſeidos orgia diuæ. Nec aliud in Caſſandra quum Perſei virginem dicit, Lycophron intellexit, & Papinius in euocatione manium ex perſona Tireſiæ,

-tu ſepare cœtu

Elyſios Perſæa pios virgaque potenti

Nubilus Arcas agat. In quo Perſei quoq; legi poteſt, vt Inachi, Phylli, Amarylli. Hinc apparet eos falli qui Perſæe legendum putant, & inerudite Bacchum vel Mercurium bis inculcant.

IN EODEM *-templúmque Alea nemorale Mineruæ* legendum eſſe, non altæ.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Atlantis Tegeæ nepos. Vbi Parrhaſ.

Tegeæ) Arcas. Nam Tegea Arcadiæ oppidum eſt, vt ſcribit Pauſanias. Eius meminit Homerus. Vnde muliebri genere Tegeatis, maſculino Tegeates, & Tegeæus apud Propertium: quin & Tegeaticus. Papinius,

Et de Mænalia volucer Tegeaticus vmbra. Tegeæ (quod idem ſcribit Pauſanias) Aleæ Mineruæ templum fuit, ab Aleo Aphidantis filio conditum: de quo Statius,

-templúmque Alea nemorale Mineruæ. quanuis in peruulgatis codicibus *alta* librarii vitio ſcriptum ſit.

IBIDEM, *Venit & Idæis vlulatibus æmulus Azan:* quid Azan & quomodo Idæos vlulatus æmuletur.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Candida Parrhaſii poſt hanc regina Lycæi. Vbi Par.

Azaniæ verò, quæ pars eſt Arcadiæ, Parrhaſii & Trapezuntii contribuuntur, vt legimus apud Stephanum: qua de cauſa Papinius Azanas & Parrhaſios coniunxit,

Venit & Idæis vlulatibus æmulus Azan,

Parrhaſijque duces. Sed illud apud eum quæritur cur Azanas Idæis vlulatibus æmulos dicat. Id nos ex Callimachi ſcriptis aſſequuti videmur. Ait enim in Arcadia Iouem natum quà maximè quercubus denſaretur & aquarum penuria laboraret, Azaniam deſignâs, quam διὰ τὴν ἄζην, id eſt à ſiccitate, nominatam ſcribit Euſtathius. Hinc Azania prouerbio mala dicuntur aſſidua diuturnáque, quòd ea regio ob inopiam aquarum labores agricolarum fruſtratur. Etſi Pauſanias ab Azane dictam mauult, quem ex Erato nympha genuit Arcas: & Arcades apud ſe natum Iouem audacter cum Cretenſibus contendebant, vt teſtatur idem Callimachus in hymno Iouis,

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσι φασὶ γενέσθαι,
Ζεῦ σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ· πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο; id eſt,

Iuppiter aeriis quum te ſibi vendicet Ide
Montibus, Arcadiæque, vtri mendacia iactant? Nam quidquid de partu Iouis à Cretenſibus fingitur, illud idem Cybeles ſacerdotes apud Azanas vlulatibus & fanatico diſcurſu repræſentabant, oſtenſo etiam apud ſe loco, quod Rheæ puerperium dictitabant, vt eſt apud Callimachum. Redditur & à Philone Maſſiliæ ciuitas Azan, & alia ab Herodiano Phrygiæ: ſed vtraq; huic loco minus accommodata. Quin & Ouidius in II Metamorph. Arcadiam Iouis ex hac hiſtoria nominauit, quum ait,

—Arcadiæ tamen eſt impenſior illi
Cura ſuæ. quanuis nihil alii ſuſpicantur.

IBIDEM in illud, *Plaudentique habiles Caryæ reſonare Dianæ.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu, Vbi Par.

Memorat & eiuſdem nominis[Gortyn] alteram Pauſanias in Arcadia.cui proximum ſtatuit Plinius Caryum oppidum Laconiæ, vbi Lacedæmonii Dianam præcipuo cultu proſequebantur,virginum choro & præmio muſici certaminis inſtituto,quod Execeſtides(vt ſcribit Polemon) citharæ cantu victor aliquando cõſequutus eſt. Inde ſaltandi quoddam genus Καρυατίζειν Lacones dicebant, eiúſque inuentores Caſtorem Pollucémque profitebantur,vt ait Lucianus.Quin & ipſa Diana Caryatis indidem memoratur : cuius honori bucolicum carmen primò datum eſt, vt docet interpres Theocriti & è noſtris Diomedes:etiamſi Curetis apud eum mẽdoſè ſcribitur. Ex hac hiſtoria Papinii carmen ex IIII Thebaid.interpretati ſumus,

Plaudentique habiles Caryæ reſonare Dianæ, quum neſcioquis ad Heleã Dianã referret,eiúſq; nominis rationẽ per carices vluáſq; paluſtres rimaretur:vnde luto cœnóque turpis vix à nobis extrudi potuit.Ex iis collige Claudianum poſuiſſe Gortyniam veſtem pro Caryatide.Nam Gortyn Arcãdiæ, propinqua Caryo eſt, quam Caryam fœminino genere Vitruuius enuntiauit, Liuius numero multitudinis,Parthenio mõte ſuperato præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra. Indè ſunt Caryatides columnæ, in antiquis ſubſtructionibus celebratæ. mihi prior ſententia magis adulatur, & hoc totum Papinio condonamus.

THEB. V. fraternam Chion cur dixerit.

Claud.De raptu Proſerp.lib.II,

-fraternum cupiens exire ſub orbem. Vbi Parrh. *Sub orbem fraternum.)* ſub auras, vbi Iuppiter Plutonis frater habet imperium.Atq; ita dixit vt Stat.in Theb.

Fama ſubit portus vectum trans alta Thoanta

Fraterna regnare Chio, ſcilicet quã Thoantis germanus OEnopion regiam ſibi condidit, vt domeſticus teſtis eſt Ion,qui de ſua patria Græcè ita cecinit,

Hanc olim OEnopion Theſides condidit vrbẽ. Thoas verò & OEnopion ex Ariadna, patre Baccho Thoas,

OEnopion Theſeo, nati ſunt. Hiſtoriam habes apud Plutarchum: meminit & Ouidius in Heroidibus. Ex vtroque parēte fratres eſſe affirmat Diodorus. Nam qui fraternam Chion vicinam legunt, indigni ſunt de quibus ſermo habeatur.

THEB. X. in illas Thyodamantis ad Apollinem preces, *Nunc tibi crudus honos, cruda arma, cruórque virorum.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Cādida Parrhaſij poſt hanc regina Lycæi. Vbi Parrh. *Parrhaſij Lycæi.)* Colebatur & Argis Apollo cognomento Lycius, hac ex cauſa: Danaus AEgypto profugus Argos appulit, ibique contra Gelanorem pugnaturus, in littore taurum caſu conſpicatus eſt cum lupo certantē. Omen arripuit, atque lupi perſonam ſibi induit, qui peregrè delatus veteres incolas exturbarit. Itaq; pugnæ euentu expectato, quum ſuperior lupus extitiſſet, aduerſus Gelanorem qui tum rerum potiebatur inito prælio, victor ex voto Apollini Lycio ædem erexit, ac lupi contra taurum præliantis expreſſam ære effigiem in foro ſtatuit. Hiſtoriam narrat in Pyrrho Plutarchus. & Pauſanias adiecta victimæ ratione. Nam taurus ex ritu religionis immolabatur. Inde vates Argiuus apud Statium Thyodamas ita Apollinem precatur,

Nunc tibi crudus honos, cruda arma, cruórque virorū:
At patrias ſiquando domos optataque Pæan
Templa Lycie dabis, tot ditia dona ſacratis
Poſtibus, & totidem voti memor exige tauros.

THEB. XII in illud, *Quæque rudes thyrſos hederis veſtiſtis Acharnæ.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Crinali florens hedera. Vbi Parrhaſ.

Ferunt omnium primum Liberum patrem impoſuiſſe capiti ſuo coronam ex hedera. Alexanderque eius exēplo, hedera coronato exercitu ex India victor rediit. auctor Plin. Mirū quod Plutarchus in quæſtionibus re-

fert: Ineſt (inquit) hederæ ſpiritus quæ mẽtes in furorẽ concitat & loco mouet, & ebrietatẽ abſq; temeto inducit. Euſtathius in Bacchanalibus hederam argumẽtum libidinis arbitratur, ad quam mortales à vino propenſiores redduntur: interpretatione Græci nominis κισσὸς, quod hederam notat, & ab infinito κισσᾶν verbi trahitur, quod eſt in venerem pronum ferri. Euſtathii ſententia Naſonis carmine confirmatur,

Et Venus in Venis, ignis in igne fuit. Eandem Pauſanias apud Acharnas in Attica primùm viſam tradit, & poeta Græcus Antipater in Sophoclem tragœdiarũ ſcriptorem noto epigrammate Ἀχαρνίτην, hoc eſt Acharnenſem, per epitheton hederam nominauit. Hinc in Thebaidos calce Papinius,

Quaque rudes thyrſos hederis veſtiſtis Acharnæ. Inde Acharnan gentile nomen apud Senecam trahitur in Hippolyto, non (vt ridiculè quidam tradiderunt) ab Acarnania. Texebant præterea ſibi Bacchæ coronas ex alba populo, quòd ea arbor inferna credebatur, & (vt ait Harpocration) iuxta ripas Acherontis enata: eóque ab Homero Acheroida appellari putant. Porrò Liber Proſerpinæ filius & inferni numen eſt, vt demonſtrauimus.

ACHILL. II. de ſponſa tyranni Elyſii.

Claud. de raptu Proſerp. lib. II.

Vtraque Virgo ruunt. Vbi Parrh.

Vtraque.) Pallas & Diana: quas, dum Proſerpina raperetur, interfuiſſe Euripides in Helena canit, & Papin. Achill. II.

-quales Siculæ ſub rupibus Aetnæ
Naiades Aetnæas inter Diana feròxque
Pallas, & Elyſij fulgebat ſponſa tyranni.

EX VALERIO FLACCO.

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. III, *Exultat Zancli ſpoliis.* Vbi Parrh. *Zancli.)* Melius ita quàm Caci. nam Cacus inter gigãtas haudquaquam nominatur. at Zanclus vrbi Siciliæ, cui ſuppoſitus eſt, abſe nomen dedit, vt tradit Stephanus. Ea Meſſana nunc dicitur à colonis. Aliam prioris appellationis cauſam Nicander affert ab hiſtoria. Illic enim ferunt abſcõſam falcem qua Cælum patrem Saturnus execuit: quippe falcem Siculi Zanclan vocãt. Alii codices habent Cæi, qui Titan & ipſe fuit, Latonæ pater, vt Apollonius canit & Ouidius. Propert.

Te duce vel Iouis arma canam, cæloque minantem
Ceum, & Phlegræis Oromedonta iugis. C. Balbus Argonaut. III. *-fundo veluti quum Ceus in imo*
Vincla Iouis fractóque trahens adamante cathenas
Saturnum Titiúmque vocat, ſpémque ætheris amens
Concipit. & ita nos emendauimus, quum vulgati codices haberent omnes, *-quum ceſſit in imo*
Vnda Iouis.

EX OVIDIO.

IN ARTE amandi de Apollinis in Admetum amore.

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. I, *-quòd non cyclopea tela Stringimus.* Vbi Parrh. *Cyclopea tela.)* fulmina quæ Ioui cyclopes fabricant. Heſiodus tris memorat, Aſteropem, Brotẽ, & Argẽ: & cyclopas appellatos ait quòd vnus ſingulis oculus & is in media fronte circinatæ rotunditatis eſſet. Idem ſenſit & Hellanicus. Eoſdem cæli circulares verti-

gines repræſentare Zeno diſputat. Nos ex ipſis nominibus, aeris tempeſtates interpretamur, vt in noſtris originibus demonſtrabimus: & inde cælo ac terra parentibus natos fingi, quòd ex igni cæleſti terræque vaporibus excitentur. Hos ſuis telis Apollo ſuſtulit, quòd opifices fulminis extitiſſent quo Iuppiter AEſculapium necauit, vt ex fabula refert Higynus. ob quam cædem depoſito numine Phœbus Admeto famulari coactus eſt, vt in Alceſtide ſcribit Euripides. Callimachus verò canit Apollinem pauiſſe Admeti pecus, eius adoleſcentis forma inductum. Callimachi verſus (ne Græca videar oſtentare) Latinos à nobis factos adiecimus.

Te ſimul ex illo paſtorem Phœbe vocamus
Tempore quo Amphryſi duxti ſub prata iugales,
Pubeſcentis adhuc Admeti captus amore. Meminit & Plutarchus in Numa & in Artibus Naſo,
Cynthius Admeti vaccas pauiſſe Phereas
Fertur, & in parua delituiſſe caſa. quē verſum repetit in Heroidibus. De hoc & longum Tibulli carmen extat, quod ex hac hiſtoria intelligendum illic diſceptabimus, iis etiam confutatis qui ad Iſſen Macarei filiam perridiculè referebant.

IN ILLO, *Ennius emeruit Calabris in montibus hortos Contiguos penè*, legendum -*ortus*, *Contiguus poni.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. 1,
Penè reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupiſſent elementa fidem. Vbi Parrhaſ.
Penè,) paulominus, aduerbium remittendi, cuius vltima ſyllaba breuis eſt, Papin.
-*& qui tibi Pythie Ladon*-
Penè ſocer. Neque te decipiat Ouidius in Artibus,
Ennius emeruit Calabris in montibus hortos
Contiguos penè Scipio magne tibi. Nam corruptum carmen eſt ita emendandum,
Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni Scipio magne tibi. Quippe Ennius

ex oppido Calabriæ Rudiis fuit, vt Strabo teſtatur & Auſonius in monoſyllabis,

Vnde Rudinus ait diuûm domus altiſonum cæl. Liuius, Romæ extra portã Capenam in Scipionum monumento tres ſtatuæ ſunt: duæ P. & L. Scipionum dicũtur eſſe, tertia poetæ Qu. Ennii. Solinus ex Plinio, Aphricanus prior Qu. Ennii ſtatuam imponi ſepulcro ſuo iuſſit. Ouidius vt Aphricanũ priorem deſignaret, Magnum dixit. Id enim cognomentum Scipionis fuit vt diſcimus ex Macedone Polyæno, qui ad hanc ſentẽtiam Græcè ſcribit, Fabius maximus, Scipio magnus appellabatur. Itaque Scipio Fabii gloriæ inuidebat, adeo vt aliquando in hæc erumperet, Quid ita Fabi, vt tu qui duntaxat exercitum ſeruaris, maximus: ego qui deuicto Hannibale bellum confeci, magnus appeller? ad quem Fabius, Atqui niſi ego milites ſeruaſſem, tu non habuiſſes vnde vinceres.

IN ILLVD, *Porrige & ancillæ, pœnas quæ luce pependit Luſa maritali Gallica veſte manus.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Seu tu ſanguineis ululantia Dindyma Gallis,
Incolis. Vbi Parrhaſ.

Gallus & Attis adoleſcentes officii formæque gratiâ deûm matri dilecti, quum fortè numinis offenſam contraxiſſent, acti furore pudenda ſibi abſciderunt: quorũ Gallus ad Terian Phrygiæ fluuium conſedit, qui poſtea Gallus ab eo dictus eſt, vt polyhiſtor Alexander De Phrygibus ſcribens lib. III refert. Ab hoc amne Berecynthiæ ſacerdotes Galli memorantur: cuius aqua epota, mentem mouet, vt Callimachus auctor eſt, & Ouidius in Faſtis,

Inter, ait, viridem Cybelen altáſque Celænas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit. Ad hoc Ouidii carmẽ ex Arte amandi nonnulli referunt,

Porrige & ancillæ, pœnas quæ luce pependit.

Luſa maritali Gallica veſte manus. Nos autem *qua luce* legimus ex Ariſtide Mileſio, qui de rebus Italicis ſcribens, lib. v i i ſic ait, Gallorum dux Atepomorus, quum Romanos longa feſſos obſidione videret, poſtulauit vt ſi ſaluos ſe vellent, matresfamiliâs & virgines ad ſtuprum dederent. Senatus Retanæ ancillæ conſilio, ad hoſtes habitu dominarum, ſubmiſit ancillas. datóque ab eis ſigno, eruptione facta Romani ſomno meróque depoſitos Gallos omnes obtruncant. Parta victoria, ancillariorum diem ſolennem perpetuò ſanxerunt. Hiſtoriam repetit Plutarchus Polyænúſque Macedo ſtrategematωn v i i i. Macrobius alios ſequutus annales, ab Ariſtide paulo deflexit. Ouidius amāti præcipit vt nonis Caprotinis (quo die Galli cæſi ſunt) aliquid ancillæ largiatur, vt alacrius operam nauás, iter affectet ad dominā. Galli Cybelæ miniſtrāt, argumēto, ſiqui indigent ſemine, eos oportere terram ſequi. Quòd apud eam Galli ſe iactant, præcipitur (inquit Varro) qui terram colunt, ne ſedeant. ſemper enim eſſe quod agant.

IN ILLVD, *Pallidus in lyncem ſyluis errabat Orion.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. i i,

Horruit Orion. Vbi Parthaſ.

Orion ex deorum vrina natus eſt, vt ait Nigidius & in Faſtis canit Ouidius & apud Græcos Pindarus & Ariſtonicus. Eundem Diana ſubdolo fratris ſuaſu, ſagittis extinxit, vt ſcribit Iſter. Nam quum dea viri conſuetudine delectaretur vſq; ad infamiam, idque Apollo grauiſſimè ferret, nec obiurgationibus quicquam proficeret, quod ſolum caput natantis Orionis extabat, ſorori procul indicauit, cum ſponſione contendens eam non poſſe telū mittere ad id quod in mari nigrū appareret. Quæ quum vellet in eo ſe ſtudio artifice maximè probare, miſſo telo caput Orionis traiecit, defunctúmq; defleuit acerbè & inter ſidera ſtatuit. Hæc eſt Orionis amaſia, cuius deſiderio Oriō pallebat, vt eſt apud Ouid. *Pallidus in lyncem ſyluis errabat Orion.* id eſt, quū

Dianæ comes Orion venaretur, ipſius deæ cura carpebatur. Nam qui vel auroram ſuſpicantur Orionis amicam vel lincem puellæ nomen exiſtimant, non minus quàm ſequentis verſus hiſtoriam non percipiunt,

Pallidus in lenta Naide Daphnis erat. Nā Daphnis (cuius à Marone prætermiſſa mentio nō eſt) Mercurii filius fuit. Eum nympha quædā dilexit quam Soſitheus Thaliā vocat: quæ ſuſpicione pellicis offenſa, Daphnidis congreſſus auerſata eſt. At ille amoris deſiderio contabuit: cuius mortem longo carmine deflet Theocritus. Naidem verò lentam dixit Ouidius, quæ moriēte Daphnide ceſſauit nec opem tulit. Alibi tamen Naſo Daphnin in lapidem obduruiſſe refert.

Vulgatos taceo (dixit) paſtoris amoris
Daphnidis Idei, quem nymphæ pellicis ira
Contulit in ſaxum. Tantus dolor vrit amantes. Heſiodus ait Neptunum, compreſſā non (vt inuerſus Higyni codex habet) Euryale, ſed (vt Nicandri ſcribit interpres) Hyelo Minoïs filia Orionem procreaſſe, qui patris beneficio ſuper fluctus ſuſpēſis veſtigiis, vt in terra, curreret, ſicut Iphiclo datū dicitur vt incederet per ariſtas, nec eas infringeret. Caſtigandus obiter eſt apud Higynum locus, in quo dempta priore vocali perperā Phyclus legitur: quum Iphiclus ſcribendum ſit ex interprete Apollonii qui de Iphiclo Phylaci filio idem quod Higynus recitat, ex Heſiodo.

ALCATHOI vrbs quæ ſit.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

-Cadmi ſeu mœnia poſcat. Vbi Parrh. *Cadmi mœnia.)* Thebas, quas è Phœnicia profectus Cadmus, in Bœotia condidit, ex oraculo præuiam bouem ſequutus, vt narrat Ouidius eóque prior in III de bello Titanum Muſæus. Ab hoc animāte Bœotiæ nomen inditum Caſtor autumat: aliunde Nicocrates & Euphorion, vt commodius exponemus. Porrò Thebas ab AEgyptiis Thebis Cadmus appellauit, vt in nomenclaturis oppidorum ſcribit Archemachus: quod Leon, Coſmes, Xenagoras & Nicanor affirmant. Illinc enim

migraſſe Cadmum Diodorus & alii prodiderunt. Is (vt alii) Phœnicis, (vt Pherecydes quem ſequimur) Agenoris filius fuit, ex Argiope Nili filia ſuſceptus. Lycus verò qui Thebanam ſcripſit hiſtoriam, Poſt Deucalionis (inquit) diluuiũ Iuppiter Eodamã Tithoni filiam cõpreſſit, eius cui pater fuit Amphictyon: eadémque maturo partu Theben genuit: quæ mox Ogygi nupſit, vnde Thebas Ogygias dictas aiunt: Ogyges autem Neptuno patre & nympha cui nomen Aliſtra, natus eſt. Itaque Thebas Cadmi mœnia Claudianus, vt vrbem Alcathoi Megaram dixit Ouidius. Nam Pelopis filius Alcathous cædis in Chryſippum fratrem ſuſpectus, Megaram confugit: occiſóque leone qui Cithæronius à ſaltu quem frequentabat, appellatur, multóſque, & in iis Megarei regis filium Enippũ, necarat, aſcitus Megareo gener, in regno ſucceſſit. auctor Dirrhechidas. Hic ille Alcathous eſt in cuius Apollo gratiã Megaræ conſtruxit arcem: quúmque ſub quadam muri parte lyram depoſuiſſet, neruorum ſonum lapis attraxit, vt Palæphatus & Pauſanias prodiderunt, ac in Ciri Vergilius, & Theognis,

Φοῖβε ἄναξ, αὐτὸς μὲν ἐπύργωσας πόλιν ἄκρην
Αλκαθόῳ Πέλοπος παιδὶ χαριζόμενος. Id eſt,
Phœbe pater ſummam muniſti turribus vrbem,
Eſſes Tantalidæ gratus vt Alcathoo.

DE REMED. amor. in illud, *Vixiſſet Phyllis ſi me foret vſa magiſtro, Et, per quod nouies, ſæpius iſſet iter.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. 1,
Mars donat Rhodopen. Vbi Parrh.
Rhodope Thraciæ mons dictus à Rhodope Strymonis amnis filia; ex qua Neptunus Atho gigantem genuit, qui & ipſe mõti nomẽ dedit. Ouidius ipſam Rhodopen in montem conuerſam tradit, quoniam deos aſpernaretur. Eſt & Ioniæ ciuitas Rhodope, vt ſcribit Stephanus. Ab vtroque Rhodopæus, & reſolutione diphthongi, Rhodopeius enuntiatur. Ouid. in epiſtolis,

Hoſpita Demophoon tua te Rhodopeia Phyllis. Cuius mentio nos admonet vt aliud eiuſdem poetæ carmen explicemus. Id eſt in Remed.

Vixiſſet Phyllis ſi me foret vſa magiſtro,

Et, per quod nouies, ſæpius iſſet iter. *Nouies* enim non finitus eſt numerus pro infinito, (quod grammaticorum vulgus exſtimat) ſed ab hiſtoria quam refert interpres Lycophronis in Alexandra. Quippe Phyllis Demophoontem vel (vt ipſe nuncupat) Acamantem aduſque Nouem vias ſequuta eſt, ad amnem Strymonem, quæ ciuitas Amphipolis appellata mox eſt ab Agnone duce Athenienſium. auctores Antiphon & Androtion Atticorum XII, Macedóque Polyænus VIII Strategematωn, Pauſanias, Harpocratiō, & Suidas meminit, & Thucydides aliiq; præterea nonnulli. Qúmque illic (vt pergit) Acamantem diu expectaſſet, impar amori Phyllis, mortem ſibi conſciuit. ad quod alluſiſſe Naſonem coniicere licet ex his eius verſibus in Arte,

Nona terebatur miſeræ via, viderit, inquit,

Et ſpectat zonam pallida facta ſuam. & alibi

Quære nouem cur iſſe vias dicatur, & audi

Depoſitis ſyluas Phyllida fleſſe comis. Sic enim ſuperius hexametrum ſcribendum eſt ex antiquis codicibus, non (vt nunc paſſim legitur) *Quære nouem vicibus cur iſſe feratur.* etiamſi ſuos & hoc habet aſſertores, ſed eos negligendos.

IN ILLVD, *Ceſſit ab Idæa coniuge victa prior.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Sic ait, & fuluis ſerpentibus attigit Idam. Vbi Parrh. inter alia. Idæa verò Dardani Scytharum regis filia fuit, quam deſtituta Cleopatra Boreæ & Orithyæ Phineus ſuperduxit, vt Dionyſius in Argonautico canit. In eius gratiam Oritho & Carambi, quos ex Cleopatra ſuſtulerat, oculos effodit, vt tragœdiarum poeta Sophocles auctor eſt. Inde viciſſitudinis in amore ſumpſit exemplum Naſo in Remediis,

Ceſſit ab Idæa coniuge victa prior. id eſt Cleopatra quæ prior in matrimonio Phinei fuit, cui pòſt exactæ

noua coniunx Idæa ſucceſſit.

IN HEROID. Theutrantia turba Theſpiades vnde dictæ.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Et Pandionias quæ cuſpide protegit arces. Vbi Parrh. *Pandionias arces.*) Athenienſes à rege Pandione poetarum carminibus & Græcis annalibus inclyto: cuius quatuor tantùm filios Sophocles memorat, AEgeum, Lycum, Niſum & Pallantem. Stephanus addit Theutrantem Theſpii patrem: à quo Theutrãtia turba Theſpiades apud Naſonẽ. puellas duas ſuſtulit, in quibus infelix fuit, vt refert Pauſanias. Succeſſit huic Erechtheus, cuius ex Procride Cephalus gener, vt canit Ouidius in VI Metamorph. Anceps apud Strabonem locus eſt, & qui non incurioſè legentibus iniiciat ſcrupulum. Nam quum de præerupta illa petra ad Actium promõtorium in ſinu Ambracio verba feciſſet, Menandriq; teſtimonio docuiſſet illinc Sappho ſeſe deieciſſe, ἀρχαιολογικώτεροι, inquit, id eſt qui cõquiſitius antiqua ſcrutati ſunt (id enim Græca vox propriè ſignificat, non autẽ antiquiores, vt ab aliis conuerſa eſt) non Sappho primã ſed Cephalum ſaltaſſe prodiderunt, amore captum Ptarolæ Deionei filiæ. Hæc ille. Equidem primùm omniũ Pterelam Taphiorum regem tradi ſcio, quem Neptunus ex Hippothoe Meſtoris & Lyſidices filia ſuſcepit, Andromedes & Perſei nepte, vt Herodoti teſtimonio refert interpres Apollonii, vel (vt alii) Neptuni ex Taphio patre nepotem. Aiunt enim Neptuno patre Taphium genitum, vnde ſit Pterelas: eundémque ab Amphitryone expugnatum & ab eo (quod vnus apud nos tradit Plautus) obtruncatum noui. Et Pterelam puellam vel (vt mea quidem ſententia apud Strabonem perperam ſcriptum eſt) Ptarolam nuſquã legi. quæ ſi profectò fuiſſet, ab illo præſertim Cephalo vtriuſq; linguæ theatris decantato tam perditè (vt iſti volunt) amata, Græcorũ aut noſtrorũ monumentis aliquo pacto innotuiſſet. Ad hæc accedit quòd paulo pòſt idem Strabo Cephalum Deionei filium fuiſſe ſcribit, quo patre Ptarolam iam

natam dixerat:vt verear ne Strabonis exemplaria men doſa ſint, & librariorũ vitio factum vt apud eum præpoſterè legamus hiſtoriam. Suffragatur huic opinioni Demetrius Chalcocondyles,vt Athenienſis & Græcus homo doctiſſimus, & quem Gazæ diſcipulum ſtudioſúmq; ſucceſſorem poſſis agnoſcere: quippe qui Græcos etiam Strabonis codices inuerſos quotidie deprehendit, & hoc in primis loco vbi Græca ipſa Strabonis verba perplexa confuſáque adeo leguntur, vt nullus integer ſenſus extet, & facilè appareat eſſe erratum:quod (ſi liberæ coniecturæ locus detur) ita tollendum cenſuerim, vt dicat ab aliis tradi illinc nõ Sappho primam ſe deieciſſe, ſed Cephali Deionei captam amore Pterelæ filiam. Nam vir plurimæ lectionis interpres Lycophronis quum res inter Teleboas Electryonémque geſtas diffuſè narraſſet, adiicit, Cymæthο Pterelæ filiam Cephali qui in caſtris Amphitryonis tunc erat, amore inductam, hoſtibus patriam prodidiſſe, cæteráque iis ſimilia quæ de Niſi filia traduntur. Inde illa Naſonis in Ibin execratio,

Filia néue magis capiti ſit fida parentis
Quàm tua vel Pterela vel tua Niſe fuit. Vbi noſter Domitius maluit hiſtoriam confingere quàm veram laborioſiùs apud auctores perquirere. Nã nec Pterela Thebarum rex vnquam fuit, nec à Creonte ſed ab Amphitryone non Polydices (vt ipſe dicit) ſed Cymæthonis filiæ proditione necatus eſt.

IN EPIST. OEnones, *Depreſſa eſt humili cana pruina caſa:* legendum *Defenſa.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. 1,
Arcano defenſa gelu. Vbi Parrh.
Defenſa,) ſeruata. Defendere tectis frigus, arcere. Papin. Theb. 1, *-haud paſſus ſocijs defendere noctem Culminibus.* Et in Syluis,
Frondibus & patula defendimus arbore ſoles. Inde Naſonis OEnone, *Defenſa eſt humili cana pruina caſa.* Et ita nos quidem emẽdauimus, quum prius nullo vel ineptiſſimo ſenſu *Depreſſa* legeretur.

IN ILLVD, *Vecta peregrinis Hippodamia rotis.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Nō aqua Tātaliis ſubducitur inuida labris. Vbi Parr. Tantalus (vt Xāthus Lydius in IIII ſcribit) Hymenæi filius & Aſcali frater, alter Iouis & Plutus, vt Aſclepiades: vt alii, Smyrnam Phrygiæ quæ tum Naulochos dicebatur: vt alii, Sipylum tenuit. Is apud inferos (vt canit Homerus) aquis ori allabentibus perpetua ſiti laborat. Supplicii cauſam non omnes eandem tradunt. Nam quidam dicunt eum pœnas luere quòd Pelopem filium diis hoſpitibus epulandum apposuerit. Nonnulli referunt canem templi Iouis in Creta cuſtodem à Pandareo Mileſio ſurreptum, ad Tantalum perueniſſe. quem quum repetenti Mercurio àbiuraſſet, hac affectum pœna. Canis aureus erat & ſpirans, vt Aſclepiades ex fabula refert. Ouidius, quoniam deorum ſecreta mortalibus reuelarit.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus. hoc illi garrula lingua dedit.

Euripides ait in aere ſuſpenſum impendenti ſaxo torqueri. Sunt qui ſubiectum Sipylo monti tradant in Lydia. Petronius in Tantalo repræſentari auaros autumat, quibus opes vſui non ſunt, & ſiccis faucibus conditis pecuniis incubant. Huius filius Pelops acceptis equis pennatis ab amatore Neptuno, Piſam delatus eſt, vt ſcribit Pindarus: atque OEnomao curuli certamine ſuperato, Hippodamiam victoriæ præmium duxit. Ineuntibus enim certamen procis eam concedebat OEnomaus vt eodem curru ſedentem veherent, ac intra currendi ſpatium à carceribus ad metas ſecum raperent. quod Lycophronis & Pindari narrat interpres, & Apollonii carmen indicat.

Ἐν δὲ δύω δίφροι πεπονήατο δηριόωντες·
Καὶ τῶν μὲν προπάροιθε Πέλοψ ἴθυνε τινάσσων
Ἡνία· σὺν δέ οἱ ἔσκε παραιβάτις Ἱπποδάμεια. Id eſt,

Stant gemini currus, pendétque in verbera promus
Hinc ſocer, inde Pelops: fugit hic, premit ille

Dat ſpatium: Pelopi comes aſſidet Hippodamia.
Pauſanias in Eliacis, Effictus (inquit) eſt & OEnomaus inſequens Pelopem habentem Hippodamiam: vtrinq; duo adſtant equi. quorum qui Pelopis eſt, pennas habet. Ouid. ad Auguſtum,

Quid non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Piſaeam Phrygijs vexit eburnus equis? Inde poetæ conſpirant vt alienis quadrigis Hippodamiam per epitheton vectam dicant, quòd non ſuo neque paterno ſed procorum curru rapiebatur. Ouid. in Heroid.

Qua duo porrectus longè freta detinet iſthmos,
Vecta peregrinis Hippodamia rotis. Eundem verſum repetit in artibus: & Propertius,

Nec Phrygium falſo traxit candore maritum
Auecta externis Hippodamia rotis. Ad hoc & Naſonis illud referri debet,

O quàm penè Pelops Piſæo concidit axe,
Dum ſpectat vultus Hippodamia tuos! Spectabat Hippodamiam Pelops quam ſecum vehebat eburneo curru, quem Neptunus ei largitus eſt, vt in Tuſculanis refert Cicero. Meminit & Papinius in Thebaide,

-Neptunia tendit
Lora Pelops. Ex Hippodamia liberos quidem ſuſcepit multos: ex Danaide nympha Chryſippum furtiuo concubitu, quem Laius Thebanus amauit & rapuit. Is poſtea captus à Thyeſte & Atreo, benignè à Pelope tractatus eſt quòd amoris cauſa puerum aſportaſſet, vt Græcus auctor Doſitheus de Pelopidis ſcribens ait. Sed grammaticus Ariſtophanes in periocha Phœniſſarum fabulæ Euripidis, ex oraculo refert ab OEdipo filio Laium iugulatum propter diras quas in eum Pelops ob raptum Chryſippum effudit. Praxilla tamen Sicyonia Chryſippum à Ioue raptum canit, vt de Ganymede fabulantur. Hunc ipſum mox Hippodamia nouerca Atreo Thyeſtéque non audentibus, dormientem iugulauit, inſimulato cædis ipſo Laio cui tum puer accubabat, vt legimus apud Plutarchum. Hoc argumẽ-

to Euripides tragœdiam dedit, & apud nos Accius: vnde teſtimonium citat Verrius in verbo Rhodus. Ex hac hiſtoria M. Tullius ait in Tuſcul. Quis aut de Ganymedis raptu dubitat quid poetæ velint: aut non intelligit apud Euripidem quid & loquatur & cupiat Laius? Hæc vberius ideo perſcripſimus, quoniam Ciceronis, Ouidii, Propertii & Papinii, quos dixi, locos alii non attigerunt.

DE PONTO, in illo, *Nec tantum Clario Lyde dilecta poeta*, non Apollinem ſed Antimachum ſignificari.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Et Delon Clarioſque lares. Vbi Parrhaſ. Thebis à Therſandro Polynicis filio captis, ex voto captiuorum pars Apollini miſſa eſt, & vnà Manto cum patre Tireſia, qui itineris labore contracta ſiti quũ ex Thelphuſia fonte bibiſſet, in Haliartia vita exceſſit. Apollo iuſſit ipſam Manto cum cæteris in coloniam trãſcribi. Itaque in altum progreſſi nõ procul ab Ionia inciderunt in claſſem Cretenſium, cui præerat Rhacius: ad quem deducta Manto, apud eum vxoris loco fuit, & Mopſum peperit. Hiſtoriam refert Pauſanias in Achaicis, & Philoſtephanus de ciuitatibus Aſiæ I, qui Lacium per L appellat eum quem cæteri Rhacium: déque eius patria quærit, aliis Argiuum fuiſſe tradentibus, aliis Mycenæum, nonnullis ex Rhodo Lindium Antiphemi fratrem, eius qui Gelam condidit in Sicilia. Nearchus autumat inditũ Claro nomen ex eo quòd Apollo Neptunus & Mars inter ſe de loco ſortiti ſunt. alii quòd Apollini obtigerit per ſortem, quæ Græcè κλῆρος eſt. Alii fabulantur ipſam Manto quum patriæ cladem lugeret, vbertim manante fletu fontem effeciſſe, & ἀπὸ τῶν δακρύων, id eſt à lacrymis eius, immutatione litterarum loco nomen manſiſſe. Nam Colophonem conſtat à Manto conditam quum Thebanorũ victores Epigonos eò fugiſſet, vt Mella refert. Apollo Clarius inde dictus eſt, ibíque fanum habuit, in quo

reſponſa epota aqua reddebantur, vt auctor eſt Ariſt. qui Theologumena Græcè compoſuit. Quin & Clari mimallon à Lycophrone vocatur Caſſandra, quoniam vates & Apollinis ſacerdos erat. Clarius apud Ouid. poeta, non Apollo (vt quidam ſuſpicantur) ſed Antimachus intelligitur. Is Platonis ætate Colophonius fuit, vt diſcimus ex Suida. Clearchus in Eroticis ait fuiſſe Lydas: alteram quam Lamynthus Mileſius amauit, alteram Antimachi amicam: vtranque ad famã perueniſſe: priorem carmine cui Lyde titulus, poſteriorem elegis celebratam. Ex Lydæ poemate teſtimoniũ citant interpretes Apollonii.

METAMOR. II. in illo, *-gratamque Mineruæ Deſpiciebat humum, cultique arbuſta Lycæi*, non de monte Arcadiæ ſed de Atticæ loco intelligendum.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Cãdida Parrhaſij poſt hanc regina Lycæi. Vbi Parrh. *Parrhaſij Lycæi.)* Nam Lycæus Atticæ locus etiam erat à Lyco Pandionis, vt auctor eſt Pauſanias. Vbi Piſiſtratus (vt Theopompo) vel (vt Philochoro placet) Athenienſes operis præfecto Pericle, gymnaſium condiderunt: quod inde Lycæum dicebatur. Hìc inambulans Ariſtoteles diſputabat: vnde peripateticum nomen manauit, vt in Academicis refert Cicero. Meminit huius Lycæi Lucianus in eo dialogo cui titulum fecit Anacharſis, & Gellius in Noctibus Atticis, & Metamor. II de Mercurio loquens Ouidius, *-gratamq; Mineruæ Deſpiciebat humum*, magna eorum hallucinatione qui Arcadiæ montem expoſuerunt.

IN ILLO, *Mnemoſynen paſtor, varius Deolida ſerpens Eluſit*, reponendum *Deoida*, & quid id nomen ſignificet.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

-leniſque ſimul procedit Iacchus. Vbi Parrh. Iacchus apud Herodotum numen eſt, Eleuſinis deabus ita familiare, vt Dianæ Virbius, Adonis Veneri, Attis Opi. Coruilius ait Proſerpinam Baccho Mercurium peperiſſe, ſed alter hic eſt in myſteriis Athenienſium celebratus, vt diſcimus ex Arrhiano, Polyæ nóque Macedone: quem Iuppiter ex Proſerpina ſuſtulit, eius filia quam mutatus in anguem vitiauit. auctor Clemens & Tertullianus in Apologetico, Ioui inceſtum hunc exprobrans amatorem ſquammis. Hinc in orgijs Sabaziorum draco in ſpiram conuolutus, argumentum nefandi concubitus adhibebatur. Et Græci quidem poetæ quum draconem tauri patrem laudant, Iouem ſubobſcurè ſignificant. Fingunt enim Proſerpinam ex eo patris ſtupro Liberum tauri ſpecie enixam eſſe. & Lycophrō ipſum Dionyſium taurum nuncupat. Quin & Eleorum mulieres in eius dei ſacris, vt taurino pede ad ſe veniret, comprecabantur, & Digne taure ſæpius indigitabant, vt refert Plutarchus. Is præterea Liber Zagræus terreſtriſque cognominabatur & Sabazius, vt ſcribit Diodorus: à titanibus puerilibus donis illectus, membratímque laceratus, vt canit Orpheus. In Parnaſſo conditum iuxta tripodem tradit Euphorion. Ex quo loco in Nubibus Ariſtophanis inuocatur. Id ipſum Iouis & Proſerpinæ furtum deſignat Ouidius in VI Metamorph. his verbis, Fecit (inquit) vt Iuppiter,

Mnemoſynen paſtor, varius Deoida ſerpens
Eluſit. nimirum Deoida Proſerpinam Naſo vocauit, ab Eleuſina Cerere quæ Δηὼ Græcè dicitur, vt eſt apud Orpheum Δηὼ παμμήτειρα, id eſt, *Magna parens Deo.* vnde recta forma Deois, vt à Λητὼ Λητωΐς patronymicum deriuatur. Sed hoc ambiguum non relinquet Auſonius, cuius ad Theonem carmen eſt hoc,

Qualis floricoma quondam populator in AEtna
Virgineas inter choreas Deoida raptam
Subſtulit, emerſus Stygijs fornacibus Orcus.

IN ILLVD *Et te flaua comas frugum mitiſſima mater Senſit equum.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. 1,

AEtneæ Cereri proles optata virebat
Vnica. Vbi Parrhaſius,

Vnica) Vſurpauit Orphei verbum qui Perſephonen μουνογένειαν dixit in hymnis. Nullos enim præterea partus ex Ioue enixa eſt: ex Iaſio Dardani fratre Philomelum & Plutum numen diuitiarum. de cuius nomine priſcæ comœdiæ ſcriptor Ariſtophanes fabulam Græcè dedit. Eius meminit & Theocritus, & Ouidius in Ibin quum dicit,

Filius vt Cereris fruſtra tibi ſemper ametur. Imprecatur vt ad opes nunquam perueniat. Ob eum cócubitum fulmine extinctum Iaſium, multi prius Homero ſcripſerunt. Hermippus (vt refert Higynus) ait à Philomelo iunctos in Creta boues, & primum plauſtrum fabricatum: quod & Petellides Cnoſius affirmauit. Cohæſit & Erinnydis ſpecies Neptuno in equi formam mutato, vnde natus Arion eſt, vt legimus apud Lycophronem. Hiſtoriam percurrit Ouidius in VI Metamorph. ad Neptunum conuerſo ſermone,

Et te flauá comas frugum mitiſſima mater
Senſit equum.

METAM. VII. quis *pater Coryti parua tumulatus arena.*

Claud. De raptu Proſerp.

Sic ait, & fuluis ſerpentibus attigit Idam.

Idam.) Phrygiæ montem in Troade qui nomen ſortitus eſt ab Ida loci regina, vt De reb. Græcorum li. ſcribit Charax, vel (vt Virgilius) ab Ida Cretẽſi, vnde profectus Teucer Scamandri & Idææ nymphæ filius, eam Phrygiæ regionem cultoribus vacuam occupauit, & à ſe Teucriam dixit. Eodem paulo pòſt Dardanus ex Samothracia delatus, Ariſben Teucri filiam vxorem duxit (vt Cephalo Gergythius) aut Batæan, vt Hellanicus & Mnaſeas vocant: vt mirer Seruiũ ſcribere Teucrum

de Creta veniſſe poſt Dardanum. Sunt qui Dardani ſepulcrum innui ſuſpicētur ab Ouidio VII Metamorph. eo carmine,

Quaque pater Coryti parua tumulatus arena, &c.

Quòd is (vt quidam prodiderunt) ex oppido Tuſciæ Corytotin Phrygiam migrarit. Nos autem tumulum Paridis intelligimus qui in Cebrina Troadis vrbe viſebatur, vt ſcribit Scepſius & Strabo. Nam Paris ex OEnone ſuſcepit Corytū, quē mater à Paride repudiata, eūtibus in Troiā Græcis itineris ducem dedit: quod apud Lycophronē fore Caſſandra vaticinatur. Ex Græcis etiam nonnulli Corytum Paridis & Helenæ filium fuiſſe tradūt, Buniti ac Idææ puellæ, & quidem ex vtroque parente, fratrem. Sed & hoc illo modo pater Coryti Paris accipiendus eſt, itáque ſenſus Ouidiani verſus abſoluitur, qui cæteris ante nos inexplicabilior Gordiano nodo viſus eſt.

METAM. VIII. Iamben pro Combe malè à quibuſdam ſubſtitutum.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

—ſi fortè aduerſus ahenos
AEolus obiecit poſtes. Vbi Parrhaſ.

Ahenos,) ferreos. AEs enim pro ferro plerunque ponitur, quòd eius vſus antiquior quàm ferri fuit. Heſiodus,

AEre laborabant nondum noſcentia ferrum
Secula. Quin & arma & tela ex ære vetuſtas habuit, vt eſt apud Homerum: quæ Combe puella in Eubœa primùm inuenit. vnde cognominata Chalcis eſt. Eandem numeroſæ prolis exemplum nonnulli ex Græcis adducunt. Nam centies peperit, vt Ariſtus Salaminius in litterarum monumenta retulit, & Zenobius in collectaneis adagiorū meminit & Ouid. VIII. Metamorph. vt eorū vita dā ſit audacia qui veterē probámq; lectionem deprauantes, Iamben pro Combe ſubſtituerunt.

PRO Dryopeius Eriſichthon legendum Triopeius.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

Faunorum Dryadúmque dolor. Vbi Parrh. Dryades & Faunos communibus penè ſacris antiquitas venerabatur, eoſdémque res agreſtes curare exiſtimabat, ideóque pariter inuocantur à Marone,

Et vos agreſtum præſentia numina Fauni,

Ferte ſimul Satyrique pedem, Dryadéſque puellæ.

Cupreſſum Fauni geſtabant, vt idem Maro teſtatur,

Et teneram ab radice ferens Syluane cupreſſum. Cauſam refert Seruius, neſcio tamen an veram, quum cypariſſum Naſo delicias Apollinis, non Syluani, fuiſſe tradat: vt inde cupreſſorum cauſa doluerint. Dryades autem, quoniam (quum ſint arboribus æquæuæ, vt canit Pindarus) vnà cum iis cadebant. Quin ex iis quædam acceptam ſalutem Rhœco tulit, quòd eius arbori iam ruenti pedamentum ſuppoſuiſſet. Hiſtoriam ſcribit Charon Lampſacenus. Magna Cereris indignatio, quæ ne ſacrorum quidem conſortibus nymphis pepercerit. quippe nullus huic deæ cultus abſque nymphis exhibebatur, ex cauſa quam Mnaſæas Patreus memorat. Vetuſtiores enim quum carnibus etiam ſui generis veſcerentur, nympharum monitu ad mitiorem victum reuocati, terræ fœtus ac mel in cibis habere cœperunt. quippe Meliſſa quædam nympha fortè fauum nacta, guſtauit: quúmque placuiſſet, aliis vt ederent exemplo fuit: oſtendítque quo pacto in poculis aquam melle diluerent. Res (inquit) in Peloponeſo geſta traditur. Inde Græcorum lingua apis meliſſa dicta eſt, inſtitutúmque vt rem diuinam propemodum nemo faceret ſine grata nympharum mentione: matrimonia præſertim, quæ vocant ab eis nymphia: quoniam mortalibus nymphæ pietatis & religionis autores extiterant. Nunc autem nymphas irata Ceres offendit: quarum prius iniurias acerbiſſimè perſequebatur. quippe quæ fame confecerit Eriſichthonem, quòd eiſdem ſacras arbores excidiſſet, vt in hymnis Callimachus innuit. Fabulam narrat Ouidius VIII Metamorphoſeos: vbi non Dryopeius Eriſichthon à populis (vt quidam putant) ſed Triopeius appellatur

à patre Triopa,ſiue potius Triope:quod Hellanico ferè placuit,à quo Triops non Triopa declinatur. Higynus alios (arbitror) ſequutus auctores,hiſtoriam variauit. Ad hæc Ariſtides De rebus Italicis III ex inceſto Valerii Tuſculani qui cũ filia concubuit, editum Faunum tradit.

METAM. X. in illud, *Non aliter ſtupuit gemina nece coniugis Orpheus Quàm tria qui timidus medio portante cathenas Colla canis vidit.*

Claud. De raptu Proſerpinæ in præfat. lib. II,
-non Stygii terruit ira canis. Vbi Parrhaſ. inter alia. Condonetur & hæc appendix Ouidio, cuius carmini tenebris (vt aiunt) Cimmeriis obuoluto lucẽ dare tentauimus. Scribunt ex Græcis nonnulli, fuiſſe quendam adeò meticuloſum vt ad Herculis nomen expauidus perhorreſceret, vt qui ſe ſatis tutum vix crederet etiam quum profundiſſimam ſpecum ſubiiſſet. vnde prolato interdum capite quum Herculem fortè conſpicatus eſſet, obduruit in ſaxum: quod παραχύσαντα vetuſtas appellauit, atque in prouerbium formidinis & quidem nimiæ conceſſit, vt in Suidæ monumentis legimus, & apud Zenobium. Huc adeò ſpectant Naſonis verſus ex X. Metamorph.

Non aliter ſtupuit gemina nece coniugis Orpheus
Quàm tria qui timidus medio portante cathenas
Colla canis vidit, quem non pauor antè reliquit
Quàm natura prior, ſaxo per corpus oborto. Nam quòd hoc Ouidius deſignet, ſatis indicat verbum timidus ex adagio loco nominis poſitum, quod apud Græcos etiam non extabat. Id autem ſic in orationis ordinem venit, Non aliter ſtupuit Orpheus quàm timidus qui vidit, &c. Nec illud te moueat, à Suida Zenobióque mentionem Cerberi prætermiſſam quam facit Ouidius. Nam potuit Ouidius apud alios auctores hoc legere, vel ipſe comminiſci vt hiſtoriæ colorem daret.

Nam portentoſum mendacium videbatur hominem hominis aſpectu obriguiſſe. Ideò Græcam fabellam Romana grauitate temperauit.

IN ILLVD, *Feſta pia Cereri celebrabant annua matres.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

-leniſque ſimul procedit Iacchus. Vbi Parrhaſ. Aliqui malunt ſenſiſſe Claudianum de Libero quem Ceres ex Ioue pepetit, vt Diodorus in IIII Bibliothecæ ſcribit. Huic & matri primitias anni ſtato die libabant, quem feſto tranſigentes, ἀλῶα vocabant, ab areis, vt grammaticus Pauſanias exponit. Huc Ouidii carmina pertinent ex X. Metamorph.

Feſta piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velatæ corpora veſte,
Primitias frugum dant ſpicea ſerta comarum. Sed Hippolyti quoque veſtis ex ritu ſacrorum cādida apud eundem poetam accipienda, quod erat Eleuſine. Nam quòd is in veſte color exigeretur initiorum die, Valerius indicat. Vectius etiam Prætextatus, humanarum diuinarúmque rerum peritiſsimus (vt eſt apud Macrobium) Fabiæ Aconiæ vxori defunctæ poſuit hoc epitaphium, SACRATAE APVD ELEVSINAM IACCHO CERERI ET CORAE. ſic enim Proſerpina dicta eſt Moloſſorum lingua, præſtanti forma puellam ſignificante vocabulo. Licet inde ſuſpicari Liuium belli Macedonici lib. I. Coræos ſacerdotes appellaſſe Proſerpinæ. Sed ne fabuloſa diutius conſectemur, eſt & naturæ ratio cur Cereri Proſerpinæque Liber comes accedat: quippe quam vim in ſemente Proſerpina, eandem in ſegetibus Ceres, & in plantis Dionyſius repræſentat, vt Porphyrius ille philoſophus interpretatur.

CERCOPES qui & vnde: item de Pithecuſis.

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

-rupit ne Typhæia ceruix

Inarimen. Vbi Parrhaſius, Typhœum Pindarus & Ouidius AEtnæ ſupponunt, Homerus & Lucanus Inarimæ: qui locus ab aliis alibi redditur, eáque diuerſitas effecit vt Typhonis cubile in Bœotia, Cilicia, Phrygiáque, & ab Herodoto in AEgypto ſtatuatur. Huius inconſtantiæ naturalem cauſam tradit Artemon, Quicunque mons (inquit) incendia profert, iniectus Typhoni non ab re dicitur. Nam repentini flatus & procellæ nomen Typhon eſt, quæ ſemper conflagrationes eiuſmodi comitatur. Inarimen cōpoſita dictione noſtri accipiunt inſulam in ora Campaniæ, de qua longa Strabonis diſceptatio eſt. Eadem Pithecuſe memoratur ab hiſtoria quā Xenagoras Harpocration & Suidas referunt, Fratres duo, Candulus & Atlas (vt AEſchines Sardianus in Iambis appellat) omnium ſcelerum quibus hominū vita deprauata eſt, inuentores & caput extiterunt. Iis peruerſi mores Cercopum nomen pepererunt: appulſóſque & aduenas vndecunque circunuenire ſtudium erat. ídque aliquādo quum in Iouem tentaſſent, in ſimias quas pithecos Græci vocant, ex hominibus mutati ſunt. Inde Pithecuſis inſulæ quam tenebant, nomen inditum. Xenagoram XIIII Metamorph. Ouidius ſequutus eſt, manifeſto Hermolai Barbari errore qui putat Ouidii carmen ad doliariorum figlinas, vnde Plinius inſulæ vocabulum trahit, etiam referri poſſe. Eius verba ex III. caſtigationum libro ſubieci. Dicta (inquit) Inarime ab Arimis ſiue populis ſiue beluis, ita AEthruſcorum lingua dicente ſimias quas Græci pithecos vocant. vnde nomen inſulis Pithecuſæ, vt Straboni placet & ferè Ouidio, *ſterilíque locatas.*

Colle Pithecuſas habitantum nomine dictas. Plinius à figlinis doliariorum. Proinde per i non per y ſcribendum. dolia enim Græci pithos, ſimias pithecos vocāt. Poteſt & Ouidianum illud cum Plinii ſententia congruere, vt *habitantum* hoc eſt doliariorū ſubaudias. Hîc aliquis Hermolai diligentiam non iniuria deſide-

tauer. , qui non omnes Ouidii verſus quibus ille fabuloſam nominis rationem complexus eſt, perlegiſſe videatur, quum Plinium non credat ab Ouidio diſſentire. Naſonis carmina (nequis ambigat) hæc ſunt,

Inarimen Prochytén que legit, ſterilíque locatas
Colle Pithecuſas habitantum nomine dictas.
Quippe deûm genitor fraudem & periuria quondam
Cercopum exoſus, gentiſque admiſſa doloſæ,
In deforme viros animal mutauit, vt ijdem
Diſsimiles homini poſſent ſimiléſque videri.

Diotimus in Herculis certaminibus ex OEchalia quæ littoralis Eubœæ ciuitas eſt, Olum & Eurybatum Cercopas impoſtores ac planos fuiſſe tradit, qui per Bœotiæ triuia ſummiſſo ſupercilio concurſarent, mortaléſque dolis exciperent, vt Muſcam Mediolani videmus Apulam. Inde nomen in alienarum rerum plus nimio ſatagentem tranſtulit Martialis, identidem repetens, *Ole quid ad te?* Zenobius autem Cercopas in Lydia ſtatuit, vbi cum Hercule qui per id tempus Omphalæ famulabatur, congreſſos ait, ac ob nimiam captandi calliditatem in lapides obduruiſſe: quod eorum mater Memnonis multo antè fore prædixerat, ſubinde monens ne melampygon, id eſt nigris Herculem natibus, iniuria prouocarent. Alii Thiæ filios & Oceani fuiſſe malunt. Homerus Cercopum titulo poema dedit, vt diſcimus ex Plutarcho: quod olim periit præter admodum paucos verſus quos apud alios auctores legimus. In iis poeta teſtatur Cercopas quoſdam fuiſſe qui nuſquam conſiſterent, ſed ferè cottidie ſedes mutarent, atque quoſcunque nanciſcerentur, velut ob oculos iacto puluere, ſermonis offuciis deciperent, vt quos AEgyptios vulgò dicunt. Inde natum prouerbium Κερκωπίζειν: quanquam Chryſippo non à quibus dixi Cercopibus, ſed ab animalibus quæ κέρκῳ id eſt caudæ motu, blandiuntur, id tractum placet. Sunt & qui Cercopas eoſdem cum cyclopibus accipiant à matre Cercope nominatos, ſed eruditioribus non perſuadent.

FLEXIPEDES hederæ cur dicantur.

Claud.De raptu Proſerp.lib.II,

Hic hederæ ſerpunt. Vbi Parrhaſius,

*Serpunt.)*Hoc ait quoniam lentè ſemper humi repunt, nec abſque amminiculo ſolæ ſtant,præter eam quæ inde appellata κισσὸς eſt.Ouid.

Vos quoque flexipedes hederæ venistis. Aut ſerpunt quoniam tenaciter admotis hærent & ſe ſpargendo dilatant.Inde Perſius ſequaces appellauit: quorum imagines lambunt hederæ ſequaces. Et in Maronis Iuuenilibus,

Serpentes hederæ vix habuere locum. Comitatur & hanc etiam fabella non illepida quam ſumpſimus ex Græcis rei ruſticæ collectaneis. Ciſſos(inquit)adoleſcēs olim fuit hiſtrio ſaltatórque Liberi patris:qui dum tyaſos exerceret, in profundum terræ hiatum caſu lapſus interiit.Tellus in gratiam Bacchi pro iuuene remiſit hederæ fruticem,quæ nunc etiā flexipes eſt& ſaltātis ſpeciem repræſentat, atque per admota ſerpit,quaſi implicitos ſtaticulorum nexus imitetur.

EX TIBVLLO.

IN ILLVD,*At mihi ſeruandam credas,non ſæua recuſo Verbera:detrecto non ego vincla pedum.*

CLAVD.De raptu Proſerp.lib.III,

Vt domus excubijs incuſtodita remotis.

Vbi Parrhaſius,

Incuſtodita,) abſque ianitoribus qui veteri Romanorum more in cathena pro foribus excubabāt, vt de grammaticis ſcribens Tranquillus refert, & Ouidius,

Ianitor indignè dura religate cathena. Atque ita nos Tibulli carmen interpretati ſumus,

At mihi

At mihi ſeruandam credas, non ſaeua recuſo
Verbera, detrecto non ego vincla pedum. Ait enim poeta ſe libenter in compedibus fore, dummodo ianitor conſtitutus obſeruet quominus ſua Delia quicquã peccet. Nam quod alii ſuſpicantur eum compedes & verbera puellæ minari, ruſticum eſt.

AD MESSALAM, quare *Teſtis Inalpinus*, & non *Arupinus* ſcribendum ſit.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,
-& ſiquem glacies Alpina coherceт. Vbi Parrh. Eleganter ambigendo dixit. Nam quis vnquam crederet in illa orbis plaga homines habitare? tamen habitant, & Inalpini coniuncto verbo vocantur, vt legimus apud Plinium. Impudẽter mehercle nimis qui Tibulli carmẽ quod in antiquis omnibus exemplaribus, *Teſtis Inalpinus* legitur, *Arupinus* inuerterunt. Nam quòd is Inalpinos intelligat, inſequentia declarant,
Quem ſiquis videat vetus vt non fregerit ætas,
Terna minus Pyliæ miretur ſecula famæ. Quippe Poſidonius & Protarchus Alpes & Rhipæos montes eoſdem putant, & Hyperboreos illic ſtatuunt, quos humani ſeculi modum præterire Græcorum noſtrorúmque hiſtoria notum eſt.

IN GENETHLIACO Meſſalæ alluſiſſe ad AEgyptiorum religionem, his verbis, *Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres, Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,
-rubuit Buſiride Nilus. Vbi Parrhaſ. Nilus in Libya caput tollit, vt Duris autumat. Alii conſtitutum non habent. Pauſanias ex quorundam ſententia refert ex Euphrate manare, qui cuniculo conditus ſupra AEthiopiam rurſus exeat & Nili nomẽ accipiat. Certo anni tempore AEgypti campos inundat, & imbrium vicem exhibet. quapropter à priſcis AEgyptiis ſub Iouis appellatione & numine colebatur. Parmeno

Byzantius, Αἰγύπτιε Ζεῦς Νεῖλε, id eſt, Iuppiter, AEgypti Nile. Ex quo Tibullus in genethliaco Meſſalæ,

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,

Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui. quod hemiſtichium ſumpſit Ouidius & ab eo Seneca Quæſt. Natural. IIII. Nemo aratorum aſpicit cælum, nec pluuio ſupplicat herba Ioui, vt Ouidius ait. Ex eadem religione Pindarus epitheton Nilo dedit, & Saturnium dixit vt Iouem deſignaret.

Delphica Pytho, non ſerpentis apud eundem, ſed oppidi nomen eſſe.

Claud. De raptu Proſerp.

Calatum Pythona gerit. Vbi Parrhaſius, Pytho Phocidis ad Parnaſſum ciuitas, Apollinis oraculo clara. cuius in Argonaut. meminit Orpheus & Theognis: appellata quòd illic extinctus Apollinis arcu ſerpens extabuit: id quod πύθεσθαι Græci dicunt: Ozoliſq; nomen dedit ad quos eiectus traditur, vt refert Plutarchus: etſi Miclus Neapolitanus vrbi nomẽ inditum putat à Pythi puella quàm Melantho peperit ex Neptuno. Serpẽtem Callimachus & AElius Græcus auctor, & è noſtris oratione quadam Tertullianus, Delphinem vocant à Delphis: quum Latini propemodum omnes quibus eius nominis vſus venit, atque ex Græcis nonnulli, vno eodémque vocabulo ſerpentem vrbémque, ſed alteram muliebri, alteram maſculino genere dicãt: quod Ammonius etiam præcipit: vt explodendi ſint ii qui *Delphica Pytho* ſerpentis apud Tibullum nomẽ interpretantur. Plura de Pythone leges apud Strabonem.

DVCERE enſem quo ſenſu dixerit.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I,

Omnia quæ ſeriem fatorũ pollice ducunt. Vbi Parrh. *Ducunt pollice)* digitis ſubacta trahunt & nent. Eſt & quandoque ducere ferrum, procudere, hoc eſt in longum cudendo porrigere. Tibullus,

nec enſem

Immiſti ſaeuus duxerat arte faber. Inde ductor ferreus in carmine obſcœno Vulcanus, qui faber eſt & ferrum ducit, id eſt extendit: & eſt ductile quod malleis obſequitur apud Plinium.

EX PROPERTIO.

IN ILLVD, *Sunt Agamemnonias teſtantia littora curas Quà notat Argynni pœna natantis aquas.*

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. II,

-hunc fracta Cephiſus harundine luget
Vbi Parrhaſius,

Cephiſus ad Lilæam fontem concipit, Edylium Parnaſſúmque montes interſecat, & ipſam Bœotiam priuſquam mari miſceatur, cuniculo demerſus, occulto meatu labitur. Hæc ex Homero, Strabone, Polyænóque Macedone: & Statius,

-propellentémque Lilæam
Cephiſi glaciale caput. In eius vadis Argynnus Leuconis ex Piſidice filia nepos, dum nataret, extinctus eſt, vt tradit Stephanus. Athenæus ait Agamemnonem in Argynni amorem lapſum, quũ fortè natantem ſpectaſſet in vndis Cephiſi, eiúſque mortem acerbiſſimè deploraſſet, vtque pueri memoriam propagaret, iuxta ripas amnis erexiſſe Veneris Argynnidis ædem. Sed Alcymnius Chius in Dithyrambis ait Argynnum formæ gratia Hymenæo carum fuiſſe. Propertius hunc intelligit Argynnum quum ſcribit,

Sunt Agamemnonias teſtantia littora curas
Quà notat Argynni pœna natantis aquas. Et hanc eſſe veram Propertii lectionem Nicolaus Picens vtriuſque linguæ diligentiſſimus, arbitratur, & mecum ſentit.

EX CATVLLO.

IN ILLVD, *Quam mater prope Deliam Depoſuit Oliuam.*

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. II,
-te fronte retuſa
Delius, hūc fracta Cephiſus harundine luget.
Vbi Parrhaſius, *Delius,)* Apollo ab inſula cuius antè meminimus, Delo: vel ab eiuſdē nominis monte prope Tegyram Bœotiæ ciuitatem, quæ natales Apollinis & Dianæ ſibi vendicat, vt refert Semus, & Plutarchus in vita Pelopidæ: cuius verba nobis in Latinū verſa libuit apponere quò parum diligentis interpretis error appareat & erubeſcant ſiqui cæcè ſequuti ſunt eum. Non procul hinc Apollinis Tegyræi templum ſurgit aduſque Medica bella ſub Encherato vaticiniis & oraculorum fide pollēs: vbi deum ferunt editum. Proximus enim mons Delos appellatur: ad cuius radices Melonis fluuii franguntur vndæ. Poſt ipſum templum duo mirifici copia aquarúmque frigiditate & ſuaui guſtu fontes. quorum alterum Palmum, alterum Oliuam hodiéque vocitamus, non quòd inter eius nominis arbores, ſed quòd in medio vtriuſque fontis interuallo dea partu leuata ſit. Nam propè eſſe memorant locum ex eo dictum Ptoū, quòd inde repentè obiecta apri ſpecie, ἀναπτοηθῆναι, id eſt exhorruiſſe metúque perculſam eſſe Latonam, quæque de Pythone Tityóque & ipſius dei natiuitate traduntur, hìc geſta volunt. Hæc ille. Quis ergo non videat interpretem quíque eius vtuntur teſtimonio, pueriliter hallucinatos, qui Πτῶο, proprium loci nomen ex cauſa quam dixit, inani ſuſpicione Præcipitem tranſtulerūt? Ad hūc Oliuā fontē Catulli carmen eſſe referendum, decimo abhinc anno omnium primi indicauimus: quum cæteri Strabonem cum poeta committerēt. Neque mentiri me ſinet Tydeus Actianus,

vir & doctus & integerrimus, quo tum præceptore in litteris vtebamur: non AElius Gorgonius aut Putius Florentinus, in ſtudiis noſtris eminentiſſimus, qui noſtri tum naſcentis ingenii dexteritatem complexus, in margine ſui Catulliani codicis adnotauit. Quid tamen refert, quum nonnulli inuenti ſint qui noſtrum qualecunque hoc inuentum pro ſuo recitent ac oſtentent? Sed quò pudorem plagiariis iſtis imponamus, ecce mutata ſententia ad ipſam etiam arborem referri poſſe cõtendimus, ex Ouidio, qui vi Metamorph. ita Latonam circuitione deſignat,

Illa ſuam vocat hanc cui quondam regia coniunx
Orbe interdixit, quam vix erratica Delos
Errantem accepit tum quum leuis inſula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ
Edidit inuita geminos Latona nouerca.

Pauſanias, In omnibus ferè certaminibus (inquit) victori palma datur ex inſtituto Theſei. Is enim ex Creta Delum vectus, ludos Apollini celebrauit, ipſóſque victores Deliæ palmæ foliis ornauit: cuius Homerus in Odyſſea meminit, vbi Nauſicaæ ſupplicat Vlyſſes. Strabo tamen oliuæ arborem & Latonæ partum in Ortygiam Ioniæ lucum transfert: quod mirum videri non debet. Nam quum hominum opinione receptum eſſet, Latonam in nixu palmæ & oliuæ incubuiſſe, vt meminit etiam Theognis: vel palmæ lauróque, vt Euripides in Polydoro. Quicunque Apollinis & Dianæ incunabula ſibi vendicabant, ad confirmandam vetuſtatis fidem eaſdem arbores apud ſe quiſque demonſtrabant. In Ioniæ luco quem Strabo vocat Ortygiam, natam eſſe Dianam canit Orpheus & Homerus in Hymnis: Apollinem verò Deli.

EX HORATIO.

IN EPIST. *Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.*

CLAVD. lib. III, De raptu Proſerp. *Cunctaq; virgineo ſparſa oblectamina ludo.* Vbi Parrhaſius, Ea, ſcruta Sidonius appellauit. Quid autem ſcruta propriè dicantur, nemo ex iis quorum edita ſententia ſit, hactenus aſſequutus eſt. Et Politianus quidem quum ſcruta ſingulare verbum non eſſe docuiſſet, quid ea tamen vox ſignificaret, quod quiſque maximè cupiebat, ſilentio præteriit. Nos ſcruta eſſe arbitramur attritas vſu veſtes, dimidiatas ſtrigiles, & iumentorum ſoleas, refixos clauos, ídque genus alia friuola quæ viliſſimi proxenetæ venalia habent, quos antiqui ſcrutarios appellabant. Lucilius,

Quid ni? ſcruta quidem vt vendat ſcrutarius, laudat. Ita enim legendum eſt, non (vt perperam ſcribitur apud Gellium) ſcuta & ſcutarius: vt conueniat cum ſequentibus,

Perfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam: quæ ſcruta quidem ſunt & ſcrutarii laudant vt vendant: ſcutarii verò nequaquam. Suffragatur Apollinaris, qui quaſi cognatas res, friuola & ſcruta coniunxit, Nunc quædam friuola, nunc ludo apta virgineo ſcruta donabat. Quippe friuola vaſa fictilia quaſſa dicuntur. Iuuenalis,

-iam friuola transfert

Vcalegon. Apuleius Aſelli ſui lib. IIII, Enimuero vos (inquit) bonæ frugi latrones inter furta parua atque ſeruilia timidiculè per balneas & aniles cellulas reptantes ſcrutariam facitis, id eſt, res inuolatis viles & quales ſcrutarii vendunt. Nam qui ſcrutariam deducunt à ſcrutando, ſcrutantur illi quidem multa, ſed abſ-

que ſolertia. Nec equidem ſum neſcius à ſcuto ſcutarium dici, & ſcutale: quod in VI dubii ſermonis ait Plinius, & Chariſius repetit: ſed nihil ad rem. De ſcrutis Horatius, apud quem multa multi, nemo bene,

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello. Nam Sypontinus qui ſcutulas idem putat quod ſcruta, pueriliter (vt in multis) lapſus eſt.

EX MARTIALI.

IN ILLVD, *Torquebat Phœbum Daphne fugitiua: ſed illas OEbalius flammas iuſſit abire puer.*

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. I,

- Phœbus largitur Amyclas. Vbi Parrh. *Amyclas.)* Ea Peloponneſi ciuitas vna fuit ex iis quas olim Lacedæmonii centum tenuerunt, inſtitutis etiam communibus ſacris pro ſingularum ſalute quæ hecatombas ab earum numero memorabant, auctor Euſtathius. Nomen Amyclas Lacedæmonis filius indidit Hyacinthi pater & Daphnes puellæ: quorum matrem, Diomeden interpres Nicandri nominat. Hyacinthum verò Phœbus in deliciis habuit, vt in eius ſororem Daphnen conceptos ignes quoquo modo leniret. Hinc illud apud Martialem.

Torquebat Phœbum Daphne fugitiua: ſed illas
OEbalius flammas iuſſit abire puer. Amyclis (vt in tota ferè Laconia) ſumma veneratione Apollo colebatur.

EIVSDEM iocus ſuo nitori reſtitutus, *Drauca nata ſui vocat bipennem, Collatus cui Gallus eſt Priapus.*

Claud.lib.I, De raptu Proſerp.

-Veſana quæ mixto
Concentu delubra gemunt. Vbi Parrh.

Veſana, fanaticorum clamore fremente mentia. Ve particula quum intentionem ſignificat vt vetus, vehemens, vegrande, veiouis, & veſanus, qui conſtituta mente non eſt: Inde vepenis apud Martialem parua mentula.

Draucí nata ſui vocat vepenem,
Collatus cui Gallus eſt Priapus. Nam iocatur in natam poeta quòd ſubactoris ſui membrum virile & quidem vaſtum diminutiuo nomine vepenem blandiens appellabat. Qui verò bipennem aut bipinam ante nos legerunt, ad ſales poetæ non aſpirant. Superiora Gellius & Macrobius.

EXPLICATVS in Cottam iocus, *Bellus homo & magnus vis idem Cotta videri: Sed qui bellus homo Cotta, puſillus homo eſt.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis
Pulchra cohors. Vbi Parrhaſius,

Amazones (vt Ephorus in IX tradit) reuerſos à bello viros à quibus deſpiciebantur, intra mœnia non receperunt, obtruncatis etiam iis qui domi ſubſtiterant. Narrat Dionyſius eaſdem Libyam tenuiſſe, domitíſq; bello finitimis, arma tuliſſe in Europam, multáſque illic vrbes monumentum victoriæ ab eiſdem conditas extare. Quin & ipſos Atlantas bellica virtute clariſſimos prælio ſuperatos in poteſtatẽ redegiſſe. Zenothemis in AEthiopia ſtatuit Amazonas quæ ſtato quodam anni tempore vicinorum concubitus appeterent, necatóque virili partu, tantùm virgines educarent, non otio aut lanificio, ſed armis atque venationibus exercentes, infantum dexteriores mamillas inurebant ne ſagittarum iactus impediretur. vnde nomen, vt Diodoro placet & Trogo. Alii dictas aiunt ab Amazone puella Samornæ filia: cuius mater Samorna, Dianæ ſacerdos

Epheſi fuit & regina. Neque diminutiua forma hîc eſt Amazonidum, ſed porrectio qua Rhodius Apollonius, Aphérque Dionyſius apud Græcos, & è noſtris Vergilius vſus eſt, & eum ſequutus Auienus.

Gentis Amazonidum lambit ſata. Sed in pedeſtri quoque ratione Diodorus Amazonidum ſcripſit, Τῶν Ἀμαζονίδων ἐπανελθουσῶν, Amazonidibus (inquit) regreſſis. Iis enim quæ viribus adeò præſtiterunt, diminutio non conuenit, vt ingenioſè ſcribit Euſtathius. Hoc argumento Martialis in Cottam iocatus eſt,

Bellus homo & magnus vis idem Cotta videri:
Sed qui bellus homo eſt Cotta, puſillus homo eſt.

AETIA CALLIMACHI quænam ſint & quo argumento.

Claud. de raptu Proſerp. lib. II.

-atqui Trinacria longè
(Eſſet ne vobis oneri) deſerta colebat. Vbi Parrh.

Deſerta Trinacria,) Siciliæ ſeceſſus: & adiectiuè Trinacrium dixit, vt Maro

Antè & Trinacria lentandus remus in vnda. quod Callimachus AEtion primo multo antè vſurpauit, vt ſcribit Stephanus. Hoc illud opus eſt quò Martialis ad Mamurram carmen omnium primi ſpectare deprehendimus,

Sed non vis Mamurra tuos cognoſcere mores,
Nec te ſcire: legas AEtia Callimachi. Nam præter alia, Callimachus AEtia quoque ſcripſit: quo poemate ſacrorum ritus & cauſas complexus eſt: vnde nomen Seruius AEneid. I. Maronis verba declarans,

-cur dextram iungere dextræ
Non datur? Maiorum (inquit) hæc fuerat ſalutatio: cuius rei τὸ αἴτιον, id eſt cauſam, Varro Callimachum ſequutus expoſuit, & alibi carmen illud enarrans in III,

Vnde etiam templo Triuiæ luciſque ſacratis
Cornipedes arcentur equi, Seruius ait, Exponit τὸ αἴτιον. Nam Callimachus ſcripſit AEtia: in quibus ho-

etiam commemorat. Nec ingrati Priſciano ſumus qui Callimachi verſum citat ex AEtiis lib. I, nobíſque adhuc pueris aurem quodammodo vellit vt hoc in Martialem ſuſpicaremur. Improbè profectò faciũt qui tanquam fuci alienis laboribus inſidiantur, & quæcunque præripere poſſunt, pro ſuis oſtentant. An ſi noſtrã hanc obſeruatiunculam per ætatem prodere tum non licuit, & editione, non inuento, præuẽti ſumus, iccirco noſtra nos laude fraudari patiemur? *Non adeo tolerãda quies.* Marius AEquicolus, iuuenis apprimè doctus, vt eius ingenii monumentis notum eſt, ſanctiſſimè teſtari poteſt me pluribus annis antequam in cuiuſpiam cõmentariis ebulliret, Neapoli ſuper hoc Martialis loco ſecũ communicaſſe. Sed & Tydeus Actianus ille Picẽs præceptor olim meus, vir in omni vitæ colore terſiſſimus, & quem nulla remotior diſciplina latet, meo nomine multùm gloriatus quòd eius ætatis puer eruditionis nõ exiguum ſpecimen ſub ſe dediſſem, in ſuas quiſquilias hoc etiam retulit, opus ſanè varium, quod abs ſe magna cura compoſitum iam tum videbatur editurus, ac neſcio cur ad hãc diẽ publicũ nõ acceperit. Non eſſemus in iis vindicandis adeo diligentes, niſi nonnullos in alienis & quibus ipſi non inſudarunt, idem moleſtiſſimè facere videremus. Ex AEtiis præterea Callimachi vetuſtus & innominatus interpres Homeri, qui in publica Vaticana bibliotheca Romæ legitur, ſæpiſſimè teſtimonium petit. Dionyſius item Corinthius eadem inſcriptione opus emiſit. Alluſit ad hoc etiam Naſo quum dixit,

Tempora cum cauſis Latium digeſta per annum
Lapſáque ſub terras ortaque ſigna canam

Quippe æτιον cauſam ſignificat, & AEτια eodem penè argumento quo noſtri Faſti conſtabant.

EX CLAVDIANO.

IN ILLVD PANEGYR. *Arbore præſaga tabulas animaſſe loquaces.*

EX eodē CLAVD. De raptu Proſerp. lib. 1, *Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis.* Vbi Parrhaſ.

Dodonia quercus) · AEmulatio Maronis qui glandem vocauit Chaoniam. Quippe Dodonem duarum vrbium nomen affert Philoxenus. quarum alteram Theſſaliæ contribuit, alteram Theſprotiis in Epiro: ſed vtranque vnam putat Stephanus Oceani nymphæ vel amni propinquo cognominem: ſiue (quod placet Euſtathio) Iouis & Europæ filiæ Dodonæ. Nam Dodon & Dodone indifferenter enunciantur, Homeri carminibus & Iouis oraculo clara, columbis (vt ferunt fabulæ) reſponſa reddentibus. Sed aliter hiſtoriæ fidem tradit Herodotus. Nonnulli quercus ipſas per ſe vocales fuiſſe contendunt: quod innuere videtur Statius,

-Moloſſi
Quercus anhela Iouis: & Maro,
-atque habitæ quercus oracula Graijs. Apertius in Trachiniis Sophocles qui Dodonæam quercū ſeu fagum πολύγλωσσον appellauit. Ex hac materia cōſtructam Argo nauis carinam, quæ dubiis in rebus Minyas admoneret, canit Apollonius, & AEſchyli teſtimonio refert Higynus. Claudianus in Panegyricis,

-licet omnia Vates
In maius celebrata ferant, ipſamque ſecandis
Argois trabibus iactent ſudaſſe Mineruam
Nec nemoris tantùm vixiſſe carentia ſenſu
Robora, ſed cæſo teneri Iouis augure luco
Arbore præſaga tabulas animaſſe loquaces. Inde Lycophron Argo nauem garrulam dixit ab auis ſimilitudine, & C. Balbus per operis initia *Fatidicam*, potius quàm quòd in cælum relata ſit, vt alii ſuſpicantur. Ex

hac hiſtoria Senecæ in Medea carmen interpretati ſumus, *Ipſaque vocem perdidit Argo:* quum alii ad Orphei cantum ineptiſſimè retuliſſent. In iis autẽ Claudiani quos paulo antè citauimus, tertius à primo verſus in omnibus exemplaribus *-teneri Iouis* legitur: quum Tomuri ſcribendum ſit, à Tomuro Dodonæ monte circa radices centum fontibus nobili: de quo Strabo, Plinius & Solinus ex Theopompo.

IN ILLVD, *Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.*

Claud. De raptu Proſerp. lib. III,

Non Rheni glacies, non me Rhiphæa tenebunt
Frigora. Vbi Parrh.

Rhenus notiſſimus Galliæ fluuius ab Alpibus deſcendens, vt inquit Mella: cuius accolas antiqui Celtas vocabant, poſterior ætas cognomines amni Rhenos. auctor Stephanus. Hi coniugum fidem ſic probant: A partu recentes filios ad Rhenum deferunt, ſcutóque impoſitos, quà rapidior eſt, alueo committunt. quibus vnda pepercit, vt ſuos agnoſcunt: extinctos, adulterio conceptos exiſtimant. Extat inter Græca epigrammata carmen incerti autoris, quod hunc ipſum morem pluribus verbis exequitur, ídque adoleſcens perhumanus & nõ ineruditus, Antonius Calçaterra paucioribus his numeris amplecti tentauit,

Audaces rapido dubios in gurgite partus
Explorant Celtæ, donec dijudicat vnda.
Hæ nunquam capiunt gentes noua pignora matrum
Quàm primum imponant clypeo: tum flumina monſtrant
An genus obliquum fuerit. póſt mater ad vndas
Egeriam tendit natos viſura recentes,
Et ſuſpenſa timet cenſoris flumina Rheni.

Hinc alibi Claudianus.

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

EX OBSCOENI CARMINIS auctore.

IN ILLVD, *Ductor ferreus inſularis aquè Laterna videor fricare cornu.*

CLAVD. De raptu Proſerp. lib. III, *Cõpreſſo mõs igne tonat, clauſúſque laborat Mulciber.* Vbi Parrhaſ. *Mulciber.)* Vulcanus, quòd ignis exiſtimatur qui mulcet ac domat omnia. Egnatius de rerum natura lib. I, *Denique Mulciber & ipſe ferens altiſſima cæli Contigit.* Eundem Iunonis abſque viri aceúrbitũ, cum Heſiodo, nonnulli filium ſentiũt. Homerus Iunonis ex Ioue: cuius officinã vetuſtas in AEoliis inſulis ſtatuit: vbi (ſi Pythææ credimus) ſiquis eius opera vti volebat, depoſito veſperi pretio quodcũq; petierat, ibidẽ manè reperiebat. Fingitur & AEtnã colere. Verg. in AEtna,

Principiò, ne quem capiat fallacia vatum,
Sedes eſſe dei, tumidíſque è faucibus ignem
Vulcani ruere & clauſis reſonare cauernis,
Feſtinantis opus. Eadem de Lipare, Strongyle, Lemnóque fama eſt, vt canit Balbus. Ob id inſularis appellatur apud Obſcœni carminis auctorem,

Ductor ferreus inſularis aquè
Laterna videor fricare cornu. Nam facetè Vulcanũ cornu fricare dixit, ſumpto ioci colore ex illo Plauti, *Quo ambulas tu qui Vulcanum concluſum in cornu geris?* Ignis enim dũ clauſus intra laternã ſurſum verſus ſuapte natura nititur, flãmas ſubinde vibrans, corpus inter ſe miſcentiũ ſpeciẽ repræſentat, ipſũmq; laternæ cornu fricare quodãmodo videtur. Ergo iocoſè de puellæ macie præqueſtus, Videor (inquit) mihi cũ laternæ cornu miſcere corpus, æquè proac ductor ferreus inſularis, id eſt Vulcanus qui faber eſt & inſulas colit. Nec ineleganter *ductor ferreus* faber appellatur, qui ferrũ ducit, id eſt cædendo porrigit, vt demonſtrauimus. Hæc etſi noſtræ verecundiæ non conueniunt, explicaſſe tamen piaculum nõ fuerit, quum viri non indocti & graues in his interpretandis fruſtra ſe torqueant.

EX SEDVLIO.

IN ILLVD, *-tragicóue boatu Ridiculóue Gete.*

IIdem CLAVD. De raptu Proſerp.lib.II, *Seu flauos ſtrauere Getas*. Vbi Parrh. *Getas.*) Hos Apher Dionyſius ad aquilonẽ ſtatuit in Scythia, nõ procul ab Iſtro fluuio. Thraciæ contribuit Herodotus: vtraque Danubii ripa prætẽdi Strabo dicit, vt Myſos & item Thracas. Geta ſeruile nomen eſt apud comicos. nam inde venales ſerui mittebãtur. Propterea Sedulius quũ ſcenicas inſectaretur fabulas, comicas actiones ex ea perſona quæ frequens inducebatur, deſignauit, *-tragicóue boatu Ridiculóue Gete.* Quis non multo magis ipſo Geta ridiculos ducat eos qui *Vegete* legẽdum putant integra dictione? Veges quidem pro vini cado (quod equidem ſciam) ponitur a Palladio: ſed hic ita conuenit vt nihil minus. Condonemus hoc tamen iſtis qui non poſſunt à mero diſcedere cui ſemel addicti ſunt.

LOCI EX ALIIS AVCTORIBVS, IN iiſdem commentariis explicati vel emendati.

EX CICERONE.

DE Natura deorum, reſtitutum nomen Cercopis Pythagorici.

IIdẽ CLAVD. De raptu Proſ. in præf. lib. II, *Otia ſopitis ageret quum cantibus Orpheus.* Vbi Parrhaſ. Orpheus ex Apollonii carmine Diodoróq; OEagri filius fuit, eius quẽ Pierus Lino patre genitus procreauit, vt inquit Charax. Aſclepiades ſcribẽs de tragœdia lib. VI, Calliopes ex Apolline treis enumerat liberos, Hymenæum, Hyalemum, Orpheáq;. Idẽ ſentit Pindarus & Ouidius in Amoribus, qui Linũ canit ex iiſdẽ parẽtibus natum. Affert & antiquũ Charis elogiũ

quo filius Apollinis Orpheus approbatur, & à Thracibus, qui Pieres appellantur, extinctus. Ammonius ab iis potius eſt qui Orpheo patrē Apollinē tribuerūt, quàm qui OEagrū: quippe quum Muſicæ ſtudiū, quo clāruit Orpheus, Apollini maximè cōueniat. Vndecim ſeculis ante bellū Troianum fuit, vt in Suidæ monumētis legimus. Multa quæ ſcripſiſſe dicitur, ad alios auctores referuntur. Nā Orpheum poetā nūquam extitiſſe, Dionyſius & Ariſtoteles pluribus argumētis oſtēdunt. Odæ, ad Ionē tragicum: ſermones, ab aliis ad Theognetū Theſſalum, ab aliis ad Cercopē Pythagoricū, cuius in deorū natura meminit Cicero: tametſi quorundā ſtultitia qui Ciceronis opera nuper impreſſerunt, aliis apud eū ſyllabis inuerſa dictio legatur. Oracula feruntur Onomacriti, itē Initia: Soteria Timoclei Syracuſani, aut Mileſii certè Pergini. Crateras Zopyrus ſcripſiſſe creditur: Deſcēſum ad inferos, Herodicus Perinthius, aut Orpheus Camarinæus. Nā plures eodē nomine recēſentur, & in iis (vt ait Aſclepiades) Orpheus Crotoniates, Argonautici ſcriptor, qui cum Piſiſtrato congreſſus Athenis eſt.

'EX PLINIO.

HIST. natural. lib. II. de inſulis Calaminis.

APud eundē CLAVD. De raptu Proſ. lib. II,

Mygdonio buxus circumſonat horrida cātu.

Vbi Parrhaſ.

Mygdonio.) Lydio. nam Lydia, Mygdonia dicta eſt à Mygdone Corœbi patre, vt refert Pauſanias. Carius enim Iouis & Torrebiæ nymphæ filius, quū fortè vagus erraret, incidit in paludē: cui quū nondum nomē eſſet, ab eius matre Torrebia vocitauit. ibi Nympharū, quas Muſas Lydi appellāt, auditos cantus edidicit, auctórq; Lydiæ modulationis extitit, vt Nicolaus Damaſcenus in IIII refert. Xāthus verò Lydius in patria hiſtoria narrat, Atyos extitiſſe filios Lydū Torrebūmq;, qui de ſuo nomine Lydios & Torrebios in Aſia vocarint, vt inde Torrebia quoq; palus eſſe potuerit. Martianus Capella ita ſcribit in IX, In Lydia Nym-

pharũ inſulas dicũt, quas etiã recẽtior aſſerentiũ Varro
ſe vidiſſe teſtatur, quæ in mediũ ſtagnũ à cõtinenti pro-
cedẽtes, cãtu tibiarũ primo in circulũ motæ, dehinc ad
littora reuertũtur. Eundẽ ſanè locũ deſignat Plinius li
bro Natur. Hiſt. II, In Lydia quæ vocantur Calaminæ;
nõ ventis ſolùm ſed etiã cõtis quò liceat impulſæ, mul-
torũ ciuium bello Mithridatico ſalus. Sunt & in Nym-
phæo paruæ ſaltares dictæ, quoniã in ſymphoniæ cãtu
ad ictus modulantiũ pedũ mouẽtur. Fugerũt hæc Her
molaũ, qui Calminas caſtigat Stephani teſtimonio: qũũ
tamen is nõ Calbin ſed Calbiõ in Lycia fontẽ memo-
ret, quẽ alii Calenõ, nõnulli per m Calemõ (vt ait) vſur
pẽt: & illic de fluctuãtibus inſulis, nõ de fontibus aut a-
quis, agat Plinius. Quæ verò tãta nominis eſſe poteſt af
finitas, vt tota prouincia diligẽtiſſimus locorũ perſcru-
tator aberrarit? Nos in Lydia cõtendimus eſſe, non in
Lycia, neq; fontem, ſed inſulas Calaminas appellatas à
calamis, ad quorũ cantũ numeroſius mouebãtur. nã κα-
λάμινος αὐλὸς id eſt calamina tibia, eſt ea quæ Tityrina di
citur ab iis qui ſunt in Italia Doriẽſibus, vt linguæ Do-
ridos III ſcribit Artemidorus. Inde paſtor apud Vergi-
liũ Tityrus à fiſtulæ cãtu cui vacabat, appellatus eſt. A-
riſtophanes enim καλαμίνην σύριγγα dixit, id eſt harundi-
neã fiſtulã, quã Doriẽſes Tityrinõ. Eædẽ ſaltares etiã
nominãtur. quippe Nymphæus à nymphis illic habitã-
tibus, & Torrebia, duo lacus vnius nomina ſunt, inſu-
láſq, Calaminas nõ diuerſas accipimus. Quin ipſa Pli-
nii verba ſic emendãda cẽſemus, Sũt in Nymphæo par
uæ, Saltares etiã dictæ: vt verbũ Sunt, cũ ſuperiore ſi-
mul ac ſequẽte clauſula cõiũgatur, & quas antea nomi
ne Calaminas in Lydia cõſtituerat, eaſdẽ in Nymphæo
lacu reddat, quæ Saltares alio verbo memorẽtur, ex cau
ſa quam refert. Eius ſtagni meminit Natur. Hiſt. XXXI,
Hoc idẽ & in Lydia in ſtagno Nympharũ tradũt. Cõ
fer verba Nicolai, Stephani, Varronis, & Capellæ cũ
Plinianis, & nihil ambiges. Multorũ verò ciuiũ Mithri-
datico bello ſalus fuerũt, quoniã regis iuſſu, qũũ quid-
quid ciuiũ Romanorũ in Aſia fuit, trucidatũ eſſet (vt nar
rat Liuius) in has inſulas cõplures elapſi ſunt à cæde,

FRANCISCI CAMPANI

QVAESTIO VIRGILIANA,

per quam diligentiſſimus poeta, negligentiæ quam Tucca & Varus ac cæteri hactenus obiecerunt, abſoluitur: & ſine qua multa in diuina Æneide ad hanc diem obſcuriſſima loca, ſed in ſecundo præſertim & ſexto, intelligi nõ poſſunt, ideóque lectores iure torquebant, quòd ex iis eſſent quæ inſolubilia dicuntur: non pauca item apprimè erudita adiiciuntur.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

HERCVLI GONZAGAE
eleᴄ̃to Mantuano, maximè reuerendo atque illuſtri, Franciſcus Campanus s. d.

HOMERI virtutes Hercules Gonzaga, quod tu minimè ignoras, tam cognitæ apud Græcos ſunt quàm nota apud omnes gentes gloria: quod criticorum, qui poſtea grammatici dicti ſunt, labore potiſſimùm atque opera factum eſt, qui non mediocrem in eruendis illis curã cogitationémque poſuerunt. Hos enumerare quidem magnum eſſet, ita fuerũt multi. Celeberrimi verò (ſicut accepimus) Ariſtarchus, Crates atque Zenodotus. non parum tamen (mitto antiquiores illos de quibus Plato meminit in Ione) & ipſe, atque Ariſtoteles, aliique philoſophi non parum multi, & hi quidem magni atque nobiles, inſignes illas manifeſtáſque ſcriptis ſuis fecerunt. Homero autem tuo, imò noſtro potius, Mantuano, lõgè aliter accidiſſe videtur. licet enim commentariorum in eum ſcriptores, ex antiquioribus memorare ſatis multos poſſumus, non improbatos ſanè pleroſque, vel Gellio ipſo teſte, neque ignobiles, nec numero tamen nec eruditione atque ingenii acumine fortaſſe cum Græcis illis conferendos: plures verò meliùs, Ariſtotele teſte, iudicant & muſices & poetarum opera, ἄλλοι γὰρ ἄλλό τι μόειον, (inquit) πάντα δὲ πάντες. Poetarúmque virtutes ingeniis quidem eruuntur ad eas eliciendas acutis atque acribus, vt quamueriſſimè dici poſſe videatur P. Virgilii notam eſſe gloriam, virtutes in multis lucem interpretis deſiderare. Eſt enim diuina Æneis profectò, tanquam M. Tullii illa de Oratore libro primo locuples ac referta domus, non explicata veſte, neque propoſito argẽto,

neque tabulis ac ſignis propalam collocatis,ſed his omnibus multis magnificiſque rebus conſtructis ac reconditis: quandoquidem & Flaccum poetam dixiſſe ferunt, non eas ſe diuitias putare quarum recondita atque abdita non plura eſſent iis quæ palàm poſita ſub aſpectum ſubiicerentur. Quare proferendæ in lucem atque explicandæ illius diuitiæ ſunt,copiáque ornamentorum huiuſmodi, nõ per quædam inuolucra atque integumenta ſtrictim aſpicienda,ſed contemplanda diligenter, planéque noſcenda ac videnda eſt.Ego verò, etſi tantumnon communium literarum & politioris humanitatis expers, ita parum & eruditione & ingenio valeo, nihil vt in medium afferre præter bonam voluntatem poſſim: adeóque & occupata opera & impedito animo ſum,vt minimum adhibere quoque diligentiæ valeam: quũ ſubciſiua tamen quædam tempora incurrant, quæ perire non patior,(eripitur autem è ſummis etiam occupationibus aliquid)de Virgilianis quæſtionibus nonnihil nuper ſcribere aggreſſus ſum: cuiuſmodi ferè titulo in Homerum ipſum Ariſtotelem plures ſcripſiſſe libros, Diogeni Laertio credimus. Porphyrium autem philoſophum videmus, vt tametſi nequaquam parem illius ingenio,(mutuabor M. Tullii verba) at pro noſtro tamen ſtudio meritam gratiam debitámque referrem, excitarémque ætatis noſtræ iuuenes ſaltem ad poetarum principis virtutes ſtudioſè exquirendas, quas magni viri ſit (quod de Homero Fabius inquit) non æmulatione (id enim fieri non poteſt) ſed intellectu ſequi. Quæſtionem tamẽ vnam interim emittere quum ſtatuiſſem, & quòd habet bene planè longam & ſatis litigioſam diſputationem, & vt aliquod ſtudioſis darem(qualecunque eſt)conſilii ac inſtituti

mei teſtimonium, dicandam tibi illam putaui, & vt tui me ac P. Virgilii ciuis tui, amantiſſimum ac ſtudioſiſſimum eſſe cognoſceres, & quòd te huius etiam rei profectò non prudentem modò,(quippe qui nunquam intermittis ſtudia doctrinæ, in omnibuſque ingenuis artibus ita verſaris vt excellas) verumetiam ſincerum atque æquiſſimum æſtimatorem ac iudicem habiturum me eſſe confido. Tota igitur diſputatio ſuper duobus illis & viginti verſibus eſt, qui iam inde ab ipſius poetæ deceſſu ſublati à Tucca (vt aiunt) Varóque ex libro ſecundo fuerunt, quoniam longè aliter eadem de re Deiphobi ore tradidiſſe libro ſexto videatur: quos nó tantùm nullo pacto deeſſe nos, ſed omnino adeſſe poſſe ac debere, contrà non correctorum ipſorum modò, ſed criticorum grammaticorúmque omnium qui fuerunt pòſt, doctiorúmque multorum qui ſolent interdum hæc animaduertere, opinionem ac iudicium probare tentauimus. Luſiſſe verò (vt inquit Cicero) putemur, ſi nihil ſit. Vale. Data x Kal. Martias. M. D. XXXVI. Bononiæ.

DVO ET VIGINTI VERSVS, qui à Tucca Varóque ſublati ex libro Æneidos ſecũdo fuiſſe credũtur, hi ſunt. Æneas loquitur,

Iámque adeo ſuper vnus eram, quum limina Veſtæ
Seruantem & tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida aſpicio, dant clara incendia lucem
Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos euerſa ob Pergama Teucros,
Et pœnas Danaûm, & deſerti coniugis iras
Permetuens, Troiæ & patriæ communis erynnis,
Abdiderat ſeſe, atque aris inuiſa ſedebat.
Exarſere ignes animo, ſubit ira cadentem
Vlciſci patriam & ſceleratas ſumere pœnas.
Scilicet hæc Spartam incolumis, patriaſque Mycenas
Aſpiciet? partóque ibit regina triumpho?
Coniugiúmque domúmque patres natóſque videbit
Iliadum turba & Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troia arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine littus?
Non ita: nanque etſi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem,
Extinxiſſe nefas tamen & ſumpſiſſe merentis
Laudabor pœnas, animúmque expleſſe iuuabit
Vltricis famæ, & cineres ſatiaſſe meorum.
Talia iactabam, & furiata mente ferebar.

LIBRI SEXTI VERSVS QVI cum iis quos déptos ex libro ſecundo fuiſſe credunt, pugnare videntur. Deiphobus loquitur,

-nihil ô tibi amice relictum:
Omnia Deiphobo ſoluiſti & funeris vmbris.
Sed me fata mea & ſcelus exitiale Lacænæ
His merſere malis, illa hæc monimenta reliquit.
Nanque, vt ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus, noſti, & nimium meminiſſe neceſſe eſt,
Quum fatalis equus ſaltu ſuper ardua venit
Pergama, & armatum peditem grauis attulit aluo.
Illa chorum ſimulans euanteis orgia circum
Ducebat Phrygias, flammam media ipſa tenebat
Ingentem, & ſumma Danaos ex arce vocabat.
Tum me confectum curis ſomnique grauatum
Infelix habuit thalamus. preſſitque iacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima morti.
Egregia interea coniux arma omnia tectis
Emouet, & fidum capiti ſubduxerat enſem.
Intra tecta vocat Menelaum, & limina pandit:
Scilicet id magnum ſperans fore munus amanti,
Et famam extingui veterum ſic poſſe malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo, comes additur vnà
Hortator ſcelerum Æolides. dij talia Graijs
Inſtaurate, pio ſi pœnas ore repoſco.

FRANCISCI CAMPANI
Collenſis Quæſtio Virgiliana.

CAPTO ab Achiuis Ilio, lignei (vt Poëtarũ conſenſus eſt) equi dolo, nocte illa quæ æternas vrbi tenebras attulit, vbi viſa atque inuenta fuerit Helena, cuius recuperandæ cauſa tantum concitatum eſt bellum, P. Virgilius diuerſis in locis adeo non diuerſa modò, ſed contraria ſibi ipſi tradidiſſe viſus eſt, vt à Plotio Tucca L. Varóque, quos Æneidos libros emendaſſe cõſtans fama eſt, multos ex libro ſecundo verſus ea de cauſa fuiſſe ſublatos, nonnulli veterum grammaticorum ſcriptum nobis reliquerint, in quib' ſcilicet Æneas, Helenã in Priami regia à ſe inuentam dicere videatur, poſteaquam à Græcis capta, direpta incenſáque fuiſſet, regéque ipſo etiam hoſtili iam manu interempto, vbi ad Veſtæ limina, & Menelai & aliorum Græcorum pariter ac Troianorum iras permetuens, confugiſſet. Huius autem rei & in poetæ vita, quam commentariis ſuis præpoſuit, & in iis quæ ſuper hoc ipſo ſecundi libri loco ſcripſit, Seruius grammaticus auctor eſt. Quo factum arbitror vt nonnulli noſtræ ac ſuperioris ætatis viri literati, ac ſtudiis doctrinîſque dediti, cæteríque omnes iſti qui in veterum auctorum libris emendandis annotandíſque ſtudium, operam, curam ſuam collocarunt, duos & viginti verſus ex libro ſecundo illos expungendos penitus eliminandóſque cenſuerint, quaſi & poëta, ſi vita ſuppetiiſſet, expuncturus ipſe fuerit. Mihi verò totum locum quammaximè intentis (vt aiunt) oculis, atq; acerrimè conſideranti, ſublatis illis verſibus, neſcio quid incontextum, inconſertum, imperfectúmque relinqui videtur, & omnino aliquid deſiderari. Veneris enim verba, quibus Æneam placat, monet atque obiurgat, ſunt,

Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? & cætera: totus enim locus notus eſt. Ad quid igitur referendum illud eſſe dici poteſt?
-quis indomitas tãtus dolor excitat iras? ſi amoueatur
Exarſere ignes animo, ſubit ira cadentem

Vlciſci patriam & ſceleratas ſumere pœnas. Ad quid item & illud,

Non tibi Tyndaridis facies inuiſa Lacænæ,
Has euertit opes, ſi hoc non acciderit,
-tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida aſpicio? Cur & illi, à quo iam vix audiuimus,
-ſubijt chari genitoris imago
Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem,ſubijt deſerta Creuſa,
Et direpta domus & parui caſus Iuli, ſtatim à Venere dicitur,
-quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius aſpicies vbi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen?ſuperet coniunx ne Creuſa
Aſcaniúſque puer? Et reliqua plena grauitatis,plena autoritatis, plena denique ſalutis. Sed cur ante omnia Æneam Venus,
-dextraque prehenſum
Continuit? ſi non ob id quod præcedit,
-& furiata mẽte ferebar. ſic illum enim qui nõ iret, ſed ferretur, oportuit. tametſi quid T. Donatus dicat non ignoramus, ſolus ipſe enim ſic locum interpretatur, quaſi verſus illi abeſſe & poſſint & debeant: cæteri verò omnes, vt eximi debere fatecantur quidem, vix poſſe tamen oſtendant, de quo poſterius dicemus. Non fit autẽ (vt Ariſtot. teſtis eſt) ſine morſu doloris, ira. Vnde & Rhetoricæ artis libro ſecũdo, ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, (inquit) ἄλυπος· ἡ δ᾽ ὀργὴ, μετὰ λύπης. & alibi, quid ira odio interſit oſtendens, ait, ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὔ. quod ſæpe etiam in Ethicis. Sic verò & ab eodem in Rhetoricis definitur, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως. Vnde & Tyrrhenus Tarchon lib. x i, lẽtitudinis (ea iræ vacuitas eſt) atque inertiæ milites accuſans,
-ô nunquam (inquit) dolituri & ſemper inertes
Tyrrheni. Iracũdiam enim ipſam Peripatetici fortitudinis cotem eſſe dicunt. Quinetiã videri virũ negant (inquit Cicero) qui iraſci neſciat. Bene ſe igitur habet,

-tantus dolor excitat iras. ſicuti & in primo,

-cauſæ irarum ſæuique dolores. & libro nono,

Igneſcunt iræ, & duris dolor oſſibus ardet. ea verò ſi exarſit acriùs, furor appellatur (inquit Seneca.) ex quo ſequitur, *Quid furis?* Quemadmodum & ad Neptunum Venus libro quinto quum dixiſſet,

Iunonis grauis ira, addidit pòſt,

-cauſas tanti ſciat illa furoris. vnde & Furẽter iraſci, & Iracũdia furere, apud M. Tullium legimus. Quoniam igitur non iratum Æneam modò (quod Veneris caſtigatio demonſtrat) ſed furenter etiam iratum tunc tẽporis fuiſſe concedimus, iracundiæ ſeu furoris huius originem, hoc eſt efficientem cauſam, profectò vt veſtigemus ante omnia neceſſe eſt: ſi verò duos illos & viginti tolli verſus patimur, vnde hæc Æneæ ira ſubitò? vnde hic furor extiterit? verba enim illa quæ præcedunt,

At me tum primum ſæuus circumſtetit horror,

Obſtupui, & c. longè aliter (ni fallor) innuere videntur, Æneam ſcilicet, (nec nulla de cauſa profectò) in illo ipſo acerbiſſimo miſerrimóq; ſpectaculo, metu vehementer exhorruiſſe. Itaque dubitãs, circunſpectans, hæſitans, ſtupore atque horrore perfuſus, ſocios ipſos requirebat: à quibus quũ derelictum ſeſe vidiſſet, augeri meritò etiam timor potuit. Illud ergo quod ſequitur,

Deſeruere omnes, & c. nequaquam tantùm illũ Æneæ dolorẽ obieciſſe dici poteſt, vt furere magis quàm iraſci videatur: quin timorem terrorémq; potius auxiſſe, vt Venus ipſa profectò, Quid perterrit' es nate? quid times? cur exhorruiſti? potius dicere, quàm, Quid tantũ doles, iraſceris, furíſque? debuerit, quò non ab iracundia illum & dolore, ad lenitatem miſericordiámque reuocaret, ſed deduceret perterritum à timore: eum verò qui in huiuſmodi perturbatione conſtitutus eſſet, tam ſubito tempore nulla de cauſa, in vehementẽ illam iracundiam furorémque prorupiſſe, omni prorſus ratione caret. Quum ira enim atque excandeſcentia, timiditati contrarii affectus ſint, vt Ariſtot. probl. ſect. octaua docet, vix fieri poſſe videtur vt eodem tẽpore quis & iracundia efferatur, & in timore ſit, algeat atque æſtuet,

palleat ac rubeat, quæ timentibus accidunt atque iratis, quin poti⁹ ἀδύνατον (inquit ille) ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Quare & in eos quos timemus, placatos nos eſſe dicit: quoniam ſcilicet, quandiu ſic affecti ſumus, non iraſcamur, & iracundiam comprimi facilè ac reſtingui, non aqua modò frigida largè, quæ calorem extinguat, offuſa, verumetiam oblato metu poſſe: cui & Plut. aſſentitur in dialogo Περὶ ἀοργησίας. Iram verò ipſam non appropinquans aliquod, vel potius iã impendens ac præſens malum aut periculum quidem gignit, ſed contemptio, deſpicatio, illuſio, contumelia, & cætera quæ in ſimili genere verſantur: quemadmodum in Ethicis ac Rhetoricis ab Ariſtot. ſcriptũ legimus: quorum, ſublatis illis verſibus, ne veſtigiũ quidem hac parte inuenias. In huiuſmodi motu animi Æneas igitur, in horrore videlicet & ſtupore, inſidentéque ipſius in mente cogitatione illa quam dicit,

-ſubiit chari genitoris imago, &c. iraſci nullo modo poterat, niſi aliquid aliud accidiſſet poſtea, quod diſcuſſo metus frigore ſtuporiſque torpore, in iram, atque adeo furorem iſtum potius, illum repentè prorumpere atque exardeſcere compulerit: quod quidẽ ſublatis illis verſibus extare nuſquam iam diximus Præterea quum ſemper ira περὶ τὰ καθ' ἕκαστα (vt ex definitione patet) ſit, cuinam, ſi non Helena illi in oculos incurriſſet, iratum Æneam tunc temporis fuiſſe dicemus? niſi fortè ſimile veri videatur, ſolum illum ibi eo loco ac tempore relictum, quum obtruncatum iam Priamum, hinc verò igni ſe, hinc cateruis hoſtium circunfuſum videret, nullis ſuffultum copiis, priuatum omni auxilio, contra ipſos Græcorum principes incenſum inflammatúmque fuiſſe, quod Donatus fortaſſe putarit inquiens, Vltionem quam reperire non potes, ingrato labore ſectaris, dúmque vana & non profutura proſequeris, curam noſtri è tuis ſenſibus reieciſti. At audire Ariſtotelis vocem tamen videor, qui Rhetoricæ artis libro primo, Οὐδεὶς γὰρ (inquit) ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν, οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ ἧττον.

vnde & nuſquam non doctiſſimus atque intelligentiſſimus poeta lib. x de Troianis, qui vallo incluſi, vi, ferro, metu obſeſſi à Rutulis tenerentur, viſo iam Ænea atque eius claſſe, dixit,

—ſpes addita ſuſcitat iras. Quũ verò quæ facultatem efficiendi non habere videantur, cupiat nemo, & iratum ipſum quoque quæ à ſe fieri tantùm poſſint cõcupiſcere, philoſophus idem ſecũdo ſcriptum libro reliquit: vnde & cuiuis iræ voluptatem quandam comitari, ab vltionis ſpe manantem, aſſerit. Iucundum enim (inquit) eſt ſiquis ea quæ deſiderauerit adepturum ſe confidit. Hinc & ab Homero rectè de ira, Iliados 3 dictum eſſe,

Ὥςτε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο

Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται. tametſi neque ſanationis eius ratio quam hoc tempore Venus adhibet, admittere id poſſe videtur, quæ dicit,

Non tibi Tyndaridæ facies inuiſa Lacænæ, & cætera. Ipſos enim illos principes metuendos ei potius (vt certè erant) oſtendere, quàm ad Helenam adeo intempeſtiuè, adeò ſuſpicioſè tranſeundo, in cauſa illam non fuiſſe dicere debuiſſet, iuxta nõ Ariſtot. eiuſdem magis quàm naturæ ipſius vocem atque præceptum. Nõ modò non talis igitur (vt iam diximus) in horrore videlicet & ſtupore, quæ timoris ſeu partes ſeu ſigna ſunt, Æneas, nec miſera illa ac flebili ſpecie cogitationéq; perturbatus, ſed nec talibus, Græcis ducibus atque principibus, quorum quanto potentia maior, tanto minor illi ſpes vltionis apparebat: quippe quam neque ipſe per ſe, nec ſuorum auxilio conſequi poſſet, nec tali fortaſſe de cauſa, ſine vlla profectò ducum ac principum ipſorum in ipſum illum aut ſuorum aliquem deſpicatione ac contemptu, quo ad iracundiam animus allici deberet, omnino iraſci potuit. Quare vt in Helenam tunc tẽporis incẽſum illum inflammatúmque fuiſſe dicamus, prorſus neceſſe eſt. Quod & Æneæ ipſa ſatis & Veneris verba demonſtrant, quam quidem vt filii motus atque impet⁹ quò pertineret, intellexiſſe ſimile veri videtur, ita de Helena dicturam eo quicquam tempore

fuiſſe, nequaquam, niſi momeñto illo tẽporis in ipſam crudelius Æneas quid atque acerbius conſuluiſſet. Nõ petita enim quædam (vt dicitur) excuſatio illa futura erat, de qua Donatus ait, ea propter Helenã excuſaſſe, vt ſe ipſam etiam eodem tempore excuſaret, cui talia quoque dici poſſent, Vt hæc pateremur, tu feciſti. quam quidem Terentianum etiã illud ſequitur, Neſcio quid peccati portet hæc purgatio. quemadmodũ neque tantas Æneam ſuper illa concepturum iras, niſi ſic latens tunc ei in manus improuiſò incidiſſet, quum inopinato faciei illius (ex qua tot lacrymarum origo fluxiſſet) aſpectu cõmotus eſt, cuncta ſtatim cogitatione illi ſuggerente, quæ dicit,

Scilicet hæc Spartam incolumis, patriaſque Mycenas
Aſpiciet? partòque ibit regina triumpho?
Coniugiúmque domúmque patres natóſque videbit
Iliadum turba & Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troia arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine littus? & cætera.

Quibus & contemptio & deſpicientia oſtenditur, aliáque feminis eius generíſque nonnulla, quæ iræ (vt iam diximus) efficientia ſunt. Sic enim odium quod in abſentem necdum viſam Helenam, incluſum priùs ſenſibus habere Æneas potuit, quemadmodum & cæteri Troiani, quin etiam & Græci, (vnde illud,

-Tyndaridis facies inuiſa Lacænæ. Neque enim Tibi inuiſa accipiendum, vni ſcilicet, quæ omnibus eſſet, ſed Tibi has opes euertit, iuxta id quod Æneas dixerat antè,

Et quorum pars magna fui) in iracundiam ſtatim conceptis huiuſmodi animo viſis, quas φαντασίας vocãt, adeò cõuerſum eſt vt ſtupiditatem omnem timorémque, & (quod irati proprium, ſed magis furentis eſt) parentis, vxoris, nati, propriæ denique ſalutis curam poſthabuerit atque abiecerit. Quemadmodum enim timẽs non iraſcitur, quod abundè ſuprà probatum iam eſt, ita nec timet iratus: vnde & philoſophus, οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος (inquit) οὐδεὶς φοβεῖται. cauſa autem, (vt opinor) quòd quum de futuro timor ſit, illos qui in fortitudinis

affectu, puta in ira vel fiducia ſunt, de futuro non habere rationem dicit in iis quæ de miſericordia tractat. His igitur de cauſis iratus, huiuſmodi iracundia commotus atque inflammatus Æneas, effrænatiùs in Helenam inuaſurus rapiebatur, niſi tempeſtiuè Venus apparuiſſet, quæ non alia de cauſa manu ipſum prehendit ac tenuit. hinc illud eius eſt,

-quô noſtri tibi cura receſſit? quaſi dicat, Quæ tibi modò pectus tetigerat, nō autem, Quæ tibi eſſe aut debebat aut ſolebat. illo enim ipſomet tēpore, poſt Priami caſum, atque ante viſam Helenam, ſtatim cogitatio illi διὰ μνήμης (vt Ariſtotelis verbis vtar) orta, mētem eius domum reuocarat: Helenæ poſtea aſpectus, conceptáque ex eo iracundia, abſtraxerat atque reflexerat. Hinc conatui iracundiæ filii ſedando certa illa nimirum ac propria ſanatio adhibita, quum non Helenæ, licet cunctis inuiſam, formam ac ſpeciem tanti imperii, tantarū opum atque vrbis deletricem, ſed ſuperûm crudelitatem dixit. nec dixit modò illa, verumetiā, vt in re præter auditoris ſenſum penitus atque opinionem, ſublatis impedimētis omnibus, Æneæ ipſius oculis ſubiecit. ex quo non modò non tantopere in eam ſæuiendum atque iraſcendum, ſed nec diuinæ etiam voluntati repugnandum eſſe, ſignificatione illum occultiore ſubmonet: & nedum Helenam, in quam necopinatò repertam, tam irato tunc ferebatur animo, ſed ne Paridem ipſum quidem, quantumuis communi vituperatione culpatum, cuius profectò aut omnis aut maior omnino culpa quàm mulieris erat. Hic enim ille mihi ex argumentis locus, quo minora ex maioribus colliguntur, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, (Ariſtoteles inquit) atque ad hoc nominatus Paris eſſe videtur, qui non modò inter Æneæ manus tunc vt Helena, ſed ne inter viuos iam amplius quidem eſſet, Philoctetis (vt eſt apud Lycophronem) ſagitta interfectus, longéque validiora iis quæ ab Ænea, verſante huc & illuc cogitatione rationem, adducta priùs fuerant, opponens: quæ quum ad id loci venerimus, etiam commodiùs excutientur. Sic demum omnia cohærent atque inter ſe concinunt,

nihil quod deſiderari poſſit amplius ſupereſt, nihil non eruditionis, nihil non virtutum omnium plenum eſt atque refertum: vt quemadmodum nihil magis hoc loco neceſſarium, ita politius atque abſolutius his verſibus aut inueniri aut excogitari nihil poſſit. de quorum tamẽ virtutibus nobis iterũ adhuc & tertiò ſeſe offeret dicẽdi locus. Quibus quidem rationibus aptiſſimè colligi poſſe mihi videtur, etiamſi aliquo errore poëtæ repugnantia hæc contingere videri poſſet (cui ne ipſe quidem rei aſſentior) eam tamen plagam potius accipiendam, quàm verſibus huiuſmodi reſecatis, totum locum inquinandum eſſe. contradictio enim ipſa aliquid diſputationis habet, hoc verò tolerabile non eſt. Quantum autem ad Tuccam ipſum ſpectat Varúmque, haudquaquam hoſce equidem verſus ſuſtuliſſe eos puto, ſed id pro commodo commentos veteres ſibi eſſe grammaticos: quippe qui quæſtionis huius ſolutionem omnem deſperaſſent, quum & in quibuſdam aliis huiuſmodi ſatis conſtet illos eſſe mentitos: vt auctor vitæ Virgilii, quæ Ælii Donati nomine circũfertur, quum librorum inquit ordinem ab iiſdẽ correctoribus fuiſſe mutatum, quo quid eſt quod minus veriſimile credibiléque dici aut excogitari potuerit? Sed occurrit illud quoque, verſus ipſos in aliquot editionibus non inueniri, quæ tamen ſi grammaticis iis qui hoc tradidere, poſteriores fuerunt, contemno earũ fidem, quippe quæ ab iſto fonte profluxerint omnes atque dimanauerint. Si verò antiquiores, & nihil moueor, quia multò pauciores eæ, nec meliores erunt. Et alioqui nihil miror, quoniam id nõ in Virgilii ſolùm, ſed in aliorum magnæ auctoritatis veterum poëtarum libris, interdum contingere conſueuit: quum tamen ſatis cõſtet pleroſque, in quibus illi minimè reperiuntur, codices, qui nunc pro antiquiſſimis, & quaſi archetypis habentur, iis fuiſſe qui hoc tradidere, grammaticis poſteriores. Concedamus tamen hoc poetarum Tuccæ Variq; præiudicium extitiſſe, in quorum ſententiam non grammatici modò pòſt, ſed librarioli quoq; ipſi tranſierint: non tam auctoritas in hoc iam quàm rationis

momenta quærenda ſunt: neque id quod correctores huiuſmodi voluerunt aut opinati ſunt, ita fixum eſſe debet vt nulla conuelli ratione liceat. Dicant igitur iſti mihi, cur non potius illos ex ſexto quàm hos ex ſecundo verſus Tucca & Varus exemerint. Atqui non magis librum illum poeta quàm ſecundum emendauit, quin eorum potius quæ à criticis culpantur interdum, maior ferè pars in eo notata libro reperiuntur, vt vel hoc argumento videri poſſit errorem (qui cuiuſmodi ſit, iã videro) in ſexto potius quàm in ſecundo fuiſſe ſuſpicandum, præſertim quòd de hac Helenæ proditione, quæ Deiphobus dicit in ſexto, cæteri poetæ minimè tradiderunt. Quæ vero lib. 11 Æneas ait, (vt ſuo loco videbimus) cum iis quæ tradita ſunt ab aliis, planè con ſentiunt. Quid quòd ſi decem & octo inde verſus eximas, & aliquanto minor erit verſuum iactura, & oratio cohærebit, & nihil prorſus deficiet aut deſiderabitur: quod hac parte nequaquam accidere, luce clarius eſt: hoc modo ſcilicet,

At me fata mea & ſcelus exitiale Lacænæ

His merſere malis, illa hæc monimenta reliquit. vt ſequatur ſtatim,

Sed te qui viuum caſus? &c. tanquã multa ſint quæ in hanc rem de Helena dici poſſint, referre tamen ea pigeat pudeátque, præciſa videlicet, velut ante legitimum finem, oratione: non autem reticentia illa quæ ſit imperfecti ſermonis, (vt Fabius ait) ſicuti & Sinon in libro ſecundo,

Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata reuoluo? Quibus quidem & Æneæ ad omnia reſponſum erit, & in hoc quid factum ſit Deiphobus dicet, non autem quemadmodum factum fuerit enarrabit, quod illius etiam pudori fortaſſe conuenire magis videatur, quódque in his etiam feciſſe eum conſtat. Quum dixiſſet enim infrà,

-irrumpunt thalamo, comes additur vnà

Hortator ſcelerum Æolides, infert ſtatim,

-dij talia Graijs

Inſtaurate, pio ſi pœnas ore repoſco. totam enim caſus ſui

ſui calamitatem præteriit, præ pudore nimirum rem, licet iam cuiuis perſpectu haud difficilem, dicere reformidans atque refugiens, Vlyſſis conſilio, Menelai manu factam. Et hoc enim quæſiuerat Æneas prius quum dixit,

Quis tam crudeles optauit ſumere pœnas? & quæ ſequútur. Verſus autem tam ex ſecundo hos quàm ſexti illos poetæ eſſe, licet negarunt nonnulli, Ariſtarchum forſan imitati, qui Homeri (vt Cicero inquit) verſum negat quem non probat: doctiores tamen confitentur, & conuincerentur ſi negarent. Sed propterea hos potius eximendos dicũt fuiſſe quàm illos, Quoniam turpe (ait Seruius) viro forti, qualem Æneam profectò poeta vbique introducit, cõtra fœminam iraſci. validiſſima profectò ratio, qua non pulcherrimum locum modò, ſed totum librum iis demptis verſibus commaculemus, tametſi duplex in vna re poetæ nec contemnendũ quidem illud peccatum eſſet, ſi & parum decentem morẽ, & ſibi non conſtantem atque inæquabilem induxiſſet. Vt mittam autem quòd ſi furens Æneæ hæc in mulierem iracundia, contra dignitatis atque exiſtimationis eius rationem accidiſſet, quem poeta ad omnem virtutem, dignitatẽ, gloriam, finxit atque formauit, in Græcos ipſos duces ac principes illa, non ex acriore dolore, ſed ignorantia ſui, temeritate atque amentia, furor quidam potius extitiſſet: & quum non modò nullam prorſus haberet vlciſcendi vim, ſed ne ſibiipſi quidem opem in extremo diſcrimine ac dimicatione vitæ ferre valeret, (quare & diuinum poetæ auxilium introducendum fuit) ridiculi potius quàm terribilis appellationem, iuxta Platonis diuiſionem illam ex Philebo, ſubiiſſet, contra quam in XII, quum

-furijs accenſus & ira

Terribilis, (ait) *Túne hinc ſpolijs indute meorum*

Eripiare mihi? vt totam iſtam rationem, inquam, omittamus, aut taxandus poeta non eſt, ſi Æneam paulò etiam longiùs quàm fortis ac ſapientis viri cogitata ratio poſtulaſſet, progreſſum induxit, & ferocem animo

iuuenem, & pio dolore ac iuſtiſſima iracundia, ad expetendas crudeliſſimi ac luctuoſiſſimi patriæ excidii pœnas, excitatum atque inflammatum. Principiū enim, vt Plutarchus ait, ad iram animum impellens atque incendens, culpa magis eum liberat qui maiore cauſa, veluti vulnere grauiore accepto, à virtute deſciuerit. & de fœmina quidem illum, ſed de ea tamen fœmina quæ Troianis cauſa belli, cauſa peſtis atque exitii fuit, & quæ ita ſe obtuliſſet vt in eam non inuaſiſſe ſed incurriſſe illum conſtet, ſolum etiam tale cogitantem ac meditantem facinus, remotóque ab arbitris loco: ſi hoc aliquid quoque ad rem pertinet, quod apud Platonem eundem Socrates aſſerere videtur De repub. lib. x: & qui negociū quod amens conſiliarius iracundia dolórque dictabat, poſtea tamen non tranſegerit, ſed caſtigatione adhibita, officii finibus ſe continuerit: aut totus quartus liber ille delendus, in quo non iræ eum iā, ſed cupiditatum eius ſeminis generiſque intemperatiorem facit, quæ longè turpiora iracundiæ incontinentia eſſe, multis validiſſimiſque rationibus conuincit Ariſtoteles Ethicorum lib. III. Imitatrix autem poetice eſt quædam morum vitæ ac hominum, vt Plato atq; Ariſtoteles docent: non tam perfectæ tamen cumulatæq; virtutis, vt ne vel tantulum de recta regione deflectant, ſicuti Plutarchus in eo lib. ſcriptum reliquit, cui titulus Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν: nec ſemper mores poetæ ad diſciplinæ præcepta perpendunt, verùm ad communis humanitatis ſæpe etiam rationem dirigunt: nec quales tātùm eſſe homines oporteat, ſicuti Sophocles, verumetiam interdum quales ſunt, quod de Euripide dicunt, effingere ſolent. quod quidem tantùm abeſt vt vitii culpam ſubeat, quod tanquam & ad perſuadendum, & ad commouendum, & ad perturbandum, atque irritādos animos prorſus neceſſarium, ab ipſomet Ariſtotele in poetica præcipi mihi videatur, necnon & ab Horatio in Arte, quum ait,

Reſpicere exemplar vitæ morúmque iubebo

Doctum imitatorem, & veras hinc ducere voces.

Veras enim, inquit, non ad exactam illam ſapiētiæ Stoi-

cæ rationem fictas, quam mortalis adhuc conſequutus eſt nemo, cuiúſque ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus, ſed ex ipſis naturæ ac veritatis exemplis ductas, atque ex iis quæ ſunt in vſu vitáque communi. In hominibus verò, licet quantum homines poſſunt, naturam optimam viuendi ducem aſſequantur, non ſemper ratio præeſt, appetitui verò iræque obtemperat, in iunioribus præſertim, quos quidem quoniam cōtemni ſe ac deſpici, honoris cupiditate, qua laborant maximè, non ſuſtinent, ſed ægrè ferunt quum iniuria ſe affici putant, iracundiam nec regere, nec continere poſſe, Ariſtot. teſtis eſt. Sed quis obſecro Ænea ipſo melius (nam quid poetam hoc loco ipſum dicam?) id quod obiectū eſt intelligit? non modò reſtinctis iam animorum incendiis, vbi rem tranſactam & præterita multo pòſt Didoni enarrans ait,

Talia iactabam & furiata mente ferebar. Sed tum, quum in media hæreret iracundia atq; furore, inquiēs,

-etſi nullum memorabile nomen

Fœminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem, in eo tamen poeta nimirum & doloris illo tempore magnitudinem, quo Æneæ animus ardebat, oſtendere, & qualis iracundiæ vis ac natura ſit, in illius perſona exprimere voluit. Videtur autem audire quidem rationem ira, vt Ariſtot. Ethicorum VII lib. docet, non plenè tamen perfectéque audire perinde ac miniſtri qui velociores ſunt: qui priuſquam id quod dicitur totum audiuerint, præcurrentes, aberrant in re agenda pòſt. Similiter & canes qui priuſquam amicum internoſcant, modò obſtrepuerit, latrant: ſic propter caliditatem ira velocitatémque naturæ, audiens illa quidem, mandatum tamen non intelligens, rapitur in vltionem. Ratio enim ſeu phantaſia, contumeliam eſſe contemptúmue ſignificat: hæc autem quum quaſi ratiocinatione collegerit eundum obuiam eſſe, ſtatim inſurgit, accidítq; tunc quod Demoſthenes ſcriptū reliquit, Siquis repētè conſideratione præcurrens efferatur, eū ὑβριστικῶς agere neceſſe eſſe, quod δι᾽ ὀργὴν Plato (vt Galenus teſtis eſt) dixit: hinc & incōtinentiā iræ minus eſſe

quàm aliarum cupiditatum turpem, Ariſtoteles idem (vt diximus) exiſtimat: ſūt enim cupiditates ferè omnes contra rationem, ira verò cum ratione: non ita cum ratione tamen, vt ratio imperet, ſed inuectam contumeliam cauſámue ſignificet, ſicuti Problem. etiam ſegméto XXVIII ſcriptum reliquit. Ira verò quatenus & quo modo rationem ipſam audiat, mirè his verſibus poeta demonſtrat: illorum enim omnium ſpeciem obiecíſſe ei phantaſia videbatur, quæ ſuprà recitata ſunt à nobis.

Scilicet hæc Spartam incolumis, patriaſque Mycenas
Aſpiciet? &c. Quibus illa quidem vixdum auditis, commota ſtatim inſurgit, inquiens,

Non ita. Quoniam autem obiicere eidem rurſus ratio potuiſſet, vi fœminam manúque aut ſuperare ac vincere, aut vlciſci & punire, nec virile nec laudabile: (Eniti enim aduerſus id quod longè infirmius ſit, ſtolidum atque iniquiſſimum potius eſt, inquit Ariſtoteles) audita quaſi voce rationis, ira, quæ quum ſemel antegreſſa illam eſt, poſtea non facilè ſubſequitur, nihilominus vlciſcendum eſſe, rationes opponens, nec probabiles fortaſſe nec ſatis idoneas colligit atque conſtituit,

Extinxiſſe nephas tamen & ſumpſiſſe merentis
Laudabor pœnas, animúmque expleſſe iuuabit
Vltricis famæ, & cineres ſatiaſſe meorum. Huiuſmodi enim rationibus, ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα videtur, qui locus apud Ariſtotelem, per quandam (vt ita dicam) permutationem compenſationémque, diluendæ eſt diſſoluēdæque calumniæ. Si non laudabor enim (inquit) in illo quòd fœminam, at laudabor tamen quòd merentem vltus ſim, & quòd non nephariam fœminam quidem, ſed infeſtum quoddam ac immane nephas ſcelus ac facem extinxerim atque deleuerim: & ſi decus inde mihi ac nomen non comparabo, (neque enim fortitudinis opus id vel indicium eſt) at voluptatem conſequar tamen, quòd meorum cineri ſatiſfecerim. Et quum duo diuerſa iam dixiſſet in illis,

-ſubit ira cadentem
Vlciſci patriam & ſceleratas ſumere pœnas. Differunt enim vltio & pœna, vt Ariſtoteles docet Rheto-

ricæ artis libro primo, ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἕνεκα (inquit) ἐστίν· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιοῦντος, ἵνα πληρωθῇ. Vtrunque hoc loco Æneas attigit, huiuſmodi (vt opinor) inita ſubductáque ratione, Sceleſtam ac merentem punire iuſtum eſt: iuſtum autem omne laudabile. Vnde & laudabilem iracundiam, pro iuſta dixit in Seſtiana M. Cic. Et quemadmodum iuſtitia fortitudini præferenda eſt, ita id quod iuſtè, eo quod fortiter fit, magis (vt philoſophus ait in Topicis) eligendum. Vindicare verò & patriæ & ciuium meorum cineres, non laudabile modò (ſi & perferre contumelias & ſuos negligere, ſeruile eſt) verùm dulce atque iucundum. id enim adipiſci iucundum, cuius fruſtratio eſt triſtis: irati verò niſi dolorem ſuum vlciſcantur, magnopere anguntur: ſperantes autem, iucunditate quadam (vt diximus) perfunduntur, vt ſiquando conſequuti ſint id quod eis fuerit concupitum, maiorem alacritatem ferant. vnde & Ethicorum lib. IIII, ἡ γὰρ τιμωρία (inquit) παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦσα. Rapiente igitur ad ſe iracundia rationem, ad deum profectò confugiendum poetæ fuit: quamobrem rectè illum apparere ex improuiſo hoc tempore Venerem feciſſe dicendum eſt, nec Spartanæ tamẽ virgini aut venatrici ſimulatam, ſicuti poſt Troianum excidium quidem, ante hunc ſermonem verò Carthagini habitum in Libyæ deſertis fecerat, ſed quæ ſe deam planè confiteretur, talémque, *-qualis videri Cælicolis, & quanta ſolet*, oſtenderet, vt Æneam ab eo quo ferebatur impetu, iræque furore, à factóque crudeli & turbulento, damnum ac dolorem allaturo, ad rectam rationem, nec ad iucundum modò, verùm iuſtum atque debitum, vtile, nec minus neceſſarium, officium reuocaret: atque inde illum (quod nulla quidẽ aliter fieri ratione poterat) tutum educeret, non modò non eſſe in Helenam adeo iniquè ſæuiendum, vel cum diis ipſis potius pugnandum, oſtendentem illi: verùm validiores etiam rationes ſuis ipſius rationibus opponentem, quum ait,

Non prius aſpicies vbi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen? & quæ ſequuntur. quandoqui-

dem incenſam iam patriam, extinctum iam Priamum, amiſſos ciues ac ſocios vindicare, parentem verò ſenio confectum, coniugem ac natum adhuc puerum, trucidandos hoſti relinquere, Helenam quantumuis ſceleſtam ac merentem punire, immerẽtes verò ac pios, diis etiam gratos atque coniunctos (vnde illud,

Quónam noſtri tibi cura receßit?) non tutari, ſed deſertos potius eſſe pati, fœminæ cui nocere viro forti indecorum ac turpe eſt, vim ac necem inferre: ab illis autem quibus non ſuccurrere turpiſſimum, parente, filio, ac vxore, non repellere breuem vltionis dulcedinem, cum perpetuo dolore ac incomparabili iactura commutare, id ſtolidi quidem certè ac verè furentis erat. Argumentum verò Æneæ illud ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα falſæ ratiocinationis deceptionem παρὰ τὴν ἔλλειψιν habet: ſceleſtam enim ac merentem pati iuſtum quidem eſt, at non Helenam ab Ænea, mulierem à viro non animo ſolùm & virtute, verumetiam pietate præcellenti, non tali loco, inter aras & focos, atque adeo in deorum ipſorum conſpectu: at non in illo temporis articulo, quum Helenæ mors nihil iam eſſet amplius profutura, mora autem omnis vel minima, & ſuis omnibus obfutura, de quibus Venus dixit,

-quos omnes vndique Graiæ

Circumerrant acies: & ni mea cura reſiſtat, (quum tua ſcilicet aliò tam repentè traducta ſit)

Iam flammæ tulerint, inimicus & hauſerit enſis. inter quos Aſcanius puer erat,

-cui regnum Italiæ Romanaque tellus (vt poeta inquit) deberetur, & ſibi etiam maximè, cui propria ſalus prodenda non erat. Qui enim aliorum cuſtos ſit, eum ſapientes ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere, inquit Cicero. Satis igitur perſuaſũ eſſe debet, pulcherrimos ſanè, ac verè Virgilii verſus deeſſe iis quæ illos exemplaria non habent, nec ab huiuſmodi alienorũ librorum correctoribus atque emendatoribus adeo temere delendos fuiſſe, tametſi Iliados ι, & Ariſtarchum ipſum grammaticũ tali quopiã quo & noſtri metu perculſum, verſus aliquot expunxiſſe, apud Plutarchum in-

uenio, in quibus Phœnix de parente interficiendo, iratum olim ac iuuenem ſe, ob furiales eius execrationes, cogitaſſe fatebatur, quum pellicem tamen ſenis ipſe prius, impellēte atque vrgente matre, cōſtupraſſet. Quos, quum ſi pereant quidem, nullum prorſus loco illi relicturi deſiderium ſui ſint, & aliquid inter mulierem profectò parentémque, atque ipſas etiam cauſas, interſit, non adeo intempeſtiuos tamen eſſe Plutarchus cenſet, vt ab Ariſtarcho fuerint propterea iugulandi: ſi modò Achillem quis Phœnice olim præceptore vſum conſideret, qui iiſdem ſolitus ſit ignibus exardeſcere: nam ad perſuadendum placandúmque Achillem illos tunc temporis prudentiſſimè adhibitos, ſatis oſtendit in libro Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Sed miſſa nos Homerica faciamus, ad Virgilium redeamus. Reſtituantur, inquies, ſuo loco verſus, quando ita neceſſe eſt: ignoſcatur Æneæ, quoniā faciliùs quàm Phœnici poſſe videtur, poetæ verò, qui non ſecum minus ipſe pugnet quàm cum correctoribus atque emendatoribus iſtis, tu quomodo ignoſcas? Atqui iampridem huc nos fremitus (vt ille inquit) vocabat. Quid autem ſiquis nullam fortè in his contradictionem eſſe dicat? aut ſi minùs tueri poſſit id quum eſſe confiteatur quidem, non imprudenter tamen eſſe, ſed conſultò à diligentiſſimo poeta factum oſtendat? vt rectè etiam inquies, atque ex arte defendat. deterius enim quid eſſe videtur, facere aliquid, quod ſcias non licere, quàm omnino neſcire quid liceat. Aut nullam igitur in his repugnantiam eſſe, aut ſi ſit, tamen conſultò id à poeta, ac ſecundum artem factum probandum nobis eſt. Et grammaticorum profectò, commentariorúmque officium illud eſt, ſi quando poeta loqui pugnantia videatur, ea non eximendis verſibus, ſed exponendis rationibus concordare, & linum (vt dicitur) lino connectere. Nec ſunt enim multa plerunque, quæ videntur eſſe contraria, nec indecens interdum, aut contra artem eſt, à poeta contraria audire, quod infrà planiſſimè oſtendemus. Priùs ergo vt videamus an aliqua in his ſit repugnantia neceſſe eſt, deinde vtrùm ex eo genere videatur quæ

poetico iure defenditur. Vrbe igitur iam, atque vrbis & Priami regis arce nō modò capta atque oppreſſa, ſed exciſa atque euerſa, Æneas Helenam in eodemmet loco repertam, in quo iam inde à principio & mariti & reliquorum Græcorum ac Troianorum metu affecta, ſeſe occultauerat, vidiſſe dicit: nec vidiſſe modò, ſed ira incenſum ac dolore animi incitatum, interficere eam voluiſſe, necaturum etiam fortaſſe, niſi Venus ita animatum eum prorſus continuiſſet. ſed de ſingulis verſuum ipſorum ſententiis breuiter diſputandum eſt. ait autem,

Iamque adeo ſuper Vnus eram. ſolus, inquit, ſupereram, etiam Priamo ipſo videlicet ferro, nedum iis quibus in periculum capitis atque in vitæ diſcrimen ſeſe inferre opus fuit, extincto, vt ſi è manibus meis Helena ac ferro eſſet elapſa, à Troianis prorſus iam tuta eſſet:

-quum limina Veſtæ

Seruantem, hoc eſt ſolam eo loco incluſam atque abditam (ea enim in verbo vis eſſe videtur) &

Secreta in ſede. in qua & incolumis ſeruata ad extremum propè iam & excidii & noctis erat, & ſeruari in breuiſſimum illud quod ſupererat facilè tempus poterat. Latentem autem & tacitam, quippe quæ non tam muliebrem quendam ac neceſſarium metum ſibi quàm diligens quidem atque anxium conſeruandæ vitæ ſtudium ac deſiderium, ſic deliteſcendo præ ſe ferre videretur.

Tyndarida aſpicio, præter expectationem meam, omnino viuam atque incolumem, viuere etiam cupientem ac ſperantem, vnde & doloris illi atque iracundiæ cauſa omnis atque origo, cui indigniſſimum facinus videretur, ſi, quæ ſola deliquerat, cui omne ſupplicium atque omnis iure optimo pœna deberetur, immunis ſola ab omni vexatione fuiſſet, atque ex communi incendio, quod ſola conflauerat, ſola incolumis euaſiſſet: nec euaſiſſet in horam vſque eam modò, quod fieri vix potuiſſe in tanto omnium odio ac vrbis naufragio videbatur, ſed euaſura in poſterum, ac planè iam è vadis

emerſiſſe & portum tenere videretur: vt tametſi non Troianorum magis quàm mariti ac Græcorum metu affecta, initiò ſe abdidiſſet, & conſcientia peccati, iuſtũ omnium odium pariter pertimuiſſet: à Troianis tamẽ, fortunæ quodam beneficio iam ſecura, quum concitatæ Græcorum multitudinis impetum effugiſſet, eorum iam cogitationes amplius, mariti verò multo minùs, pertimeſcere non debere videbatur, quorum profuſa omnium atque eiecta in Deiphobum iam eſſet, atque alios innumeros iracundia: quódque illam quam ad mortem propter vitæ turpitudinem, ac illatum maius omnino quàm quanti ipſa eſſet, damnum, confugiſſe, diffidentem iam penitus ac deſperantem rebus ſuis, crediderat, vitam non modò non deſeruiſſe, ſed omni ſtudio ac diligentia, tanquam ad certam aliquam ſpem, ſeruare conantem reperiſſet. quam verò incolumem euaſuram non temerè ſuſpicaretur (quod ipſo fuit pòſt exitu comprobatum) ex Ilii flammis atque cineribus tanquam phœnicem alteram euolaturam, & quaſi facinus præclariſſimũ feciſſet, maximis exultantem ac triũphantem gaudiis, cum viro demum in patriam, ad parentes, fratres, natos, neceſſarios, amicos redituram nõ dubitabat: vnde & illa omnia ſunt, de quibus ſat ſupérque ſuprà iam diximus,

Scilicet hæc Spartam incolumis, & quæ ſequuntur. totus enim locus notus eſt, quaſi futura illa omnia cerneret, quæ & ſequuta ſunt pòſt, niſi Helenam ipſe eo tempore (quod non fecit) vita priuaſſet: & occultiora quædam alia contemptus ac deſpicationis ſemina colliguntur. nam quum dolorem intuliſſet Helena, in ſuo illo conſeruandæ vitæ ſtudio, pro eo ac deberet ipſa nõ curare, nec contraria iis quæ fecerat velle, cuius ſuſpicionem iniicere potuiſſet: irato verò ac iam furenti, in vrbis etiam quam ipſa extinxiſſet, funere, exultare ſola ac tripudiare, atque in Troianorum infortuniis lætari omnino atque alacrem ſe eſſe, vel faciliimè perſuadere. Quædam verò & iis ingratitudinis etiam atque impudentiæ mulieris illius cogitatio ſuboriebatur, quæ (vt Ariſtoteles inquit) contemptus ac deſpicatio eſt.

quod cõtraria prorſus Æneas demum(vt iam diximus) iis quæ circa Helenam acciderant, atque offenderat, expectabat ac ſperabat, acriore omnino iracundia incenſus eſt: lõgè maiorem enim quæ ſic præter opinionem accidunt(vt idem inquit)dolorem afferunt,quemadmodum delectant etiam multò magis,ſi præter expectationem quæ voluiſſemus,euenerint. Ne cui verò mirum à quoquam,aut Troianorum aut Græcorũ,viſam illam priùs atque inuentam non fuiſſe videretur, propterea etiam & latentem,inquit,& ſecreta in ſede, vt ne illud contrà quẽquam moueret,quòd ſic abditè(vt ait) latens,à ſeipſo reperta ſit, addidit,

Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti: quærebat enim ſocios vt infrà dicemus. Et quia noctis tempus eſſe memor erat, nec minus obſcuræ illius quidẽ quàm luctuoſæ ac funeſtæ,quod dixerat,

-tacitæ per amica ſilentia lunæ, cuius beneficio ſuos quoque ipſius oculos ſubterfugere,ac latere potuit,

-dant(inquit)*clara incendia lucem.* Deiphobus verò, & Æneæ quidem ipſi enarrat,Helenam ſuprema illa nocte ſimulatione chori igne Græcis ex arce ſignum dediſſe, Menelaum in domum ſeipſo arctiùs dormiente vocaſſe,ſublatis armis omnium generum, atque enſe etiam ſuo ipſius capiti ſubducto: hunc verò comite Vlyſſe ingreſſum, ſic laceratum eum interfeciſſe quæ quidem nemini dubium pluribus rationibus inter ſeſe vehementer repugnare: conſtat enim ſecundum poetã ipſum, quòd Deiphobi domus expugnata priùs,incenſique à Græcis eſt quàm Æneas domo exiret, dolóſq; eorum agnoſceret:quod apertè oſtendit in illo,

-iam Deiphobi dedit ampla ruinam

Vulcano ſuperante domus. In quo conſona & Homero ipſi dicit, apud quem Odyſſeæ θ, vbi & de durateo illo equo atque vrbis captiuitate canens in Phæacum epulis Demodocus paucis narrat verſibus, fortiſſimos quoſque Græcorum ſimulátque ex equi ipſius latebris atque vtero erupiſſent, diuerſos, alium aliò abiiſſe vrbem diripientes legimus, Vlyſſem verò vnà cum Menelao ad Deiphobi ipſius domum impetum feciſſe,

ex quo inter primum tumultum illa & capta & incenſa eſt. Si in ea igitur Helena iam tum inuenta in poteſtatem Menelai peruenerat, vltróque ſe illi obtulerat, quomodo multo pòſt ab Ænea ipſo alibi videri, celans ſe, & virum adhuc ipſum metuens, atque aſpectum & præſentiam eius vitans, potuit? Quomodo in arcem ipſam aufugiſſet? cur Menelaum reliquiſſet? cur de eo quocum conuenerat, diffideret? cur eum fugeret cui ſe obtulerat vltrò? aut quid ab eo metueret amplius, cuius mentem initiò audiuiſſet, pòſt eſſet experta? Illa enim vehementer inter ſe confligunt, vocaſſe ac fugere, timere ac confidiſſe, dubitare ac conueniſſe. Sic Æneæ igitur & Deiphobi dicta pugnare inter ſe videntur: duorum autem contrariorũ alterum profectò fieri poteſt, vt neutrum (inquit Cicero) alterum certè non poteſt vt plus vno verum ſit. Conſiderandum tamen eſt ante omnia, quòd rem Æneas quam ſcire facilè poterat, atque in loco enarrat vbi cauſa cur mentiretur nõ erat. vt mittam enim quòd non opinione aut auditione dubia, ſed viſu exploratiſſima ſibi atque compertiſſima iã inde ab initio apud Didonem verè expoſiturum ſeſe promiſerat, quum dixit,

-quæque ipſe miſerrima vidi: in hac quidem parte non ſuſpicari ſe, ſed ſcire: non audiuiſſe, ſed vidiſſe: non interfuiſſe, ſed egiſſe dicit: nam & non vidiſſe ſe eã modò, ſed & locum in quo viderit indicat,

-limina Veſtæ

Seruantem: quomodo etiam ſe habentem atque affectam, quum & ſedentem & tacitam reperiſſe ſe eam dicit: quippe quæ & iam inde ab initio valde, nec ſine magna ratione, timuiſſet: & multo magis profectò, quum Æneas illi improuiſò incidiſſet. Silent verò qui metuunt, vt probl. ſectione XXVIII Ariſtoteles docet. Timebat autem

-ſibi infeſtos euerſa ob Pergama Teucros,
Et pœnas Danaûm, & deſerti coniugis iras. in eo igitur falli potuit fortaſſe quod ait,

-mihi fama ſuprema
Nocte tulit, feſſum vaſta te cæde Pelaſgûm

Procubuiſſe ſuper confuſæ ſtragis aceruum. fama enim & falſa referre potuit: vnde alibi,

Nec iam fama mali tanti, ſed certior auctor

Aduolat AEneæ, quaſi incertior auctor ipſa ſit fama. in hoc verò ipſo nequaquam quod non ab aliis ſibi allatum, ſed à ſeipſo compertum dicit, & in quo non auctorem ex ſermone rumorem, ſed ex viſu oculorum ſuorum ſenſum (vt iam diximus) habuerit. At Deiphobus ipſe profectò, licet non vidiſſe modò, ſed ſenſiſſe etiam, optimo veri iudicio dici poteſt, ſciſcitanti Æneæ tamen, qui ita crudeliter illum manibus, auribus, naribúſque truncaſſet, toto demum corpore laceraſſet, quod tantum turpe ſibi ille eſſe putabat quantum poeta oſtendit in eo,

Vix adeo agnouit pauitantem, & dira tegentem

Supplicia, ab vxore proditum ſe fuiſſe reſpondit. Quis igitur non videat ante omnia, cui procliuiùs faciliúſque credatur? eſt enim veriſimilius hunc mentiri cuius intereſt, quàm illũ qui rem tantùm à ſe viſam enarrat: quemadmodum verò eum qui ſic conciſus ac contrucidatus eſſet (quod indecorum ſibi valde putabat) aliqua in excuſationem ſui commentum fortè incredibile non ſit, ita & eum qui ſic deceſſiſſet, multa quæ facta non erant, facta credidiſſe neceſſe eſt: nonnulla verò longè aliter atque geſta fuiſſent opinatum, vt in hoc aut fallere ipſum, aut certè falli, non abſurdè dici poſſe videatur, aut mentiri, ſcilicet excuſantem ſe, aut quòd opinetur ſic & ipſe mendacium dicere, ipſa videlicet rerum fortuitarum cõcurſione deceptum. ſuſpicari enim hoc potius illum quàm compertum habere, vel ex ſuſpicioſa ipſa geſti negotii explicatione colligitur: quæ quum probationis ſemina debeat procul omni dubio continere, vt certè continet, & (quod in coniecturali controuerſia plerunque ſolet accidere) non tam rei quàm eorum per quæ res colligenda eſt, expoſitionem habeat, tota profectò ſignis & indiciis, cæteríſque locis quibus augetur ſuſpicio, referta eſt, manifeſto ſatis argumento nihil illum habuiſſe cogniti, nihil comperti, qui ſuſpicionũ omnes latebras peragrauit. Veruntamẽ

vnde & quando Deiphobus ab Helena proditum ſe fuiſſe reſciuit? aut antequam necatus eſt profectò, aut pòſt, aut in re ipſa, dicere neceſſe eſt. antè verò, procedere nullo pacto poteſt: nedum enim ſe, verumetiam patriã, parentes, ciues, ac ſocios ab imminenti liberaſſet exitio. Non modò non intellexit igitur, ſed neque ſuſpicatus eſt etiam. Poſt mortem verò vtrum ex aliquo qui non modò in æternam illam (vt Cicero inquit) domũ, ſed bello clarus in eadem etiam ſecreta proximus deceſſiſſet, audiuiſſe? an diuinãtem potius ipſum per ſe vidiſſe dicendum? Quem verò rem ad eum, quæ non fuerat, (vt hoc loco dicamus quod infrà magis patebit) apud inferos detuliſſe dicamus? Atqui ne confingi (vt opinor equidem) tale aliquid vllo pacto poteſt. Sequitur igitur diuinantem illum, quæ ante obitum prorſus ignorauerit, poſtea intellexiſſe, vt quum corpore exceſſerint, diuinare ſolent animæ: ſed hoc admittere in Deiphobo nullo pacto poſſumus. Vt enim cætera omittam, illud omnino manifeſtum eſt, Virgiliũ defunctorum omnes animas nequaquam diuinantes inducere, ſed paucas tantùm quæ purgatæ iam eſſent lætáque tenerent arua, qualis apud illum eſt Anchiſes. Hinc & Palinurus enim apud inferos conſtitutus, mortis ſuæ ignorat auctorem, quum ait,

-nec me deus æquore merſit. malè enim Donatus Seruiúſque diſtinguunt, legentes,

-nec te Phœbi cortina fefellit Nec me, vt ſequatur,

-deus æquore merſit. inſulſa enim & inepta Palinuri reſponſio fuiſſet, ſi Æneæ interroganti,

-quis te Palinure deorum

Eripuit nobis? reſpondiſſet, Deus: vt ſi dicenti, Quis homo te percuſſit? ita occurras, Homo, non potius Socrates aut Callias? aut non homo, ſed aſinus. ſic enim & ſolœciſmus fieri poſſe putatur, quum reſponſum ab interrogante diſſentit. Donatus verò quũ dicit, cognouit vim illam eſſe diuinam, ſed quis deus fuerit, ignorat, quia non vidit niſi Phorbantem: quaſi id quod alibi legimus, eſſe velit,

Quis deus incertum eſt, habitat deus. tametſi Palinurũ

non diuinare ſatis oſtendit, contrà quàm Seruius opinetur: vix ſatis mihi tamē illud attendiſſe videtur, quòd duo quædam ſunt, & deus & caſus: vnde ſæpe apud poetam,

-caſúſue deúſue, & M. Cicero I I De diuinatione libro, Magis enim (inquit) id munere deorum factum eſt quàm caſu, & ſæpe alibi. Palinurus igitur de deo interrogatus, non deum ſed caſum fuiſſe reſpondit, quod ab Ænea videlicet propoſitum fuerat, negans, & aliud afferens non dictum ab eo. Hoc autem ſignificat illud fortè qua loquutione inopinatus caſus denotatur. ait enim,

Nanque gubernaclum multa vi fortè reuulſum

Præcipitans traxi mecum. Deum enim Palinurus fuiſſe vt antè non vidit, ita neque illo tempore nouerat: de Phorbante autem nec ſuſpicatus eſt, nec verò etiam debuit. Deus enim illius, vt amici, fidelis, ſocii, formam ſumpſit, Palinuro perſuaſurus: dormientem verò cecidiſſe ſeſe dicere noluit, quo peccaſſe videri poterat, ſi & ille, cui vigilandum erat maximè, dormiebat, de quo legimus,

-ad hunc alij curſum contendere iuſſi. & qui expertus eſſet, placidi (vt poeta nobilis inquit) ponti pellacia deceptus ſit: vnde Æneæ illud,

O nimium cœlo & pelago confiſe ſereno. Quare quū nihil tam capax fortuitorum ſit quàm mare, (inquit Tacitus) ad caſum confugit, fortuitò ſe, non negligentia præcipitaſſe dicens. In facto igitur tantùm ſupereſt vt rem Deiphobum nouiſſe dicamus: ſed expoſitio ipſa negotii id nequaquam videtur oſtendere, quæ tota (vt iam diximus) opinabilis eſt. coniectura enim nititur, cuius ille ſignum non habet quod neceſſariò rem arguat. Signa verò hæc potiſſimùm Deiphobus habuiſſe manifeſta videtur, & quòd noctu in cubiculari lecto ſuo, nec opinatò oppreſſus, & ab ipſo quidem Menelao eſt atque Vlyſſe, quod ait,

Quid moror? irrumpunt thalamo, comes additur vnà

Hortator ſcelerū Æolides, & quòd ipſo in tumultu, quum ſic in thalamum hoſtes irrupiſſent, vt priùs illo-

rum gladios vidiſſet quàm quæ res eſſet audiuiſſet, ſomno excuſſus ipſum ſub capite enſem non inuenit: hoc autem ex eo coniicimus quod dicitur,

-arma omnia tectis

Emouet, & fidum capitis ſubduxerat enſem: quæ in facto tantùm (vt iam diximus) cognoſcere Deiphobus potuit: demum quòd Helenam ipſam fortaſſe, poſteaquã ſomno ſe dediſſet, nunquam amplius viderit, quod innuere videtur in illo,

At me confectum curis, ſomnoque grauatum

Infelix habuit thalamus. quaſi dicat, Illa chorum adhuc ſimulante & circunducente Phrygias mulieres: quæ ſigna coniuncta rei ipſi ſunt, & ſine vlla quidem approbatione pro perſpicuè veris accipienda, quò eum falli omnino ſequatur. iis enim negatis fallere dicendum eſſet, quorum alterum Deiphobi perſona magis ſuſcipere videatur, alterum Homeri autoritas cõfirmare, quũ durum illud ait difficiléque fuiſſe certamen, vt fama etiam vera ad Æneam tuliſſe ea nocte videri poſſit, vaſta illum Pelaſgorum cæde defeſſum ſuper confuſæ ſtragis aceruum procubuiſſe: quod factum ab inermi credibile non eſt, ab eóque qui imparatus inuentus, atque adeo oppreſſus ſit. quòd verò de Vlyſſe non mẽtiatur & Menelao quum ait,

Intra tecta vocat Menelaum. & paulò poſt,

-comes additur vnà

Hortator ſcelerum Æolides: quos ambos & Homerus Demodoci perſona nominat: quemadmodum ſi in aliis quidem ſuſpicatur, nimis perſpicuè profectò ac verè Deiphobus id cognoſcere potuit, ita falſis etiam vera nonnulla permiſcens, ſecuriùs in reliquis fortaſſe mentitur. Dicamus tamen verè illi omnia ſicut ipſe enarrat contigiſſe, vt quũ arguere ſuſpicioſè poſſit, criminoſè fingere non videatur, ipſáque controuerſia cõſiſtat. Suſpicari Deiphobus (nec ſine magna quidem ratione) potuit, apertam ab aliquo ipſi Menelao domum fuiſſe, enſémque puluino cui incumberet, ſubductum. quæ quidem ſuſpicio quum intra parietes, in domeſtico ſcelere verſetur, ad quem alium domi quàm ad Helenã

ipſam, tam antè actæ illius vitæ exiſtimatione, quàm cauſa pertineret?nam & perſona motus eſt quum per ironiam dixit,

Egregia interea coniux. neque enim creditu difficile ab Helena Deiphobi ſalutem proditam, à qua primus ipſe vir Menelaus deſertus fuiſſet antè.in hoc enim crimine nõ tunc primùm & illa inuẽta eſt, & *Ledæã Hermionen Lacedæmoniòſque hymenæos*, Andromache ita dixit libro III, quaſi fatale id quoddam etiam eſſet, domeſticúmque ac vernaculum. Illius igitur perſona credibilia facit, quæ Deiphobus ſuſpicatur, atque etiam cauſa facti. neque enim & cauſa prætermiſſa eſt ab illo quum ait,

Scilicet id ſperans magnum fore munus amanti,

Et famam extingui veterum ſic poſſe malorum, vt aliquo inſigni indicio placare ſtuderet quem iratum putabat, & ſuſpicionem omnem extingueret quòd vltrò Paridem ſequuta ſit, quaſi & antè rapta fuerit inuita, quæ libenter redierit, & vltrò ſeſe obtulerit.quod adeo quidem & in illius quæ egiſſet naturam, & in eius qui audiret opinionem quadrare aptè poetæ ſeu Deiphobo potius(is enim loquitur)viſum eſt, vt in eo commorandum non duxerit, inquiens,

Quid moror? Huc & alia ſigna illa manifeſta pariter accedunt, quæ geſtum negotium præceſſerunt, quod & facem tulerat & chorum duxerat, vnde fraude Helena egiſſe viſa. quum enim ea geſſiſſet antè quæ ipſe etiam fieri ab ea viderat, ea verò poſtea ſint cõſequuta, facilè hac ſuſpicione perculſus eſt, Helenam rei conſciã, conſultò illa, non fortuitò nec temere, vera non falſa geſtientem lætitia, & inſidiarum cauſa feciſſe. nec ipſa verò abſuit occaſio, tum priuata, tum publica. priuata autem, ſomni, quam oſtendit in illo,

Tum me confectum curis ſomnóque grauatum
Infelix habuit thalamus, preſſitque iacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima morti.

vbi nec ſomnũ modò, verùm ſolito etiam profundiorem ſomnum, qui corpore atque animo feſſis cõtingere ſolet, oſtendit. publica verò, diei feſti atque ſolennis

præ

præ lætitia celebrati: vnde & illud,

Nanque, vt ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus, noſti. qua occaſione Helena & flammam tenere, & chorum ducere ſine vlla prorſus fraudis aut doli ſuſpicione potuit. Licet igitur in hac Deiphobi narratione nihil prorſus omiſſum ſit ex iis quæ ad probandum neceſſaria ſunt, (quod tamen ipſum vel eo manifeſtum eſt, quòd nõ criticos grammaticóſque omnes modò, verumetiam poetas aliquot fefellit, coniecta ipſa ſuſpicionum proditionis multitudo: quemadmodum etiam adeo aperta atque dilucida expoſitio eſt & breuis, expletáque omnibus ſuis numeris & partibus, vt eã Virgilii poſſis agnoſcere) pro credibili tamen pleraque (vt iam diximus) à Deiphobo ſumpta, non pro neceſſario ſunt. Licet enim improuiſò in cubiculò oppreſſus, & à Menelao quoque ipſo, atque etiam dormiens fuiſſet, hoc illi profectò ſine aliqua vxoris fraude potuit accidere: quippe quòd & Troianorum aliis ea nocte non parum multis eueniſſe ſatis conſtat: pleroſque illorum enim in cubilibus deprehenſos mactatóſque fuiſſe, non poetæ Græci modò, ſed Halicarnaſſeus Dionyſius quoque τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας libro primo ſcriptum reliquit, & Virgilii ex libro ſecundo illud oſtendit,

Inuadunt vrbem ſomno vinóque ſepultam. Nam quia ad multam noctem vigilauerant, & propter falſam lætitiam Græcorum diſceſſus, & cibo ſe & vino onerauerant, & nihil eo minus expectabant, nõ priùs hoſtium aduentum perceperunt quàm effractis ac reuulſis ianuis, in cubilibus temulento (vt ille inquit) ac ſecuro ſopore profligati, totíſque præcordiis ſtertẽtes à Græcis deprehẽſi ſunt. Et hoc igitur Deiphobo pariter accidere ſine aliqua proditione potuiſſe quis dubitet? Menelaum verò Helena ipſa non imprudẽte modò, verùm nolente etiam atque inuita, quid aliud facturum fuiſſe putandum, quàm Deiphobi, cui illa, Paride iam à Philoctete (vt diximus) interfecto, nupſerat, domũ ante omnia inuaſurũ? vlturum ſcilicet iniurias, punirurúmq; dolores ſuos? quod (vt ſuprà dictum iam eſt) & ipſe

finxerat Homerus, licet omnem prorſus inſidiarum aut fraudis ſuſpicionem tollere videatur, quum grauiſſimū ibi aggredi bellum auſum Vlyſſem, inquit Mineruæ demum opera peruiciſſe. Si enim datum ſignum, ſi aperta ianua, ſi non arma modò omnia domo emota, ſed enſis ipſe etiam capiti illius ſubductus, ſi hoſtile ferrum iugulo ac lateribus eius admotū: hoc non videtur profectò triſte illud difficiléque quod dicitur fuiſſe certamen. Iam igitur de voluntate Helenæ videamus: quæ quidem vt ex ſignis ipſis factum, ita ex perſona & cauſa inſpici ſolet. & omnium primùm quæ de illius perſona ſuprà dicta ſunt, tametſi probabiliter dici videntur, (perinde enim vt opinio eſt de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit exiſtimari poteſt, inquit Cicero) perfacilem tamen rationem habent reprehendēdi. Neque enim quia Menelaum deſeruerit Helena, propterea ſtatim credibile eſt Deiphobum illam fuiſſe prodituram, vel reditum etiam in patriam, & ad primum ipſum virum deſideratúram. Veriſſimè enim (aut ego fallor) grauiſſiméque à Penelope Vlyſſi Odyſſeæ ψ dictum eſt,

Οὐδέ κεν Αργείη Ελένη Διὸς ἐκγεγαυῖα,
Ανδρὶ παρ' ἀλλοδαπῷ ἐμίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ,
Εἰ ᾔδη ὅ μιν αὖτις ἀρήϊοι υἷες Αχαιῶν
Αξέμεναι οἰκόνδε φίλην ἐς πατρίδ' ἔμελλον.

Qualis igitur mentis illius ſenſus eſſe illo tempore potuerit, ex hoc facilè (vt opinor) intelligi poteſt. Si enim quando domum reducendam ſe putaſſet, alieno nunquam concubitura erat viro, nunc verò non cum vno tantùm, ſed duobus, & vigeſimum quidem annum iam concubuiſſet: quidni omnia efficere velle deberet vt in Græciam, & ad primum ipſum virum redeundum ſibi amplius nullo pacto foret? Quocirca & Paride ſublato redire noluit quoq;, (vt in Dionis oratione eſt, Τρωϊκὸς, ὑπὲρ τοῦ Ιλιον μὴ ἁλῶναι) ſed Deiphobo ipſi potius nubere, viro pulcherrimo (ſi Homero credimus) atque fortiſſimo. Nec quenquam mouere debet quod Odyſſeæ δ, vbi de Vlyſſe cum Telemacho loquitur Helena, his vſa verbis reperitur,

Ενθ' ἄλλαι Τρωαὶ λίγ' ἐκώκυον· αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
Χαῖρ', ἐπεὶ ἤδη μοι κραδίη τέτραπτο νέεσθαι
Αψ οἰκόνδ'. ἄτην δὲ μετέστενον, ἣν Αφροδίτη
Δῶχ', ὅτε μ' ἤγαγε κεῖσε φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης,
Παῖδά τ' ἐμὴν νοσφισαμένη, θάλαμόν τε πόσιν τε,
Οὔ τευ δευόμενον οὔ τ' ἂρ φρένας, οὔτέ τι εἶδος.

Iuuenis illius enim earum rerum omnium ignoratione ad emerendam mariti gratiam abutebatur, quo præſente talia dicit, atque in aliquo profectò mendacio illī deliteſcendum fuit. Iam igitur non tam ex perſona Helenæ voluntas in hoc, quàm ratio facti & conſilii ſpectāda videtur, quod quidem plerunque (vt Fabius refert) cauſis, temporibus, occaſione, neceſſitate ad rerum momenta cõuertitur: ac facilè quidem potuit Helena, quū attritis & propè iam perditis Troianorum rebus, in eum caſum veniſſet, vt vel inuitæ ſibi & in Græciam & ad Menelaum redeundum, aut omnino pereundum eſſe intelligeret, & voluntatem tempori ac periculo ſuo accommodatam induiſſe, & neceſſitati iam parendūm ſibi ſtatuiſſe: quum autem ſpem ſalutis in alia ratione non haberet, cum Menelao conueniſſe, & licet inuitā, oblata ſibi huiuſmodi proditionis occaſione, reditum in illius gratiam aucupatam eſſe: nécnon veterem apud virum & alios calumniam purgare quæſiuiſſe: ex quo quidem illam in ſuſpicionē Deiphobo veniſſe apparet. Sed ſi Helenam ego totius conſilii Græcorum inſciam atque ignaram prorſus fuiſſe docuero, ac de equi ipſius dolo ne ſuſpicatam quidem eſſe, obtinebo iam tale eam nihil non modò conficere, ſed ne cogitare quidem potuiſſe. quam enim antea delinitam, & optima aliqua ſpe confirmatam, aut admonitam ſaltem oportuit, ſi nihil quicquam tale factum, quæſitum, pertractatum apparuerit, tam repentè illam, tam temere atque inconſultò, tam audacter, vel potius impudenter, mentem & voluntatem eam, quam & habuiſſe ſimile veri eſt, & cuius ſignificatio in Homero multis locis extat, exuiſſe, credibile non erit. Signum autem vt daret, fores panderet, arma deferret, enſem ſubduceret, atque alia omnia gereret quæ facta ab ea Deiphobus ſuſpicatur, fieri nullo pacto potuiſſe conſtabit. Quomodo

autem ſimile veri ſit, tanti conſilii participem, tantæ rei conſciam tunc temporis eam fuiſſe, ad cuius aures, decimo atque extremo adhuc belli anno, nondum permanaſſet vtrùm fratres eius Caſtor & Pollux defuncti laboribus iam eſſent, nécne, Græcos in expeditione illam ſequuti, an domi potius remãſiſſent, vel ad Troiam nauibus vecti illi quidem eſſent, præ pudore tamen in pùgnam, ſingularis illo Menelai cum Paride certaminis die non prodiiſſent? Quum enim apud Homerum Iliados γ, à Priamo interrogata de Græcis ducibus atq; principibus regem doceret, fratres autem oculis inter alios è turri fruſtra diu quæſiuiſſet, poſt illa non iã amplius ex percontatione quæſita, ſed dolore ab ea expreſſa, poeta infert,

Ὣς φάτο· τοὺς δ' ἤδη κάτεχεν φυσίζοος αἶα. & quæ ſequuntur. Et quiſquam Helenæ tam arcanam rem voti ac religionis ſpecie occultatam, paucis inter ipſoſmet (vt veriſimile eſt) Græcos notam, à cæteris ignoratam, aliqua via ac ratione compertam: aut tam abſconditas inſidias, tam noua ac doloſa conſilia extremo illo tempore Menelaum mulieri commiſiſſe exiſtimauerit? cui nullũ vnquam antea toto eo longi belli tempore cum Helena commercium fuiſſe, vel ex hoc tantùm probari facilè ac defendi poſſit, vel quia non crederet autem, vel quia odiſſet, vel quòd ipſa non admitteret, vel quia ſatis commodè id fieri non poſſet: Nihil ad rem: mihi illud tantùm ſatis eſt ad id quod quærimus, nullum inter eos tale commercium interceſſiſſe, vt huiuſmodi dolos aut Helena per ſe aliqua via ac ratione præſentire, aut à Menelao, aut à quouis alio ex negotii illius conditoribus accipere potuerit. quod tamen non coniecturis iam ſuſpicari, ſed apertè ac manifeſtò perſpicere atque intelligere quiuis ex eodem poeta Homero facilè poterit, apud quem Odyſſeæ δ, ille idem Telemacho Menelaus enarrat, ad equum Helenam, in quo vnà cum Vlyſſe ac principibus aliis ipſe eſſet incluſus, ducente numine, inſequente Deiphobo acceſſiſſe, eundem circunſtetiſſe, ſæpius attrectaſſe, aſſimulatáque vxorum principum omnium qui intus erant, voce, vt ad reſpondendũ illos

alliceret, tumultúmque aliquem ac motum iniectis domeſticarum ſolicitudinum aculeis ac ſcrupulis excitaret, nomine quemque vocaſſe. Nihil demum vt veriſimile eſt, ac totus ille locus indicat, intẽtatum atque inexpertum reliquiſſe, quò Græcorum (ſiqui fortè laterent) dolos atque inſidias cognoſceret atque aperiret: quippe quæ nihildum iſtiuſmodi magis quàm Troianorum ipſorum quiſquam nouiſſet, quod quidem officium ab ea aut pro tempore ſimulatũ, aut vi expreſſum atque coactum fuiſſe ne maritus eius quidem dicere auſus eſt, quum ſeipſum, etiam Diomedem ita ſtimulatos atque excitatos fuiſſe fateatur, vt egredi quàm in equo latêre incluſi intus mallent: Anticlus autem ille Ortygides omnino reſponſurus, niſi Vlyſſes ora ipſius manibus compreſſa diu ac conſtricta tenuiſſet: licet eam purget quàm poteſt maximè, in deum qui Troianorum partes foueret, culpam conferens atque reiiciens. Nec obſtiterit quod de Vlyſſe Dectis habitu (nam hoc, vt opinor, nomine mendicus erat) Ilium ingreſſo, & ab eã cognito, eodem illa loco inquit,

Καὶ τότε δή μοι πάντα νόον κατέλεξεν Ἀχαιῶν. In quo quum nemo eam poſſet redarguere, abſentis teſtis occaſione mentitur: vitabat enim Helenam aſtutè & callidè quidem Vlyſſes, quòd & ipſa ibidem fatetur: à qua quum ſe cognitum poſtea ſenſiſſet, quod tãtùm negare ei amplius non poterat, forſan confeſſus eſt, quem tamen illam etiam Hecubæ manifeſtaſſe dicunt: ſic enim apud Plautum in Bacchidibus,

-Vlyſſem vt prædicant

Cognitum ab Helena eſſe, proditum Hecubæ, cui blanditiis ille perſuaſerit vt ſe abire permitteret. Atqui tantum abeſt vt Helenæ fidem Vlyſſes habuerit, vt ne pudiciſſimæ quidem vxori credendum ſibi putarit, ſicuti Odyſſeæ π ſcriptum legimus, inquiens etiam Thelemacho, -μήτ' αὐτὴ Πηνελόπεια,

Ἀλλ' οἷοι σύ τ' ἐγώ τε γυναικῶν γνώομεν ἰθύν. (vnde Virgilii illud,

-notúmque furens quid fœmina poſſit) niſi fortè exiſtimamus mulieri eum tũc quum expertus nondũ eſſet,

credidiſſe, poſtea verò nequaquam, ab Agamemnone præſertim admonitum. Ille enim Vlyſſi apud inferos congreſſus, Clytæmneſtram accuſat quæ oculos morienti non clauſerit, monétque ne mulieri fidem habeat, néue omnem animi ſui ſententiam eloquatur. Quum igitur excogitatum crimen id eſſe non potuerit, vnde tunc diffidendum an confidendum ſibi fuerit, ſcire potuit Helena? dubium fuit profectò. At ſperauit, inquit. quam ob cauſam? neceſſe eſt enim eam & iuſtam & magnam & perſpicuam fuiſſe, vtrùm opinione officii tantùm, non modò ſtulta, ſed improba. Magna profectò temeritas, ni ſingularis impudentia potius dicenda eſt, non modò ſine vllo timore, ſed etiam tanta cum ſpe, eo tempore, huiuſmodi tãtùm de cauſa, tanto in periculo fuiſſe: quæ quanta tamen eſſe potuerit atque debuerit, vel ex Deiphobi ipſius verbis facilè comprehendi poteſt, quum ait,

Scilicet id ſperans magnum fore munus amanti. hoc enim eò ſpectat, vt imprudentem illam ac ſtultam, quæ hoc ſibi perſuaſerit, dicat. Senſus eſt enim per irriſionẽ atque ironiam hæc ſignificans. Longè verò aliter Helenæ quàm putarat accidiſſet: nanque & primum illud dedecus, turpitudinem, ignominiam auxiſſet, nouam ad priorem culpam addendo, & ſcelere ſcelus cumulando, ſi mariti veteris reconciliationem noui ſanguine ſancire, & quod turpiter amiſerat, nepharie recuperare voluiſſet, viróque parum gratam rem feciſſet, tunc redire ad eum ſe ſpei ac officii ſimulatione velle oſtentans, quum effugere amplius non poſſet, Deiphobum prodere ipſum volens, quod & quando eſſet minimè neceſſarium. Igitur quod non pertractaſſet antea, ſine vlla reconciliatione gratiæ, non nepharie modò cogitaſſet, ſed ſtultè etiam ſperaſſet. Verùm non ego hoc dicam, opinione falli Helenam non potuiſſe, quod innuere Deiphobus (vt dixi) videtur: ſed non veriſimile eſſe, iſtam reconciliationem gratiæ, illam, tum quum faucibus premeretur, excogitâſſe, & in ipſo articulo temporis, tam dubia inaníque ſpe potius ductam, quàm repentina atq; improuiſa formidine territam, præſentiq;

mortis metu, ac perſpicuo periculo cædis coactã fuiſſe. Celare igitur ſe, non muliebri illi naturæ, atq; illius conſcientiæ modò, quæ (vt eſt apud M. Tullium) timidum ſuſpicioſúmque facere ſolet, in tantóque & tam inopinato caſu, periculóque tum proprio tum communi magis conueniens, verùm longè etiam tutius fuit, cui nõ à Menelao ſolùm, ſed à Græcis adhuc omnibus aliis, nec à Græcis tantùm, ſed à Troianis ipſis multo magis metuendum erat. Siquam verò ſperare & à Menelao ipſo veniam poterat, primus omnino ille impetus vitandus fuit, vbi in iracundia, in victoria, animorum ardore & armorum, inter ferrum ac cædes, nullus clementiæ, nullus precibus locus eſt, donec mariti ac Græcorum ira, veluti aculeo, in Deiphobum atq; in cæteros Troianorum dimiſſa ac relicta, leniores illos poſtea ipſa experiretur. Ita enim natura comparatum eſſe Ariſtoteles in Rhetoricis docet, vt maiorem omnino iracundiã leniat ſumptum de alio ſupplicium priùs: adducto ibidẽ Ergophili cuiuſdam exemplo, ac Philocratis neſcio cuius dicto, qui quum admoneretur ab amicis vt apud iracundia incitatum in eum ipſum populum ſe purgaret, facturum id omnino ſe negauit priuſquam in quempiam alium animaduerſum iam videret: antè enim maturum non eſſe. Quod quidem & feciſſe Helenam non Ænea ipſo tantùm teſte apud Virgilium credimus, ſed Græcis etiam poetis: & non metu præſentis exitii modò, at pudore tantùm ipſo facturam ac verecũdia fuiſſe, credere par eſt. Sed hæc de voluntate dicta ſufficiãt. Illud verò etiam ſequitur, quomodo ignara atque imprudens tantorum impendentium malorum, mentíſq; Græcorum ac conſilii, ex arce dare illis ſignum potuerit. hoc enim, vt cæteri omnes, abiiſſe & illa putabat, de quibus legimus,

Nos abiiſſe rati & vento petiiſſe Mycenas, ſicuti fuerant à Sinone perſuaſi,

Et nunc quòd patrias vento petiere Mycenas: niſi poſt agnitos dolos tale eum aliquid feciſſe dicamus, quando orgiis ducendis tempus & choro ſimulando non erat. addo illud etiam, neq; armis domo efferẽdis,

ſubducendo enſi, cæteriſque gerendis quæ facta ab illa Deiphobus ſuſpicatur. Quare chorum ducebat, ſed nō ſimulans, flammam tenebat, ſed non ſignum vt daret: ſed ſi tunc ſignum, quum chorum duceret, dabat, tempore ipſo non dabat. Nō ſolùm enim tota tunc ciuitas vigilabat, ſed ne Deiphobus ipſe, qui vidit quidem, adhuc cubitum ſeceſſerat: quod totum non inſidioſè, non præparatò quidem, non malicioſè, ſed bona mente factum eſſe, & illud oſtendit, quòd palàm, non autem ex inſidiis, vigilante ciuitate, Troianis mulieribus comitantibus, omnia gerebat. Datum autem fuit illud exitii ſignum ex Ilio quoque à Tenedo venientibus Græcis, ſed aliquanto pòſt, quum ſcilicet *fuſi per mœnia Teucri, Conticuere*, (vt poeta inquit) ſed non ab Helena, cui hoc improuiſum atque inopinatum accidiſſet, verùm à Sinone totius negotii ductore, vt Plautus dicit in Bacchidibus his verbis,

Bacchidem habet ſecum ille olim & habuit ignem qui ſignum daret: & Calaber Παραλειπομένων lib. XIII,

Δὴ τότ᾽ ἄρ αἰθαλόεντα Σίνων ἀνὰ πυρσὸν ἄειρεν,

Δεικνὺς Ἀργείοισι πυρὸς σέλας. tametſi quomodo inter ſe dato illi ſigno conuenerint, poeta oſtendit in eo,

-flammas quum regia puppis

Extulerat. vtrinque enim datum eſſe veriſimile eſt. Et non datum igitur ab Helena cōſtat, & à quibus datū ſit apparet: licet Tryphiodorus Ægyptius grāmaticus, qui verſibus Ilii captiuitatē cōſcripſit, tale aliquid de ea tradidiſſe videtur. quum enim de Sinone dixiſſet quod & Virgil. & Calaber, & Plaut⁹, & alii, de Helena infert,

Παννυχίη δ᾽ ἑτάροισιν ὑπὲρ θαλάμοιο καὶ αὐτὴ

Εὐειδὴς Ἑλένη χρυσέην ἀπεδείκνυτο πεύκην.

Poſt datū tamen ſignum, (vt Deiphobus ſuſpicatur) domum venit, arma domo omnia effert, capiti enſem viro iam arctè & grauiter, vt fit ex laſſitudine, dormiēti ſubducit. Primò verò hoc non ordine procedit: antè enim hæc geſta, poſtea datum ſignum eſſe oportuit. deinde ſpes occultandi & perficiendi doli quæ fuerit? vtrùm ipſa per ſe iſta omnia geſſit? atqui vix potuiſſe videtur: an per alios potius? nam illud.

—arma omnia tectis

Emouet, hunc etiam facilè ſenſum admiſerit. Cui cõmiſit igitur? quo adminiſtro vſa eſt? cui tantum facinus, cui ſuam & Græcorum omnium ſalutem credidit? in quem alium enim aut vrbis aut familiæ, ſimilis quæ in illam ſuſpicio conſiſteret? quem in locum comportabantur quæ domo exportabantur arma? Quare etiam ſi voluiſſe Helenam cõceſſerimus, nec poteſtatem nec facultatem habuiſſe illam, vt confiteamur neceſſe eſt. At enſem capiti ipſius ſubducere, neque etiam fuit neceſſe. Quid enim vnus perterritus, ſemiſomnis, ſecur⁹, inermis, quàm velit ſit ſtrenuus, efficere Deiphobus potuit contra tot alacres, vigilantes, victores, ardentes odio, iratos, paratos atque inſtructos, etiamſi enſem habuiſſet? Illud igitur non potuit ab ea, hoc fieri etiam nõ oportuit, quod licet ſuſpicari aliquid non ſinceri in Deiphobo fuiſſe: mentitur in hoc enim fortaſſe propter pudorem, quippe qui ita truncatus eſſet quaſi ſi enſem habuiſſet, talia paſſurus non fuerit. Concludendum igitur profectò, P. Virgilium non eſſe contrarium ſibi, ſed Æneæ Deiphobum: perſona enim cum perſona, non poeta ſecũm ipſe componitur. Quum poetæ enim ars imitatio quædam ſit, & contrarios interdum hominum affectus exprimat, ſæpenumero cogi illum ſibi ipſi contraria dicere, Plato legum libro quarto teſtis: cuius vbi de poeta loquitur, verba ſunt hæc, Καὶ τῆς τέχνης οὔσης μιμήσεως, ἀναγκάζεται ἐναντίως ἀλλήλοις ἀνθρώπους ποιῶν διατιθεμένους, ἐναντία λέγειν αὑτῷ πολλάκις. Quemadmodum igitur multa eſſe in poetis Homero Virgilióque, in quibus ſibi ipſis illi contraria dixiſſe videri poſſint, non fatemur ſolùm, ſed etiam profitemur, ita non temerè id, nec ſine ratione, ſed conſultò & ex arte factum eſſe contendimus. Æneam autem ipſum hac parte verum, falſum verò Deiphobum dicere: talia tamen illum qualia ſentiret, & loqui, vt conſtet ea ideo à poeta eſſe poſita, quia quum tractaretur Deiphobus, perſonæ ſeruiendum fuit illius qui veritatem rei ignorãs, talia, nec temere quidem, non ſuſpicari modò, ſed credere facilè poterat, (niſi fortè fallere illum ac mentiri potius volu-

mus,de quo minima mihi hoc tempore quæſtio eſt)nō autem vt pro veris illa nos accipiamus, quibus poeta idem & in ipſamet Deiphobi narratione impreſſa quædam veſtigia ſignáque reliquit, & alia locis aliis manifeſtiùs poſuit, vnde rei veritatem non ſuſpicione tantùm nos, ſed ipſis deprehendere manibus valeamus. Ex iis enim quæ poſt mortē illius ſunt conſequuta, vt Deiphobus coniicere nihil potuit, quippe qui fuerit trucidatus, ita nobis quibus res tota tradita eſt, longè aliter euenire quis ambigat? ille enim quid factura eſſet Helena, dubitauit, nos quid fecerit videmus. Volumus enim ex his quæ ſequuta ſunt pòſt, facilè cognoſcere opinione falli Deiphobum, qui ab Helena proditum ſe fuiſſe putarit? nullum profectò verius ac manifeſtius argumentum, quòd eo in loco, in ea animi affectione, multo pòſt ab Ænea ipſo viſa illa atque inuenta ſit, in quo ſi eum prodidiſſet, videri nullo pacto, tali præſertim tempore, potuit. Quod Æneas etiam manifeſtaturus Deiphobo fuiſſe videri poteſt, niſi Sibyllæ admonitio intercepiſſet, vt illud non fruſtra dictum conſtet,

Et fors omne datum traherent per talia tempus.

Sed comes admonuit breuitérque affata Sibylla eſt.

In eo enim falli Deiphobum Æneas optimè nouerat, veruntamen ſuperuacanea huiuſmodi illo tempore diſputatio erat: vnde ait Per talia, hoc eſt, Nihil iam amplius, quomodocunque ſeſe habuerint, profutura. Mitto autem quòd paulo poſt Deiphobi domus incendium atque ruinam, Æneas de Menelao & Vlyſſe meminit, Caſſandram à Mineruæ templo trahentibus. meminit de illis ad regiam Priami pugnantibus quoque, & de Helena verbum nullum, quippe quam nondum Menelaus inuenerat: & omnino aptius poetæ viſum eſt, quoniam ſemel de illa certè, non minùs quàm de Priamo rege, mentionem facere Æneas debuit, Troiæ excidium in conuiuio Didonis enarrans, mulieris, nempe cuius cauſa tantum illud belli incendium conflatū erat, in extremam noctem Menelao ipſam reſeruare, quàm tunc quum pugnandum erat maximè, huiuſmodi illum ſarcina inutiliter onerare: & tametſi ad inuentam He-

lenam vſque Æneæ narratio non procedit, quippe cui ipſe rei non interfuit, eò iam deduxerat tamen, vt quid poſtea ſequutū ſit, quiuis intelligere facilè poſſit. Quid enim quod adderetr, eliquum erat amplius, quàm poſt Æneæ diſceſſum, Menelaum eum in locum perueniſſe, ſic latentem illam, circunſpectantem omnia, quicquid increpuiſſet pertimeſcentem, metu mutam atque exanimatam, ac vix viuam, horrentem ac trementem offendiſſe, & (quod poetæ Græci prodiderunt) interficere etiam voluiſſe? ſic enim & Q. Calabrum, tametſi non in Priami regia, non in æde Veſtæ, ſed in conclaui quodā retrò in vltimis ædibus (vt Terentianus ille inquit) celantem ſeſe inuentam: & Euripidem ipſum in tragœdia finxiſſe conſtat, apud quem tamen quum interimere eam decreuiſſet Menelaus, ac ſtrictum iam gladium intentaret, vbi illam acceſſit propiùs, mulieris forma perculſus, enſem abiecit, in collum inuaſit, poſtremò etiam deoſculatus eam eſt, ſéque ipſum quaſi captiuum ei dedidit. Quod apud Galenum de Hippocratis ac Platonis decretis libro quarto ſcriptum inuenias: vnde & talis increpatio in eum fertur, σὺ δ᾽ ὡς ἐσεῖδες μαςὸν ἐκείνης, ἐκβαλὼν ξίφος, φίλημ᾽ ἐδέξω, προδότιν αἰκάλλων κύνα. Hæc ego à criticis ipſis & grammaticis viſa non fuiſſe non miror: acutiùs enim ficta ſunt quàm vt quiuis ea poſſit agnoſcere. Inuentum tamen eſſe quenquam tanto errore inflatum, qui quoniam contradictionem hanc quum agnoſceret ac confiteretur, (ſiue eam Tucca Varúſque, ſeu veterum grammaticorum quiſquam alius, non abditiſſimam rem profectò, viderat antè) quid ſequutus in ea poeta eſſet, coniectura aſſequi non quiret, idcirco minus illum nihil ſine ſumma ratione atque artificio feciſſe ſibi perſuaſerit, id verò demiror. Adhuc vnum tantùm diſcutiendum reſtat, pòſt finem faciam hac de re plura dicendi: vtrùm in domo Priami Æneas amplius, quum Helenam vidit, Venúſque irato ac dubitatione æſtuanti apparuit, & in qua eius parte, vel aliquo alio in loco potius fuerit. & in hoc enim aliqua difficultas, atque inter veteres grammaticos

diſſenſio eſſe videtur. Donatus quidem in domo Priami adhuc, atque in ſumma eius parte conſtitutum illũ fuiſſe aſſerit, quò & antè ſeſe aſcendiſſe dixerat,

Euado ad ſummi faſtigia culminis, & vnde ſe præcipites dederant ſocii, aut tradiderant flammis, & iratus poſtea dicat,

Deſcendo, ac ducente deo, & quæ ſequuntur. Méque haud ſanè pœniteret ſententiæ eius eſſe, niſi quod malè diſſimulatis ab eo verſibus continetur, non negligendum eſſet, in quibus legi iam diximus,

- Quum limina Veſtæ

Seruantem & tacitam ſecreta in ſede latentem

Tyndarida aſpicio. ſi in domo enim Priami adhuc illum, atque in ſumma eius parte fuiſſe concedimus, quæ Veſtæ accipere eo loco limina, in quibus abdere ſeſe potuerit Helena, debeamus, proferre non facilè poſſumus: niſi Veſtæ ibidem ſacellum fuiſſe exiſtimamus, *molles vbi reddunt oua columbæ*: tametſi ſimile omnino veri videtur eſſe, verè ac diligenter conſiderantibus, vt quum primùm Græci effractis poſtibus, conuulſiſque repagulis in regiam irruperunt, Æneas & alii quos iam inde ab initio ad ſummi tecti faſtigia aſcendiſſe poeta dixerat, in inferiorem ædium partem deſcenderint, vt & armatis qui ſtabant pro foribus, opem atque auxiliũ ferrent, & hoſtibus occurrerent, qui inferiora domus irruperant, quum eò vel ipſum Priamum paratum atque armatum ea de cauſa deſcendiſſe ſatis cõſtet, vbi & obtruncatus poſtea ad Hercei Iouis (quem alio nomine Penetralem Romani vocauerunt) aram ſit, in quã Hecubam & natas iam confugiſſe poeta dixerat: ſic enim & Æneæ contigit, vt ea videret quæ dicit,

- vidi ipſe furentem

Cæde Neoptolemum geminóſque in limine Atridas.

Vidi Hecubam centúmque nurus, Priamúmq; per aras

Sanguine fœdantem quos ipſe ſacrauerat ignes, & illud,

Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi

Vitam exhalantem. quæ quidem omnia, ſi in ipſa ſummitate arcis adhuc erat, videre vix potuit, tametſi

editiora illius reliquiſſe iam Æneam, vel ex eo coniici poteſt quod Venus dicit pòſt,

Iam ſummas arces Tritonia(reſpice) Pallas,&c. neq; enim otiosè dictum eſt Reſpice,ſed ei propriè qui iã terga vertiſſet, ſicuti de coniuge ſua Æneas pòſt,

Nec prius amiſſam reſpexi. dixerat enim antè,

Pone ſubit coniux. quum tamen illum nequaquã ſemper vno &eodem loco tanquam æneum ſignum erectũ fixúmque ſtetiſſe,vel ea verba ſignificent,atque adeo apertè oſtendant,

Erranti,paſſimque oculos per cuncta ferenti, dum ſocios requirebat, quorum auxilio non ſuis modò opem ferre poſſet,ſed ſeipſum multis,quibus vndique cinctus erat periculis, explicaret. Nec obſtiterit quòd ad terrã ſaltu miſiſſe ſeſe ſocios dicat.hoc enim antè ab eis factũ accipimus (licet non priùs animaduerſum ab Ænea) quàm à tergo requirens illos non inuenerit, vt qui pugnare inter primos conſueuerat.vnde eſt,

Reſpicio,& quæ ſit me circum copia luſtro. neque enim eo puncto temporis, & eo quo Æneas erat loco, quum à ſociis deſertum ſe fuiſſe cognouit, ſed aliquãto antè factum id ab ipſis intelligi debet:deſeruerêq;,miſêre, & dedêre, deſeruerant, miſerant eſt,& dederant, quæ vis præteriti interdum temporis eſt, vt Priſcianus VIII libro docet.Sciendũ enim(inquit)quòd Romani præterito perfecto non ſolùm in re modò completa vtuntur,(in quo vim habet eius qui apud Græcos παρακείμενος vocatur, Quẽ Stoici τέλειον ἐνεστῶτα nominauerũt) ſed etiam pro ἀορίστου accipitur,quod tempus apud Græcos tam modò perfectam rem,quàm multo antè ſignificare poteſt. Vt Æneas igitur vtrũ horum comites feciſſent certò non ſciebat,quandoquidem dubitanter illud dictum eſt,

Ad terram miſere, aut ignibus ægra dedere: quaſi dicat aut hoc fecerant, aut illud: ita etiam neque locum, neque tẽpus ipſum alioqui eos ſic(vt ait)errans: atque oculis cuncta perluſtrans,non quæſiuiſſet.Vnde & duo quoque mortis genera,non ſpecioſiora modò, quæ de ſociis in Tyriorum cœtu referret, mente concepit, ſed

quorum alterũ ad id reſpicit, ſi tunc quũ illum deſeruerunt, in ſummis regiæ partibus erant: alterũ verò, ſi etiã in imis, quæ flammæ profectò ſunt, in quas tã ex æquo ſe quàm ex ſuperiore loco immittere poterant, quorũ tamen ita poteſt vtrunq;, vt poſſit neutrum etiam verũ eſſe: quandoquidem & vt ſeſe abdidiſſent & vt ab hoſtibus cæſi eſſent, & vt ſalutem fuga ſibi quæſiuiſſent, fieri facilè potuit. Vnum tantùm certò ſciebat Æneas, deſertum ab illis fuiſſe ſeſe, non quia tamen flagitium rei militaris admiſiſſent, verùm quum deſperaſſent, & vani laboris tædio defeſſi iam omnes eſſent, in quo Æneæ virtus exprimitur, qui fatigatis ac deſperatis omnibus, nõdum defeciſſet aut deſperaſſet, & etiamſi ſolus relictus erat, non modò deiectus de arcis præſidio nõ eſſet, ſed nec ceſſurus etiam videretur: ſi & quicquam Priamo præſtari amplius potuiſſet, & niſi propriæ domus, patris, filii, vxoris illum memoria attigiſſet, caſuúmque, quæ plurima illis accidere poterant, imago mente concepta ſubiiſſet, pòſt verò & matris caſtigatio acceſſiſſet: ſic etiam patriæ nunquam defuit vſque in extremum, & quum ſe ceſſiſſe fatetur,

-nec ſpes (inquit) *opis Vlla dabatur.* nec illud etiam fortaſſe repugnat, quod de ſe poſtea viſa iam matre dicat,

Deſcendo: non tam enim de ſuperiore parte domus, quàm de arce ipſã præexcelſo atq; edito vrbis loco, dicit, qua domũ regis fuiſſe nouim': vnde & alibi Æneas.

Procedo ad Priami ſedes, arcémque reuiſo. quod apertè Homerus teſtatur Iliados ζ, vbi de ædibus Alexandri loquens ait,

Εγγύθι τε Πριάμοιο καὶ Εκτορος ἐν πόλει ἄκρῃ.

ex quo etiã loco omne Ilium Venus oſtendere vndiq; intuenti filio potuerit, tametſi tota vrbs ita in colle ſita erat, vt quaque verſus deſcenſus eſſet. quod & ſæpe alibi Homerus oſtendit, & Iliados ω, hoc verſu,

Οἱ δ' ἐπεὶ οὖν πόλιος κατέβαν, πεδίον δ' ἀφίκοντο. Vnde & illa Virgilii, opinor,

Sin manibus Veſtris Veſtram aſcendiſſet in Vrbem, &

-ſcãdit fatalis machina muros. Illud igitur quod de

Veſtæ dictū à nonnullis eſt æde, probabilius alicui fortaſſe videbitur, in quā Helena ex Deiphobi aut Priami ipſius domo confugiſſet. quemadmodum & in tali fieri fortuna ſolet, & à multis factū nocte illa Halicarnaſſ. Dionyſius ſcriptum reliquit, & poeta oſtendit in eo,

Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora, perque domos, & religioſa deorum

Limina, hoc eſt ſacras ædes. Et in illa multo veriſimilius profectò, cui nullus eſſet vſquam neque apud Græcos neque apud Troianos conſiſtendi locus, & in ipſa Veſtæ æde, tanquam in publico quodam atque vrbis ipſius foco. Sic enim in Legibus lib. II, M. Cicero eā vocat, quæ tamen in arce eadem fuerit prope ipſius Priami regiam, vt poetam nouimus Romanas res potiſſimùm per figuram aliarum rerū libenter exequi. Et Numa enim Pompilius prope Veſtæ ædem regiam Romæ condidit, ſicuti Plutarchus auctor eſt, quæ poſteà Neronis incendio abſumpta ſit: & in parte domus fulmine tactæ Cæſarem ædem Veſtæ conſtruxiſſe Suetonius ſcriptum reliquit, vnde & Ouidii illud eſſe interpretantur,

Veſtaque Cæſareos inter ſacrata penates,
Et cum Cæſarea tu Phœbe domeſtice Veſta. Niſi fortè non ad vrbis focum & publicum, ſed priuatum potius regis ipſius, Helenam confugiſſe, alicui magis probabitur, nec minus ſanctum, nec omni minus religione munitum locum, ſicuti in oratione pro domo ſua ad pontifices M. Cicero latiſſimè proſequitur, quem quidem audita iam proſcriptione Plutarchus, cum graues alias atque ancipites per noctem illam cogitationes animo curáſque verſaſſe, tum Cæſaris ipſius domum adire clámque eam ingredi cogitaſſe dicit, ac ſe ipſum in eiuſdem foco iugulantem, malum in eum genium cōcitare atque immittere. Græca autem Plutarchi verba ſic habēt, καὶ σφάξας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς Εςίας, ἀλάςορα προσβαλεῖν. vt limina Veſtæ apud poetam, Veſtam ipſam intelligamus, quam larem ac focum eſſe, nemo (vt ita dixerim) vel mediocriter doctus ignorat, quod ſanctiſſimum quidem ſupplicibus perfugium veteribus temporibus eſſe adeo conſueuerat, vt communi quadam lege,

tuti in hoſtis etiam foco eſſent, quod & Coriolani & Themiſtoclis exempla teſtantur, vt ἱκέτιδα τῆς ἑστίας Helenam intelligamus: ſic enim Plutarchus vocare id ſupplicum genus ſolet. De hac autẽ lege & Ariſtot. OEconomicorum lib. I meminit hoc (vt opinor) modo. Primùm inter virum & vxorem ſtatuendæ leges, vt ceſſet iniuria: ita enim nec ipſe iniuſti quippiã patietur. id nanque communis inducit lex, (quemadmodum Pythagorici dicunt) veluti ſupplicem & à foco ductam, nullo pacto afficiendam iniuria eſſe: & Apollonius Argonauticôn lib. IIII,

Τὼ δ' ἄνεῳ καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες

Ἵζανον· ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. vbi interpres legẽ fuiſſe refert, vt ſupplices apud larẽ ſederent taciti: quod quidem & in Coriolano Plutarchus oſtẽdit, Καὶ παρεισελθὼν ἄφνω πρὸς τὴν ἑστίαν ἐκάθισε σιωπῇ, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐγκαλυψάμενος ἡσυχίαν ἦγεν. & Dionyſius Halicarnaſſ. de eodem lib. VIII, quũ ait, ἱκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεται καθεζόμενος ἐπὶ τῆς ἑστίας. vnde Virgil. & tacitam Helenam (fortaſſe morem ipſum notans) dixit

-tacitam ſacrata in ſede latentem

Tyndarida aſpicio: & ſedentem, quum ait,

-atque aris inuiſa ſedebat. vbi vno verbo Æneæ ipſius excuſatio quæſita videri poteſt de Helena, contra communem legem inter aras & focos quidem, atq; quibus tamẽ inuiſa illa eſſet, interficienda cogitantis. Verùm hoc quidem vt quiſquis voluerit: (ne modum quæſtionis enim exceſſerim, vereor) veruntamẽ & in re tam inueterata noua omnia ſentienti, tantam opinionem, tam penitus inſitam, tam vetuſtam ex animis hominum euellere conanti, diſſerenda atque excutiẽda multa fuerunt: & (quod Seneca inquit) pluribus verbis opus eſt, vt quæſtionem ſoluas quàm vt proponas.

CAPITA QVÆSTIONVM
Virgilianarũ numero pag. notata.

Vtrum ſublatis duobus illis & viginti ex libro AEneidos ſecundo verſibus, coniūctũ aliquid continuatum aut conſentiens locum illum habere, probari ac defendi poſſit, pag. 232

Qua potiſſimùm ratione *tantus dolor*, non autem *furor excitat iras*, legendum in Veneris caſtigatione ſit, 234

Iræ definitio ex Ariſtotele: nec ſine dolore eam eſſe, 233

Efferueſcentẽ vehemẽtius iracundiã, furorẽ dici, 234

Quæ cauſæ ſint ex quibus ira conflatur & efficitur, 234. 249

In quo timor ſit, in eodem iram eſſe eodem tempore nullo pacto poſſe, 235

Iram in ſingulos, vt Calliam, non autem in genera, vt furem, eſſe, 235

Cuinam iratior Æneas tam ſubitò extitiſſet, quum illi Venus dixit, *Nate quis indomitas tantus dolor excitat iras?* 235

Et iratos ipſos quoque, quemadmodum & cæteros, cõcupiſcere ea tantùm quæ à ſe fieri poſſint, 236

Quòd in eos qui potentia exuperant, aut nullo pacto iraſcimur, aut certè minus, licet longè aliter Annæus Seneca de Ira lib. 1 ſentiat, 236

Qua ratione ab Homero Iliados 3, dictum ſit, iram liquenti melle dulciorem in hominum pectoribus gliſcere, vt duas inter ſe prorſus contrarias perturbationes dolorem ſcilicet ac voluptatem complexa ſit atque contineat, 236

Non modò timentem non iraſci, ſed ne iratum etiam timere: & quæ ſit eius rei ratio, 23[illegible]

Cur in obliuionem ſuorum omnium veniſſe Ænc[illegible] am tunc queſta Venus ſit quum primùm ipſe rei[illegible] ni- ſcentem ſeſe de illis recordatum maximè fui[illegible] e di- xerit, 238

Qua ratione eadem AEneæ vt diceret, addu[illegible] ta ſit,

Helenam & Paridem, Troiani excidii cauſam non fuiſſe, 238
A quo Paris, Helenæ raptor, tandē & quomodo confectus fuerit, 238
Vtrum credibile videatur, à Tucca Varóque duos illos & viginti verſus detractos ex libro ſecundo fuiſſe, 239
Veteres grammaticos confictiones interdum quaſdam potius afferre quàm quæſtiones ſoluere, 239
Duplex reticentiæ (obticentiam alii, alii interruptionem vocant) quæ ἀποσιώπησις Græcè dicitur genus eſſe, 240
Quibus rationibus AEneas culpandus non fuiſſe videatur, etiamſi de muliere interficienda cogitauerit, 241
Qui terribiles, qui item ridiculi in iracundiæ affectu vocentur, 241
Virum probum, quum ſolus fuerit, multa dicturum facturúmque interdum quæ præſentibus aliis non item, 242
Minus turpem iracundiæ quàm cupiditatum incontinentiam eſſe, 242 & 244
Poetam imitatorem eſſe, & qualia illum imitari contingat, inibíque Horatii locus ex Poetica conſideratus, 242
Sophoclem homines quales eſſe eos oporteret effinxiſſe, Euripidem vero quales eſſent. Hoc autem ipſum dixiſſe Sophoclem, Ariſtoteles in Poetica teſtis eſt, 242
Audire rationem iram, non perfectè tamen plenéque audire, & quæ vis ac natura eius ſit, 243
Verſuum illorum qui à Tucca Varóque exempti fuiſſe creduntur, non indiligens interpretatio, 18.21, & 22.& ſequentibus 244.246.247
Ira quo differat ab vltione pœna, 245
Cur nocte excidii Troiani irato AEneæ Venerem apparere, nec ſimulata aliqua, ſed ſua ipſius forma ac ſpecie, neceſſe fuerit, 245
Veneris eiuſdem verba quibus natum acerbiore ira-

cundia incitatum caſtigat, diligentiſſimè examinata, 233.236.245 & 246
Nonnullos ex Iliad. I verſus ab Ariſtarcho fuiſſe detractos, quibus apud Achillem Phœnix, ob parentis Amyntoris execrationes, de interficiendo olim illo ſeſe cogitaſſe fatebatur. Sunt autem apud Plut. in commentario qui inſcriptus eſt, Quomodo oporteat nouitium audire poemata, 247
Impudentiam atque ingratitudinem contemptionis genera eſſe, 249
Deiphobi, quo cum Helena Troiani excidii tempore nupta eſſet, dom', qua noctis hora, à quibúſve Græcorum, & quomodo expugnata atque incenſa fuerit, 250.251
Qua ratione Palinurus apud inferos iam conſtitutus, mortis adhuc ſuæ autorem ignorat, quum ait, *–nec me Deus æquore merſit*, quum conſtet à ſomno illum in Phorbantis figuram habitúmque formato, fuiſſe demerſum, 253
Verborum pondera quibus AEneam libro 6, necis ac concisionis ſuæ Deiphobus autorem ac modú docet, diligentiſſimè examinata, 254.255.256
Vtrum Helena excidii Troiani nocte Menelao Deiphobum Vlyſſique prodiderit, 240.253.259
Fuerítne eadem Græcorú doli conſcia, ac durateo in equo Græcos principes incluſos fuiſſe nouerit, 260
Quonam modo ſeſe aduerſus Vlyſſem geſſerit, mendici forma atque habitu Ilium ingreſſum, 261
Non eſſe mulieribus temerè arcanas occultáſque res credendas, 262
Maiorem omnino ira cundiam lenire ſumptum dealio ſupplicium prius, celeberrimúmque ad id Philocratis dictum, 263
Qui Helenæ ſenſus fuerit quum primùm Ilium captú eſſe ſenſit, 263.271
A quibus quomodóque datum è Troia ſignum fuerit à Tenedo venientibus Græcis, 264
Poetas quorum ars in imitatione conſiſtit, ſibi ipſis interdum contraria dicere neceſſe ſit, 247.265

Quo Menelaus loco nocte illa Helenã, quomodóque affectãm inuenerit, quáve in illam id temporis mẽte atque animo fuerit, 267

Quó tunc in loco potiſſimùm Æneas fuerit, quum ira iam incenſo illi Venus apparuit, 267

Præteritum perfectum apud Lat. vim eius interdũ tẽporis obtinere quod à Græcis ἀόριστος vocatur, 269

Vnde illa Virgilii ſint, *Deſcendo, ac ducente Deo*, &c. -*ſcandit fatalis machina muros*: &, -*Veſtram aſcendiſſet in Vrbem*, 270

P. Virgilium Romanas res per figuram aliarum rerum libenter effingere: & de æde Veſtæ nonnulla, 271

Quàm ſanctus quámque omni religione munitus locus priuatarum ædium apud veteres focus fuerit, 271. 272

Audax M. Ciceronis audita ſua ipſius proſcriptione cõſilium, 271

Qui vetus ſupplicum in larem ac focum confugientiũ mos, quæ leges, quæ itẽ appellationes fuerint, 272

DE QVIBVS IN SINGVLIS Iani Parrhaſii epiſt. agatur.

Quid Virg. p Silentia tacitæ lunæ intelligi voluerit, 1
Valerius Flaccus à Iuuenale taxatus defenditur, 6
Propertii locus integritati reſtitutus, vbi videlicet The ſproti in excuſis, Te ſpreti & Te ſproti ī manu ſcriptis codicibus legebatur, pro Te Protei, 9
Solere poetas locos aliunde ſumptos in parodiis immutare, 11
Helenii Acronis non eſſe commentaria quæ vulgò leguntur in Horatium, 14
Ouidii in Amor. *Inachus in media Bithynide pallidus iſſe*, caſtigatur ſic, *Inachus in Melia Bithynide pallidus iſſe*, 16
Cur Ocyrhoe Chironis filia, dicta Euippe: ad quod alluſerit Ouid. Met. 11 -*nomē quoque monſtra dederunt*, 18
In Ouidii diris in Ibin reſtituitur ex Æliani hiſt. *Sitq; Phaylleæ cauſa leæna necis*, pro *Sitque Paphageæ* 18
Apud Ouid. quis ſit *Non profecturæ conditor hiſtoriæ*, & quis fuerit Brotus, non Broteus, vt mendoſè legitur in Ibin, 19
Lutetiam Pariſiorum non fuiſſe à Cæſare conditā, vt quæ ipſo gerente in Gallia bellum, opibus & ciuiū frequentia iam floreret, 21
De Apuleii ſtilo, & de quibuſdam magorum nominibus, 22
Iuréne redarguatur Aretinus ob quēdam à ſe verſum Ariſtot. locum Ethic. 7, 24
Carminis Colum. antiqua & recepta lectio defenſa, contra eos qui chamædrys aut corymbe, pro corāble ſubſtituendum contendunt, 25
Iſtud prouerbiū, Μισέω μνάμονα συμπόταν, nō eſſe Martialis, ſed ab ipſo in vſum reuocatum, 26
Pōponii Melæ locus, incuria librariorū deprauat', priſtinæ integritati reſtituitur, 27
Senecæ ex Hippolyto locus, 28
In Cic. operibus Mediolani excuſis, emendati plurimi loci, 29

Iuuenalis locus, in quo de Iudæa ſacerdote ſtipem petente fit mentio, 33
Clipeúmne an clypeum vel clupeum, an denique clipeus ſcribendum ſit, 35
Quid ſit Teſtudinem agere, 36
Locus in Ouidii Sappho explicatus & reſtitutus, 37
Declaratio huius loci apud Iuuenalem, *-reſides in codice pellex*, 38
Scatinia lex, cuius meminit Iuuenalis, vnde nomē traxerit, 39
Locus ex Iuuenalis Satyra III, explicatus, 41
Superioris loci explicatio confirmatur, 43
Quid ſit Amyſtis apud Horatium, 44
Producere filiolam quid ſignificet apud Iuuenalem, explicatur, 45
Aliquot Iuuenalis loci reſtituti & declarati: quid item phalæ ſint ex Nonio adnotatur, 47
Primæ Heroidum Naſonis epiſtolæ vulgata lectio defenditur contra Politianum, qui *-ſine quis Antimachum*, pro *-Antilochum* legit, 48
Quæ ſint *-numina Phoca* apud Maronem in Culice: & quid pro Phocæ reponendum ſit, 50
In Moreto Virgilii quid ſit Coactum & grumus ſal, exponitur, 51
Argumentum Culicis, & vbi ea res geſta ſit, 52
Locus hic Virgilii, *Munera lætitiamque Dei*, ſecus, explicatus atque ipſi Gellio viſum fuerit, 55
Longæuum ÆEneid.6, pro Perpetuo capi poſſe contrà quàm ſenſerit Gellius, 55
Quid ſit Virg. Æneid.2 *-numine noſtro*, declaratur, 56
Locus Iuuenal. reſtitut' ſic, *-ſi lectum minxit amicus*, pro *rectū minxit* &c. Et quid ſit Cottabus, 57. 58 &c.
Vnde Brutii & Lucani populi nomen acceperint: & cur bilingues Bruti ſint dicti. quid Amuletum & ſaperda, 62. 63 &c.
Verſus ex 7 Metam. Ouidii explicati, 66
Duóne ſint Acriſii quæritur, 67
Quid per *-Pygmææ fatum miſerabile matris* intelligat Ouidius Metamorph. explicatur, ſimul & hiſtoria

Geranæ, 68
Quomodo intelligendus & ſcribendus ſit hic Ouidii verſus 8 Metam. *Actoridæque pares, & miſſus ab Elide Pileus,* 69.70
Quam, per virginem Æoliã intelligat Ouid. Met. 6, 71
Auſonii verſus aliquot explicati, 72
Quis per hunc Ouidii in Ibin verſum ſit intelligendus, *Vnum quæ toto corpore vulnus habet*, & quomodo hic pentameter emendari debeat, 74
Aliquot Ouidii verſus in Ibin explicati, 76
Ouidii verſum in Ibin, *Aut, vt Acarnides inſutus pelle iuuenci*, emendãdũ eſſe ex manu ſcriptis codicibus. *Aut, vt Atarnides &c.* 76
Hũc Ouidii verſum in Ibin ſic legendũ, *Liuida ſe ſcopulis vt Virgo miſit ab altis*, non *Lydia ſe ſcopulis &c.* 77
Quæ, per natam Aeacidæ intelligenda ſit apud Ouidium in Ibin, 78
Verſum hũc Ouidii in Corinna, *Quum rapuit vultus Xanthe Nereia tuos*, ſic emendandũ eſſe, *Xanthe Naia tuos*: & quæ per eam ſit intelligenda, 80
Locus Cic. ex Lucilio, 2 de Orat. reſtitutus & explicatus, Vbi Decius vocatiuus eſt, quale Latinus Virgilio: & nucula poſitum pro macula & quid ſit Aſellũ agere, 82
Papinii aliquot carmina explicantur, 83
Quomodo hic Papinii verſus ſit intelligendus, *Terga pater blandóque videt Concordia vultu,* 84
Verſus ex prima Statii Sylua, *-te ſigna ferente, Et miner in leges iret gener, & Cato caſtris,* 86
Vnde Ariõ Adraſtæus hoc epitheton ſit nactus, 88
Statii Theb. 2 explicati verſus p. 90. Item hic 4 Theb. *Plaudentemque habiles Caryæ reſonare Diana,* p. 91. Item alii 93. 94. 95. 96
Explicatur hoc Statii, *-iuuat æra tueri, &c.* 97
Quæ & in qua vrbis parte ſint Iul. Cæſaris ædes: verſus item Pap. quo eas ſignificarit, explicatus 99, 100
Quicquid amiſſa temporis occaſione fruſtra fit, ſerò fieri dicitur, 102
Argumentum Papinianæ Syluæ quam fecit in equum

maximum Domitiani, 103
Principis genio olim ſacrificatum eſſe, 104
Latium forum quid ſit Statio Sylua prima, 105
Accipiédúmne ſit apud Papiniũ Cælo peractũ opus, p-laboratũm artificioſè, an pro è cælo delapſum, 105
Nomina equorum Caſtoris, & ſepté vrbis Romæ collium, 106
Papinii aliquot verſus expẽſi, correcti & explicati, 107
Iuréne Cicer. Donat. & ante ſe Terẽtii reprehẽdat interpretes: hos, quòd ab obſtetrice exiſtimẽt imperatũ vt puerpera à partu ſtatim lauet illum, quòd obſequium primò dictum putet à Terentio, 123
An cõmentarii in Terent. qui Donato adſcribuntur, ipſius ſint, 124
Quæ fuerit armatura Samnitiũ, de qua 7 Nat. hiſtor. C. Plinius, 129
Trapezuntii in vertendis in Latinum Græcis autoribus mala fides & inſcitia taxatur, 131
Ælii Spartiani loci aliquot emaculantur, 133
Diſſertatio de ſeptenario dierum numero, 135
Oratio ante prælectionem epiſt. Cic. ad Att. 142
Ex annot. in orat. Cic. pro Milone, 151

ALIVS INDEX LOCORVM VAriorum qui à Parrhaſio exponuntur.

Lucretii,	161		
Virgilii	162	Horatii	214
Statii Papinii	179	Martialis	215
Valerii Flacci	187	Claudiani	219
Ouidii	187	Obſcœni carm. aut.	221
Tibulli	208	Sedulii	222
Propertii	211	Ciceronis	222
Catulli	212	Plinii	223

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google